Nr 342.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.; given Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.;
2) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;
3) lag angående ändrad lydelse av 17 och 18 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff;
4) lag om ändrad lydelse av 38 § strafflagen för krigsmakten;
5) lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;
6) lag angående ändrad lydelse av 7 och 8 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;
7) lag angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes;
8) lag angående ändring i 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall; samt
9) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Förslag
till
Lag
om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 KAP.
Inledande bestämmelser.

1 §.

Straffarbete och fängelse, vare sig det omedelbart ådömts eller utgör förvandlingsstraff, ävensom ungdomsfängelse samt förvaring och internering skola i enlighet med vad i denna lag stadgas verkställas i fångvårdsanstalt.

Fångvårdsanstalt eller avdelning därav kan vara öppen eller sluten. Koloni eller förläggning anses som öppen anstalt.

Vad i denna lag sägs om öppen eller sluten anstalt skall ock gälla om öppen eller sluten avdelning av anstalt.

2 §.

Fångvårdsstyrelsen har att leda och öva inseende över behandlingen av dem som intagas i fångvårdsanstalt ävensom att, där ej annorlunda är stadgat, öva tillsyn över eftervården av dem som frigivits eller utskrivits från sådan anstalt.

3 §.

Under fångvårdsstyrelsen beslutar, där ej annorlunda är stadgat, fångvårdsanstalts styresman i frågor angående de intagnas behandling och anordnande av eftervård åt dem.

4 §.

Vid fångvårdsanstalt skall finnas en anstaltsnämnd, bestående av styresmannen, minst två andra befattningshavare vid anstalten samt minst två av länsstyrelsen utsedda personer, av vilka en bör vara eller hava varit innehavare av domarämbete eller eljest vara lagfaren samt den eller de övriga böra äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete.

Styresmannen skall, där det kan ske utan dröjsmål, till överläggning i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum under arbete eller fri-

tid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom andra viktigare frågor. Nämnden har ock att avgiva yttrande över ansökning om nåd eller villkorlig frigivning samt att behandla ärende som fångvårdsstyrelsen hänskjuter till nämnden eller vars upptagande påkallas av ledamot.

Utöver vad nu sagts har nämnden att medverka till upprätthållandet av önskvärd förbindelse mellan intagen och honom närstående samt att främja arbetsanskaffning åt intagen som skall lämna anstalten.

De av länsstyrelsen utsedda ledamöterna i nämnden åligger särskilt att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas behandling.

5 §.

Tillfälle skall beredas skyddskonsulenten eller skyddsassistenten i distriktet att deltaga i anstaltsnämndens sammanträden. Jämväl annan, som anses kunna lämna upplysningar av vikt, må av styresmannen eller nämnden kallas att närvara vid sammanträde.

Ledamot av nämnden, så ock vid sammanträde närvarande skyddskonsulent, skyddsassistent eller befattningshavare vid anstalten äger få sin mening antecknad till protokollet.

2 KAP.

Om straffdoms befordran till verkställighet.

6 §.

Har den som dömts att undergå straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet såvitt angår honom ådömt ansvar, må domen i denna del verkställas utan hinder av fullföljd å åklagares eller målsägandes sida.

7 §.

I vissa fall, varom är särskilt stadgat, må dom som i 6 § sägs verkställas utan hinder av att tiden för fullföljd av talan i målet ej gått till ända. Verkställighet må ock ske, därest den dömde i den ordning nedan stadgas före fullföljdstidens utgång avgiver förklaring att han avstår från talan mot domen såvitt angår honom ådömt ansvar och medgiver att straffet eller skyddsåtgärden må verkställas (nöjdförklaring).

8 §.

Nöjdförklaring av häktad avgives i vittnes närvaro inför styresmannen vid den fångvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befälhavare som har uppsikt över häktet. Är den som sålunda äger mottaga nöjdförklaring ej tillstädes, må förklaringen avgivas inför den som är i hans ställe. Ej må förklaringen gälla utan att domen eller rättens eller domarens bevis om målets utgång, såvitt den dömde rörer, finnes att tillgå för den som mottager förklaringen samt den

dömde haft betänketid till andra dagen efter den då domen vid rätten avkunnades för honom eller blev honom annorledes delgiven. Tillfälle skall såvitt möjligt beredas den dömde att under betänketiden samråda med sin försvarare.

Myndighet som äger mottaga nöjdförklaring av häktad skall så snart ske kan erinra den häktade om hans rätt att avgiva sådan förklaring och vad därvid är att iakttaga samt å den dag, då nöjdförklaring först kan avgivas, evad det är söckendag eller helgdag, efterhöra huruvida han vill avgiva sådan förklaring.

9 §.

Vad i 8 § är stadgat om häktad skall äga motsvarande tillämpning med avseende å den som undergår straff eller eljest är intagen i fångvårdsanstalt.

10 §.

Den som icke är häktad eller intagen i fångvårdsanstalt må, med avlämnande av domen eller sådant bevis som sägs i 8 §, avgiva nöjdförklaring, om domen skall av militär befälhavare befordras till verkställighet, i vittnes närvaro inför denne och eljest inför länsstyrelse eller i vittnes närvaro inför styresman vid fångvårdsanstalt eller den som är i hans ställe, landsfogde, polismästare eller annan polischef.

11 §.

Myndighet som mottagit nöjdförklaring skall göra anteckning därom å den handling, på grund varav förklaringen avgivits. Anteckningen skall jämväl underskrivas av den dömde och, därest förklaringen avgivits i vittnes närvaro, av vittnet.

Om avgiven nöjdförklaring skall underrättelse ofördröjligen avsändas till den domstol hos vilken den dömde ägt fullfölja talan mot domen.

Myndighet som äger mottaga nöjdförklaring skall föra särskilda minnesanteckningar över dylika förklaringar och åtgärder som omförmälas i 8 § andra stycket.

12 §.

Nöjdförklaring som avgivits i enlighet med denna lag må icke återtagas. Har den dömde, innan förklaringen avgives, fullföljt talan mot domen i fråga om honom ådömt ansvar, skall denna talan anses återkallad genom förklaringen.

13 §.

Är den, som skall undergå straff eller skyddsåtgärd som avses i denna lag, häktad i målet, när domen, såvitt angår honom ådömt ansvar, må verkställas, skall styresmannen vid den fångvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte där han förvaras omedelbart befordra domen till verkställighet. Den som hålles häktad annorstädes än i fångvårdsanstalt skall enligt bestämmelser som meddelas av fångvårdsstyrelsen förpassas till lämplig fång-

vårdsanstalt. Om överflyttning från en fångvårdsanstalt till annan stadgas i 26 §.

Är den dömde icke häktad i målet, skall länsstyrelsen i den ort där han vistas eller, om han avgiver nöjdförklaring, den myndighet som mottager nöjdförklaringen låta för verkställighet förpassa honom till fångvårdsanstalt, vari han enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall intagas. Finnes det kunna ske utan fara för att han avviker, må den dömde i stället för att förpassas till fångvårdsanstalt föreläggas att inställa sig vid sådan anstalt. Mottages nöjdförklaring å den anstalt, vari den dömde enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande skall intagas, eller är han intagen i sådan anstalt när domen eljest förekommer till verkställighet, skall styresmannen eller den som är i hans ställe omedelbart befordra domen till verkställighet.

För vissa fall är om befordran till verkställighet särskilt stadgat i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

14 §.

Förelägges någon enligt 13 § att själv inställa sig vid fångvårdsanstalt, må ersättning för resekostnaden utgå av allmänna medel enligt grunder som Konungen bestämmer.

15 §.

Visar den som dömts att undergå straffarbete eller fängelse och som ej är häktad, innan verkställigheten börjat, att till Konungen ingivits ansökan att han måtte av nåd bliva befriad från straffet eller få detta nedsatt till böter eller erhålla villkorlig dom, skall, om nåd ej tidigare sökts i målet, med verkställigheten anstå i avvaktan på Konungens beslut i anledning av nådeansökningen.

Den som icke är häktad må på ansökan erhålla uppskov med verkställigheten av straffarbete eller fängelse under viss tid, högst sex månader från den dag då domen må verkställas mot honom, om med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden synnerliga skäl för uppskov prövas föreligga. Kvinna som är havande eller ammar barn må beviljas uppskov under tid som prövas skälig. Beslut i ärende som här avses meddelas av länsstyrelse som enligt 13 § har att befordra domen till verkställighet eller länsstyrelsen i den ort där den dömde har sitt hemvist.

Vad i första och andra styckena sägs skall ej gälla, om skälig anledning förekommer att den dömde avviker. Förekommer sådan anledning sedan uppskov enligt andra stycket beviljats, skall beslutet återkallas.

Beslut, varigenom ansökan om uppskov avslagits eller beslut om uppskov återkallats, skall, där ej annorlunda förordnas, omedelbart lända till efterrättelse.

16 §.

Skärpes straff, vars verkställighet börjat, eller dömes i dess ställe till förvaring eller internering, skall bestraffningen fortgå enligt den tidigare domen till dess den dömde avgiver nöjdförklaring i anledning av den nya domen eller denna eljest må verkställas såvitt angår honom ådömt ansvar.

Samma lag vare, om i stället för straffarbete eller fängelse dömes till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran samt därvid bestämmes, att domen ej må verkställas innan den vunnit laga kraft.

Har någon börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering och dömes han i stället till straffarbete eller fängelse, skall ock verkställigheten fortgå enligt den tidigare domen till dess den nya domen i nämnda hänseende må verkställas.

3 KAP.

Om beräkning av strafftid m. m.

17 §.

Vid verkställighet av straffarbete eller fängelse skall strafftiden, där ej annat följer av vad nedan stadgas, räknas, om den dömde hålles häktad i målet, från den dag då domen må verkställas såvitt angår honom ådömt ansvar och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fångvårdsanstalt eller, om han utan att vara häktad är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

18 §.

För den som börjat undergå straffarbete på viss tid eller fängelse skall fångvårdsstyrelsen så snart ske kan fastställa dagen för strafftidens slut eller, om 1 § lagen om villkorlig frigivning är tillämplig, den dag då villkorlig frigivning enligt nämnda lagrum skall äga rum, såframt laga hinder däremot ej möter.

När ändring i beslutet påkallas av omständigheterna, göre styresmannen anmälan därom till fångvårdsstyrelsen, som har att förordna i ärendet.

19 §.

Skall strafftid räknas efter månad eller år, anses som slutdag den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken strafftiden räknas. Finnes ej motsvarande dag i slutmånaden, skall den månadens sista dag anses som slutdag. Ingår jämväl dagatal i tiden, skall antalet dagar läggas till slutdagen för den övriga tiden.

Är tiden för fängelse bestämd allenast i dagar, skall antalet dagar läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Uppkommer vid beräkning av strafftid brutet månadstal, anses månaden utgöra trettio dagar. Brutet dagatal förfaller.

20 §.

Har domstol förordnat, att straffarbete eller fängelse skall anses till viss del verkställt genom att den dömde hållits i häkte eller undergått ungdomsfängelse, förvaring eller internering, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. Ingår dagatal i avdraget, skall det frånräknas sist.

Har avbrott i verkställigheten av straffarbete eller fängelse ägt rum, skall tiden för avbrottet, i den mån ej annat följer av vad nedan i denna lag stadgas, läggas till slutdagen.

21 §.

Förekommer till verkställighet straffarbete eller fängelse, varifrån skall avräknas vad den dömde utstått av honom förut ådömt sådant straff, räknas hela strafftiden från den dag då verkställigheten av sistnämnda straff började. Har den dömde frigivits från detta straff, skall för bestämmande av slutdagen den tid, varunder verkställighet icke ägt och ej heller skall anses hava ägt rum, anses såsom avbrott varom sägs i 20 § andra stycket.

22 §.

Har villkorligt medgiven frihet förklarats förverkad och är ej sådant fall som avses i 21 §, skall återstoden av straffet vid beräkning av tiden anses såsom nytt straff.

23 §.

Förekommer, sedan den dömde börjat undergå straffarbete eller fängelse men innan han frigivits därifrån, till verkställighet annat sådant straff, varifrån ej skall avräknas vad den dömde utstått av förstnämnda straff, skall för bestämmande av slutdagen sammanläggning ske av de strafftider som han utstått och ytterligare skall utstå.

4 KAP.

Allmänna bestämmelser om de intagnas behandling.

24 §.

Verkställigheten skall ske på sådant sätt att den intagnes tillrättaförande främjas. Han skall sysselsättas med lämpligt arbete och är skyldig att med flit och ordning utföra arbete som ålägges honom samt att ställa sig till efterrättelse för anstalten gällande ordningsregler ävensom de föreskrifter och tillsägelser som meddelas av anstaltens personal.

En av fångvårdsstyrelsen utarbetad redogörelse för verkställighetens syfte och organisation samt för de stadganden och föreskrifter som angå de intagnas behandling skall hållas tillgänglig för de intagna.

25 §.

Intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde. Skadliga verkningar av frihetsförlusten skola såvitt möjligt förebyggas.

Därest men för intagens kroppsliga eller själsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras inträda genom bestämmelse i denna lag, göres den jämkning som prövas nödig för avhjälpande eller förebyggande av sådant men.

Om det erfordras för upprätthållande av ordning och säkerhet inom anstalten, äger styresmannen besluta om inskränkning i de förmåner som enligt denna lag tillkomma intagen.

26 §.

Vid de intagnas fördelning och behandling skall hänsyn tagas till deras ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, arbetsförmåga, anlag och utbildning. Menlig inverkan de intagna emellan skall så långt möjligt förhindras.

Män och kvinnor skola hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda anstalter eller anstaltsavdelningar.

Om placering å anstalt och förflyttning från en anstalt till annan förordnar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt.

27 §.

Medför kvinna vid intagning spätt barn eller föder hon därefter barn, äger fångvårdsstyrelsen, efter hörande av barnavårdsassistenten i det län där kvinnan har sitt hemvist, medgiva henne att behålla barnet hos sig under amningstiden och, om särskilda förhållanden påkalla det, jämväl utöver nämnda tid.

28 §.

Intagen skall så snart ske kan undersökas av läkare vid anstalten. Sjuknar intagen, skall han vårdas enligt anvisningar av läkaren. Angående överförande till sinnessjukavdelning inom fångvården för vård eller observation är särskilt stadgat.

Enligt bestämmelser som meddelas av fångvårdsstyrelsen må för undersökning eller behandling av intagen anlitas läkare utom anstalten. Kan erforderlig undersökning eller behandling icke lämpligen ske inom fångvårdsanstalt, må intagen enligt anvisningar av styrelsen överföras till allmänt sjukhus eller sinnessjukhus. Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem, och skall kvinnan, om så finnes behövligt, i god tid före förlossningen överföras dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård.

När det i särskilt fall finnes erforderligt, skall styresmannen, enligt anvisningar som meddelas av fångvårdsstyrelsen, anordna bevakning av den som för ändamål varom sägs i andra stycket vistas utom anstalten ävensom förordna att han skall vara underkastad särskilda föreskrifter.

Tid, varunder intagen jämlikt denna paragraf vistas utom fångvårdsanstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen annorlunda förordnar; dock må den som undergår straffarbete eller fängelse icke tillgodoräknas mera än en sjättedel av verkställighetstiden, med mindre synnerliga skäl föreligga. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

29 §.

Intagen som icke sysselsättes med utearbete skall, såvitt hinder ej möter, dagligen vistas utomhus minst en timme.

Om intagens hälsotillstånd det påkallar, bör han få vistas utomhus utöver den tid som i regel medgives. Där det lämpligen kan ske, bör intagen, som under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, helt eller delvis sysselsättas med arbete utomhus.

Gymnastik- och idrottsövningar böra anordnas för de intagna, där så kan ske.

30 §.

Intagen är skyldig att i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer deltaga i undervisning som meddelas inom anstalten. Han bör uppmuntras till självstudier och annan lämplig fritidssysselsättning.

Gudstjänster och andra andaktsövningar skola hållas enligt föreskrifter som meddelas av fångvårdsstyrelsen.

Främmande trosbekännare må efter styresmannens prövning mottaga besök av präst eller annan själasörjare inom trossamfundet.

31 §.

I den utsträckning det kan ske utan olägenhet må intagen skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig sysselsättning under fritid ävensom äga tillgång till lån ur anstaltens bibliotek. Tillfälle till tidningsläsning bör beredas intagen.

32 §.

Intagen må innehava trolovningsring, vigselring, fotografier av närstående, klocka, artiklar för skrivning och personlig hygien, enklare prydnadsföremål ävensom annat dylikt enligt styresmannens prövning. I övrigt må han icke utöver vad som följer av andra bestämmelser i denna lag eller med stöd därav meddelade föreskrifter innehava annat än vad vid anstalten bestås honom.

33 §.

Tillfälle skall beredas intagen att omedelbart efter intagningen eller överflyttning till annan anstalt underrätta närstående om sin vistelseort. Det bör tillses, att intagen uppehåller önskvärd förbindelse med närstående.

Intagen skall anmanas att efter förmåga bispringa närstående mot vilken han är underhållsskyldig.

Avlider intagen eller träffas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

34 §.

Brev eller annat skriftligt meddelande må icke av intagen avsändas eller mottagas utan styresmannens tillstånd.

Intagen må ej förvägras att till svensk myndighet avsända skrift, som ej är anstötlig till sin avfattning, eller att eljest i den utsträckning det lämpligen

kan ske avsända eller mottaga brev, som icke äro anstötliga eller med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan särskild anledning olämpliga. Vill intagen avsända skrift som kan antagas vara avsedd att offentliggöras, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen, huruvida skriften må avsändas. Tillstånd må vägras, om skriften är anstötlig eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Brev från intagen till fångvårdsstyrelsen må, om det avlämnas i förseglat skick, icke brytas och skall städse utan dröjsmål vidarebefordras. Styresmannen må i övrigt medgiva intagen som visat pålitlighet att avsända och mottaga brev utan att detta förut granskats.

Om brev till intagen kvarhålles, skall han, där det ej av särskild anledning uppenbarligen kan verka skadligt, underrättas därom, och skall innehållet i brevet, i den mån det ej är olämpligt, meddelas honom. Kvarhålles brev som intagen velat avsända, skall han underrättas därom.

35 §.

Intagen må i den mån det är förenligt med ordningen inom anstalten mottaga besök av make, trolovad, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, om det ej av särskild anledning kan verka skadligt.

I övrigt må intagen efter styresmannens prövning mottaga besök av den som varit hans försvarare, av advokat vars biträde den intagne påkallar i enskild angelägenhet samt av annan person, när det med hänsyn till den intagnes fostran, utbildning eller utkomstmöjligheter eller eljest finnes vara till gagn.

Av länsstyrelsen utsedd ledamot av anstaltsnämnd äger besöka intagen utan att tjänsteman vid anstalten är närvarande. Styresmannen må i fråga om annat besök förordna, att tjänsteman vid anstalten skall vara tillstädes.

36 §.

Fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen äger meddela intagen tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest vägande skäl äro därtill, lämna anstalten för viss kort tid, allt såframt fara för missbruk ej anses föreligga.

Tid, varunder intagen enligt tillstånd som nu sagts vistas utom anstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen av särskild anledning annorlunda förordnar. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

37 §.

Häktas intagen, skall verkställigheten avbrytas. Blir han frikänd för det brott, för vilket han häktats, skall tiden för avbrottet inräknas i verkställighetstiden.

Finner i annat fall än i första stycket avses överåklagare eller rätten i anledning av åtal mot intagen att dennes personliga inställelse vid domstolen

är påkallad, har fångvårdsstyrelsen att föranstalta därom. Sådan inställelse medför ej avbrott i verkställigheten.

Åtalas intagen, bör han på begäran erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av talan i målet.

38 §.

Begär domstol eller annan myndighet, efter framställning av part eller eljest, att intagen skall inställas inför myndigheten för annat ändamål än i 37 § sägs, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen, huruvida det må ske.

Tid, varunder intagen i fall som nu sagts vistas utom anstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen av särskild anledning annorlunda förordnar. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

39 §.

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas, att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. Det skall särskilt tillses att, om han är belagd med fängsel, detta döljes under hans dräkt. Transport å järnväg bör i regel företagas i vanlig personvagn.

Kvinna skall vid transport åtföljas av kvinnlig befattningshavare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, må sådan ej äga rum utan läkares medgivande. Vad sist sagts gäller även beträffande kvinna som är havande.

40 §.

Det åligger styresmannen att i god tid förbereda intagens frigivning eller utskrivning. För detta ändamål bör han genom hänvändelse till skyddskonsulent, skyddsförening, arbetsförmedlingsanstalt, allmänt eller enskilt hjälporgan eller enskild person söka bereda den som skall frigivas eller utskrivas lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet ävensom i övrigt vidtaga sådana åtgärder som kunna hjälpa denne att föra ett laglydigt och samhällsnyttigt liv.

41 §.

Är intagen sjuk när han skall lämna anstalten, må han, om det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, i anstalten erhålla fortsatt sjukvård på fångvårdens bekostnad. Om beredande av vård å sinnessjukhus åt intagen, som är i behov därav när han skall lämna anstalten, är särskilt stadgat.

5 KAP.

Om straffarbete och fängelse.

42 §.

Med avseende å verkställigheten av straffarbete och fängelse skall särskilt iakttagas vad i detta kapitel stadgas.

Här nedan avses med

straffånge den som undergår straffarbete,

fängelsefånge den som undergår omedelbart ådömt fängelse eller sådant straff i förening med fängelse vartill ådömda böter förvandlats samt

bötesfånge den som undergår enbart fängelse vartill ådömda böter förvandlats.

43 §.

Beträffande straff- eller fängelsefånge skall, om det ådömda straffet uppgår till minst sex månader, till ledning för behandlingen så snart ske kan verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Fångvårdsstyrelsen äger jämväl i annat fall förordna om sådan undersökning.

Undersökningen skall enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar utföras av styresmannen vid den anstalt, där fången intagits för straffets undergående, under medverkan av anstaltens läkare. Berättelse över undersökningen jämte styresmannens och läkarens förslag angående fångens placering och behandling skall så snart ske kan och senast inom en månad efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen. När särskilda omständigheter påkalla det, må styrelsen medgiva anstånd, högst en månad, med berättelsens avgivande.

44 §.

Straffånge skall börja undergå straffet i sluten anstalt men må, om strafftiden överstiger tre månader eller eljest särskilda skäl äro därtill, överföras till öppen anstalt när det finnes lämpligen kunna ske. Fånge som vid verkställighetens början ej fyllt tjugufem år bör, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl, så snart ske kan överföras till öppen anstalt.

45 §.

Fängelsefånge skall avtjäna hela straffet i öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans ålder, hälsotillstånd eller tidigare vandel, förefintlig möjlighet att bereda honom arbete eller förhållandena i övrigt måste anses olämpligt.

46 §.

Bötesfånge skall undergå straffet i sluten anstalt; dock må han, när särskilda skäl äro därtill, överföras till öppen anstalt.

47 §.

Begär fånge, för utförande av lämpligt arbete eller av annan giltig anledning, att få undergå straffet eller vad därav återstår i sluten anstalt, må det ej förvägras honom.

48 §.

Fånge som är intagen i öppen anstalt skall arbeta tillsammans med andra fångar och må jämväl, om ej särskilda skäl äro däremot, tillbringa fritiden med dem.

49 §.

Fånge som är intagen i sluten anstalt skall i regel arbeta tillsammans med en eller flera andra fångar. Han må dock, när undersökning enligt 43 § skall äga rum, hållas till arbete i enrum till dess undersökningen är avslutad.

Finner styresmannen, med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig inverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning erforderligt att fånge arbetar i enrum, må han förordna därom. Utan fångvårdsstyrelsens medgivande må sådant förordnande ej meddelas för längre tid än en månad varje halvår. Medgivande som nu sagts må ej avse förordnande för längre tid än sex månader varje gång.

Då fånge arbetar i enrum, bör dörren hållas olåst, om det kan ske utan olägenhet. Jämväl i övrigt må lättnad i isoleringen medgivas under arbetstiden.

50 §.

Under fritid må fånge, som är intagen i sluten anstalt, tillsammans med andra fångar deltaga i undervisning, gudstjänst, utomhusvistelse, gymnastik och dylikt, såframt ej särskilda skäl äro däremot. Finnes det kunna ske utan fara för menlig påverkan, må fånge även eljest tillbringa fritiden eller del därav tillsammans med en eller flera andra fångar. Fånge som visat pålitlighet må medgivas att hava rumsdörren olåst under fritid.

51 §.

I den mån ej annat följer av vad i 49 och 50 §§ sägs böra fångar som äro intagna i sluten anstalt hållas skilda från varandra.

Önskar fånge arbeta eller tillbringa fritid i enrum, må det icke vägras honom, såframt ej synnerliga skäl äro däremot.

52 §.

Styresmannen skall anvisa fånge lämpligt arbete. Det bör såvitt möjligt vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Fängelsefånge som arbetar i enrum må själv skaffa sig arbete som styresmannen godkänner.

Som belöning för arbetsflit och gott uppförande må fånge medgivas att med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt studier eller annan utbildning.

53 §.

När det med hänsyn till strafftidens längd eller av annan särskild anledning finnes lämpligt och fara för missbruk ej anses föreligga, må fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen till förberedande av frigivningen medgiva, att fånge utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

54 §.

Straffånge äger i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer för sin arbetsinkomst köpa varor som för ändamålet tillhandahållas vid anstalten. Styresmannen må i enlighet med fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva straffånge, som ådagalagt arbetsflit och gott uppförande, att i större mycken het än eljest är medgivet köpa sådana varor eller att åtnjuta annan förmån eller bekvämlighet som är förenlig med god ordning.

Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om bötesfånge.

Fängelsefånge må utöver vad som tillhandahålles honom vid anstalten själv skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Han må dock ej mottaga gåva varigenom givaren uppenbarligen oskäligt betungas. Då han arbetar eller tillbringar fritid i enrum, må han använda egna kläder, om de äro av tillfredsställande beskaffenhet.

6 KAP.

Om ungdomsfängelse.

55 §.

Ungdomsfängelse skall verkställas i anstalt eller anstaltsavdelning som av Konungen förklarats vara ungdomsanstalt.

56 §.

Den som skall undergå ungdomsfängelse skall intagas å särskild mottagningsavdelning. Å avdelningen skall till ledning för den intagnes behandling enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt, därvid synnerlig vikt skall fästas vid utrönande av hans förståndsutveckling, anlag och kunskaper. Berättelse över undersökningen skall så snart ske kan insändas till fångvårdsstyrelsen.

Intagen må icke kvarhållas på mottagningsavdelning utöver två månader, där ej fångvårdsstyrelsen finner särskilda skäl föranleda till annat, och ej i något fall utöver fyra månader.

57 §.

I ungdomsanstalt intagna skola av styresmannen fördelas på sätt som finnes lämpligt med hänsyn till den behandling som bör komma var och en till del.

Intagen skall, om ej särskilda skäl äro däremot, arbeta gemensamt med andra intagna. Han äger åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten.

Om det med hänsyn till intagens uppförande eller eljest finnes lämpligt, äger fångvårdsstyrelsen förordna, att intagen skall överföras till särskild övervakningsavdelning. Å denna må han dock ej kvarhållas mer än två må-

nader, där ej fångvårdsstyrelsen efter förnyad prövning finner det erforderligt. Beslut om hans kvarhållande utöver nämnda tid må för varje gång ej meddelas för längre tid än två månader.

58 §.

Styresmannen skall anvisa intagen lämpligt arbete. Det bör vara ägnat att bereda den intagne tillfälle till sådan teoretisk och praktisk utbildning som kan främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Fångvårdsstyrelsen äger efter samråd med ungdomsfängelsenämnden meddela närmare bestämmelser angående medgivande för intagen att utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

59 §.

Undervisning och utbildning skola meddelas män i hantverk, industriellt yrke eller jordbruk samt kvinnor i husligt arbete och, där det låter sig göra, i annat lämpligt yrke. I övrigt skall undervisning meddelas de intagna i de ämnen fångvårdsstyrelsen bestämmer.

Särskild uppmärksamhet skall ägnas de intagnas fritidssysselsättning samt gymnastik och idrott.

60 §.

Prövas det vara till gagn, må tillstånd enligt 36 § meddelas intagen jämväl under andra omständigheter än där sägs.

7 KAP.

Om förvaring och internering.

61 §.

Förvaring och internering skola verkställas i anstalt eller anstaltsavdelning som av Konungen förklarats vara säkerhetsanstalt.

62 §.

Den som skall undergå förvaring eller internering skall intagas i sluten anstalt. Är han att anse såsom synnerligen vådlig för annans personliga säkerhet, må fångvårdsstyrelsen förordna om hans intagning i särskild sluten avdelning.

63 §.

Till ledning för den intagnes behandling skall enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av den intagnes levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Berättelse över undersökningen, som skall utföras under medverkan av anstaltens läkare, skall så snart ske kan och senast två månader efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen.

64 §.

Förvarad eller internerad skall hållas avskild från andra intagna till dess den i 63 § angivna undersökningen är avslutad. Därefter må han under dagen hållas avskild endast i den utsträckning som påkallas av hänsyn till hans behandling eller till fara för menlig inverkan de intagna emellan eller till ordningen och säkerheten inom anstalten.

Förvarad eller internerad som visat pålitlighet må vårdas i öppen anstalt.

65 §.

Styresmannen skall anvisa förvarad eller internerad lämpligt arbete. Det bör vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till den intagnes håg och fallenhet. Med styresmannens medgivande må den intagne själv skaffa sig arbete.

Till förberedande av utskrivningen må fångvårdsstyrelsen efter samråd med interneringsnämnden, såframt fara för missbruk får anses utesluten, medgiva att förvarad eller internerad utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

66 §.

Förvarad eller internerad skall åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten. Vad i 54 § är stadgat beträffande fängelsefånge skall gälla jämväl förvarad eller internerad.

67 §.

Styresmannen har att rörande behandlingen av förvarad eller internerad samråda med anstaltens läkare. Uppkommer meningsskiljaktighet i fråga som sägs i 64 §, skall frågan hänskjutas till fångvårdsstyrelsens avgörande.

8 KAP.
Om arbetspremier m. m.

68 §.

Intagen skall för arbete som han icke själv skaffat sig erhålla arbetspremie. Arbetspremie utgår antingen efter ackord eller med visst belopp för arbetsdag. Vid bestämmande av arbetspremie skall hänsyn tagas till den intagnes flit och arbetsskicklighet. Arbetspremie skall utgå även när intagen under arbetstid deltager i undervisning som anordnats vid anstalten.

Är intagen helt eller delvis arbetsoförmögen, må han erhålla arbetspremie enligt särskilda grunder.

Närmare bestämmelser om arbetspremier meddelas av fångvårdsstyrelsen.

69 §.

Fängelsefånge äger fritt förfoga över intjänt arbetspremie, så ock över inkomsten av arbete som han själv skaffat sig.

Annan intagens arbetspremiemedel eller inkomst av arbete som han själv skaffat sig fördelas i två lika delar, disponibla medel och besparade medel.

70 §.

Disponibla medel må av den intagne användas till understöd åt närstående, till gäldande av skadestånd eller fullgörande av annan förpliktelse ävensom till inköp av varor som tillhandahållas vid anstalten eller till annan personlig förmån, vartill han är berättigad.

71 §.

Besparade medel skola bevaras till den intagnes frigivning eller utskrivning; dock må, efter fångvårdsstyrelsens bestämmande, medlen användas för fullgörande av underhållsskyldighet eller för tillgodoseende av annat för den intagne eller honom närstående trängande behov ävensom till anskaffande av böcker eller annat som kan bereda honom nyttig sysselsättning under fritid. Fångvårdsstyrelsen äger medgiva att den som undergår ungdomsfängelse, förvaring eller internering förfogar över besparade medel även för annat ändamål än nu sagts.

Vid den intagnes frigivning eller utskrivning må, i händelse han saknar andra tillgängliga medel, enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande av hans besparade medel anvisas främst skäligt belopp för hans uppehälle under den närmaste tiden samt därnäst vad som åtgår till hans nödiga beklädnad. Beträffande återstoden skall styresmannen pröva, huruvida medlen skola överlämnas till den intagne eller för dennes räkning insättas i bank eller översändas till skyddsförening eller till skyddskonsulent eller annan lämplig person att i skäliga poster tillställas honom.

72 §.

Av intjänta arbetspremier må ersättning uttagas för vad intagen uppsåtligen eller av vårdslöshet skadar eller förstör av anstaltens tillhörigheter.

Arbetspremiemedel som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning må ej tagas i mät för hans gäld.

73 §.

Intagen som överförts till sinnessjukavdelning vid fångvården må förfoga över arbetspremiemedel enligt grunder som fångvårdsstyrelsen bestämmer.

74 §.

Konungen äger beträffande viss anstalt eller vissa intagna förordna att ersättning för utfört arbete skall utgå efter andra grunder än i 68 § sägs, så ock meddela de närmare föreskrifter som i samband därmed erfordras.

Har förordnande meddelats enligt första stycket, skall i fråga om den intagnes arbetsinkomst vad i 72 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

9 KAP.

Om disciplinära åtgärder m. m.

75 §.

Bryter intagen mot anbefalld ordning eller visar han eljest klandervärt uppförande, skall styresmannen göra honom lämpliga föreställningar.

Låter den intagne ej rätta sig eller är förseelsen av allvarlig beskaffenhet, må han av styresmannen bestraffas med

1) förlust under viss tid eller tillsvidare av honom särskilt tillerkänd förmån,

2) förlust under viss tid, helt eller delvis, av rätt att inköpa varor som tillhandahållas vid anstalten,

3) förlust under högst fjorton dagar, i den omfattning styresmannen bestämmer, av rätt till tidningsläsning och innehav av annan litteratur, eller

4) inneslutning i enrum under högst en månad eller, i fråga om den som undergår ungdomsfängelse, under högst sju dagar.

Fängelsefånge, förvarad eller internerad må jämväl bestraffas med förlust under viss tid av rätt att själv skaffa sig eller mottaga underhåll eller annan bekvämlighet.

76 §.

Har straffånge, fängelsefånge eller bötesfånge gjort sig skyldig till förseelse som avses i 75 § och är förseelsen sådan att den påkallar svårare disciplinstraff än där sägs, må på framställning av styresmannen fångvårdsstyrelsen ålägga fången särskilt straff genom förlängning av verkställighetstiden med högst fjorton dagar. Ej må genom sådan bestraffning eller upprepade bestraffningar verkställighetstiden förlängas med mera än en tredjedel, ej heller med mera än sammanlagt tre månader.

77 §.

I 75 och 76 §§ angivna bestraffningar må efter förseelsens beskaffenhet och övriga föreliggande omständigheter åläggas i förening. Föreligga flera förseelser, skall gemensam bestraffning för dem äga rum.

78 §.

Har någon jämlikt 75 § varit innesluten i enrum oavbrutet under en månad eller, om han undergår ungdomsfängelse, under sju dagar, må han allenast efter uppehåll av minst sju dagar underkastas fortsatt inneslutning i enrum.

79 §.

Begår intagen förseelse under transport, under vistelse utom anstalt eller eljest under sådana förhållanden att förseelsen icke kan omedelbart beivras, må förseelsen bestraffas i den anstalt där han intages.

80 §.

Innan beslut meddelas om bestraffning varom sägs i 75 eller 76 §, skall förhör hållas med den intagne. Anstaltens läkare skall såvitt möjligt höras, innan någon bestraffas med inneslutning i enrum, så ock eljest i bestraffningsärende när omständigheterna föranleda därtill. Över vad som förekommit vid förhör och annan undersökning skall föras protokoll.

Beslut om bestraffning skall omedelbart gå i verkställighet, där ej annorlunda förordnas.

81 §.

För betvingande av våldsamt uppträdande, så ock eljest, när säkerheten inom anstalten så kräver, må styresmannen hålla intagen skild från andra intagna samt, där andra medel finnas otillräckliga, belägga honom med lämpligt fängsel, dock ej under längre tid än säkerheten fordrar. Anstaltens läkare skall så snart ske kan underrättas om sådan åtgärd samt yttra sig däröver.

Under transport må intagen efter styresmannens förordnande beläggas med fängsel, där det finnes nödigt.

82 §.

Har disciplinär bestraffning ålagts intagen eller har åtgärd enligt 81 § vidtagits, skall styresmannen göra anmälan härom vid anstaltsnämndens nästa sammanträde.

Om ålagd bestraffning samt om åtgärd enligt 81 § och läkares yttrande däröver skall anteckning göras i särskild liggare med angivande av anledningen till bestraffningen eller åtgärden.

10 KAP.

Om besvär m. m.

83 §.

Fångvårdsstyrelsen äger efter framställning av intagen, så ock eljest när anledning förekommer ändra vad styresman eller läkare jämlikt denna lag beslutat.

Över fångvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag må klagan hos Konungen föras genom besvär, som skola hava inkommit till justitiedepartementet sist å trettionde dagen efter den då klaganden erhöll del av beslutet.

Över länsstyrelses beslut i fråga om uppskov med verkställighet må klagan hos Konungen i justitiedepartementet föras i den ordning som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

84 §.

Vid handläggning av ärende som avses i 28 § fjärde stycket, 36 § andra stycket, 38 § andra stycket eller 76 § skall fångvårdsstyrelsen bestå av över-

direktören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som Konungen bestämmer jämte två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Såsom styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla den mening som är lindrigast för den intagne.

85 §.

Den som i annat fall än i 53 § sinnessjuklagen avses olovligen till intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat, varmed denne lätteligen kan skada sig själv eller annan, straffes, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen är belagd med högre straff, med dagsböter eller fängelse.

Lämnar någon åt intagen alkoholhaltiga drycker eller hjälper någon eljest intagen att åtkomma dylika drycker, straffes med dagsböter.

Böter tillfalla kronan.

86 §.

De närmare föreskrifter som erfordras för tillämpning av denna lag meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av fångvårdsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Genom denna lag upphävas

lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid;

lagen den 26 mars 1909 (nr 16 s. 1) angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag;

lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff;

lagen den 10 mars 1922 (nr 83) om anstånd för visst fall med verkställighet av straff;

lagen den 22 april 1927 (nr 109) om verkställighet av förvaring och internering i säkerhetsanstalt;

19 och 20 §§ strafflagen för krigsmakten;

21 § första stycket lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning;

så ock vad eljest finnes i lag eller författning stridande mot nya lagens bestämmelser.

Vad i 17 § stadgas skall ej tillämpas med avseende å tid före lagens ikraftträdande.

Har före den 1 juli 1946 beslut om beräkning av strafftid meddelats enligt då gällande bestämmelser, skall beslutet alltjämt lända till efterrättelse.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas dels att 2 kap. 6 och 7 §§ samt 4 kap. 8 och 15 §§ strafflagen skola upphöra att gälla, dels ock att 2 kap. 5 § samt 4 kap. 4, 5 6 och 12 §§ nämnda lag[1] skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 KAP.

5 §.

Om verkställighet av straffarbete och fängelse är särskilt stadgat.

4 KAP.

4 §.

Förekommer till verkställighet utslag, varigenom någon dömts till fängelse eller straffarbete på viss tid, och finnes att brottet förövats innan den dömde börjat undergå dylikt straff som för annat brott blivit honom ålagt; då skall, sedan utslagen vunnit laga kraft, gemensamt straff för brotten bestämmas med tillämpning av stadgandena i 3 §. Om förening av straff som nu sagts göre allmän åklagare, efter anmälan av fångvårdsstyrelsen, framställning hos första domstol i något av målen.

Domstolen må — — — straffet verkställas.

5 §.

Dömes någon — — — tillika förskyllt.

Förekomma till verkställighet på en gång utslag, varigenom någon dömts till straffarbete på viss tid, samt utslag, enligt vilket han har att undergå fängelse, vare sig det omedelbart ådömts eller utgör förvandlingsstraff, skall, där ej sådant fall föreligger som i 4 § avses, fängelsestraffet eller, om detta delvis verkställts, vad därav återstår övergå till straffarbete. Beslut härom meddelas av fångvårdsstyrelsen.

[1] Senaste lydelse, se betr. 2 kap. 5 § och 4 kap. 12 § SFS 1906: 51 s. 1 samt betr. 4 kap. 4, 5 och 6 §§ SFS 1938: 251.

6 §.

Vid tillämpning av 2—5 §§ anses viss tids fängelse svara mot straffarbete under hälften så lång tid, dock att, när straff som den dömde undergått skall avräknas å annat straff, fängelse och straffarbete räknas lika.

Vid beräkning — — — en dagsbot.

Uppkommer vid — — — dagatal förfaller.

12 §.

Har den, som är för brott tilltalad, varit för något brott, varom i målet rannsakats, i häkte hållen, och dömes han i det mål till frihetsstraff på viss tid eller till böter, må domstolen, om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt, förordna, att straffet skall anses till viss del eller helt och hållet verkställt genom den dömdes hållande i häkte. Ej må dock frihetsstraff, som omedelbart ådömes, anses verkställt till större del än som mot häktningstiden svarar. Dömes någon, som börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering, i stället till frihetsstraff på viss tid eller till böter, skall vad nu stadgats äga motsvarande tillämpning.

Föres i högre rätt klagan angående ådömt straff, vare den rätt ej bunden av den lägre domstolens beslut i fråga som i denna paragraf avses, ändå att talan emot beslutet ej fullföljes.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag straffskärpning ej längre må verkställas.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 17 och 18 §§ lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Härigenom förordnas, att 17 och 18 §§ lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff[1] skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

17 §.

I mål om förvandling av böter må förordnas, att beslutet skall verkställas utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft. Om verkställigheten är särskilt stadgat.

18 §.

Förekomma till — — — gång förvandlats.

[1] Senaste lydelse av 18 §, se SFS 1938: 254.

Har någon — — — böternas förvandling.
Beslut som i denna paragraf avses meddelas av fångvårdsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 38 § strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, att 38 § strafflagen för krigsmakten[1] skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

38 §.

På vederbörande — — — av disciplinstraff.

Är den straffskyldige tillika förfallen till annat frihetsstraff, eller förekomma eljest på en gång till verkställighet flera beslut genom vilka någon blivit fälld till särskilda frihetsstraff, göre befälhavaren om förhållandet anmälan hos fångvårdsstyrelsen eller, där överkrigsrätt är inrättad, hos överkrigsrätten, varefter i fråga om straffens förening eller sammanläggning förfares efter de i denna lag och allmänna strafflagen stadgade grunder. Vad nu sagts gäile ock där hos befälhavaren blott ett straffbeslut förekommer till verkställighet, såframt anledning föreligger därtill att straffet bör förenas eller sammanläggas med annat straff samt fråga ej är allenast om disciplinstraff.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

[1] Senaste lydelse, se SFS 1938: 262.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 7 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan sägs samt att 8—11 §§ samma lag skola upphöra att gälla.

7 §.

Om verkställighet av ungdomsfängelse är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 7 och 8 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 7 och 8 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

7 §.

När, i — — — femton år.

För förvaring — — — tids utgång.

Vid beräkning av minsta tid skola tillämpas de grunder, som gälla för beräkning av strafftid; dock skall vid förvaring enligt 3 § denna tid räknas från den dag, då beslutet om förvaring meddelades.

8 §.

Om verkställighet av förvaring och internering i säkerhetsanstalt är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag
till
Lag
angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 82 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes[1] skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

82 §.

Krigsdomstols utslag — — — Konungens befallningshavande.

Vad förut i denna § är stadgat är icke tillämpligt, då den dömde hålles häktad. I sådant fall skall utslaget, om han förvaras i militärhäkte, befordras till verkställighet av den befälhavare, som har uppsikt över häktet, och gälle eljest vad i allmänhet är stadgat om verkställighet.

Med utmätning — — — befatta sig.

Har någon — — — stadgade grunder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag
till
Lag
angående ändring i 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Härigenom förordnas, att i 19 § förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall 8 och 28 punkterna skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

19 §.

8. Ej må — — — grundad är.

Kvinna, som är havande i framskridet tillstånd eller som fött så kort tid förut, att häktning kan antagas medföra allvarligt men för henne eller barnet, må ej häktas, med mindre synnerliga skäl därtill äro.

Ej heller må den, som är intagen i fångvårdsanstalt för undergående av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering, häktas, med mindre särskilda skäl därtill äro.

[1] Senaste lydelse, se SFS 1938: 263.

28. Häktad person — — — nödigt finnes.

Konungens befallningshavande äge meddela häktad tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerliga skäl föreligga, lämna häktet för viss kort tid, allt såframt missbruk får anses uteslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Har någon — — — villkorlig dom.

Ej må till straffarbete i sex månader eller däröver eller till fängelse under tid som nu sagts eller till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse dömas eller anstånd enligt 1 § lagen om villkorlig dom beviljas, utan att särskild förundersökning ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

I mål som anhängiggjorts före den nya lagens ikraftträdande skall dock äldre lag tillämpas.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 september 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med t. f. chefen för socialdepartementet, statsrådet Mossberg, och chefen för finansdepartementet fråga angående *revision av bestämmelserna om verkställighet av frihetsstraff m. m.*

Föredraganden anför följande.

Genom beslut den 31 december 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt strafflagberedningen att, jämte på beredningen ankommande fortsatt utredning rörande straffsystemets och anstaltsväsendets reformering, till behandling upptaga vissa frågor om verkställighet av frihetsstraff. Min företrädare i ämbetet anförde i detta sammanhang till statsrådsprotokollet bl. a., att en närmare utredning syntes påkallad såväl i fråga om en mera tillfredsställande differentiering genom klientelets uppdelning på anstalter av olika typer som beträffande spörsmålen om cellstraffet och gemensamhetsstraffet samt om organisationen av fångarbetet och ersättningen för sådant arbete.

Strafflagberedningen har den 14 november 1944 avlämnat betänkande angående verkställigheten av frihetstraff m. m. (SOU 1944: 50.[1]) Sedan betänkandet varit föremål för remissbehandling anhåller jag nu att få anmäla detta ärende.

I. Straffverkställighetens nuvarande gestaltning.

Gällande bestämmelser.

Rörande verkställigheten av frihetsstraff stadgas i 2 kap. 5 § strafflagen, att den som skall undergå straffarbete eller fängelse skall insättas i allmän straffinrättning och att med honom skall förfaras såsom särskilt är stadgat. I övrigt innehåller strafflagen — frånsett vissa bestämmelser om straffskärp-

[1] Vid utarbetandet av betänkandet har beredningen bestått av presidenten K. Schlyter, ordförande, professorn R. Bergendal, häradshövdingen G. A. Eriksson, överdirektören H. Göransson och borgmästaren M. Heuman med aktuarien T. Lindberg såsom sekreterare. Såsom särskilda sakkunniga ha i beredningens handläggning av ärendet deltagit professorn I. Agge, överkonstapeln Bror Larsson, advokaten Hugo Lindberg, barnavårdsinspektrisen Göta Rosén, numera avlidne överläkaren docenten S. Stenberg och direktören vid fångvårdens ungdomsanstalt å Skenäs G. Thurén.

ning — inga föreskrifter med avseende å verkställigheten. De närmare bestämmelserna härom äro meddelade i ett stort antal författningar, delvis av lags natur och delvis utfärdade i administrativ ordning.

Formella föreskrifter om tid och sätt för bringande till verkställighet av utslag, varigenom frihetsstraff ådömts, samt om uppskov med verkställigheten, avbrott däri, beräkning av strafftid m. m. återfinnas på skilda håll. Förordningen den 7 december 1883 angående expeditionslösen innehåller föreskrifter om skyldighet för domstol att inom viss kortare tid expediera utslag i mål, vari någon dömts till frihetsstraff, till länsstyrelsen eller, om den dömde hålles häktad, till föreståndaren vid häktet. Avsändes utslag rörande häktad ej samma dag det avkunnas, skall i dess ställe genast översändas bevis om den ådömda bestraffningen och om målets utgång i övrigt, såvitt rörer den dömde. Förordnande om utslagets verkställande meddelas enligt kungörelsen den 10 december 1909 angående förordnande om verkställighet av utslag, varigenom frihetsstraff ådömts, av vederbörande befälhavare, om straffet skall avtjänas i militärhäkte, och i annat fall av tillsyningsmannen vid det fängelse, där den dömde förvaras eller för straffets undergående intages, eller, om tillsyningsman ej finnes, av länsstyrelsen i det län där fängelset är beläget. Angår utslaget icke häktad person och har förordnandet meddelats av annan myndighet än den till vilken utslaget bör översändas för verkställighet, skall underrättelse om förordnandet jämte uppgift å dagen för straffets början ofördröjligen tillställas sistnämnda myndighet.

Verkställigheten av straffet påbörjas utan att sådant verkställighetsförordnande som nu omtalats avvaktas. Enligt rådande ordning kunna de till straffarbete eller fängelse dömda intagas i envar fångvårdsanstalt, som har platser för vanligt fångförvar (centralfängelse, straffängelse, kronohäkte eller rannsakningshäkte). Hålles den dömde häktad å sådan anstalt, när utslaget skall verkställas, får han omedelbart börja undergå straffet å anstalten. Är han icke häktad eller hålles han häktad annorstädes än å fångvårdsanstalt, införpassas han i regel till närmaste fångvårdsanstalt, där verkställigheten omedelbart tager sin början. Länsstyrelsens eller tillsyningsmannens resolution om verkställigheten saknar således betydelse för dennas påbörjande; däremot är den av vikt för bestämmande av strafftidens längd. Enligt förenämnda kungörelse skall vid meddelande av förordnande om verkställighet av straff å utslaget eller beviset om det ådömda straffet anteckning göras om dagen för straffets början och dagen för dess slut eller, där obligatorisk villkorlig frigivning ifrågakommer, den dag sådan skall äga rum, såframt laga hinder däremot ej möter.

Närmare regler om straffverkställighets påbörjande äro meddelade i lagen den 26 mars 1909 angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag. Enligt denna lag gäller, att om den, som blivit dömd till straffarbete på viss tid eller fängelse, icke besvärat sig över utslaget inom den för ändringssökande föreskrivna tid eller han före besvärstidens utgång i viss i lagen närmare angiven ordning förklarat sig nöjd med utslaget och villig att undergå den ådömda bestraffningen, straffet genast

skall gå i verkställighet utan hinder av åklagares eller målsägandes besvär. Från denna regel gälla dock vissa undantag. Straffet får sålunda icke verkställas förrän utslaget i vanlig ordning vunnit laga kraft, därest målet i vad den dömde rörer underställts högre rätts prövning eller yttrande inhämtats från interneringsnämnden och nämnden funnit den tilltalade böra i stället för straff ådömas förvaring eller internering. Avgiven nöjdförklaring får ej återtagas; har den dömde, innan förklaringen avgavs, besvärat sig över utslaget, skola besvären anses återkallade genom förklaringen. Vissa närmare föreskrifter rörande tillämpningen av nu omförmälda lag ha meddelats genom kungörelser den 10 december 1909 och den 30 december 1922.

Vad som i enlighet med det nu sagda är stadgat om verkställighet av utslag, varigenom någon dömts till frihetsstraff, skall enligt 17 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff äga motsvarande tillämpning å utslag, varigenom fängelse ålagts såsom förvandlingsstraff för böter. I mål om förvandling av böter må dock förordnas, att utslaget skall verkställas utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft.

Med verkställigheten av frihetsstraff eller förvandlingsstraff skall, även om utslaget vunnit laga kraft, anstå därest den dömde, innan verkställigheten påbörjats, visar att till Konungen ingivits ansökan att han av nåd måtte förskonas från straffet eller vinna lindring däri. Dylikt anstånd, varom stadgas i lagen den 10 mars 1922 om anstånd för visst fall med verkställighet av straff, må dock åtnjutas endast av den som icke är häktad. Förutsättningar äro vidare, att mot den dömde icke förekommer skälig anledning att han avviker samt att i målet ej tidigare sökts nåd. Utöver dessa bestämmelser saknas föreskrift, varigenom möjliggöres anstånd med verkställighet.

I fråga om beräkning av strafftidens längd gäller lagen den 1 juli 1898, innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid. Enligt denna lag skall för den som är häktad strafftiden räknas: om utslaget meddelats av Konungen, från den dag, då det ankommer till den myndighet, som har att förordna om verkställigheten; om den dömde i vederbörlig ordning förklarar sig nöjd med utslaget från den dag, å vilken förklaringen avgives, och i övriga fall från den dag efter utslagets ankomst till nyssnämnda myndighet, då utslaget vinner laga kraft mot den dömde eller, om utslaget äger laga kraft å ankomstdagen, från denna dag. Vistas den dömde på fri fot, skall strafftiden räknas från den dag, då han för straffets undergående intages i fångvårdsanstalt. Om strafftid skall räknas efter månad eller år, skall såsom slutdag anses den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken tidräkningen börjas; finnes ej motsvarande dag i slutmånaden skall den månadens sista dag anses för slutdag. Ingår jämväl dagatal i strafftiden, skall antalet dagar läggas till slutdagen för den övriga tiden. Vållar den dömde genom rymning eller annorledes själv hinder emot intagandet i straffanstalt eller avbrott i straffets verkställighet eller uppkommer sådant hinder eller avbrott därigenom att den dömde överföres till sjukvårdsinrättning, som ej står under fångvårdsstyrelsens inseende, må den tid varunder hindret eller avbrottet ägt rum ej inräknas i strafftiden. Uttrycket »annorledes» anses

omfatta bl. a. det fall, att ny rannsakning med den dömde skall äga rum. Sådan anses icke kunna anställas utan att straffet avbrytes, vilket i praxis sker antingen så att den dömde av häktningsmyndighet förklaras häktad eller ock därigenom att den myndighet, som har att förordna om verkställigheten, förordnar att verkställigheten skall avbrytas för rannsakningen. I sistnämnda fall behandlas den dömde som om han vore häktad.

I fråga om strafftidens beräkning äro vidare att beakta vissa stadganden i strafflagen. Vid avräkning från ådömt frihetsstraff av annat sådant straff, som den dömde tidigare undergått, skall sålunda enligt 4 kap. 6 § strafflagen viss tids fängelse anses svara mot straffarbete under hälften så lång tid. Beträffande avräkning av häktningstid gäller enligt 4 kap. 12 § strafflagen, att, när någon som i målet varit häktad dömes till frihetsstraff på viss tid (eller böter), domstolen må förordna att straffet skall anses till viss del eller helt och hållet verkställt genom den dömdes hållande i häkte. Frihetsstraff, som omedelbart ådömes, får dock icke anses verkställt till större del än som svarar mot häktningstiden. Därvid räknas en dags häkte lika med en dags fängelse; i övrigt skall stadgandet i 4 kap. 6 § tillämpas. Avdrag å ådömt fängelse kan sålunda göras med hela häktningstiden, varemot straffarbete högst kan anses verkställt med halva den tid varunder den dömde varit häktad.

För verkställighet av krigsdomstols utslag samt annat utslag, varigenom någon som är anställd vid krigsmakten och lyder under strafflagen för krigsmakten ådömts ansvar, gälla särskilda regler om straffverkställighet. Utslag som nu nämnts skall i allmänhet befordras till verkställighet av vederbörande befälhavare. Beträffande verkställigheten av straffarbete och fängelse i fall som här avses finnas särskilda stadganden i 19 och 20 §§ strafflagen för krigsmakten. Fängelse och i vissa fall även straffarbete bör enligt dessa bestämmelser i allmänhet verkställas i militärhäkte, där så kan ske. I praxis har detta dock förekommit i mycket ringa utsträckning, beroende på att för ändamålet tjänliga militärhäkten icke funnits att tillgå; straffen ha fördenskull i regel verkställts i de allmänna straffanstalterna.

Rörande straffverkställighetens utformning äro föreskrifter meddelade i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff samt stadgan den 8 april 1938 angående vård och behandling i statens fångvårdsanstalter (fångvårdsstadgan). Härutöver innehåller instruktionen den 31 december 1921 för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten vissa föreskrifter, som beröra verkställigheten. Detaljföreskrifter rörande denna ha meddelats genom fångvårdsstyrelsens år 1923 utfärdade arbetsordning för fångvårdsstaten samt av styrelsen sedermera utfärdade cirkulär.

Enligt 1938 års fångvårdsstadga förstås med *straffånge* den som undergår straffarbete, med *fängelsefånge* den som undergår omedelbart för brott ålagt fängelse eller sådant straff i förening med fängelse, vartill ådömda böter förvandlats, samt med *bötesfånge* den som undergår enbart fängelse, vartill

ådömda böter förvandlats. Fångvårdsstadgan är därjämte tillämplig å vissa andra kategorier i fångvårdsanstalt intagna, nämligen förvarade, internerade, straffriförklarade och tvångsarbetare. För dessa intagna gälla i åtskilliga hänseenden särskilda regler. I det följande skall emellertid i första hand beröras reglerna för behandlingen av straffångar, fängelsefångar och bötesfångar, å vilka också 1916 års verkställighetslag är tillämplig.

Bland de allmänna bestämmelser om de intagnas behandling som återfinnas i 1938 års fångvårdsstadga äro att märka följande. Fånge skall erhålla sådan vård och behandling, som är ägnad att fostra honom till ett laglydigt och samhällsnyttigt liv. Behörig hänsyn skall tagas till hans ålder, själsliga och kroppsliga utveckling, karaktärsegenskaper, arbetsförmåga, anlag och tidigare utbildning. Lider fånge av kropps- eller sinnessjukdom, skall vården och behandlingen lämpas efter hans hälsotillstånd. Den som intages å fångvårdsanstalt skall så snart ske kan undersökas av läkare vid anstalten. Sjuknar intagen, skall han vårdas enligt anvisningar av läkaren. För undersökning och behandling av den intagne må enligt bestämmelser som meddelas av fångvårdsstyrelsen anlitas läkare utom anstalten; kan erforderlig vård icke lämnas inom fångvårdsanstalt, må den intagne överföras till allmänt sjukhus. Vidare skall fånge, som icke sysselsättes med utearbete, såvitt hinder ej möter, dagligen vistas utomhus under en tid av minst en timme. Hälften av denna tid må dock kunna användas för gymnastik inomhus. Om fångens hälsotillstånd det påkallar, bör vistelse utomhus beredas honom utöver den tid som i regel medgives.

För samtliga kategorier av intagna gäller vidare, att tillfälle skall beredas den intagne att underrätta honom närstående om vistelseort samt att upprätthållandet av önskvärd förbindelse mellan intagen och närstående skall främjas. Avlider intagen eller träffas han av svårare sjukdom eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående. Enligt närmare bestämmelser av fångvårdsstyrelsen kan fånge beviljas tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller att bevista närståendes begravning. Dylikt tillstånd må dock ej förekomma i annat fall än då starka skäl föreligga samt fara för missbruk får anses utesluten. Det ankommer på fångvårdsstyrelsen att pröva huruvida tiden för dylik permission skall inräknas i strafftiden eller ej.

Beträffande klientelets fördelning gäller enligt 1916 års verkställighetslag, att fångar som äro intagna i samma anstalt skola efter kön och olika straffart hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda avdelningar av anstalten. Fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuguett år, skall avtjäna straffet helt eller delvis i huvudsakligen för yngre fångar avsedd straffanstalt, där det ej med hänsyn till strafftidens korthet, straffets art eller omständigheterna i övrigt finnes olämpligt.

I fråga om cellstraffets användning gäller enligt 1916 års verkställighetslag för bötesfånge, att han skall hållas innesluten ensam i cell under sovtid, måltider och fritid samt, där ej omständigheterna till annat föranleda, jämväl under återstående del av dygnet. För straffångar och fängelsefångar äro mera ingående bestämmelser meddelade om undergående

av straff i enrum eller i gemensamhet. Såsom huvudregel gäller, att om fången vid straffets början fyllt tjuguett år, han skall hållas till straff i enrum under hela strafftiden, om denna icke överskrider tre år, och eljest under de tre första åren. För yngre fånge är tiden för undergående av straff i enrum inskränkt till ett år.

Enrumsstraff innebär, att fånge hålles innesluten i cell och utan förbindelse med andra fångar, där ej hans vistelse utom cellen betingas av deltagande i gudstjänst, skolundervisning, rörelse i fria luften eller gymnastik eller ock av omständigheterna tillfälligtvis påkallas. Efter sex månader, för yngre fånge tre månader, så ock dessförinnan, om särskilda skäl föranleda därtill, må dock cellen hållas öppen under arbetstid samt åt fången anförtros att inom anstalten uträtta ärenden som sammanhänga med hans arbete eller att utföra arbete gemensamt med andra fångar; innan sex respektive tre månader förflutit kräves beslut härom av fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, av styresmannen. Fånge som anförtrotts att arbeta gemensamt med andra fångar må sysselsättas utom anstaltens område — varunder inbegripes placering å fångkoloni — såvida fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen förordnar därom.

Då fånge icke undergår straff i enrum skall han hållas till straff i gemensamhet. Detta innebär att han får vistas tillsammans med andra fångar under arbetstid och fritid. Under sovtid skall gemensamhetsfånge däremot städse hållas avskild från andra fångar; undantag härutinnan kan dock äga rum vid fångkoloni. Gemensamhetsfånge må sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område. Om fångvårdsstyrelsen det medgiver kan han få arbeta hos enskild arbetsgivare. Förbindelse mellan fången och obehöriga skall dock såvitt möjligt förhindras.

Från de allmänna reglerna om fånges hållande till straff i enrum eller gemensamhet äro vissa undantag medgivna. Fånge må sålunda icke hållas till straff i enrum, om men för hans andliga eller kroppsliga hälsa därav inträder eller uppenbarligen kan befaras. Ej heller må, sedan sex månader eller, för fånge som vid straffets början ej fyllt tjuguett år, tre månader av strafftiden förflutit, fånge hållas till straff i enrum, om det av annat skäl finnes för honom uppenbarligen olämpligt samt hans hållande till straff i gemensamhet icke är förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom anstalten eller för skadlig inverkan från hans sida å andra fångar eller med annan väsentlig olägenhet. Om fånges hållande till straff i gemensamhet av anledning som nu nämnts förordnar fångvårdsstyrelsen. Å andra sidan skall fånge, som eljest bort hållas till straff i gemensamhet, i vissa fall undergå straff i enrum. Önskar fången själv undergå straff i enrum, efter det den normala tiden därför utgått, må det ej förvägras honom, där ej fångvårdsstyrelsen finner synnerliga skäl däremot föreligga. Fångvårdsstyrelsen må vidare förordna, att fånge skall undergå straff i enrum, när hans hållande till straff i gemensamhet är förenat med fara för ordningen och säkerheten inom anstalten. Är yngre fånges hållande till straff

i gemensamhet förenat med fara för skadlig inverkan från hans sida å andra fångar, må han efter beslut av fångvårdsstyrelsen hållas till straff i enrum intill tre år från straffets början. Fånges fortsatta hållande i enrum av anledning som nu sagts skall minst en gång var sjätte månad tagas under omprövning av fångvårdsstyrelsen.

I fråga om straff i gemensamhet är föreskrivet, att straffet genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt skall så anordnas, att fara för skadlig inverkan fångarna emellan såvitt möjligt förebygges. För enrumsfånge gäller, att genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar i vidare mån än som påkallas av hans vistelse utom cellen i enlighet med vad därom är medgivet.

I fråga om verkställigheten av olika straffarter föreskrives i 1916 års verkställighetslag och 1938 års fångvårdsstadga samt i bestämmelser, som utfärdats av fångvårdsstyrelsen, angående straffarbete följande. Straffånge må ej förskaffa sig eller emottaga underhåll, beklädnad eller annat utöver vad honom vid straffanstalten bestås. Fångvårdsstyrelsen äger dock medgiva undantag beträffande böcker och annat som kan bereda fången lämplig sysselsättning under fritid. Besök av utomstående må straffånge ej mottaga med mindre straffanstaltens styresman prövar omständigheter av särskild vikt föranleda till undantag. Oberoende av dylika omständigheter må tillstånd meddelas straffånge att mottaga besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, om ej ordningen eller säkerheten inom straffanstalten därigenom äventyras eller besöket anses eljest kunna verka skadligt. Tid för dylikt besök bestämmes av styresmannen, som, därest han så aktar nödigt, äger förordna att fångvårdstjänsteman skall vara tillstädes under besöket. Beträffande straffånges förbindelse med yttervärlden gäller vidare, att brev eller annat skriftligt meddelande eller bud till eller från annan inom eller utom anstalten icke må av fången mottagas eller avsändas utan att styresmannen efter prövning i varje särskilt fall lämnar tillstånd därtill. Fången må dock icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning, såvitt den är avfattad i hövisk form.

Vid tillämpningen av de bestämmelser för vilka nu redogjorts, skall, där så kan ske, iakttagas, att gradvis inträdande förmåner beredas fången i mån av gott uppförande och avtjänad strafftid. I enlighet härmed finnas för straffånge fyra fångklasser. Under de två första månaderna av strafftiden tillhör fången första fångklassen. Han kan uppflyttas till andra fångklassen efter två månader, till tredje fångklassen efter ett år och till fjärde fångklassen efter tre år från straffets början. För uppflyttning förutsättes att fångens uppförande och flit varit tillfredsställande. Om det finnes skäligt, må uppflyttning äga rum utan hinder av enstaka förseelse. Uppgår strafftiden till minst ett år, äger fången för uppflyttning tillgodoräkna sig häktningstid, som skall avräknas å strafftiden.

Straffånges rätt att innehava personliga tillhörigheter samt hans rätt till

läsning och annan fritidssysselsättning ha tidigare varit noga inpassade i progressivsystemet. I fråga om personliga tillhörigheter gällde sålunda vid den tid då strafflagberedningens betänkande avgavs, att straffånge i första fångklassen fick inneha högst tre fotografier av närstående samt häftad almanack, i andra klassen därutöver armbands- eller fickur, i tredje klassen dessutom krukväxt och flera fotografier av närstående samt i fjärde klassen ytterligare krukväxter, smärre föremål till trevnad och förströelse och efter styresmannens bestämmande egna toalettartiklar, varjämte bostadsrum och dagrum på fångvårdens bekostnad kunde prydas med gardiner, planscher, borddukar och dylikt. Genom sedermera av fångvårdsstyrelsen utfärdade föreskrifter har emellertid skillnaden mellan de olika fångklasserna i nu angivna hänseenden minskats. I första fångklassen äger numera straffånge efter styresmannens prövning rätt att inneha fotografier av närstående, armbands- eller fickur, almanack och enklare artiklar för personlig hygien.

Angående straffånges rätt till läsning och fritidssysselsättning gällde intill den 1 juli 1943 att straffånge över huvud icke fick förskaffa sig eller mottaga något utöver vad som tillhandahölls honom vid anstalten. Bestämmelsen följdes dock i regel ej bokstavligen och genom lagändring år 1943 har densamma erhållit det tillägget, att fångvårdsstyrelsen äger medgiva undantag beträffande böcker och annat som kan bereda fången nyttig sysselsättning under fritid. Fångvårdsstyrelsen har sedermera meddelat sådana föreskrifter, att fånges rätt till läsning samt till nyttig fritidssysselsättning så gott som helt frikopplats från progressivsystemet.

Även i fråga om straffånges rätt att mottaga och avsända brev saknar numera klassystemet väsentlig betydelse.

Vad slutligen angår straffånges rätt till besök är fortfarande enligt 1916 års lag progressivsystemet tillämpligt. I förarbetena till 1943 års förut omnämnda lagändring har emellertid uttalats, att fången redan från strafftidens början bör medgivas att i full utsträckning mottaga besök av närstående.

Straffånge skall hållas till arbete som av vederbörande fångvårdsmyndighet för honom bestämmes. Där så lämpligen kan ske, skall arbetet vara av beskaffenhet att bereda fången tillfälle till förkovran i hans yrke eller till annan utbildning som kan främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Arbetet skall utföras för fångvårdens eller annan statlig förvaltnings räkning. I den mån dylikt arbete icke finnes att tillgå, må fången sysselsättas för annan beställares räkning.

Straffånge äger ej rätt till andel i inkomst av arbete som av fångvårdsmyndighet bestämts för honom men kan för flit och ordentlighet i arbetet i förening med gott uppförande tilldelas arbetspremie. Rätten till arbetspremie hör till de förmåner som skola beredas fången gradvis i mån av gott uppförande och avtjänad strafftid. Arbetspremie skall utgå enligt de närmare grunder fångvårdsstyrelsen bestämmer. För närvarande är högsta arbetspre-

mien för dag en krona; för arbete som utföres på ackord kan ersättningen dock bliva något högre.

Arbetspremiemedel, som tillkomma straffånge, fördelas i två lika delar, disponibla medel, som enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande må användas till understöd åt fången närstående, till gäldande av skadestånd och annan ersättning ävensom till fånges personliga förmån, samt besparade medel, vilka i regel skola sparas till frigivningen och då i viss ordning tillställas fången. För disponibla arbetspremiemedel äger fången enligt av fångvårdsstyrelsen utfärdade bestämmelser bl. a. inköpa s. k. premievaror. Denna rätt är i enlighet med progressivsystemet noga reglerad för olika fångklasser. Bland premievarorna ingår numera jämväl röktobak; enligt cirkulär av fångvårdsstyrelsen den 20 november 1944 äger fånge i viss omfattning rätt att röka.

För verkställigheten av fängelse gälla i viss mån olika regler beträffande fängelsefångar och bötesfångar.

Fängelsefånge, som vill och kan förskaffa sig underhåll och bekvämlighet utöver vad i straffanstalten bestås, äger rätt därtill, såvida ordningen eller säkerheten inom anstalten icke därigenom störes. Han må dock ej bereda sig eller mottaga bättre underhåll eller större bekvämlighet än som är förenligt med måttlighet och enkelhet. Fängelsefånge äger sålunda bruka egna gångkläder och sängkläder, såvida de icke äro orena, förslitna eller eljest olämpliga att användas i fångvårdsanstalt. I fråga om fängelsefånges rätt att mottaga besök gälla i huvudsak samma regler som för straffånge. Vad angår rätten till brevväxling må fängelsefånge ej förvägras att avsända eller mottaga brev eller annat skriftligt meddelande, där detsamma rörer allenast fångens enskilda angelägenheter samt icke är ohöviskt eller innehåller något, varav ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan äventyras. Vill fängelsefånge avsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, skall, vare sig skriften är avfattad som brev eller ej, styresmannen överlämna den till tillsyningsmannen, eller, om sådan ej finnes, till länsstyrelsen, som har att bestämma huruvida skriften får avsändas. Tillstånd må alltid vägras, då skriften är av anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Fängelsefånge är pliktig att sysselsätta sig med lämpligt arbete. Undergår han straff i enrum, må han själv förskaffa sig sådant arbete och äger i dylikt fall för egen räkning behålla inkomsten därav. Begagnar fången sig icke av nämnda rättighet eller undergår han straff i gemensamhet, skall arbete tilldelas honom av vederbörande fångvårdsmyndighet, och skall han i så fall enligt särskilda bestämmelser erhålla andel av inkomsten därav. Även över dylik arbetsinkomst äger han själv förfoga. Enligt arbetsordningen för fångvårdsstaten må inkomstandelen icke överstiga det högsta belopp som för samma arbete kunnat såsom arbetspremie tillerkännas straffånge.

Bötesfånge är såtillvida sämre ställd än fängelsefånge, att han icke må förskaffa sig eller emottaga underhåll eller bekvämlighet utöver vad honom vid straffanstalten bestås. Han äger emellertid begagna egna gångkläder under samma förutsättningar som gälla beträffande fängelsefånge. Rö-

rande hans rätt att mottaga besök samt mottaga eller avsända brev eller annat skriftligt meddelande gälla samma föreskrifter som för fängelsefånge. Bötesfånge är skyldig utföra tjänligt arbete, som av vederbörande fångvårdsmyndighet bestämmes för honom. Någon ersättning för arbetet utgår icke.

Disciplinåtgärder mot fånge äro reglerade i 1938 års fångvårdsstadga. Bryter fånge mot anbefalld ordning, kan han av styresmannen bestraffas med nedflyttning i lägre fångklass, mistning av redan intjänade arbetspremier, dock högst en månads premier, förlust av sysselsättning under högst fjorton dagar, hårt nattläger under högst tio dagar eller inneslutning i straffcell från och med tio dagar till en månad. Av dessa bestraffningar kunna de båda förstnämnda ifrågakomma endast för straffånge; nedflyttning till lägre fångklass kan, utom såsom bestraffning, tillämpas även eljest, om fången ådagalägger mindre gott uppförande, visar lättja eller befinnes ovärdig honom givet förtroende. Hårt nattläger får ej ifrågakomma utan att läkare vid anstalten förklarat hinder icke möta med hänsyn till fångens hälsotillstånd. Vid förlust av sysselsättning och vid hårt nattläger skall fånge, som eljest vistas i gemensamhet, hållas i enrum. Fången må icke åtnjuta kost eller bekvämlighet utöver vad straffånge minst bestås, ej heller till egen personlig förmån disponera arbetspremiemedel eller ersättning för utfört arbete. Sistnämnda föreskrift gäller jämväl vid inneslutning i straffcell. När fånge ådömts inneslutning i straffcell, må fångvårdsstyrelsen, om förseelsen är av svårare beskaffenhet, besluta att straffarbetets eller fängelsestraffets verkställighet skall anses avbruten under tid då fången undergår sådan bestraffning eller under viss del av denna tid, dock högst fjorton dagar varje gång, och ej heller sammanlagt mera än en tredjedel av strafftiden eller mera än tre månader.

De nämnda bestraffningarna tillämpas enligt vad strafflagberedningen anfört i varierande utsträckning. Ådömande av inneslutning i straffcell tillämpades under åren 1938—1942 icke i något fall och under år 1943 endast i ett fall; fångvårdsstyrelsen har icke i något fall förordnat om avbrott i straffets verkställighet i samband med sådan bestraffning. Ej heller nedflyttning i lägre fångklass och mistning av intjänade arbetspremier har kommit till större användning. Bestraffningsformen förlust av sysselsättning har däremot tillämpats i relativt betydande utsträckning liksom ådömande av hårt nattläger.

I detta sammanhang må anmärkas, att fängelsefånge som missbrukar rätten att skaffa sig underhåll eller bekvämlighet utöver vad i anstalten bestås kan fråntagas denna rätt för en tid av högst trettio dagar varje gång. Detsamma gäller beträffande förvarad eller internerad.

För de straffrättsliga reaktionsåtgärder, vilka vid sidan av de ordinära frihetsstraffen innefatta ett frihetsberövande — tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring och internering — gälla såsom tidigare nämnts särskilda verkställighetsregler. Vad angår tvångsuppfostran, som regleras i lagen den

13 mars 1937 om tvångsuppfostran, äger verkställigheten därav icke rum i fångvårdsanstalt utan i allmän uppfostringsanstalt, som står under ledning av en särskild styrelse, lydande omedelbart under justitiedepartementet. För de bestämmelser, som i detta hänseende äro meddelade, torde här icke erfordras någon redogörelse.

Ungdomsfängelse skall enligt lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse verkställas i härför inrättad särskild anstalt eller avdelning av anstalt. Dessa anstalter, vilka lyda under fångvårdsstyrelsen och benämnas ungdomsanstalter, äro i regel öppna eller halvöppna. Rörande verkställigheten gäller enligt nyssnämnda lag vidare, att de intagna skola av styresmannen fördelas på sätt som finnes lämpligt med hänsyn till den behandling vilken bör komma var och en av dem till del. Styresmannen äger beträffande envar intagen bestämma, huruvida han skall förvaras avskild eller i gemensamhet med andra. Den intagne skall åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten, dock skall härvid tillses att dylik förmån, där så finnes ändamålsenligt, beredes honom gradvis i den mån han under anstaltstidens fortgång visar sig förtjänt därav. Den som undergår ungdomsfängelse skall hållas till arbete som styresmannen bestämmer. Arbetet skall vara av beskaffenhet att bereda den dömde tillfälle till sådan teoretisk och praktisk utbildning i hantverk eller annat yrke, som kan främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig. Vid valet av arbete skall hänsyn tagas till den intagnes håg och fallenhet. Såsom uppmuntran och belöning för flit och välförhållande kan den intagne tilldelas arbetspremie.

De angivna reglerna kompletteras av föreskrifter i stadgan den 8 april 1938 angående vård och behandling av dem, som ådömts ungdomsfängelse. I huvudsak innehåller denna stadga bestämmelser, motsvarande dem som meddelats i den samtidigt utfärdade fångvårdsstadgan. I fråga om klientelets fördelning har föreskrivits, att den som dömts till ungdomsfängelse skall för observation intagas å särskild mottagningsavdelning. Å sådan avdelning må han dock ej kvarhållas utöver två månader, såframt ej fångvårdsstyrelsen finner särskilda skäl till annat föranleda, och ej i något fall utöver fyra månader. Under observationstiden skall synnerlig vikt läggas på utrönandet av den intagnes förståndsutveckling, kunskaper och fallenhet. Fångvårdsstyrelsen förordnar med ledning av observationsresultatet om den dömdes placering å anstalt. Beträffande anstaltsplaceringen må vidare anmärkas, att fångvårdsstyrelsen, när det med hänsyn till intagens uppförande eller eljest finnes lämpligt, må förordna om hans överförande till särskild övervakningsavdelning. Sådant beslut gäller ej utan omprövning längre tid än två månader i sänder. Beträffande intagens rätt till läsning, brevväxling och mottagande av besök äger enligt stadgan fångvårdsstyrelsen meddela närmare bestämmelser. Detsamma gäller beträffande arbetspremier åt de intagna och dessas rätt att disponera däröver. Såsom disciplinära bestraffningar ha upptagits inskränkning i de friheter och förmåner, varav den in-

tagne kan vara i åtnjutande, mistning av arbetspremier, dock högst en månads premier, samt inneslutning i enrum under högst sju dagar.

Bestämmelser om verkställighet av förvaring och internering äro meddelade i särskild lag därom. Enligt denna gäller att den förvarade eller internerade omedelbart efter intagandet i säkerhetsanstalt skall hållas i enrum under erforderlig observationstid, dock högst tre månader. Efter utgången av denna tid må han mot sin vilja ej hållas i enrum, där sådant ej påkallas av hänsyn till fara för ordningen eller säkerheten inom anstalten. I likhet med vad som är föreskrivet i fråga om den som undergår ungdomsfängelse gäller för förvarad eller internerad, att han skall njuta den frihet som låter förena sig med god ordning och säkerhet inom anstalten samt att härvid skall tillses att dylik förmån gradvis beredes honom i den mån han under förvarings- eller interneringstidens fortgång visar sig förtjänt därav. Vill och kan den förvarade eller internerade, utöver vad i anstalten bestås, skaffa sig underhåll eller bekvämlighet, som låter förena sig med iakttagande av måttlighet och enkelhet, kan det medgivas honom i mån av gott uppförande och såvitt ej ordningen eller säkerheten inom anstalten äventyras. Angående förvarads eller internerads rätt att mottaga besök och att mottaga eller avsända meddelanden gäller vad om fängelsefånge är stadgat; under den nyssnämnda observationstiden må dock göras de inskränkningar i ifrågavarande hänseenden, som påkallas av hänsyn till observationen. Permission kan beviljas förvarad eller internerad i samma utsträckning som straffånge och fängelsefånge. Han skall sysselsättas med arbete som, i den mån så lämpligen kan ske, bör innefatta övning i sådan färdighet, varigenom utsikterna underlättas för honom att kunna försörja sig efter utskrivningen. Viss andel av inkomsten av arbetet skall tillgodoföras honom och dessutom må arbetspremie kunna tilldelas honom för flit och ordentlighet i förening med gott uppförande.

I 1938 års fångvårdsstadga har härutöver beträffande förvarade och internerade föreskrivits bl. a. att förvarad eller internerad skall, där så lämpligen kan ske, under någon tid av året sysselsättas med arbete helt eller delvis utomhus, samt att den förvarade eller internerade må själv skaffa sig arbete i den mån det kan ske utan att ordningen eller säkerheten inom anstalten äventyras. I olikhet med fängelsefånge äger han dock icke själv disponera över inkomsten av sådant arbete. Denna inkomst skall, liksom andel av inkomst av arbete, som fångvårdsmyndighet tilldelat honom, fördelas i två delar, den disponibla, utgörande tre fjärdedelar av arbetsförtjänsten, och den besparade, utgörande återstoden. Med avseende å arbetspremier gälla emellertid för förvarad eller internerad samma bestämmelser som för straffånge. I fråga om disciplinära bestraffningar gälla för förvarade och internerade samma regler som för straffångar och fängelsefångar.

Verkställighetsorganen och anstaltsorganisationen.

Överinseendet över straffverkställigheten utövas av fångvårdsstyrelsen. Beslutande i fråga om de intagnas behandling är emellertid i regel styresman-

nen vid vederbörande anstalt. Övriga befattningshavare utgöras av kamrerare, assistenter, uppsyningsmän, överkonstaplar och vaktkonstaplar samt, för arbetsdriften, lärare i yrkesämnen, yrkesmästare och arbetsledare. Vid några större anstalter finnes heltidsanställd pastor, vid de övriga predikant. Läkare finnes vid alla anstalter, heltidsanställda dock endast vid vissa sinnessjukavdelningar. Vid vissa större anstalter finnas sociala kuratorer, vilka bl. a. ha till uppgift att underlätta de intagnas förbindelse med närstående och att biträda med anordnande av eftervård. I sistnämnda hänseende äro även övriga befattningshavare vid anstalten samt statens skyddskonsulenter och skyddsassistenter skyldiga att lämna biträde.

Vid centralfängelserna och vissa andra anstalter har styresmannen vid sin sida en rådgivande anstaltsnämnd, huvudsakligen sammansatt av befattningshavare vid anstalten. I denna nämnd kunna dock sitta av fångvårdsstyrelsen utsedda lekmän med social insikt och erfarenhet. Anstaltsnämnden åligger att med uppmärksamhet följa frågor om de å anstalten intagnas vård och behandling, att behandla frågor om fångars uppflyttning i fångklass, att avgiva yttranden över ansökningar om nåd och villkorlig frigivning, att medverka till upprätthållande av förbindelse mellan intagen och honom närstående, att samråda med styresmannen i frågor angående arbetsanskaffning och annan eftervård åt dem som skola lämna anstalten samt att handlägga ärenden som fångvårdsstyrelsen eller styresmannen hänskjuter till nämnden.

Vid några större anstalter finnas utomstående av fångvårdsstyrelsen auktoriserade fängelsebesökare.

Såsom förut anförts har vidare länsstyrelse eller, vid kronohäkte å ort där länsstyrelse ej finnes, särskilt förordnad tillsyningsman vissa mera formella uppgifter med avseende å straffverkställigheten.

Beträffande det nuvarande anstaltsväsendet har strafflagberedningen anfört följande.

Grundstommen i den svenska fångvårdens anstaltssystem utgöres alltjämt av de slutna cellfängelser — nu benämnda straffängelser och kronohäkten — som uppfördes under fängelsereformen i mitten och senare delen av 1800-talet. Det kännetecknande för dessa anstalter, som tillkommo för att möjliggöra ett strängt cellsystem, är säkerhet — åvägabragd genom ett massivt byggnadssätt, murar och galler — brist på ljus och luft samt trånga utrymmen. De slutna nybyggnader — vissa centralfängelser — som sedermera tillkommit ha i regel uppförts i samma fästningsliknande stil. Då man i princip hållit fast vid cellsystemet, ha anstalterna i regel, bortsett från fängelsekyrkorna, icke försetts med andra för de intagna avsedda utrymmen än bostadsceller. Dagrum, samlingslokaler och gymnastikutrymmen saknas. Tomtutrymmena äro i många fall otillräckliga för att möjliggöra utomhusvistelse annat än på trånga gårdar. Ofta tages detta gårdsutrymme i anspråk av cellgårdar.

Endast långsamt och med tveksamhet har man med hänsyn till en modernare fångbehandlings krav vidtagit ändringar i anstalternas hävdvunna konstruktion. De största anstalterna ha till följd av arbetsdriftens fordringar försetts med verkstäder, som nu äro fullt modernt utrustade. De mindre anstalterna sakna däremot i regel fortfarande såväl verkstäder som särskilda

arbetsceller. Under det senaste årtiondet har man för att göra anstalterna ljusare och luftigare börjat hugga upp de gluggliknande cellfönstren. Till en början utvidgades dessa endast till hälften av normal storlek, men under den påskyndade upphuggning som för närvarande pågår förses cellerna med riktiga fönster. Även andra moderniseringsarbeten ha börjat utföras och på senaste tiden ha initiativ tagits för att förse vissa anstalter med gymnastik- och idrottsutrymmen. Några anstalter — t. ex. de för specialklientel avsedda anstalterna i Nyköping, Ystad, Uppsala och Kalmar — ha underkastats sådana ändringar, att de trots den ålderdomliga byggnadstypen fylla tämligen högt ställda krav. Flertalet äldre anstalter äro emellertid föråldrade eller i övrigt mindre ändamålsenliga. En del av dem lämpa sig dock för ombyggnad.

De fångkolonier som tillkommit under senare tid — Singeshult, Rödjan, Leverstad, Lockerud, Åby och Ödevata — utgöra en diametralt motsatt anstaltstyp. De äro vanligen lantgårdar som fångvården övertagit eller arrenderat och sakna fullständigt fängelsekaraktär.

Jämte det kolonier inrättats ha under de senaste årtiondena uppförts vissa sinnessjukavdelningar samt anstalter för verkställighet av nyskapade behandlingsformer, det öppna Skenäs för ungdomsfängelse och det slutna men med öppna avdelningar försedda Hall för förvaring och internering. För verkställighet av nämnda behandlingsformer användas i övrigt dels kolonier och andra liknande öppna anstaltsutrymmen — t. ex. ungdomsanstalterna Mäshult och Åby i Fundbo — som fångvården övertagit eller hyrt, dels moderniserade fängelser av den äldre typen.

Det nuvarande höga fångantalet har medfört — förutom en betydande dubbelbeläggning av cellerna i de gamla anstalterna — att vissa provisoriska utrymmen tagits i anspråk för fångförvar. Sålunda disponerar fångvården ett 100-tal platser på vardera av Stockholms stads rannsakningsfängelse och tvångsarbetsanstalten å Svartsjö ävensom 10 platser på den till sistnämnda anstalt knutna kolonien Kungsgården. Däremot ha inga provisoriska öppna förläggningar tagits i anspråk för att minska överbeläggningen på de slutna anstalterna.

Beredningen har vidare anfört att det öppna anstaltsutrymme, varöver fångvården disponerade, vore mycket begränsat. Bortsett från sinnesssjukavdelningar funnes 2 485 slutna och 367 öppna platser, av vilka sistnämnda 236 användes för ungdomsfängelse, 66 för straffångar och fängelsefångar, 40 för förvarade och internerade samt 25 för utlänningar som tagits i förvar Anmärkas må emellertid att till vissa slutna anstalter — Mariestad och Svartsjö — höra jordegendomar, där de intagna sysselsättas med olika utearbeten.

Angående fångvårdsklientelets fördelning på de olika anstalterna har beredningen anfört följande.

För den svenska fångvårdens del kan man endast beträffande ungdomsfängelseklientelet tala om en genomförd differentiering. På grundval av summariska läkarundersökningar och personundersökningar, som beträffande män i regel verkställas å mottagningsavdelningen i Nyköping, fördelas de manliga intagna av fångvårdsstyrelsen på skilda öppna anstalter (Skenäs, Åby, Leverstad och Lockerud för normalfall, Mäshult för intellektuellt undermåliga) samt halvslutna anstalter (Uppsala och Ystad för svårdisciplinerade och psykopater samt återintagna). Till ungdomsfängelse dömda kvinnor utsorteras från mottagningsavdelningen i Växjö, som jämväl är sluten övervakningsavdelning, å de öppna anstalterna Viebäck, Sjöliden och Lannaskede.

Beträffande straffångarna och fängelsefångarna är differentieringen mindre utvecklad. De båda kategorierna sammanföras i samma anstalter, varvid fängelsefångarna, som merendels undergå straff i enrum, dock i regel ej komma i närmare beröring med straffångarna.

Fördelningen av fångarna på olika anstalter sker numera med ledning av de intagningskort som insändas till centrala fångregistret sex gånger i månaden från varje fångvårdsanstalt. På sådant kort lämnas bl. a. upplysningar om den intagnes ålder, födelseort, hemort, brott, strafftid, tidigare asocialitet, tidigare anstaltsvistelser och sysselsättning därunder, tidigare arbetsanställningar, yrkeskunskap, bildningsgrad och önskemål rörande sysselsättning under strafftiden. — — —

Vid anstaltsplaceringen av straffångarna och fängelsefångarna torde för närvarande hänsyn tagas mera till arbetsdriftens behov än till fångarnas individuella egenskaper. Den nu rådande platsbristen medför också, att placeringen ofta får avgöras med hänsyn till det tillgängliga platsutrymmet. — — —

Beträffande straff- och fängelsefångarnas uppdelning inom de skilda anstalterna är ej mycket att anteckna. Styresmännen ha tämligen fria händer. Önskemålet att skilja förstagångsbrottslingar och recidivister tillgodoses i viss mån ej i sådan utsträckning att man kan tala om en fullt genomförd princip. På vissa anstalter är man angelägen om att fångar, som ha samma sysselsättning i verkstäderna, jämväl skola förvaras i samma avdelning. Detta torde försvåra differentieringen med hänsyn till fångarnas personliga egenskaper, tidigare asocialitet m. m. I viss mån är fördelningen av fångarna inom anstalten beroende på vilken fångklass de tillhöra. Då recidivister och förstagångsförbrytare lika snabbt komma upp i högre fångklass, kan klasssystemet leda till att fångarna än mer sammanblandas. På straffängelset i Gävle har för pålitliga fångar inrättats en stjärnklass med särskilda förmåner, och även inom vissa andra anstalter har man gjort ansatser att sammanföra de mest pålitliga elementen.

Bötesfångar få enligt den nu tillämpade ordningen avtjäna straffet i de anstalter för vanligt fångförvar där de intagas. Då de ofta sysselsättas med handräckning, bliva de i viss omfattning sammanförda med straff- och fängelsefångar.

De förvarade och internerade männen sammanföras för närvarande i två anstalter, den slutna anstalten i Norrköping samt den med såväl slutet som öppet utrymme utrustade anstalten å Hall. Samtliga dömda intagas först i Norrköping, varifrån de skötsamma efter kortare eller längre tid överföras till Hall. Om de missköta sig eller i övrigt finnas mindre lämpade för de friare förhållandena på Hall, återföras de till Norrköping. Vid Hallanstalten givas möjligheter att fördela de intagna på sluten, halvöppen eller öppen avdelning efter graden av ådagalagd pålitlighet, men även arten av de intagnas sysselsättning är i viss mån avgörande för deras placering. Förvarade och internerade kvinnor äro intagna å centralfängelset i Växjö.[1]

Rörande arbetsförhållandena vid fångvårdsanstalterna har strafflagberedningen anfört följande.

Arbetsdriften inom den svenska fångvården står numera på en i stort sett tillfredsställande nivå. Detta är frukten av en lång utveckling. Under 1800-talet utfördes huvudsakligen arbeten åt privata beställare. Ofta uthyrdes

[1] Sedan betänkandet avgivits har tillkommit en fångkoloni för kvinnliga straff- och fängelsefångar med ett 20-tal platser, nämligen den till centralfängelset i Växjö anslutna kolonien Solhyddan vid diakonissanstalten å Viebäck. Kolonierna Leverstad och Lockerud användas icke för ungdomsfängelseklientelet utan för straff- och fängelsefångar. Medel ha beviljats för anskaffande av ytterligare en koloni (Sörbyn vid Umeå), varjämte en fångkoloni vid Stöpsjön i Värmland, anordnad såsom öppen förläggning nyligen tagits i bruk.

fångarna till dessa, varvid arbetet kunde utföras inom eller utom fängelserna. Särskilt vid de mindre anstalterna tillämpades länge det systemet, att styresmännen, som skulle anskaffa arbete åt fångarna, erhöllo andel av den vinst arbetet lämnade. Intill början av 1900-talet uppträdde staten endast i obetydlig utsträckning som beställare av artiklar från fängelserna. Erfarenheterna ledde emellertid fram till att staten övertog administrationen av arbetsdriften och till att arbetet vid de större anstalterna kom att utföras för statens eget behov (statsdrift till statsbruk). — — —

Det sålunda införda systemet har varit till gagn på många sätt. Genom den prioritetsrätt till arbeten från statsförvaltningarna som tillförsäkrats fångvården blir arbetstillgången tryggad. Statens verksamhet är så omfattande, att även i händelse av stigande fångantal eller nedåtgående konjunkturer tillräckliga beställningar äro att påräkna. Då fångvården praktiskt taget icke alls arbetar på lager utan endast på beställning, är vidare avsättningen säkrad. I detta avseende innebär systemet en betydande fördel framför en på den allmänna marknaden inriktad arbetsdrift, som givetvis skulle nödgas ligga med avsevärda lager med därav följande risker. Systemet har även medfört att kritiken mot fångarbetets konkurrens med den fria marknaden minskat. Slutligen har yrkesutbildningen gagnats. Statens verksamhet är nämligen numera så mångsidig, att fångvården kunnat bedriva verksamhet inom ett stort antal yrken och arbetsgrenar.

Fångvårdens arbetsdrift är uppdelad i två huvudgrenar: jordbruksdrift och verkstadsdrift. Jordbruksdriften sorterar i administrativt avseende direkt under fångvårdsstyrelsens kameralbyrå, under det att verkstadsdriften lyder under styrelsens arbetskontor, som i sin tur är en avdelning inom den kamerala byrån. Jordbruksdrift förekommer vid centralfängelset i Mariestad (med underlydande kolonier Singeshult, Rödjan, Leverstad och Lockerud), vid straffanstalten å Svartsjö (med kolonien Kungsgården), vid vårdanstalten å Hall (med kolonien Åby i Sorunda) samt ungdomsanstalterna å Skenäs, Mäshult och Åby i Fundbo. Närbesläktat med jordbruksdriften är anstalternas trädgårdsbruk, som i redovisningsavseende hänföres, vid anstalt med jordbruksdrift till denna och vid övriga anstalter till verkstadsdriften. Arbetsdrift i egentlig mening finnes huvudsakligen endast vid de större anstalterna, d. v. s. vid central- och straffängelserna samt vid ungdomsanstalten å Skenäs och vårdanstalten å Hall. Vid kronohäkten och rannsakningshäkten förekommer yrkesarbete i mycket ringa utsträckning med undantag för kronohäktena i Nyköping, i Ystad och i Falun. — — —

Om förhållandena sålunda i stort sett äro tillfredsställande beträffande arbetsmöjligheter för långtidsfångar, kan detta däremot icke sägas vara fallet i fråga om fångar med korta strafftider. Dessa, som till stor del utgöras av fängelsefångar, undergå ofta straffet i enrum på de kronohäkten och rannsakningshäkten där arbetsdrift i egentlig mening ej anordnats. I motsats till de å de större anstalterna intagna äro de i regel icke sysselsatta med arbete för statliga myndigheter, organiserat av fångvårdsstyrelsens arbetskontor, utan med handräckningsarbeten eller diverse genom styresmännens försorg anskaffade arbeten åt privata beställare. Det är svårt att överhuvud taget anskaffa något arbete åt dessa intagna, och det arbete som kan beredas dem blir vanligen av enklaste slag, t. ex. något pappersarbete eller drevarbete som varken väcker intresse, bereder utbildning eller medför tillräcklig inkomst. Härtill kommer att arbetet merendels utföres i trånga bostadsceller och därför ofta är ohygieniskt. Vid dessa anstalter ha tidigare funnits särskilda arbetsceller, men dessa ha vid nuvarande överbeläggning i regel måst tagas i anspråk som bostadsceller. Endast ett mycket ringa antal

fängelsefångar har möjlighet skaffa sig eget arbete; enligt fångvårdsstyrelsens berättelse för år 1942 hade sålunda av fängelsefångar endast 2 694 dagsverken utförts för egen räkning mot 16 152 för statliga förvaltningar m. fl. samt tillhopa 60 521 för privata beställare och för anstalternas behov.

Av en utredning som beredningen verkställt angående situationen i arbetshänseende för de 282 fängelsefångar med kortare strafftid än tre månader, som den 10 februari 1944 voro intagna på fångvårdsanstalt, framgår att det stora flertalet av dessa fångar sysselsattes med arbete av enklaste slag, särskilt pappersarbete, drevredning och säcklagning, handräckning och dyl. Ett icke obetydligt antal (21) saknade helt och hållet arbete på grund av arbetsbrist. Enligt beredningens förmenande vore förhållandena enahanda för de relativt fåtaliga straffångar som hade lika kort strafftid. På grund av det ringa antalet bötesfångar vore svårigheterna att bereda dem sysselsättning icke tillnärmelsevis så framträdande som i fråga om övriga korttidsfångar. Sådana svårigheter hade dock gjort sig gällande, och mot det arbete som tillhandahölles dessa fångar kunde samma anmärkningar riktas som mot de övriga korttidsfångarnas arbete.

Beträffande de intagnas ersättning för sitt arbete har beredningen anfört att avlöningen, när den icke beräknades efter ackord, i flertalet fall utginge med väsentligt lägre belopp än en krona om dagen. Ackordsersättningen uppginge till varierande belopp och torde vanligen hålla sig vid cirka en krona om dagen. I undantagsfall kunde den uppgå till två kronor eller däröver; vid de mindre anstalterna torde den i regel hålla sig under 50 öre.

Vad slutligen angår fångvårdsklientelets storlek och sammansättning har strafflagberedningen i sitt betänkande lämnat ingående redogörelser även i denna del. Till betänkandet har dessutom fogats en särskild undersökning rörande frekvensen av återfall i brott. Beträffande de statistiska uppgifterna rörande fångvårdsklientelet får jag hänvisa till betänkandet.

II. Huvudgrunderna i strafflagberedningens förslag.

Förslagets omfattning och systematik.

I sitt betänkande har strafflagberedningen framlagt ett förslag till lag om verkställighet av straffarbete, fängelse, förvaring och internering, avsett att ersätta såväl 1916 års verkställighetslag och det väsentliga av 1938 års fångvårdsstadga som huvudparten av de formella föreskrifter rörande straffverkställighets början och beräkning av strafftid som nu återfinnas i olika författningar. I vad förslaget berör de formella verkställighetsreglerna innebär det, med vissa undantag, endast ett sammanförande och förtydligande av gällande bestämmelser. Vad åter angår straffverkställighetens utformning upptager förslaget i åtskilliga hänseenden betydelsefulla förändringar av rådande ordning.

I fråga om sambandet mellan straffsystemet och straffverkställigheten har beredningen framhållit, att reglerna om straff- och skyddsåtgärder borde betraktas mot bakgrunden av vad varje åtgärd i verkligheten innebure; verkställighetsreglernas och anstaltsväsendets utformning gåve straffsystemet dess karaktär. Nybildningar på straffsystemets område påverkade verkställigheten av befintliga behandlingsformer, då inrättandet av en ny reaktionsform återverkade på storleken och sammansättningen av det klientel, som fortfarande behandlades enligt de gamla reglerna. Bl. a. med hänsyn härtill kunde det ifrågasättas, att hela reformarbetet beträffande straffsystemet och straffverkställigheten borde bedrivas parallellt, så att ett gemensamt och fullständigt förslag samtidigt kunde framläggas. I betraktande av den långa tid som skulle erfordras för en sådan strafflagsreforms genomförande kunde emellertid ett dylikt tillvägagångssätt icke ifrågakomma. Även de partiella reformer på straffsystemets område som kunde ifrågasättas i samband med reformeringen av straffverkställigheten syntes böra upptagas till behandling först i samband med revisionen av det straffrättsliga reaktionssystemet i dess helhet.

Beredningen har i detta sammanhang i princip uttalat sig för att fängelse och straffarbete borde sammanslås till en gemensam straffart men funnit ett genomförande av denna tanke icke vara möjligt förrän efter tämligen lång tid, bl. a. emedan frågor som berörde strafflagens speciella del samtidigt måste lösas. Då det praktiska syftet med en dylik reform till väsentlig del syntes kunna vinnas genom att revidera verkställigheten av de nuvarande strafformerna, har beredningen ansett, att en sådan revision först borde genomföras. Beredningen har emellertid på en punkt framlagt förslag till lagändring i här förevarande hänseende, nämligen i fråga om avräkning av fängelse, som den dömde undergått, å annat straff.

Såsom förut nämnts har beredningen till omarbetning upptagit även de mera formella bestämmelserna om tid och sätt för utslags bringande till verkställighet, beräkning av strafftid m. m. Beredningen har härom yttrat, att dessa frågor hade ett nära samband med spörsmålet om klientelets placering på de särskilda anstalterna, varför det ansetts lämpligt att underkasta dem reglering samtidigt med övriga verkställighetsfrågor. Genom en sådan gemensam behandling vunnes jämväl ökad klarhet och reda.

Beredningens förslag berör, förutom verkställigheten av de ordinära frihetsstraffen, även verkställigheten av skyddsåtgärderna förvaring och internering. Beredningen har övervägt att till behandling även upptaga reglerna om verkställighet av ungdomsfängelse. Då dessa emellertid syntes fungera fullt tillfredsställande, har beredningen avstått från att framlägga några förslag om ändringar i dem. Som skäl härför har beredningen vidare anfört, att verkställigheten av ungdomsfängelse — som uteslutande åsyftade uppfostran och utbildning — företedde större skiljaktigheter i förhållande till straffarbete och fängelse än vad som vore fallet med verkställigheten av förvaring och internering. Vad angår tvångsuppfostran har beredningen icke

funnit anledning att till granskning upptaga reglerna om verkställighet av denna behandlingsform, som enligt beredningen närmast vore att likställa med skyddshemsvård och som genom tillämpning av de nya lagarna om villkorlig dom och åtalseftergift komme att få starkt minskad betydelse, möjligen att helt upphöra.

Beredningen har ansett det angeläget att samla de viktigaste bestämmelserna i ämnet i en gemensam verkställighetslag. Med hänsyn till den stora vikt för de dömda som måste tillmätas även vissa detaljspörsmål borde denna lag täcka ett större område än vad den skäligen bort göra, om den reglerat fria människors förhållanden. En ledande synpunkt vore, att lagen borde innehålla noggranna bestämmelser i fråga om den frihet och de huvudsakliga förmåner som tillkomme de intagna; inskränkningar i dessa förmåner borde beslutas gemensamt av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Ett avsnitt av beredningens betänkande har ägnats åt eftervården av frigivna och utskrivna. Beredningen har emellertid föreslagit lagbestämmelser endast i vad angår eftervårdens planläggning från anstalten.

I en särskild avdelning av betänkandet behandlas de förändringar av anstaltsväsendet som utgöra en förutsättning för genomförandet av beredningens förslag till verkställighetsregler. Beredningen har vidare framlagt vissa önskemål beträffande organisationen av fångvårdsstyrelsen, fångvårdsstaten och skyddskonsulentorganisationen.

Straffverkställighetens uppgift och funktion.

Som bakgrund till det reformförslag beredningen framlagt har beredningen gjort vissa uttalanden angående straffverkställighetens uppgift och funktion. Därvid har beredningen inledningsvis framhållit, att enighet numera torde råda därom, att straffets ändamål är att tillgodose samhällets intresse av att skydda sig mot brottslighet samt att därvid huvudvikten ibland lägges vid strafflagens, straffdomens och straffverkställighetens funktion att verka moralbildande eller avskräckande på samhällsmedlemmarna i gemen (allmänprevention), ibland åter på straffdomens och straffverkställighetens förmåga att förebygga förnyad brottslighet från den straffades sida (individualprevention). Beredningen har betonat, att straffets verkställande utgjorde en förutsättning för att det skulle fylla sin allmänpreventiva uppgift, eftersom strafflagen snabbt skulle förlora sin auktoritet, om dess regler ej tillämpades. Vad individualpreventionen anginge, vore det ett samhällsintresse att den av allmänpreventiva skäl ofrånkomliga straffverkställigheten erhölle större effektivitet till förebyggande av återfall. Det vore obestridligt att verkställigheten av frihetsstraff i regel, så länge den påginge, hindrade den straffade från att föröva nya brott. Man torde vidare vara berättigad antaga, att verkställigheten åtminstone i någon mån verkade avskräckande på den brottslige. Däremot vore det långt mera osäkert, huruvida den eljest hade eller kunde ha någon gynnsam verkan på honom. Den erfarenhet som i skilda länder vunnits om straffade personers återfall i brott gåve knappast stöd för ett sådant antagande. Tvärtom hade det gjorts gällande, att själva un-

dergående av ett frihetsstraff ofta minskade den dömdes förutsättningar att finna sig tillrätta i tillvaron. Alldeles oemotsägligt vore, att ett frihetsstraff måste medföra skadliga biverkningar för den dömdes ekonomi, sociala status m. m. Han rycktes bort från sin sysselsättning och sin familj, han förlorade vanligen sina inkomster och hans sociala ställning försämrades. Efter frigivningen finge han mycket ofta börja om på nytt. Hans anhöriga komme ej sällan att lida ekonomisk brist såväl under strafftiden som efter frigivningen. Härtill komme det psykiska lidande som den dömde och hans närmaste bleve utsatta för till följd av den skam som i allmänhetens ögon vidlådde undergående av straff.

Beredningen har i detta sammanhang anfört ytterligare:

De nämnda biverkningarna av straffet torde i regel innebära ett större lidande än det egentliga undergåendet av detta, och de utgöra det främsta hindret mot den dömdes utveckling till en nyttig samhällsmedlem. Ur såväl humanitära som brottsförebyggande synpunkter framstår det därför som i hög grad angeläget att såvitt möjligt förebygga dem. Vad man i detta avseende kan göra under anstaltstiden är ej mycket: huvudsakligen att underlätta för den intagne att uppehålla förbindelse med yttervärlden, så att han kan ordna sina affärer och hålla kontakt med sina anhöriga, att å anstalten söka bereda honom ett arbete, som ger en icke alltför obetydlig inkomst och såvitt möjligt underlättar hans försörjningsmöjligheter efter frigivningen, samt att bistå honom med planläggning av hans framtida förhållanden. Allt som i dessa och andra hänseenden göres till den dömdes bästa är emellertid förspillt, om han efter frigivningen i egenskap av straffad får svårigheter att vinna anställning eller utsättes för social bojkott. Den viktiga uppgiften att söka förebygga skadliga verkningar av frihetsberövandet är därför såväl ett anstalts- och eftervårdsproblem som en social fråga.

I fråga om frihetsförlustens avskräckande verkan anför beredningen:

Det frihetsberövande som är kännetecknande för frihetsstraffen har man under skilda tider och rättsordningar utformat på olika sätt; frihetsförlusten har vanligen gjorts mera kännbar genom att den dömde i större eller mindre utsträckning hållits isolerad och tillfogats strafflidande utöver vad själva frihetsförlusten innebär. Merendels har till stöd för det ytterligare strafflidandet åberopats att det lidande som själva frihetsförlusten innebär måste skärpas, om straffet skall få den åsyftade effekten att avskräcka den dömde från nya brott. Att så skulle vara fallet motsäges emellertid av all erfarenhet. De straffade torde vara betydligt mera känsliga för den minsta ökning av anstaltstidens längd än för sådana skärpningar av behandlingen som numera kunna komma i fråga. De brottslingar, som självmant skulle välja ens en obetydlig förlängning av anstaltstiden för att därigenom erhålla en mindre sträng behandling, torde vara synnerligen få, om ens några. Detta bestyrkes bl. a. av de erfarenheter som i skilda länder gjorts när man för olika grupper brottslingar ersatt de tidsbestämda frihetsstraffen med till sin utformning lindrigare men till tiden mera utsträckta skyddsågärder. Så gott som undantagslöst ha sådana utbyten skett mot den brottsliges önskan. Att bliva dömd till det i fråga om verkställigheten relativt lindriga ungdomsfängelsestraffet i stället för ett strängare men kortvarigare straffarbete är ingalunda eftertraktat bland ungdomsbrottslingar. En längre tids förvaring i vårdanstalt under tämligen lindriga former är mera fruktad än undergående av straffarbete på kortare tid. I de länder, t. ex. Norge och Danmark, där man i vissa fall

tillämpat en valrätt mellan ett vanligt fängelsestraff och ett kortare straff på vatten och bröd, ha de tilltalade så gott som undantagslöst valt det strängare men kortare straffet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts har beredningen funnit det obestridligt att det ur fångens synpunkt vore själva frihetsförlusten som framstode som det egentliga strafflidandet. Frihetsförlusten kunde aldrig uppvägas av andra förmåner, så mycket mindre som fångens tillvaro av statsfinansiella skäl alltid måste gestaltas i mycket enkla former. Av det sagda följde, att ej heller den allmänpreventiva effekten av ett frihetsstraff kunde antagas bliva nämnvärt större eller mindre allt efter dess mer eller mindre stränga verkställighet. Allmänpreventiva synpunkter spelade sålunda en mycket underordnad roll vid utformningen av straffverkställigheten.

För sin del har beredningen uttalat, att verkställighetens syfte att förebygga återfall av den dömde borde tillgodoses på det sätt som i varje särskilt fall funnes lämpligast. Beredningen har härutinnan ytterligare anfört följande.

I många fall, t. ex. när bestraffningen ådömts mera av allmänpreventiva än av individualpreventiva skäl, föreligger det ej något behov av tillrättaförande behandling. Man får då nöja sig med att söka tillse att straffverkställigheten tillfogar den dömde så liten skada som möjligt. I den mån positiva åtgärder för den intagnes tillrättaförande erfordras, får straffverkställigheten åter karaktär av socialvård. Det gäller då att söka med alla ändamålsenliga medel medverka till att den dömde blir i stånd att anpassa sig i samhället. Den reservationen måste emellertid uppställas att skälig hänsyn skall tagas till individens personlighet. De omhändertagna ha krav på att icke betraktas som opersonliga nummer i samhällets sociala maskineri utan att behandlas med hänsyn till sitt värde som människor. Inom humanitetens ram bör emellertid verkställigheten inrättas så att den blir effektiv. Mot det nuvarande fångvårdssystemet, sådant det historiskt utvecklat sig, kan riktas den anmärkningen att det icke i tillräcklig grad tar hänsyn till att den intagne bör i möjligaste mån sättas i stånd att reda sig efter frigivningen, att det gäller att göra honom livsduglig och ansvarsmedveten. Anstaltslivet får lätt — såväl på fångvårdsanstalter som i andra anstalter — en konstlad och instängd prägel. Det ligger i sakens natur att ju mera artificiella och enformiga förhållanden som äro rådande på en fångvårdsanstalt, desto större blir den förslöande inverkan som anstaltslivet utövar. Det botemedel mot anstaltslivets monotoni som man trott sig finna i det s. k. progressivsystemet, innebärande att den intagne gradvis tillerkännes ökade förmåner, har i väsentliga avseenden förfelat sin uppgift och till och med fått skadliga verkningar i den utformning det erhållit i praktiken.

Att göra den intagne till föremål för en långt driven isolering och att kringgärda hans liv med föreskrifter som i detalj reglera alla hans förehavanden kan medföra att han helt förlorar sin initiativkraft och förmågan att själv ordna sitt liv. Man bör i stället eftersträva att i möjligaste mån låta förhållandena på anstalten efterlikna livet i det fria samt uppmuntra den intagnes energi och förmåga till självverksamhet. Därvid är det av betydelse att den intagne sysselsättes med rationellt arbete och jämväl stimuleras till nyttig sysselsättning under fritid. Det är angeläget att fångvården, i den mån säkerheten så tillåter, får en väsentligt mera öppen prägel än vad nu är fallet och att de intagnas isolering minskas i den mån det låter förena sig

med önskemålet att förebygga skadlig påverkan. Murar, galler och låsta dörrar äro traditionella attribut till fångvården, men det är sannolikt att de äro erforderliga i väsentligt minskad omfattning. Det är vidare önskvärt, att den intagnes tillvaro, samtidigt som den gestaltas så naturligt som möjligt, tillföres stimulans från yttervärlden i olika former. Detta torde bl. a. böra ske därigenom, att vissa organ få till särskild uppgift att uppehålla kontakten mellan livet inom anstalten och tillvaron utanför murarna, men även genom att överhuvud taget låta den intagne i vidgad utsträckning komma i kontakt med honom närstående och andra med vilka det är önskvärt att han upprätthåller förbindelse.

Det ligger i sakens natur att inga åtgärder böra vidtagas, som kunna motverka verkställighetens ändamål att befrämja den dömdes tillrättaförande. Detta syfte äventyras otvivelaktigt, om den intagne bibringas en avog inställning mot behandlingen. Om han försättes i en undantagsställning, som är ägnad att nedsätta honom i egna och andras ögon, försämras utsikterna för att han skall bliva en duglig samhällsmedlem. Det är därför angeläget att verkställighetsreglerna få en sådan utformning, att de garantera den intagne vissa minimirättigheter, som det icke är någon förnuftig mening att beröva honom men vilkas borttagande skulle skapa irritation och missaktning för ett system som tillåter sådana småaktigheter. Det är vidare önskvärt att behandlingen icke ensidigt får karaktären av en bevakningstjänst. Den negativa inställning till de dömda som länge varit kännetecknande för fångvårdssystemet bör, i den mån den ännu fortlever, ersättas av en mera positiv inriktning. Fångvårdsmannens uppgift inom en modern kriminalvård är att gagna samhället genom att försöka sätta den dömde på fötter, icke att företräda de minst upplysta samhällsmedlemmarnas vedergällningsinstinkter. Det bör eftersträvas att den dömde får förtroende för tjänstemännens vilja att hjälpa honom till rätta i livet. — — —

Vid verkställighetens anordnande måste naturligtvis behörig hänsyn tagas till de individuella fallens beskaffenhet. Det är tydligt att män och kvinnor, korttidsfångar och långtidsfångar, friska och sjuka, unga och gamla, själsligt normala och abnorma, förstagångsbrottslingar och återfallsbrottslingar icke helt schematiskt kunna göras till föremål för samma behandling. Den intagnes arbetsförmåga, anlag och utbildning måste beaktas. För dessa ändamål bör en efter berörda grunder genomförd fördelning av de intagna genomföras. När klientelet blir bättre differentierat, kommer det även att finnas större utrymme att på andra grunder än de nämnda taga hänsyn till de särskilda fallens beskaffenhet. Man behöver icke i samma utsträckning som för närvarande sträva efter att behandla alla lika — vilket innebär att de bästa behandlas lika strängt som de sämsta — utan ökad frihet och vidgade förmåner kunna i viss mån beviljas efter graden av ådagalagd pålitlighet. I detta hänseende får den individuella behandlingen dock icke gå till överdrift. Fångarna äro ytterst känsliga för allt som kan betraktas som mannamån, och ingenting är så ägnat att störa lugnet och arbetsron på en anstalt som åtgärder, vilka med rätt eller orätt uppfattas som utslag av ett gunstlingssystem. Vid beviljandet av särskilda förmåner är det därför av vikt att visa största möjliga mått av objektivitet och att grunda besluten på lätt påvisbara kriterier som kunna förstås av envar.

Beredningen har understrukit, att man vid genomförandet av de uppställda grundsatserna måste taga hänsyn till ordnings- och säkerhetssynpunkter, att man borde ställa ökade krav på att de intagna gjorde sitt bästa för att uppfylla sina skyldigheter och medverka till ett gott resultat av behand-

lingen, samt att det vore av vikt att de intagna under anstaltsvistelsen bringades att inse sina samhälleliga skyldigheter.

En ledamot av beredningen, överdirektören *Göransson,* har med instämmande i stort sett i vad beredningen sålunda anfört därtill anknutit vissa allmänna synpunkter på frågan om verkställighetens reformering samt därvid anfört bl. a. att den sociala och ekonomiska standarden hos vårt folk under senare årtionden befunnit sig i så gott som ständig stegring men att spåren härav mera långsamt kunna förmärkas inom fängelserna. Skillnaden mellan livet utanför och livet innanför fängelserna hade förstorats. Erfarenheterna från ungdomsfängelse, förvaring och internering gåve anledning tro, att med friare vårdformer, bättre individualisering och en väl ordnad eftervård åtskilligt skulle kunna uträttas i fråga om både förstagångsbrottslingar och recidivister. Även om de av beredningen föreslagna åtgärderna icke skulle leda till väsentligt färre återfall, vore reformen dock nödvändig för att det både från samhällets och verkställighetsorganens sida med fog skulle kunna sägas, att den dömde genom den behandling som komme honom till del under anstaltsvistelsen verkligen finge ett tillfälle att börja på nytt.

Allmänna bestämmelser om de intagnas behandling.

De principer som strafflagberedningen ansett böra vara vägledande för de intagnas behandling ha sammanfattats i en allmän bestämmelse i förslaget till verkställighetslag, att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde och erhålla sådan vård att hans tillrättaförande befrämjas, att skadliga verkningar av frihetsberövandet såvitt möjligt skola förebyggas, att vid de intagnas fördelning och behandling hänsyn skall tagas till deras ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, arbetsförmåga, anlag och utbildning samt att menlig påverkan de intagna emellan i görligaste mån skall förhindras. Dessa grundregler kompletteras dels av allmänna bestämmelser om de intagnas plikter, innebärande att intagen är skyldig att med flit och ordning utföra arbete som för honom bestämts ävensom att ställa sig till noggrann efterrättelse gällande bestämmelser, ordningsregler och föreskrifter eller tillsägelser av anstaltens personal samt att intagen skall tillhållas att efter förmåga bispringa dem mot vilka han är underhållsskyldig, dels av två jämkningsregler av innehåll att intagen skall åtnjuta i verkställighetslagen avsedda förmåner i den mån det kan ske utan fara för ordning och säkerhet inom anstalten samt att i tillämpningen av lagens bestämmelser må göras sådan jämkning som prövas nödig för avhjälpande eller förebyggande av men för intagens kroppsliga eller själsliga hälsa. De nuvarande reglerna att intagen som sjuknar skall vårdas enligt anvisningar av läkaren och att intagen för erforderlig undersökning och behandling kan överföras till sjukhus ha bibehållits, den sistnämnda med vissa utvidgningar. Bl. a. skall förlossning av intagen kvinna i regel äga rum å sjukhus eller förlossningsanstalt.

Särskilda verkställighetsfrågor.

Öppen och sluten anstaltsvård.

Med hänsyn till de menliga verkningarna av det enformiga och förslöande livet på slutna fångvårdsanstalter har beredningen funnit det vara ett önskemål att i vidgad utsträckning införa öppna vårdformer. Beredningen har jämväl framhållit, att en rationell sysselsättning av vissa kategorier intagna endast kunde komma till stånd genom att de i betydande utsträckning placerades på kolonier eller andra öppna anstalter. Dessa synpunkter borde vägas mot kravet på säkerhet och angelägenheten att förhindra skadlig påverkan de intagna emellan.

Beredningen har i fråga om öppna vårdformer anfört bl. a. följande.

Efter enrumsstraffets införande har det länge nära nog betraktats som ett axiom att en fångvårdsanstalt måste vara av en viss typ — en fästningslik byggnad med ett maximum av säkerhet och ett minimum av luft och ljus — för att rätt fylla sitt ändamål, som förutom att erbjuda tillräcklig säkerhet ansetts vara att bereda möjlighet för de intagnas isolering från varandra. Allt efter som man i skilda länder av särskilda anledningar kommit att pröva mera öppna anstaltsformer, har det emellertid visat sig att dessa fungerat oväntat väl. Rymningsrisken har visat sig vara väsentligt lägre än man räknat med. Det friskare och mera härdande livet på en öppen anstalt har haft ett synnerligen välgörande inflytande på de intagna och har motverkat faran för skadlig påverkan från medintagna. Dessa erfarenheter ha vunnits såväl — i ett flertal länder — beträffande långtidsfångar vilka efter relativt långvarig vistelse å sluten anstalt utflyttats till koloni, som — i ett mindre antal länder, t. ex. Schweiz och vissa nordamerikanska stater — beträffande korttidsfångar vilka redan vid straffets början placerats på öppen anstalt. Likväl torde det icke finnas något land där man planmässigt inriktat sig på en utvidgning av de öppna vårdformerna för att vinna bättre behandlingsresultat. I den mån kolonier, förläggningar och andra öppna anstaltsformer kommit till ökad användning har det i stället merendels berott på att verkställighetsorganen tvungits därtill av platsbrist på de slutna anstalterna eller av svårigheter att sysselsätta de intagna på dessa anstalter. De goda behandlingsresultaten synas ej sällan ha överraskat de verkställande myndigheterna.

I fråga om risken för rymning från öppna anstalter har beredningen ytterligare anfört, att de flesta personer, som intoges å fångvårdsanstalt, icke hade någon tanke på att avvika utan endast önskade få utstå sitt straff under så hyggliga former som möjligt. Detta gällde främst förstagångsbrottslingar och intagna med korta strafftider men även många återfallsbrottslingar och långtidsfångar. Beredningen har framhållit, att rymningar varit ytterligt sällsynta såväl bland de förstagångsbrottslingar med relativt långa strafftider som varit intagna å vår mest öppna anstalt, Singeshult, och andra fångkolonier som bland de relativt svårartade brottslingar, till största delen recidivister, vilka under de senaste åren arbetat under fria former på straffanstalten å Svartsjö. Det finge betraktas som ett missförhållande att med tanke på enstaka rymningsfall ofarliga brottslingar hölles inspärrade i dyrbara fästningsfängelser, där de icke kunde erhålla tillräckligt med luft och ljus och icke kunde sysselsättas på rationellt sätt. Att för huvudparten av klientelet bibehålla en sluten anstaltsorganisation med tanke på sådana brotts-

lingar, som både vore farliga och kunde antagas begagna sig av varje tillfälle att avvika och som i regel kunde utskiljas vid en förbättrad differentiering, vore enligt beredningens åsikt icke blott olämpligt ur vårdsynpunkt utan även på längre sikt i hög grad oekonomiskt.

Beredningen har vidare uttalat, att den i och för sig obestridliga vikten att förhindra menlig påverkan mellan de intagna inbördes icke finge överdrivas, när fråga vore om en utsträckt användning av öppen anstaltsvård. Det vore mindre farligt att låta en fånge åtnjuta gemensamhet med ett litet antal intagna på en öppen koloni, där tillvaron gestaltades under mera härdande och sunda former än att placera honom tillsammans med ett större antal medfångar på en sluten anstalt, där en viss inbördes påverkan erfarenhetsmässigt icke läte sig förhindra och där instängdheten på ett helt annat sätt ledde till att de asociala och patologiska elementen dominerade. Det vore därför berättigat att i viss mån bortse från smittofaran när det gällde att träffa valet mellan öppen eller sluten anstalt.

Beträffande de ifrågasatta öppna anstalternas beskaffenhet har beredningen ansett att företräde borde givas åt ett system av mindre anstalter. Till stöd härför har beredningen anfört följande.

Under 1920-talet och däromkring framhölls det ofta som ett önskemål att åvägabringa en koncentration av fångvårdens anstaltsväsende till ett fåtal större anstalter. Detta ansågs vara mera ekonomiskt samt ägnat att göra anstalterna välutrustade, så att de intagna kunde erhålla rationell yrkesutbildning och i övrigt omhändertagas i så effektiva former som möjligt. En dylik koncentration skulle även möjliggöra att varje anstalt kunde få en allsidigt sammansatt och välutbildad tjänstemannakår.

Enligt beredningens mening har sammanförandet av de intagna till ett fåtal större anstalter så stora nackdelar att de betydligt överväga fördelarna därav. Behandlingen av de intagna blir på stora anstalter ofta slentrianmässig, den individuella omvårdnaden av dem eftersättes och de utsättas för skadlig påverkan av medintagna. Ju större anstalten är, desto flyktigare blir kontakten mellan tjänstemännen och den intagne, vilken lätt blir betraktad som ett nummer i den stora anstaltsmaskinen. Det viktiga resocialiseringsarbetet kommer härigenom i bakgrunden. Med hänsyn till klientelets storlek och därav följande inbördes olikhet blir det också ogörligt att låta anstaltslivet få öppna former. En särskilt framträdande nackdel av en till ett fåtal större anstalter koncentrerad organisation är att den icke medger en ändamålsenlig differentiering av klientelet. Erfarenheten visar nämligen att det är praktiskt ogörligt att inom samma anstalt eller anstaltskomplex hålla skilda kategorier åtskilda, såvida man icke vill tillämpa utpräglat slutna vårdformer. Härtill komma sådana olägenheter som dyrbara fångtransporter, glest belägna anstalter för häktade och de intagnas avlägsnande från hemorten.

Utvecklingen i Sverige har också under de senaste åren gått i riktning mot en uppdelning på mindre anstalter. Särskilt goda erfarenheter har man i detta hänseende vunnit i fråga om ungdomsfängelseorganisationen. I stället för en enda stor ungdomsanstalt, som man ursprungligen tänkt sig, har man prövat sig fram med ett antal små, delvis öppna och delvis halvöppna anstalter. Härigenom har klientelet kunnat fördelas på ett ändamålsenligt sätt och styresmännen vid anstalterna ha lärt känna och intressera sig för de en-

skilda fallen. Efter de erfarenheter som vunnits vore det otänkbart att i fråga om detta klientel övergå till en mera koncentrerad anstaltsorganisation.

Vid anordnandet av smärre öppna anstalter har beredningen ansett det naturligt att i första hand anknyta till det kolonisystem som redan finnes och föreslår därför att detta utvidgas, företrädesvis genom att fångvården förvärvar eller arrenderar lantgårdar. Kolonierna skulle, enligt vad beredningen anfört, vara avsedda för 20—30 intagna, som företrädesvis skulle sysselsättas med jordbruk, trädgårdsskötsel, skogshuggning, torvupptagning, torrläggningsföretag, nyodling, markröjning, dikesgrävning, vägarbete, skogsplantering, enklare hantverk samt grov- och gårdssnickeri. Vissa kolonier kunde inrättas huvudsakligen för hantverksdrift. Kolonier av förevarande typ skulle finnas för såväl korttids- som långtidsfångar samt dessutom för förvarade eller internerade. De nyinrättade kolonierna borde i regel vara anslutna till större fångvårdsanstalter.

Beredningen har emellertid även ansett sig böra föreslå anskaffande av öppet anstaltsutrymme genom nybyggnad. Då det — särskilt med hänsyn till de häktade — vore angeläget att i varje län funnes tillgång till något slutet anstaltsutrymme, funne beredningen det ändamålsenligt att, i stället för vissa slutna anstalter som borde nedläggas, uppföra anstalter av en ny typ, utgörande en kombination av öppen och sluten anstalt. De nybyggda anstalterna skulle i regel innehålla 40 öppna och 10 slutna platser. För inrättande av en sådan anstaltstyp talade även det skälet, att några av de öppna anstalterna borde få karaktären av nybyggen, som konstruerats uteslutande med tanke på de uppgifter de hade att fylla i fångvårdens tjänst. Det kunde även i vissa fall vara till gagn att en öppen anstalt hade tillgång till slutet anstaltsutrymme, t. ex. för disciplinär bestraffning eller annan tillfällig isolering av intagen. Härigenom kunde tidsödande och dyrbara fångtransporter undvikas. Beträffande de nya anstalternas närmare utformning har beredningen, som vid sitt betänkande fogat preliminära ritningar till sådan anstaltstyp, vidare anfört följande.

De nya anstalterna skola väsentligen skilja sig från den hävdvunna fängelsetypen. Anstalterna skola icke vara belägna i städer eller stadsliknande samhällen. Däremot skola de av hänsyn till personalen och de häktade ligga i närheten av stad. De skola närmast ha karaktären av vanliga bostadshus, där de på den öppna avdelningen intagna visserligen ha egna bostadsrum men i övrigt ha full rörelsefrihet såväl inomhus — där det finnes arbetslokaler, dagrum, bibliotek m. m. — som utomhus på ett särskilt fritidsområde. Till anstalterna skola höra idrottsplaner. I den mån det kan ske skola de även vara försedda med gymnastiksal. Den slutna avdelningen skall visserligen vara sammanbyggd med den öppna men vara fullt avskild och utan insyn därifrån. I den slutna avdelningen skola bostadsrummens fönster vara försedda med galler (dolda) eller säkerhetsglas, och ett till denna avdelning hörande gårdsutrymme skall vara inhägnat med ett stängsel; cellgårdar torde däremot ej behöva förekomma. I övrigt skall det icke finnas galler eller murar på anstalten. Till de anstalter som avses för långtidsfångar skall höra jordbruk. I övrigt skola arbetsgrenarna vara trädgårdsarbete — vid samtliga anstalter böra finnas växthus — skogshuggning, röjningsarbete, dikes-

grävning, nyodling, gårdssnickeri och liknande arbeten. Någon mindre verkstad kan även lämpligen förläggas till varje anstalt.

Beredningen har vidare ansett det sannolikt, att en del av fångvårdsklientelet lämpligen kunde beredas öppen anstaltsvård i provisoriska förläggningar liknande dem som arbetsmarknadskommissionen de sista åren anordnat för tjänstepliktiga skogsarbetare. Beträffande användningsområdet för denna anstaltsform har beredningen anfört:

På grund av förläggningarnas relativt lösliga karaktär torde de ur behandlingssynpunkt erbjuda vissa nackdelar i jämförelse med de fasta kolonier och andra öppna anstalter, som i det föregående föreslagits. Även om förläggningarna med hänsyn härtill icke inordnas som en fast del i fångvårdens anstaltssystem innan erfarenhet vunnits om deras ändamålsenlighet, får det emellertid anses synnerligen lämpligt att förläggningar tagas i anspråk när klientelet undergår krisartade stegringar. Såsom förut anförts kan det nämligen enligt beredningens mening icke anses ekonomiskt försvarligt att hålla stationära anstalter i beredskap för sådana eventualiteter. Även ur andra synpunkter kunna skäl anföras för att icke inrätta anstaltssystemet efter ett alltför högt beräknat platsbehov. Det har nämligen i flertalet länder visat sig att de mest resultatgivande experimenten med fångvård i öppna former merendels framtvingats av den brist på platser vid mera fasta anstalter som inträtt till följd av onormala stegringar av klientelet. Fångvården bör enligt beredningens mening redan nu söka pröva sig fram med några förläggningar för ett utvalt antal fångar. Detta är så mycket mera angeläget som den nuvarande platsbristen föranlett dubbelbeläggning av enmansutrymmena i de ålderdomliga slutna anstalterna. I stället för det provisoriska omhändertagandet av fångar i de för häktade avsedda utrymmena i Stockholms stads rannsakningsfängelse borde även göras försök med placering av fångar i förläggningar.

Vad angår den slutna anstaltsvården har beredningen anfört, att det vore önskvärt att — med beaktande av säkerhetssynpunkter och vikten att förebygga menlig påverkan mellan de intagna — bryta den isolering, som följde av de nuvarande verkställighetsreglerna och anstalternas ålderdomliga konstruktion och därigenom giva anstaltslivet en mera naturlig karaktär än det för närvarande hade. Lättnader i isoleringen vore påkallade särskilt med hänsyn till angelägenheten att på ett rationellt sätt kunna sysselsätta de intagna under arbetstid och fritid. Beredningen har med hänsyn härtill föreslagit vittgående modifikationer i fråga om enrumsstraffets användande. Beträffande de slutna anstalterna har beredningen vidare anfört, att många av de nuvarande anstalterna, särskilt de mest ålderdomliga, vore synnerligen olämpliga med hänsyn till de krav som föranleddes av en modern fångvård. Enligt förslaget skola anstalterna i Linköping, Jönköping, Västervik, Karlskrona, Örebro, Falun, Gävle, Sundsvall och Luleå samt, efter en övergångstid, anstalterna å Långholmen och i Hudiksvall nedläggas. Dessutom föreslås att det provisoriska inhysandet av fångar i slottsbyggnaden på Svartsjö och i Stockholms stads rannsakningsfängelse skall upphöra. Av de nedlagda anstalterna borde sex — Jönköping, Karlskrona, Örebro, Falun, Gävle och Luleå — ersättas med nybyggnader av den förut omtalade kombinerade typen. Långholmsanstalten skulle vid sitt nedläggande, som borde ske

vid en tidpunkt då det framstode som ekonomiskt fördelaktigt att avyttra tomten, ersättas av en annan i Stockholm eller Stockholmstrakten belägen nybyggd mindre anstalt, till vilken borde anknytas kolonier för manliga korttids- och långtidsfångar samt för kvinnliga långtidsfångar. Under övergångstiden borde platsantalet å Långholmen successivt minskas i mån som nya kolonier i landet inrättades. De i Stockholmstrakten planerade kolonierna borde upprättas så snart det lämpligen kunde ske och tills vidare anslutas till Långholmsfängelset.

Beträffande de slutna anstalter som enligt förslaget skola bibehållas — centralfängelserna i Malmö, Göteborg, Mariestad, Härnösand, Norrköping och Växjö samt straffängelserna i Uppsala, Kristianstad, Vänersborg, Karlstad och Västerås ävensom häktena i Nyköping, Kalmar, Visby, Ystad, Halmstad, Östersund, Umeå och Haparanda — har beredningen anfört, att dessa anstalter visserligen i regel icke kunde anses lämpliga för en modern fångvård men att de efter vissa ändringsarbeten i syfte att tillgodose de intagnas behov av luft och ljus kunde på ett någorlunda tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål. I betänkandet har beredningen närmare redogjort för de erforderliga moderniseringsarbetena.

Beträffande anstaltsväsendet för kvinnor har beredningen, som ansett att centralfängelset i Växjö borde tagas i anspråk för manligt i stället för kvinnligt klientel, bl. a. anfört att man vid en övergång till ett mera öppet anstaltssystem i första hand borde placera flertalet kvinnliga intagna på öppna anstalter. För att fylla behovet av slutna platser syntes det önskvärt att uppföra en särskild anstalt med ett 40-tal platser. Denna anstalt borde närmast få karaktären av sjukhus.

Klientelets fördelning på olika anstalter.

Såsom i det föregående omtalats har beredningen föreslagit ett allmänt stadgande av innehåll, att vid de intagnas fördelning och behandling hänsyn skall tagas till deras ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, arbetsförmåga, anlag och utbildning, att menlig påverkan de intagna emellan i görligaste mån skall förhindras samt att män och kvinnor skola hållas åtskilda. I fråga om åldern såsom fördelningsgrund innehåller förslaget icke någon motsvarighet till den nu gällande regeln att fångar under tjuguett år i regel skola avtjäna straffet i för yngre fångar avsedd straffanstalt. Beredningen har i detta hänseende uttalat, att en sådan bestämmelse i vissa fall kunde vara till hinder för att yngre fångar erhölle den behandling som i det individuella fallet vore lämpligast. I förslaget har i stället upptagits en regel att yngre fånge — varmed avses icke endast fångar under tjuguett år — så snart ske kan bör förflyttas till öppen anstalt, där ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller av andra särskilda skäl.

Beredningens förslag bibehåller icke heller den nu för straffångar, fängelsefångar och bötesfångar gällande men i tillämpningen ofta åsidosatta regeln, att de skola hållas åtskilda efter olika straffarter. I detta hänseende

har beredningen anfört, att av klientelundersökningar som beredningen verkställt otvetydigt framginge, att det ofta funnes större olikheter med hänsyn till brottstyp, tidigare asocialitet m. m. mellan fängelsefångarna inbördes än mellan vissa fängelsefångar, å ena, samt vissa straffångar, å andra sidan. Det kunde därför ifrågakomma att sammanföra vissa grupper straffångar och fängelsefångar. Hinder borde ej heller möta mot att i vissa fall sammanföra bötesfångar med andra fångar.

Beredningen har icke föreslagit någon generell regel, att de till tidsbestämt frihetsstraff dömda skola fördelas med hänsyn till strafftidens längd. Beträffande straff- och fängelsefångar med kortare strafftid än tre månader har dock föreslagits, att straffet skall redan från början verkställas i öppen anstalt, såframt ej med hänsyn till den dömdes ålder, hälsotillstånd, tidigare vandel eller övriga förhållanden anledning finnes till antagande, att det är olämpligt eller ock med hänsyn till den intagnes yrke arbete lämpligen bör beredas honom i sluten anstalt. Övriga fångar skola enligt förslaget börja undergå straffet å sluten anstalt men må, så snart det finnes lämpligt, överföras till öppen anstalt. Om fånge för utförande av lämpligt arbete eller på annat bärande skäl begär att få undergå straffet i sluten anstalt, må det enligt förslaget icke förvägras honom.

Rörande förslaget att korttidsfångar i regel skola redan från verkställighetens början intagas å öppen anstalt har beredningen anfört, att det icke syntes föreligga någon möjlighet att med bibehållande av cellarbetet åstadkomma väsentligt förbättrade arbetsförhållanden för dessa fångar. Tvärtom syntes en ytterligare försämring vara att vänta, när konkurrensen om arbetstillfällena ökades. Då man för dessa korttidsfångar kunde bortse från yrkesutbildningssynpunkter, syntes det enda rationella vara att placera flertalet av dem på kolonier eller andra öppna anstalter med möjlighet till arbeten i fria luften, såsom trädgårdsarbete, skogsarbete, vedhuggning, nyodlingsarbete m. m. Härigenom vunne man, förutom ökade arbetstillfällen, att dessa fångar finge ett friskt och härdande arbete, varigenom risken för att de skulle lämna anstalten i sämre kondition än vid intagandet undginges. Genom att bortflytta flertalet korttidsfångar från kronohäktena och rannsakningshäktena skulle man också vinna ökade utrymmen för de återstående korttidsfångarna, även om några av de för dem avsedda anstalterna nedlades. Härigenom kunde arbetet organiseras mera rationellt och under mera hygieniska former än för närvarande.

Beredningen har vidare framhållit, att med hänsyn till klientelets beskaffenhet hinder icke borde möta att — såsom ur sysselsättningssynpunkt vore önskvärt — placera flertalet manliga fängelsefångar med kortare strafftid än tre månader på öppen anstalt. Dessa fängelsefångar utgjorde nämligen en relativt ensartad grupp, särskilt med hänsyn till de begångna brottens art. En av beredningen gjord utredning i detta hänseende visade, att bland dessa fångar de, som dömts för militära brott, för närvarande dominerade. Under normala tider vore det i stället rattfyllerister som utgjorde huvudparten av klientelet.

Beträffande de manliga straffångarna med strafftid under tre månader har beredningen uttalat, att dessa — vilka utgöra endast ett ringa antal — i jämförelse med fängelsefångarna i större utsträckning förövat vinningsbrott samt företedde tidigare asocialitet och högre frekvens av återfall. Dessa förhållanden borde emellertid snarare anses utgöra skäl för än emot att de bleve föremål för den mera ändamålsenliga behandlingen å öppen anstalt.

Vad angår bötesfångarna har beredningen förklarat, att dessa väsentligen skilde sig från korttidsklientelet bland fängelsefångarna. Det övervägande antalet utgjordes av fyllerister och genomsnittsåldern vore betydligt högre än fängelsefångarnas. Den tidigare asocialiteten vore också tämligen utpräglad. Med hänsyn till bötesfångarnas korta strafftid och relativt höga ålder har beredningen icke föreslagit någon regel om deras placering på öppen anstalt vid intagningen. Även bötesfånge skall emellertid enligt förslaget kunna överföras till öppen anstalt.

Beträffande fördelningen på olika öppna anstalter av de korttidsfångar, som enligt förslaget skola redan från början intagas i sådan anstalt har beredningen förutsatt, att de mera asociala bland fängelsefångarna sammanfördes med flertalet straffångar till särskilda anstalter. Någon egentlig differentiering med hänsyn till de begångna brottens art har beredningen däremot icke ansett erforderlig. I övrigt har beredningen förutsatt, att de olika slutna och öppna anstalterna i princip skulle vara avsedda för skilda klientelgrupper. Vissa anstalter borde sålunda företrädesvis vara avsedda för unga brottslingar, andra för äldre recidivister, andra för svårdisciplinerade och åter andra för psykiskt abnorma brottslingar.

För att åstadkomma en dylik ändamålsenlig differentiering av klientelet har beredningen funnit det önskvärt att anordna ett undersökningsförfarande för vissa kategorier intagna. Enligt förslaget skall sålunda beträffande straffångar och fängelsefångar med minst sex månaders strafftid så snart ske kan verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, kunskaper och yrkesanlag. Undersökningen skall verkställas av anstaltens läkare och styresman. Beredningen har förutsatt, att läkaren vore psykiater och att observationen finge karaktären av en summarisk psykiatrisk undersökning. Berättelse över undersökningen skall jämte förslag till den intagnes placering å anstalt och fortsatta behandling insändas till fångvårdsstyrelsen så snart ske kan och senast en månad efter intagningen, dock må styrelsen med hänsyn till särskilda omständigheter medgiva högst en månads anstånd med berättelsens avgivande. Om placering å anstalt och förflyttning mellan anstalterna skall enligt förslaget fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt förordna.

I fråga om de straff- och fängelsefångar, som icke göras till föremål för undersökning, har beredningen ansett det vara tillfyllest att differentieringen grundades på de uppgifter styresmannen insänder till centrala fångregistret. Enligt förslaget skall dock fångvårdsstyrelsen äga förordna om särskild un-

dersökning även av annan fånge. Beredningen har förklarat sig ha övervägt att föreslå ett obligatoriskt undersökningsförfarande jämväl beträffande fångar med kortare strafftid än sex månader. Denna tanke hade dock måst uppgivas på grund av de praktiska svårigheter som vore förenade därmed.

Enrum och gemensamhet.

Frågan om de intagnas vistelse i enrum eller gemensamhet har i förslaget i viss mån gjorts beroende av om de äro intagna i öppen eller sluten anstalt. Fånge som är intagen på öppen anstalt skall enligt förslaget arbeta tillsammans med andra fångar och må jämväl, om ej särskilda skäl däremot äro, tillbringa fritiden gemensamt med dem. I fråga om den slutna anstaltsvården har beredningen, såsom förut nämnts, strävat att bryta den isolering som följde av de nuvarande verkställighetsreglerna och av anstalternas ålderdomliga konstruktion samt i enlighet härmed föreslagit att enrumsstraffet i princip skulle avskaffas. Beredningen har bl. a. anfört följande.

Det får enligt beredningens mening anses uteslutet att inneslutning i enrum under dagen i och för sig kan ha några gynnsamma verkningar; tvärtom torde den konstlade isoleringen i regel vara ägnad att göra den dömde mindre skickad för det fria livet. Att i någon form bibehålla enrumsstraffet kan vara motiverat endast under förutsättning att det erfordras med hänsyn till säkerhetskravet eller för att förebygga skadlig påverkan mellan de intagna. Det är därvid att märka att sistnämnda hänsyn gör sig mindre gällande vid en förbättrad differentiering av klientelet. Emellertid är det otvivelaktigt att ingen anstalt kan beläggas uteslutande med personer som ej kunna påverka varandra ogynnsamt. Det kan därför, även om differentieringen blir effektivare, föreligga skäl att förhindra onödig kontakt mellan de intagna. När man har att taga ställning till frågan om de intagnas isolering, bör man därför mot varandra väga de fördelar och nackdelar som kunna följa därav. I regel får det emellertid anses omotiverat att av hänsyn till faran för ogynnsam påverkan hålla de intagna i enrum under någon del av anstaltsvistelsen, om de likväl senare skola sammanföras med andra intagna å sluten anstalt. Däremot kan det någon gång finnas skäl att låta enrumsvistelse å en sluten anstalt föregå gemensamhet på öppen anstalt, där faran för skadlig påverkan är mindre.

Enligt beredningens mening bör man lägga så stor vikt vid att de intagna beredas rationellt arbete, lämplig fritidssysselsättning och tillfälle till friluftsvistelse, att möjligheterna därtill i regel icke för några intagna böra minskas genom föreskrift att de måste hållas helt avskilda från andra fångar. När gemensamhet icke erfordras för de nämnda ändamålen, kan det däremot ifrågakomma att bibehålla en viss isolering, om denna kan vara till nytta i andra hänseenden. Sålunda böra de intagna i regel hållas avskilda under sovtid. Om det med hänsyn till fara för menlig påverkan är önskvärt att den intagne arbetar i enrum, bör detta kunna ske under förutsättning att han kan beredas lämpligt arbete. När gemensamhet ej erfordras för att möjliggöra lämplig fritidssysselsättning, bör samvaro under fritiden i regel ej äga rum. Isoleringen bör dock aldrig vara så sträng eller utsträckas under så lång tid att den kan leda till psykiska skadeverkningar. Skulle det i något fall visa sig att den medför sådana verkningar eller uppenbar fara därför, bör den omedelbart hävas. Innan en intagen isolerats, bör man alltid undersöka huruvida icke faran för skadlig påverkan tillräckligt kan förebyggas genom att han endast får vara tillsammans med en eller några få andra

intagna. I vissa svårartade fall kan emellertid en tämligen fullständig isolering vara påkallad ur säkerhetssynpunkt. — — —

Mot de gällande bestämmelserna kan framför allt riktas den anmärkningen, att det för viss tid föreskrivna enrumsstraffet är meningslöst i sådana fall där fången likväl senare skall placeras i gemensamhet och sålunda sammanföras med andra intagna samt att det är olämpligt att långtidsfångarna i samband med den på ett visst stadium obligatoriskt inträdande helgemensamheten komma att åtnjuta gemensamhet under all fritid, oberoende av huru fritiden användes. I praktiken har för övrigt denna okontrollerade gemensamhet under fritid — som ofta tillbringas i trista fängelsekorridorer där de sämsta elementen dominera samvaron — blivit ytterligare utsträckt. På centralfängelset å Långholmen måste nämligen av utrymmesskäl ett flertal fångar, som icke äro berättigade till helgemensamhet, placeras i nattcellavdelningen, där fångarna under dagen icke kunna vistas i de trånga och mörka cellerna utan måste tillbringa fritiden i korridoren. Detsamma är förhållandet vid den provisoriska straffanstalten å Svartsjö, där dock de skadliga verkningarna av samvaron under fritid motverkas av det härdande utearbetet.

Det kan vidare göras gällande att enrumsstraffet fortfarande har en onödigt sträng utformning. Mot den praktiska tillämpningen av lagbestämmelserna kan även anmärkas att de möjligheter, som genom 1943 års lagändringar öppnats att låta alla intagna åtnjuta gemensamhet under friluftsvistelse och vissa fritidssysselsättningar, icke konsekvent utnyttjas. Vid ett flertal anstalter få fångarna sålunda under de första månaderna av strafftiden icke sammanföras under vistelse i fria luften utan företaga fortfarande sin promenader i trånga och deprimerande cellgårdar. Ofta tillåter man ej heller att fångarna under första delen av strafftiden sammanföras vid gudstjänst eller skolundervisning.

Beredningen intar på anförda skäl den ståndpunkten att fångarna i princip böra — liksom människor i frihet — ha en viss kontakt med dem som leva i samma miljö, och att möjligheterna därtill böra fråntagas dem endast i den mån det nödvändiggöres av de särskilda förhållanden som måste råda på en sluten anstalt, där ett urval av missanpassade individer sammanförts. Frågeställningen är med andra ord icke huruvida den intagne bör undergå straff i enrum eller i gemensamhet — förslaget har ej upptagit denna terminologi — utan huruvida särskilda skäl böra föranleda en begränsning av hans möjligheter att komma i beröring med andra intagna. Sådana särskilda skäl kunna vara att den intagne ej utan fara för ordning och säkerhet inom anstalten kan sammanföras med övriga där intagna, eller att viss isolering kan förebygga menlig påverkan de intagna emellan utan att lägga hinder i vägen för ett förnuftigt utnyttjande av anstaltstiden.

I beredningens förslag göres i enlighet med det anförda skillnad mellan den intagnes arbetstid och fritid. Under arbetstid skola fångarna i regel arbeta tillsammans med en eller flera andra fångar. Fånge, som blir föremål för det föreslagna observationsförfarandet, må dock hållas till arbete i enrum till dess undersökningen avslutats, d. v. s. i regel högst en månad. Bortsett från sistnämnda fall skall emellertid arbetsgemensamhet inträda redan från straffets början oberoende av strafftidens längd. Styresmannen må dock, om han med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig påverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning finner erforderligt att fånge arbetar i enrum, förordna därom. Uppgår straff-

tiden till sex månader eller däröver, skall frågan av styresmannen underställas fångvårdsstyrelsens prövning, om det gäller hållande i enrum under längre tid än en månad varje halvår. Fångvårdsstyrelsen må ej förordna om arbete i enrum för längre tid än sex månader varje gång. Till motivering för de stadganden som sålunda föreslagits har beredningen anfört, att styresmannen, om det uppstode behov av en kortare tids isolering, borde utan omgång kunna avskilja fången från andra intagna. Uppkomme fråga om arbete i enrum under längre tid, borde emellertid beträffande fångar med minst sex månaders strafftid, vilka fördelats med ledning av verkställd observation och i regel torde undergå yrkesutbildning på större anstalter med verkstadsdrift, endast tillkomma fångvårdsstyrelsen att avbryta det valda behandlingssättet. I fråga om korttidsfångarna, som i regel differentierats på lösare grunder och som ofta komme att arbeta på mindre anstalter, där huvudvikten ej på samma sätt vore lagd på yrkesutbildning i verkstadsdrift, borde däremot styresmannen självständigt få förordna om enrum.

I likhet med gällande rätt innehåller förslaget ett stadgande, att fånge som själv önskar arbeta i enrum icke må förvägras detta, såvida icke synnerliga skäl till annat föranleda.

För det fall att fånge arbetar i enrum innebär förslaget vidare i jämförelse med vad nu gäller en uppmjukning av enrumsbehandlingen såtillvida, att rumsdörren bör hållas olåst under arbetstid, där det kan ske utan olägenhet, samt att jämväl i övrigt lättnader i isoleringen må vidtagas under arbetstiden.

Beträffande fångarnas fritid innehåller förslaget att fånge som är intagen i sluten anstalt, om ej särskilda skäl däremot äro, tillsammans med andra fångar må deltaga i gudstjänst, undervisning, utomhusvistelse och fritidssysselsättning samt att fånge även eljest, såvitt det finnes kunna ske utan fara för menlig påverkan, må medgivas att tillbringa fritiden eller del därav tillsammans med en eller flera andra fångar. Redan från straffets början skola fångarna alltså sammanföras med andra intagna, när det erfordras för uppfostrande ändamål eller för att fritiden skall kunna utnyttjas på lämpligt sätt eller för att motverka ogynnsamma psykiska verkningar av isoleringen. I övrigt har beredningen ansett en okontrollerad samvaro under fritid innebära alltför stor fara för moralisk smitta. Beredningen har därför icke upptagit någon motsvarighet till den nuvarande automatiskt inträdande helgemensamheten utan ansett att fångarna böra hållas skilda från varandra i andra fall än de förut angivna. På egen begäran skall fånge äga tillbringa sin fritid i enrum, såframt icke synnerliga skäl däremot äro. Det må anmärkas, att enligt förslaget fånge skall såsom särskild förmån kunna medgivas att ha rumsdörren olåst under fritid.

De intagnas rättigheter och förmåner.

Progressivsystemet, som tillskapats för att minska anstaltslivets förslöande inverkan på de intagna, har, enligt vad beredningen framhållit, erhållit sin huvudsakliga tillämpning genom det för straffångar in-

förda klassystemet, enligt vilket den intagne vid strafftidens början placeras i ett bottenläge i fråga om sådana rättigheter och förmåner som läsning, fritidssysselsättning, brevskrivning, besök, innehav av personliga tillhörigheter, arbetspremier och inköp av premievaror och i mån av gott uppförande gradvis erhåller ökade sådana förmåner genom uppflyttning i högre fångklass. Enligt vad beredningen påpekat har emellertid en viss progression vunnit tillämpning även i fråga om beredande av ökad frihet åt den intagne. Härutinnan har beredningen anmärkt, att den s. k. helgemensamheten visserligen inträdde automatiskt efter viss tid, oberoende av fångens välförhållande, men att arbetsgemensamhet i princip vore beroende av att fången visat skötsamhet och pålitlighet.

I fråga om progressivsystemets användning i sistnämnda avseende har beredningen anfört att, om anstaltstiden icke vore alltför kort, det i vissa fall kunde vara av värde att gradvis tillerkänna den intagne ökad frihet och därigenom förbereda honom till frigivningen. Progressivprincipen borde emellertid icke föranleda att intagen, som med hänsyn till sin pålitlighet redan på ett tidigt stadium kunde placeras i öppen vård, uteslötes därifrån under motiveringen att friheten alltid borde inträda i etapper. Kunde man börja behandla den intagne under öppna former vid en tidig tidpunkt, eventuellt redan från strafftidens början, bortfölle i själva verket behovet av ett progressivsystem, emedan den intagne då icke vore utsatt för den slutna anstaltens avtrubbande inflytande.

Vad angår frågan, huruvida intagna i övrigt borde gradvis tillerkännas ökade förmåner, har beredningen anfört, att den dominerande synpunkten härutinnan varit att man genom att låta de ökade förmånerna inträda endast vid gott uppförande erhölle ett verksamt disciplinmedel. Beredningen har i detta hänseeende vidare anfört följande.

Anstaltssynpunkten gör sig här starkare gällande än samhällssynpunkten; det är ju ingalunda säkert, att den som slaviskt fogar sig efter de mångfaldiga ordningsreglerna på en sluten anstalt och i övrigt ådagalägger ett ur anstaltssynpunkt mönstergillt uppförande, måhända i en del fall visar fjäsk och kryperi, kommer att kunna motstå frestelserna i en friare tillvaro med större krav på självständighet och stadga. Då det emellertid är viktigt att de å anstalt intagna förhålla sig väl och det även ur uppfostringssynpunkt kan vara av ett visst värde att den intagne får något att eftersträva och försöka vinna genom flit och gott uppförande, i vilket avseende en viss likhet med det fria livet föreligger, kan man dock icke helt bortse från att någon progression i fråga om andra förmåner än ökad frihet kan ha en uppgift att fylla icke endast som disciplinmedel utan även för att befrämja den dömdes tillrättaförande. Allt kommer emellertid an på vilka förmåner det gäller och huru systemet utformas. Det måste anses olämpligt att, i syfte att vinna utrymme för en progressiv behandling, vid anstaltstidens början beröva den dömde sådana förmåner genom vilkas förlust han pressas ned långt under den nivå, som människor i frihet i allmänhet intaga. Det kan sålunda verka förödmjukande och irriterande på den intagne att man berövar honom rätten att innehava fotografier av närstående, klocka, skrivutensilier och enklare artiklar för personlig hygien. Redan från straffets början bör han även få ägna sig åt läsning och andra fritidssysselsättningar som

äro ägnade att underlätta hans framtida utkomst eller eljest befrämja hans tillrättaförande. Han bör icke under någon del av anstaltsvistelsen utsättas för sådan isolering eller sådan brist på luft och ljus att han sättes i sämre psykisk och fysisk kondition i stället för att i den mån det är möjligt stärkas andligen och kroppsligen. Slutligen bör det icke ifrågakomma att för progressivbehandlingens skull utforma ett så invecklat och detaljrikt klasssystem, att det får prägeln av kitslighet. Det synes lämpligt att endast såtillvida bibehålla en progressiv behandling, att vissa förmåner som icke tillhöra de nyss uppräknade kategorierna, t. ex. rätt att inköpa premievaror utöver ett visst mått som står alla intagna till buds, kunna såsom belöning tilldelas den som visat flit och gott uppförande. Med undantag av dessa särskilda förmåner torde de dömda redan från intagningen böra åtnjuta samtliga rättigheter som kunna medgivas under anstaltsvistelsen. Därest de missköta sig, böra de emellertid kunna berövas dessa förmåner, dock ej sådana som äro av betydelse för deras utbildning eller i övrigt äro ägnade att befrämja deras tillrättaförande. Beredningen anser således att ett klassystem i egentlig mening icke bör ifrågakomma för någon grupp av intagna.

I enlighet med den ståndpunkt beredningen sålunda intagit har beredningen föreslagit vissa för samtliga intagna gemensamma stadganden angående rätt till innehav av personliga tillhörigheter, läsning och fritidssysselsättning, brevskrivning och besök.

Vad angår rätten att innehava personliga tillhörigheter må enligt förslaget intagen inneha trolovnings- och vigselring, fotografier av närstående, klocka, artiklar för skrivning och personlig hygien, enklare prydnadsföremål ävensom annat dylikt enligt styresmannens prövning.

Beträffande den intagnes rätt till läsning och fritidssysselsättning föreslår beredningen, att intagen må i den utsträckning det lämpligen kan ske skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig sysselsättning under fritid ävensom läsa litteratur tillhörande anstaltens bibliotek. Tillfälle till tidningsläsning — varmed beredningen företrädesvis avsett läsning av dagliga tidningar — bör enligt förslaget beredas varje intagen. De angivna förmånerna skola såsom förut nämnts tillkomma alla intagna från verkställighetens början och kunna frånkännas intagen endast genom disciplinär bestraffning och då för högst fjorton dagar. I övrigt har beredningen starkt betonat önskemålet att söka väcka de intagnas intresse för läsning av värdefull litteratur; i samband härmed har beredningen uttalat önskemål om förhöjda anslag för fångvårdens biblioteksväsende. Beredningen har jämväl framhållit nödvändigheten att giva de intagna icke blott studiemöjligheter utan även handledning i studierna. Emellertid har beredningen icke bibehållit den för närvarande stadgade skyldigheten för straff och fängelsefångar under 30 år att deltaga i skolundervisning, som anordnats vid fångvårdsanstalten; beredningen har ansett det psykologiskt oriktigt att framställa de studier som framför allt toge sikte på de intagnas egen medverkan som ett tvång. Enligt beredningens mening borde emellertid befintliga fängelseskolor utvidgas och förbättras och särskild vikt borde läggas vid lärarkrafternas rekrytering. För möjliggörandet av studier per korrespondens har beredningen ifrågasatt att staten skulle ställa medel

till förfogande, så att bidrag i vissa fall kunde lämnas till bestridande av kostnader för självstudier, i samband varmed föreslagits ett stadgande att fångvårdsstyrelsen skulle äga bevilja intagen bidrag såsom uppmuntran till självstudier och annan utbildning under fritid. Intagen borde enligt beredningens mening också ha möjlighet till studiecirkelarbete och i en del fall borde permission kunna ifrågakomma för att deltaga i studiecirkel eller annan undervisning utanför anstalten. Jämväl i övrigt har beredningen ansett lämpliga fritidssysselsättningar, däribland också gymnastik och idrott, böra gynnas. I detta sammanhang må anmärkas, att enligt uttryckligt stadgande i förslaget fångvårdsanstalt bör vara så inrättad, att de intagna under sunda och hygieniska förhållanden kunna sysselsättas med lämpligt arbete samt erhålla tillfälle till idrott, gymnastik, studier och annan lämplig fritidssysselsättning.

I fråga om de intagnas rätt till brevväxling har beredningen ansett det önskvärt att samtliga intagnas rätt i detta avseende bleve så vidsträckt som med hänsyn till anstaltsorganisatoriska förhållanden vore möjligt. I huvudsaklig överensstämmelse med vad för närvarande gäller för fängelsefångar skall enligt förslaget liksom hittills styresmannens tillstånd erfordras för mottagande eller avsändande av brev. Intagen må dock icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning — det nuvarande villkoret att skriften skall vara avfattad i hövisk form har beredningen ansett kunna undvaras — eller att eljest i den utsträckning lämpligen kan ske avsända eller mottaga brev som icke äro anstötliga eller med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan anledning finnas olämpliga. Till stöd för att även straffånge skall redan från verkställighetens början ha full rätt till brevskrivning har beredningen anfört, att detta vore motiverat bl. a. ur den synpunkten, att fången under den första delen av strafftiden hade särskilt starkt behov av att få rådgöra med sina närmaste. Beredningen har vidare understrukit önskvärdheten av att de intagna och deras anhöriga icke genom vissa formulär till brevpapper och dylikt erinrades om det ådömda straffet. I fråga om skrift, som kan antagas vara avsedd att offentliggöras, skall enligt förslaget fångvårdsstyrelsen eller efter dess bemyndigande styresmannen äga pröva huruvida den må avsändas.

Rörande granskningen av brev från och till intagen har beredningen anfört, att en sådan censur i princip icke kunde undvaras på grund av faran för att vissa intagna eljest skulle begagna brevskrivningsrätten till att förbereda brott, t. ex. bedrägerier och utpressningar, eller till att vålla obehag för anhöriga eller till smuggling. Enligt förslaget skall emellertid styresmannen äga medgiva intagen som finnes vara pålitlig att avsända och mottaga brev utan att detta förut granskats. Beredningen har härvid uttalat, att om det ansåges erforderligt, garantier mot smuggling kunde vinnas genom att tillståndet gjordes beroende av att breven förseglades eller öppnades i närvaro av befattningshavare vid anstalten. Enligt förslaget må vidare brev till fångvårdsstyrelsen från intagen icke brytas, om det avlämnas i förseglat skick.

I fråga om intagens rätt att avlåta skrivelser till svensk myndighet har en av beredningens ledamöter, överdirektören *Göransson,* anmält avvikande mening samt förordat, att brev från intagen till fångvårdsstyrelsen städse skulle utan dröjsmål vidarebefordras, oavsett framställningens form, men att i övrigt borde uppställas det kravet, att framställningen icke vore till formen anstötlig. Reservationen innebär jämväl den avvikelsen från majoritetens förslag, att ej heller brev till fångvårdsstyrelsen må av den intagne avlämnas i förseglat skick. I detta hänseende har i reservationen anförts, att vid ett genomförande av beredningens förslag fångvårdsstyrelsen torde komma att anse sig skyldig att remittera varje skrift, som innehölle anmärkningar mot anstalten eller dess personal, till yttrande av den eller de befattningshavare som därav berördes. Det vore då riktigare och för andan och ordningen vid anstalten tryggare att liksom nu skedde låta den intagnes framställning omedelbart åtföljas av yttrande eller förklaring.

Jämväl i fråga om den intagnes rätt att mottaga b e s ö k har beredningen funnit de för straffånge gällande reglerna böra betydligt mildras, till följd varav reglerna om besök i förslaget gjorts gemensamma för samtliga kategorier intagna. Beredningen föreslår i huvudsaklig överensstämmelse med vad för närvarande gäller för fängelsefånge, att intagen i den utsträckning det lämpligen kan ske skall få mottaga besök av maka, trolovad, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, där ej besöket uppenbarligen kan verka skadligt. I fråga om besök av andra än närstående har beredningen anfört, att den intagne borde ha en allmän rätt att mottaga sådana besök, som vore av betydelse för att han skulle kunna bevaka sina intressen eller som eljest kunde vara till nytta för honom, exempelvis för studier, arbetsanskaffning eller dylikt. I enlighet härmed har beredningen föreslagit, att intagen efter styresmannens prövning skall få mottaga besök av den som varit hans försvarare, av advokat som han vill anlita i enskild angelägenhet samt av annan person, när det med hänsyn till den intagnes fostran, utbildning och utkomstmöjligheter eller eljest finnes vara till gagn. Beredningen har vidare ansett angeläget, att i större utsträckning än för närvarande tillstånd gåves till besök utan att tjänsteman vid anstalten vore tillstädes. Enligt förslaget bör den nuvarande bestämmelsen, att styresmannen, om han så aktar nödigt, skall bestämma att tjänsteman vid anstalten skall vara tillstädes vid besök, utbytas mot en regel att styresmannen må meddela sådant förordnande, om skäl därtill äro.

Beredningen har vidare funnit möjlighet böra beredas fånge, som visat pålitlighet, att i samband med besök av närstående under kortare tid av dagen vistas utom anstaltens område och föreslår fördenskull en bestämmelse av sådant innehåll. Härvid har beredningen erinrat, att särskilt för långtidsfångar, som ej vore intagna å anstalt i hemorten, det kunde vara önskvärt att de någon gång, t. ex. några timmar på en söndag, finge sammanträffa med en nära anhörig utan att behöva känna anstaltens tvång. Beredningen har antytt, att i särskilda fall bestämmelsen kunde få betydelse till förebyggande av den invertering av sexuallivet som kunde följa av långvariga an-

staltsvistelser. Vad sålunda föreslagits har, enligt vad beredningen påpekat, redan i viss utsträckning tillämpats vid några öppna anstalter med goda erfarenheter.

I fråga om möjligheterna att bevilja intagen permission från anstalten har beredningen, då tillämpningen av den nu gällande regeln i detta hänseende givit synnerligen goda erfarenheter, velat giva fångvårdsstyrelsen friare händer vid prövningen huruvida permission bör beviljas. Enligt förslaget skall fångvårdsstyrelsen eller efter dess bemyndigande styresmannen äga meddela intagen tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest skäl därtill äro, lämna anstalten för viss kort tid, allt såframt fara för missbruk ej anses föreligga. Beredningen har i sin motivering för det föreslagna stadgandet erinrat, att andra trängande familjeangelägenheter än anhörigs sjukdom eller dödsfall kunde föranleda att den intagne borde få lämna anstalten. Det kunde också vara av vikt för den intagne att få personligen bevaka sina intressen, t. ex. i en civil rättegång, och vidare kunde det såsom förut omnämnts vara lämpligt, att intagen bereddes tillfälle att deltaga i undervisning eller studiecirkel utom anstalten. Ur eftervårdssynpunkt vore det många gånger önskvärt, att intagen någon tid före frigivningen eller utskrivningen genom personlig hänvändelse till arbetsgivare finge söka anställning, om sådan ej kunde anskaffas genom anstaltens förmedling. För ungdomsfängelseklientelet tillämpades för närvarande detta system i betydande utsträckning och med goda erfarenheter.

Enligt beredningens mening borde emellertid permission kunna beviljas den intagne även utan att sådana särskilda omständigheter som de förut nämnda förelåge. Om strafftiden ej vore kort finge det nämligen, bl. a. med hänsyn till faran för invertering av sexuallivet, anses angeläget att den intagne finge tillfälle att i hemmet sammanträffa med sin hustru. Även om den intagne ej vore gift kunde det föreligga skäl att låta honom besöka närstående utanför anstalten. Det låge i sakens natur att sådan permission ej kunde beviljas alla intagna; en noggrann prövning erfordrades av varje särskilt fall. Huruvida permission skulle beviljas en eller flera gånger borde avgöras med hänsyn till strafftidens längd. Vid längre strafftider torde tillstånd till besök i hemmet böra lämnas med regelbundna mellanrum. Beredningen har slutligen anmärkt, att resekostnaden i regel borde gäldas av den intagne, men att i ömmande fall bidrag kunde böra lämnas av fångvårdsmedel. Någon bestämmelse att permission alltid skulle beviljas mot den intagnes hedersord har beredningen ej funnit skäl att föreslå, men hinder mötte naturligtvis icke mot att meddela permission i sådan form, när det ansåges lämpligt. Den tid varunder intagen vistats utom anstalten till följd av permission skall enligt förslaget inräknas i verkställighetstiden, därest ej fångvårdsstyrelsen finner särskilda skäl till annat föranleda.

Även om beredningen, på sätt av det anförda framgår, funnit det nuvarande progressivsystemet böra i huvudsak avvecklas, har beredningen ansett

vissa förmåner ha mera speciell karaktär och böra reserveras för att kunna tilldelas den intagne såsom belöning för arbetsflit, gott uppförande och visad pålitlighet. I fråga om rätten att köpa premievaror har sålunda beredningen visserligen föreslagit att, i motsats till vad nu är fallet, straffånge redan från anstaltstidens början skall få köpa de premievaror som normalt ifrågakomma, däribland enligt beredningens åsikt borde ingå sådana varor som frukt, socker, te, kaffe, kakao, karameller och tobak. Såsom belöning för ådagalagd arbetsflit och gott uppförande skall han emellertid kunna erhålla rätt att inköpa ytterligare premievaror enligt av fångvårdsstyrelsen meddelade anvisningar. Fängelsefånge skall redan från strafftidens början äga inköpa premievaror i den omfattning som högst kan tillkomma straffånge. Enligt beredningens uttalanden bör röktobak ingå bland premievarorna, då beredningen förutsätter att rökning blir tillåten på samtliga öppna anstalter och i viss utsträckning även på de slutna anstalterna, i den mån detta med hänsyn till lokalförhållandena blir möjligt.

Utöver rätten att inköpa ytterligare premievaror skall enligt förslaget såsom särskild förmån, som kan tilldelas straffånge, ifrågakomma rätt att ha rumsdörren olåst under fritid samt att med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt eget arbete eller studier. I enlighet med anvisningar som meddelas av fångvårdsstyrelsen skall vidare straffånge kunna beviljas annan förmån som låter förena sig med god ordning. Såsom exempel å dylik förmån har beredningen nämnt rätt att inneha radioapparat. I nu antydda ordning skall jämväl den skillnad, som även enligt förslaget skall bestå i fråga om verkställigheten av straffarbete och fängelse, kunna minskas eller helt bortfalla.

De intagnas arbete och arbetsinkomst m. m.

I överensstämmelse med gällande rätt innebär beredningens förslag, att för de intagna skall föreligga arbetsplikt, oberoende av behandlingsformens art. Beredningen har i detta hänseende anfört följande.

Det främsta medlet att främja den intagnes tillrättaförande är säkerligen att sysselsätta honom med lämpligt arbete. Bortsett från de arbetsoförmögna är det för alla intagna av väsentlig betydelse att de under anstaltstiden få arbeta hårt med ett nyttigt arbete. Att så sker är av vikt för deras utkomstmöjligheter efter frigivningen. En annan synpunkt är av måhända ännu större betydelse. Inom den särskilda livsform som anstaltslivet utgör är arbetet, om det organiseras på rätt sätt, den faktor som minst skiljer sig från det verkliga livets förhållanden; därigenom blir en rationell sysselsättning för den intagne det bästa medlet att motverka det ogynnsamma inflytandet av anstaltslivets förkonstling. Endast genom arbetet kan den dömde återvinna sitt självförtroende och endast därigenom kan han fylla ut en tillvaro som eljest kan förefalla meningslös och lösgöra sig från grubbel och bitterhet. Ingenting är på samma sätt ägnat att tillvarataga de positiva egenskaperna hos honom som ett intresseväckande arbete. Att arbeta energiskt är också hans enda möjlighet att skaffa sig och sina närmaste inkomst och att spara något till frigivningen. Ur anstaltssynpunkt är den intagne mera lättskött om han är fullt sysselsatt, än om han har rikligt med tid att fundera över mer eller mindre inbillade oförrätter.

I fråga om arbetets art innehåller förslaget, att arbetet där det lämpligen kan ske skall vara ägnat att bereda den intagne yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig samt att vid valet av arbete hänsyn bör tagas till den intagnes håg och fallenhet. Beredningen har anfört, att åt den föreslagna bestämmelsen borde givas en tämligen vid tolkning och har därvid hänfört sig till följande uttalanden.

Vid avgörandet av vilket slags arbete som lämpligen bör utföras kunna olika synpunkter framhållas. Det kan sålunda göras gällande att de dömda böra placeras i sådant arbete som de med hänsyn till sin tidigare sysselsättning äro kompetenta att utföra, d. v. s. för majoriteten ett okvalificerat arbete. Även om en viss hänsyn bör tagas till denna synpunkt, torde den emellertid icke bära så långt, emedan just de dömdas misslyckande under den tidigare livsföringen kan tyda på att de böra växlas in på andra spår. Mera vägande skäl kunna anföras för att arbetet bör avpassas efter de intagnas anlag, att det bör vara ägnat att väcka deras intresse, att det bör vara fysiskt härdande och stärkande, att det såvitt möjligt bör giva dem en yrkesutbildning som de kunna få användning för efter frigivningen samt att det bör vara sådant att det medger en tillfredsställande avlöning under anstaltstiden. Dessa önskemål framträda mer eller mindre skarpt i skilda fall, delvis på bekostnad av varandra. I många fall har det den största betydelsen att den dömde utbildas i ett yrke som ger honom möjlighet att försörja sig efter frigivningen. Utbildningssynpunkten får emellertid icke drivas för långt. För intagna med kort anstaltstid låter det sig överhuvud taget icke göra att bibringa dem ens ett ringa mått av yrkeskunskap under den tid som står till buds. Ju kortare anstaltstiden är, desto mindre vikt behöver man därför lägga vid de intagnas utbildning. Man bör då i stället inrikta sig på att den dömde överhuvud taget sysselsättes på ett förnuftigt sätt och får vänja sig vid regelbundet arbete. Det är av vikt att det arbete som utföres är fysiskt stärkande och att det är förenat med inkomst. Ej heller vid längre intagningstider låter det sig alltid göra att yrkesutbilda den dömde, t. ex. på grund av bristande anlag eller intresse hos honom. Det förhåller sig vidare ofta så, att den intagne, även om han verkligen erhållit en längre tids utbildning å anstalten, icke ägnar sig åt samma sysselsättning efter frigivningen.

Med åberopande av en genom dess försorg verkställd utredning angående sysselsättning å anstalten och efter frigivningen för straffångar med minst ett års strafftid, frigivna under åren 1942 och 1943, har beredningen vidare anfört, att man åtminstone för närvarande icke kunde räkna med att större delen av långtidsfångarna efter frigivningen finge omedelbar användning för den yrkesutbildning de erhållit på anstalten. För dem som icke placerats i samma yrke behövde dock utbildningen å anstalten icke ha varit meningslös; de kunde vid senare tidpunkt erhålla anställning inom samma yrkesgren eller i någon annan sysselsättning i viss mån nyttiggöra sina kunskaper. Även om man beträffande intagna med längre strafftid borde ha deras utbildning för ögonen, kunde det i många fall vara berättigat att av särskilda skäl sysselsätta dem med ett arbete som de icke kunde beräknas ägna sig åt efter frigivningen. Det kunde sålunda vara att föredraga att placera den dömde i jordbruksarbete på en öppen anstalt, där den intagne finge föra ett friskt och härdande liv, framför att i ett slutet fängelse utbilda honom i ett yrke,

i vilket det vore mycket osäkert om han placerades efter frigivningen. Den intagnes förmåga att försörja sig efter frigivningen främjades i många fall bäst genom att han på anstalten erhölle ett arbete som stärkte hans fysiska och andliga kondition.

Beredningen har i detta sammanhang vidare anfört följande.

Det låter sig för övrigt av praktiska skäl icke göra att driva utbildningssynpunkten alltför långt. Fångvårdsanstalterna måste även se till att den för de intagnas skull organiserade arbetsdriften icke blir utan arbetskraft. Att arbetsdriften fungerar är bl. a. en förutsättning för att de intagna skola kunna beredas skälig ersättning för arbetet. Det kan också i vissa fall vara berättigat att lägga huvudvikten vid samhällsnyttan, t. ex. genom att låta fångar utföra skogsarbete, vägarbeten o. d., ehuru det i och för sig saknas skäl att utbilda dem i sådant arbete. Då sådan sysselsättning måste försiggå under öppna former, få de intagna i gengäld en friare behandling. Å andra sidan får naturligtvis arbetsdriftens eller samhällsnyttans krav icke åberopas till stöd för en ren exploatering av de intagnas arbetskraft. — — —

Både vid längre och kortare anstaltstider bör man alltid kräva att det arbete som tillhandahålles den intagne är ett verkligt arbete som kan sporra hans intresse och energi. Om så är fallet, får arbetet anses vara av sådan karaktär, att det främjar utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig, även om han ej kommer att ägna sig åt samma arbete efter frigivningen.

Enligt förslaget gäller såsom huvudregel för alla intagna att styresmannen skall anvisa dem lämpligt arbete. Beträffande frågan huruvida intagen skall ha rätt att själv skaffa sig arbete har beredningen framhållit, att detta spörsmål saknade större betydelse för huvudparten av fångvårdsklientelet, enär de flesta intagna icke hade möjligheter därtill. I vissa fall inträffade det emellertid, att en intagen ur såväl utbildnings- som försörjningssynpunkt kunde sysselsättas på ett förnuftigare sätt, om han finge ägna sig åt ett arbete som ej återfunnes bland fångvårdens yrkesgrenar. Förslaget överensstämmer med gällande rätt därutinnan att fängelsefånge, som arbetar i enrum, själv må skaffa sig lämpligt arbete. I förtydligande syfte har i förslaget angivits, att styresmannen skall godkänna arbetet. Jämväl straffångar och fängelsefångar som arbeta i gemensamhet skola enligt förslaget kunna såsom särskild förmån erhålla rätt att med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt eget arbete. Beredningen har vidare uttalat, att en fånge, även om sådant medgivande icke lämnades, hos styresmannen kunde hemställa att ett visst slags arbete anskaffades åt honom. Om fången icke inom anstaltens arbetsdrift kunde beredas lämpligt arbete, finge det nämligen såväl enligt gällande rätt som enligt förslaget utan särskilt lagstadgande därom anses vara styresmannen obetaget att åt honom anskaffa ett arbete som eljest icke tillhandahölles å anstalten. Av praktiska skäl torde ett sådant tillvägagångssätt visserligen endast undantagsvis kunna tillämpas, men någon gång kunde det vara lämpligt att låta en fånge utföra översättningsarbete, korrekturläsning eller dylikt.

Den möjlighet att låta intagen arbeta åt arbetsgivare utom anstalten (s. k. frigång) som sedan 1943 ifrågakommer för fångar vilka undergå straff i helgemensamhet skall enligt förslaget erhålla väsentligt utsträckt tillämp-

ning. När det med hänsyn till strafftidens längd eller av annan särskild anledning finnes lämpligt och fara för missbruk ej anses föreligga, skall fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen äga medgiva fånge att till förberedande av frigivningen utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

Beträffande de intagnas ersättning för arbetet har beredningen i fråga om det vid skilda tillfällen väckta förslaget, att de intagna skulle avlönas under skälig hänsyn till den öppna marknadens lönenivå men däremot inom en viss ram, t. ex. beträffande kosthållet, själva bestrida kostnaderna för sitt uppehälle, anfört följande.

Med hänsyn till att det verkliga livets förhållanden böra efterliknas på anstalten är det i och för sig ett önskemål att ekonomiskt jämställa den dömde med en fri arbetare och låta honom själv betala kostnaderna för sitt underhåll ävensom sörja för de anhörigas uppehälle. Denna tanke är icke ny utan har redan på ett tidigt skede — utan större framgång — prövats i England och Nordamerikas Förenta Stater; i båda dessa länder ha på senare tid liknande experiment gjorts vid vissa särskilda anstalter. Konsekvent genomförd skulle principen att den dömde skall vara självförsörjande innebära att han skulle erhålla en lön, som exakt motsvarar hans arbetsprestation sådan den skulle bedömas i den fria marknaden, samt att han efter vanliga normer skulle betala för kost och logi och bidraga till familjens uppehälle. En minskning av arbetsprestationen skulle resultera i motsvarande sänkning av levnadsstandarden. Systemet skulle medföra att de intagna bleve synnerligen ojämnt avlönade allt efter arbetets art och arbetsprestationens kvalitet. Med hänsyn till att det å en anstalt måste förekomma fall av sjukdom, arbetsoförmåga, arbetsvägran m. m. skulle av självförsörjningssystemet strängt taget följa att de intagna betalade särskilda avgifter till en socialvård inom anstalterna; detta system har också prövats i de anglosaxiska länderna. Det är tydligt att en mängd svårlösta praktiska spörsmål skulle uppkomma, om en sådan ordning genomfördes. Härtill kommer att systemet även ur andra synpunkter skulle kunna medföra icke önskvärda konsekvenser. Många personer som intagas å fångvårdsanstalt sakna all yrkesutbildning och skulle med tillämpning av vanlig lönesättning knappast kunna avlönas så högt att det bleve något över sedan kostnaderna för deras vård blivit täckta. Ett särskilt problem är huru man skulle förfara med sådana personer som ha inkomst av kapital eller uppbära pension men på anstalten av oförmåga eller liknöjdhet icke arbeta så mycket att inkomsten ens förslår till vårdkostnaderna. I många fall — särskilt för unga personer — skulle självförsörjningssystemet även medföra att yrkesutbildningen bleve lidande. Även om man icke kräver att den intagne helt skall gälda försörjningskostnaden, kvarstå de flesta av de nämnda olägenheterna. Man kan även draga i tvivelsmål, huruvida det för den intagne skulle ha någon psykologisk betydelse att framstå som i viss mån självförsörjande genom att själv gälda ersättning t. ex. för kosten. Ett system som det föreslagna skulle förmodligen ur hans synpunkt framstå som en ren bokföringstransaktion; som avlöning skulle han betrakta det belopp som återstode sedan den fixerade ersättningen för kost frånräknats. När arbetets natur medför att arbetsgivaren måste tillhandahålla vivre och bostad, är det för övrigt även i den fria marknaden vanligt att avlöning utgår med visst belopp utöver kost och logi; såsom exempel må nämnas hembiträden och andra kvinnliga yrkesgrupper samt, bland männen, ofta sjöfolk.

Det skulle även medföra betydande olägenheter att ställa de intagnas avlöning i relation till arbetslönerna i den fria marknaden, allt efter arten av det arbete som de ha att fullgöra å anstalten. Ett sådant system vore ägnat att skapa orättvisor, då det ingalunda är säkert att det yrke den intagne utövat som fri arbetare är representerat inom fångvårdens yrkesgrenar och det ofta måste förekomma att han efter intagningen blir placerad i en mindre förmånlig sysselsättning.

Beredningen har med hänsyn till det anförda icke funnit skäl att föreslå ett generellt införande av vare sig ett självförsörjningssystem för de intagna eller en avlöning av dem efter samma grunder som på den fria marknaden. För att hålla möjligheten öppen att försöksvis pröva ifrågavarande principer — t. ex. beträffande vissa anstalter med homogent och arbetsdugligt klientel eller beträffande vissa grupper intagna — har beredningen dock föreslagit ett stadgande av innehåll, att Konungen beträffande viss anstalt eller vissa intagna äger förordna att utfört arbete skall avlönas efter andra grunder än dem som i regel gälla.

Bortsett från den sålunda öppnade möjligheten att på administrativ väg införa ett nytt avlöningssystem för vissa intagna har beredningen beträffande sättet för de intagnas avlöning icke funnit anledning att frångå det kombinerade ackords- och daglönesystem som tillämpas inom den svenska fångvården. Beredningen har emellertid gjort vissa uttalanden angående ersättningens bestämmande samt därvid bl. a. uttalat att de intagnas avlöning borde väsentligt höjas.

Vid utformningen av reglerna om de intagnas arbetsinkomst har beredningen icke bibehållit den nuvarande skillnaden mellan straffånges arbetspremie samt fängelsefånges andel av arbetsinkomsten. Beteckningen arbetspremie har ansetts böra bibehållas men skall enligt förslaget avse samtliga kategoriers inkomst av arbete som anvisats dem. Även bötesfånge skall erhålla arbetspremie. Förslaget innehåller vidare föreskrift att arbetspremie utgår antingen efter ackord eller med visst belopp för hel arbetsdag, samt att vid bestämmandet av arbetspremie hänsyn skall tagas till den intagnes flit och arbetsskicklighet. Arbetspremie skall, enligt bestämmelser som fångvårdsstyrelsen äger meddela, utgå även när intagen under arbetstid deltager i skolundervisning som anordnats vid anstalten. Intagen som är helt eller delvis arbetsoförmögen skall kunna erhålla arbetspremie enligt de särskilda grunder fångvårdsstyrelsen bestämmer. Beträffande sistnämnda båda fall har beredningen anfört, att premie kunde böra bestämmas till lägre belopp än som skulle utgått därest den intagne deltagit i arbetet.

Angående ersättning åt intagen, som arbetar hos arbetsgivare utom anstalten (frigång), skall det enligt förslaget ankomma på fångvårdsstyrelsen att förordna. Enligt vad beredningen uttalat borde avlöningen i sådant fall ställas i relation till den lön som arbetsgivaren betalade, eventuellt utgå med hela detta belopp med skyldighet för den intagne att ersätta fångvården kostnaderna för hans uppehälle.

Såsom redan nämnts skall enligt förslaget Konungen äga att beträffande viss anstalt eller vissa intagna förordna att utfört arbete skall avlönas efter

särskilda grunder. Då det, i händelse ett självförsörjningssystem skulle införas genom ett sådant förordnande, ansetts att även intagen som själv skaffat sig arbete borde bidraga till sin försörjning, har i förslaget stadgats att Konungen även äger förordna, att den intagne av inkomsten från sådant arbete skall gälda vissa underhålls- och vårdkostnader. Har ej sådant förordnande meddelats, äger intagen enligt förslaget att fritt förfoga över inkomsten av arbete som han själv skaffar sig. Han skall vidare äga fritt förfoga över inkomsten av arbete, som han utfört på fritid. Beträffande arbetspremiemedel stadgas däremot i förslaget, i huvudsaklig överensstämmelse med gällande regler, att de skola fördelas i två lika delar: *disponibla medel,* avsedda att kunna utnyttjas under anstaltstiden, och *besparade medel,* avsedda att bevaras till frigivningen. De disponibla medlen må användas till understöd åt närstående, till gäldande av skadestånd eller annan ersättning samt, enligt grunder som fångvårdsstyrelsen bestämmer, till den intagnes personliga förmån. Även besparade medel skola efter fångvårdsstyrelsens prövning kunna användas för fullgörande av underhållsskyldighet eller för tillgodoseende av annat för den intagnes närstående eller för honom själv trängande behov ävensom till anskaffande av böcker och annat som kan bereda honom nyttig sysselsättning under fritid. Arbetspremiemedel som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning må ej tagas i mät för hans gäld.

Beträffande de av beredningens majoritet föreslagna bestämmelserna om intagens rätt att fritt förfoga över inkomsten av arbete som han själv skaffat sig eller utfört på fritid har en ledamot av beredningen, överdirektören *Göransson,* anfört avvikande mening och förordat ett stadgande av innebörd att icke blott arbetspremiemedel utan varje annan inkomst, som intagen genom arbete förskaffat sig under anstaltsvistelsen, fördelades i två lika delar, varav den ena delen sparades. Härigenom skulle förhindras, att intagen som lyckats genom fritidsarbete skaffa sig jämförelsevis goda inkomster på anstalten, läte dessa medel förbrukas på i hög grad umbärliga ting, medan t. ex. hustrun endast med möda kunde hålla ihop hemmet.

Beredningen har i samband med stadgandena om de intagnas ersättning för sitt arbete upptagit vissa understödsfrågor. Bl. a. har beredningen föreslagit en bestämmelse, att fångvårdsstyrelsen enligt grunder som Konungen bestämmer skall äga bevilja familjebidrag åt intagen som visat sig mån att bispringa dem mot vilka han är underhållsskyldig. Till motivering av det föreslagna stadgandet har beredningen anfört följande.

Redan nu finnas vissa av donationsmedel upprättade fonder, från vilka fångvårdsstyrelsen utbetalar bidrag åt anhöriga till fångar som av den egna arbetsinkomsten sända medel till familjen. De ekonomiska möjligheterna att utbetala sådana understöd äro emellertid mycket begränsade. Det synes därför önskvärt att staten ekonomiskt träder emellan. Då det är av vikt att sådana bidrag till familjen ställas i relation till den dömdes egna arbetsprestationer, kunde det övervägas att låta understöden utgå som avlöningsförhöjningar till intagna, som ha försörjningsplikt. Ett sådant system torde emellertid vara ägnat att vålla praktiska olägenheter. Då bidrag endast bör

utgå när verkligt behov föreligger, måste nämligen en prövning därav verkställas i varje särskilt fall, och det torde därför få anses oegentligt att låta bidraget utgå som avlöning. Enligt beredningens mening bör man i stället anknyta till det nuvarande systemet att lämna bidrag från särskilda fonder. Staten torde böra ställa medel till fångvårdsstyrelsens disposition att användas till bidrag åt intagens anhöriga. Som villkor för utbetalning bör gälla att den intagne av sin arbetsinkomst medverkar till familjens försörjning. En viss proportion bör föreligga mellan den intagnes egna bidrag och tillskotten ur allmänna medel. Beviljandet av bidrag bör föregås av en särskild undersökning, som lämpligen torde böra utföras av kurator vid anstalten eller av skyddskonsulent. Samråd bör äga rum med vederbörande socialvårdsmyndigheter.

I fråga om arbetets organisation har beredningen — som framhållit att fångvårdens arbetsdrift måste vara ändamålsenligt organiserad för att lagbestämmelserna om de intagnas sysselsättning skola kunna leda till positiva resultat — föreslagit vissa praktiska reformer. Därutöver har beredningen i syfte att förbättra arbetsdriften föreslagit förstärkningar och förändringar av fångvårdsstyrelsens och fångvårdsanstalternas personalorganisation.

Skillnaden mellan straffarbete och fängelse.

Såsom av det anförda framgår har beredningen i allt väsentligt föreslagit gemensamma regler angående verkställigheten av straffarbete och fängelse. Rörande de nuvarande bestämmelserna i detta hänseende har beredningen anfört följande.

Fängelse såsom omedelbart ådömt frihetsstraff skiljer sig enligt gällande rätt från straffarbete huvudsakligen därigenom att det är avsett att vara en mildare reaktionsform. Visserligen kan det ådömas för kortare tid än straffarbete — straffarternas minimum är respektive en och två månader — men i övrigt äro de båda straffen med hänsyn till tidslängden parallella upp till fängelsestraffets maximum, vilket i regel utgör två år. När straffarbete och fängelse skola förenas eller sammanläggas, betraktas fängelse såsom ett endast hälften så svårt straff som straffarbete. Vari åtskillnaden mellan de båda straffarterna består utsäges icke i lagen utan är beroende av verkställighetens utformning. Detta förhållande har medfört att skillnaden, som ursprungligen var ganska utpräglad, gradvis förminskats, allteftersom verkställighetsformerna för straffarbete humaniserats, medan verkställigheten av fängelse icke undergått några mera betydande ändringar utom i vad angår de för de båda straffarterna gemensamma reglerna om enrum och gemensamhet. Då fängelsestraffet på grund av den därmed förenade rätten för fången att själv skaffa sig underhåll och bekvämlighet och att utföra eget arbete träffar mycket olika allt efter den dömdes ekonomiska ställning och sociala status, blir skillnaden i förhållande till straffarbete varierande i olika fall.

Under åberopande av en av beredningen verkställd undersökning av fångvårdsklientelets sammansättning har beredningen anfört, att de personer, som dömdes till fängelse, i regel hade strafftider under tre månader och att de till största delen förövat brott av särskilda typer — företrädesvis rattfylleri, militära brott och våldsbrott — för vilka fängelse antingen vore det enda fri-

hetsstraff som kunde följa eller utgjorde normalstraffet. De flesta av dessa personer vore förstagångsbrottslingar men en del hade tidigare visat asocialitet. De fängelsefångar som dömdes för brott av andra typer företedde icke några betydande skiljaktigheter i förhållande till straffarbetsklientelet. Sammanfattningsvis har beredningen uttalat, att fängelse till följd av lagens stadganden eller av andra skäl ofta tillämpades mot brottslingar beträffande vilka det ur individualpreventiv synpunkt icke förelåge anledning till en behandling av annan art än den som komme straffångarna till del.

Såsom i det föregående omnämnts har beredningen uttalat sig för, att vid straffsystemets reformering skillnaden mellan straffarbete och fängelse borde bringas att upphöra. I enlighet härmed har beredningen, ehuru beredningens förslag innebär betydande lättnader i fråga om verkställigheten av straffarbete, icke upptagit några nya särskilda förmåner, som skulle tillkomma fängelsefångar för att markera straffartens lindrigare karaktär. I stället har dessa fångars nuvarande generella särställning i vissa avseenden begränsats. Av det förut anförda framgår, att enligt förslaget fängelsefångarna i ett avseende komma att i viss mån erhålla en särbehandling. Med hänsyn därtill att de i regel ha kort strafftid komma de nämligen i allmänhet att få avtjäna straffet på öppen anstalt ända från verkställighetens början. På dessa öppna anstalter kunna emellertid enligt förslaget även straffångar placeras och behandlingen kommer att bliva tämligen likartad, oberoende av straffets art. Fängelsefången intager enligt förslaget en bättre ställning endast i det hänseendet att han alltid äger den rätt till inköp av vissa premievaror, som endast efter särskild prövning kan tillerkännas straffånge. Fängelsefånge som är intagen på sluten anstalt skall i enlighet med vad förut anförts därjämte äga förmånen att själv få skaffa sig arbete, om han arbetar i enrum. Han äger i dylikt fall jämväl använda egna kläder. Enligt förslaget skall vidare fängelsefånge, som är intagen i sluten anstalt, äga rätt att själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som är förenlig med enkelhet och god ordning. Angående detta spörsmål har beredningen anfört följande.

Medan en fängelsefånge, som har egna tillgångar eller erhåller medel av anhöriga, kan leva ett ganska bekvämt liv inom fängelset, blir för den fattige och ensamstående fängelsestraffet minst lika kännbart som straffarbete. I detta hänseende har det särskilt väckt uppmärksamhet att förmögna fängelsefångar någon gång hållit sig med egen mat under hela anstaltstiden och själva låtit möblera sitt rum. Däremot har det ansetts mindre stötande att ett flertal fängelsefångar skaffat sig kaffe eller dylikt och att en eller annan låtit sätta in en bekväm stol. Fångens rätt att mottaga underhåll utifrån är ofta ägnad att göra tillvaron ändå svårare för hans familj, emedan familjemedlemmarna ofta känna sig tvungna — ibland på enträgen begäran av den intagne — att använda sina sista slantar för matsändningar till honom.

För att vinna upplysning i vilken omfattning fängelsefångarna för närvarande begagna sig av de nämnda förmånerna har beredningen genom en rundfråga till anstalternas styresmän inhämtat uppgifter beträffande de 372 fängelsefångar som den 10 februari 1944 voro intagna på fångvårdsanstalt. Enligt de inkomna uppgifterna brukade endast 50 av dessa fångar skaffa mat utifrån medan 208 regelbundet själva köpte eller från anhöriga mottogo kaffe, godsaker och dylikt. Återstående 114 skaffade sig intet som helst un-

derhåll utöver vad anstalten tillhandahöll. Rätten att skaffa sig bekvämlighet utnyttjades i väsentligt mindre omfattning. Endast 3 av de 372 fångarna hade skaffat sig bekvämlighet i större utsträckning (egna möbler), medan 46 hade medfört eller mottagit enklare bekvämlighetsartiklar, såsom egna sängkläder, linne, stol m. m.

Vid sitt bedömande av frågan om fängelsefånges rätt att skaffa sig underhåll eller bekvämlighet har beredningen till en början ansett det uteslutet att generellt bibehålla dessa förmåner för de fångar som enligt förslaget skola intagas på öppna anstalter med den fulla gemensamhet som där råder. Dessa fångar erhålla kompensation genom det ökade mått av frihet som de åtnjuta. Beträffande fängelsefångar som undergå straffet i sluten anstalt har beredningen ansett det angeläget att undvika sådana verkställighetsformer som komma fängelsestraffet att framstå som en förmån för de välsituerade. Rätt att skaffa sig egen mat har därför icke ansetts böra ifrågakomma, så mycket mindre som fängelsernas mathållning är fullt tillfredsställande. Däremot kunna skäl anföras för att bibehålla fängelsefånges rätt att skaffa sig underhåll i mindre utsträckning, d. v. s. vanligen kaffe med bröd och dylikt. För att vinna större jämställdhet mellan samtliga fångar och för att undvika att de anhöriga få göra ekonomiska uppoffringar har det emellertid ansetts lämpligare att låta fångarna verkställa dessa inköp inom anstalten, vilket i regel även blir billigare för dem. Härigenom får också tjänstepersonalen den lättnaden att den befrias från att dagligen undersöka paket som medföras av besökande. Tekniskt har frågan enligt beredningens förslag lösts så, att fängelsefånge skall äga rätt att för arbetspremier eller egna medel inköpa premievaror i samma omfattning som enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar högst kan medgivas straffånge. Såsom ovan anförts har det förutsatts att straffånge i särskild ordning skall kunna berättigas att dagligen inköpa bl. a. kaffe med skorpor, vetebröd och dylikt. Den sålunda föreslagna regeln får tillämpning även på fängelsefångar som äro intagna på öppen anstalt.

I fråga om rätt för fängelsefånge som undergår straff på sluten anstalt att skaffa sig bekvämlighet har beredningen ansett det stötande att en välsituerad fånge skall kunna helt möblera cellen. Däremot bör det — särskilt med tanke på vissa fångar som på grund av brottets beskaffenhet, hög ålder eller liknande omständigheter förtjäna särskild hänsyn — vara tillåtet att använda egna sängkläder, att medföra en bekväm stol eller en matta eller att i övrigt anskaffa bekvämligheter i mindre omfattning. Beredningen föreslår därför, i huvudsaklig anslutning till gällande rätt, att fängelsefånge som är intagen å sluten anstalt själv skall äga skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som är förenlig med enkelhet och god ordning. Beredningen förutsätter att denna bestämmelse får en så snäv tolkning att fånge icke tillåtes sådana överdrifter som att helt möblera rummet.

Beredningen har emellertid framhållit, att förslaget icke lade hinder i vägen för att i särskilda fall tillerkänna de angivna förmånerna även åt straffånge. I princip komme fängelsefångarna alltså icke att intaga någon annan särställning än att de presumerades böra erhålla vissa förmåner som kunde tillerkännas straffångar endast efter särskild prövning.

Den utjämning av skillnaden mellan fängelse och straffarbete förslaget innebär har föranlett beredningen att föreslå nya bestämmelser i fråga om avräkning av verkställt fängelse å straffarbete. I 4 kap. 6 § strafflagen stadgas, att vid tillämpning av 2—5 §§ samma kapitel, d. v. s. vid bestämmande av gemensamt straff samt vid förening, avräkning och sammanläggning av

straff, viss tids fängelse skall anses svara mot straffarbete under hälften så lång tid. Såvitt angår bestämmande av gemensamt straff och sammanläggning av straff har beredningen funnit någon ändring i denna reduktionsregel icke böra för närvarande ske, bl. a. med hänsyn till den inverkan en sådan ändring skulle få på straffskalans bestämmande vid tillämpning av reglerna om brottskonkurrens. Enligt beredningens mening ställde sig frågan annorlunda beträffande avräkning av straff. Avräkning av verkställt fängelse å straffarbete ifrågakomme, t. ex. när någon, som underginge eller undergått fängelse för ett brott, jämlikt 4 kap. 3 eller 4 § strafflagen dömdes till ett gemensamt straffarbetsstraff för samma brott jämte annat före verkställighetens början begånget brott. Det berodde i dessa fall på en tillfällighet — en sådan som det i andra hänseenden vore nämnda lagrums uppgift att undanröja olägenheterna av — att den dömde icke på en gång dömts till det gemensamma straffet. När det icke längre förelåge någon egentlig faktisk skillnad i verkställigheten av straffarbete och fängelse, kunde det enligt beredningens mening icke anses skäligt att den dömde endast finge tillgodoräkna sig hälften av det avtjänade straffet och för den dömde själv måste det i regel vara oförklarligt.

Beredningen har i här ifrågavarande hänseende vidare anfört följande.

Mot att avskaffa reduktionsregeln när fängelse skall avräknas å straffarbete kan anföras att detta skulle obehörigt gynna de till fängelse dömda som sedermera dömas för ytterligare brott ävensom att domstolen vid bestämmandet av det gemensamma straffet kan antagas komma att taga hänsyn till vad den dömde verkligen får avtjäna av det nya straffet. Ingen av dessa invändningar synes emellertid bärande. Man kan icke sägas premiera de dömda därför att man i fråga om tidslängden av ett likartat frihetsberövande sätter dem i samma situation som de skulle ha intagit om de på en gång blivit lagförda för brotten. För domstolen torde det icke finnas anledning att döma till högre gemensamt straff, därför att den dömde får avräkna hela den tid han utstått av ett för samma brott ådömt straff, som är lika strängt som det han nu dömes till, låt vara att de båda straffarterna tills vidare ha skilda benämningar och i vissa hänseenden värderas olika. Liknande synpunkter som de anförda göra sig gällande när underrätt dömt till fängelse, vilket börjat verkställas, men överrätt på åklagares besvär dömer till straffarbete.

På ovan anförda skäl föreslår beredningen att, samtidigt som reduktionsregeln i övrigt bibehålles, i 4 kap. 6 § strafflagen införes ett stadgande av innebörd att fängelse som den dömde utstått anses lika med straffarbete när det skall avräknas å sådant straff.

Som en konsekvens av den sålunda föreslagna ändringen beträffande 4 kap. 6 § strafflagen har beredningen jämväl föreslagit, att domstolen vid förordnande om avräkning av häktningstid å straffet skall äga fri prövningsrätt huru stor del av häktningstiden som skall anses som strafftid.

Förvaring och internering.

Beträffande verkställigheten av förvaring och internering har beredningen anfört, att dessa skyddsåtgärder teoretiskt skilde sig från de ordinära straffen därigenom att de icke hade till uppgift att verka avskräckande genom att till-

foga den dömde ett lidande utan tillgrepes uteslutande i samhällsskyddets intresse för att isolera samhällsvådliga individer till dess de utan fara för samhället ånyo kunde försättas på fri fot. I verkligheten vore emellertid dessa frihetsberövande åtgärder med all säkerhet ur allmänpreventiv synpunkt minst lika avskräckande som de tidsbestämda straffen, och för de dömda själva innebure de till följd av tidsobestämdheten och den regelmässigt längre varaktigheten ett större lidande än vanliga straff. Då enligt beredningens uppfattning verkställigheten av frihetsstraff icke hade till uppgift att verka avskräckande annat än genom själva frihetsberövandet, kunde man ej uppställa någon principiell skillnad i fråga om verkställighetens uppgift vid frihetsstraff och vid frihetsberövande skyddsåtgärder. I båda fallen borde verkställigheten syfta till att förbättra den brottsliges framtidsutsikter och förebygga de skadliga biverkningar som vore förknippade med frihetsberövandet. Uppenbart vore att den behandling, som för uppnående av detta syfte borde tillämpas, ofta bleve tämligen likartad beträffande straffångar och förvarade eller internerade. Med hänsyn till den olika grunden för omhändertagandet vore det emellertid önskvärt att en viss skillnad gjordes mellan de två grupperna. Om det kunde ske utan att straffångens behandling gjordes strängare än som eljest vore påkallat, borde den förvarade eller internerade därför i regel få åtnjuta större förmåner. Detta vore av värde även ur praktisk fångvårdssynpunkt, enär det då bleve lättare att för den förvarade eller internerade klargöra skillnaden mellan det tidsobestämda omhändertagandet av honom och det tidsbestämda straffet.

Beredningens förslag upptager i fråga om behandlingen av förvarade och internerade i något förändrad form de lättnader som redan nu tillkomma dem. Med hänsyn till den i regel långvariga intagningstiden har beredningen funnit önskvärt, att progressionen i behandlingen i fråga om ökad frihet gjordes mera markerad för förvarade och internerade än för straffångar och fängelsefångar. Förvarad eller internerad skall sålunda enligt förslaget städse intagas i sluten anstalt men kan i den mån han visar pålitlighet erhålla vård i öppen anstalt. Beredningen har i detta sammanhang anfört, att med den ökning av antalet lindriga förvaringsfall, som kunde beräknas inträda efter genomförandet av 1937 års lagstiftning om förvaring och internering, det i många fall icke kunde anses ändamålsenligt att först efter en längre tids vistelse på sluten anstalt överföra förvarad till öppen anstalt; om det kunde ske med hänsyn till säkerhetskravet borde i lindriga fall hinder icke möta att redan från anstaltstidens början behandla den dömde i öppna former. I sitt förslag till anstaltsorganisation har beredningen också föreslagit att till de slutna anstalterna för förvaring och internering skulle anskaffas kolonier.

Till ledning för anstaltsplaceringen har beredningen ansett ett undersökningsförfarande — som i gällande rätt är förutsatt — böra lagfästas. Med hänsyn därtill att förvaringsklientelet efter ikraftträdandet av 1937 års lagstiftning på området kunde beräknas bliva sammansatt av personer, som inbördes företedde betydande skiljaktigheter med hänsyn till brottets svårhetsgrad

samt de intagnas ålder, tidigare asocialitet, psykiska beskaffenhet och andra egenskaper har beredningen funnit att frågan om klientelets rationella differentiering och utplacering å skilda anstalter eller anstaltsavdelningar torde komma att få avsevärt större betydelse än för närvarande. Enligt förslaget skall så snart ske kan efter intagningen av den förvarade eller internerade — som ju i regel sinnesundersökts i rättegången — verkställas en kompletterande undersökning av enahanda art som föreslagits i fråga om straff- och fängelsefångar med en strafftid å minst sex månader. Berättelse över undersökningen skall avgivas inom en månad och anstånd må ej medgivas.

Rörande de intagnas särskilda förmåner har beredningen föreslagit, att förvarad eller internerad skall äga samma rätt till inköp av premievaror som fängelsefånge samt att han enligt anvisningar som meddelas av fångvårdsstyrelsen skall kunna erhålla annan särskild förmån. Förvarad eller internerad skall vidare äga själv skaffa sig underhåll eller bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning, såframt ej särskilda skäl däremot äro. Av hänsyn till de anhöriga har beredningen begränsat denna rätt att avse sådant som den förvarade eller internerade själv skaffar sig. Erfarenheten hade nämligen visat att de ofta utpräglat parasitiska individer, som dömdes till förvaring eller internering, i betydande utsträckning utsatte sina närmaste för påtryckningar att med stora uppoffringar sända dem den ena gåvan efter den andra, ehuru något egentligt behov därav icke förelåge. Detta har föranlett beredningen att föreslå, att förvarad eller internerad icke må såsom gåva mottaga underhåll eller bekvämlighet, om det är uppenbart att givaren därigenom oskäligt betungas.

Beträffande frågan om rätt för förvarad eller internerad att skaffa sig eget arbete har beredningen uttalat, att en absolut sådan rätt borde tillerkännas den förvarade eller internerade för att markera den lindrigare karaktär som utmärkte verkställigheten av förvaring och internering i förhållande till straffarbete. Om de i allmänhet begagnade sig härav, kunde det dock bliva omöjligt att hålla den omfattande arbetsdriften i gång, bl. a. jordbruksdriften vid Hallanstalten. Farhågor i detta hänseende voro visserligen överdrivna, då de förvarade och internerade i allmänhet icke hade möjlighet att själva organisera ett arbete som gåve dem bättre förtjänst än det som anstalten tillhandahölle. Beredningen har emellertid ansett försiktigheten bjuda att förvarads eller internerads rätt att själv skaffa sig arbete gjordes beroende av styresmannens medgivande. Förvarad eller internerad skall enligt förslaget vidare kunna av styresmannen medgivas att till förberedande av utskrivningen utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten (frigång).

Angående ersättningen för arbetet och de intagnas rätt att disponera däröver skola enligt förslaget gälla samma regler för förvarade och internerade som för straffångar och fängelsefångar. Såsom förut omnämnts, har inom strafflagberedningen överdirektören *Göransson* på denna punkt anmält avvikande mening beträffande de intagnas rätt att disponera över inkomsten av eget arbete. Såsom skäl för sin åsikt att jämväl sådan inkomst borde fördelas i två lika delar, varav den ena delen sparades, har han anfört bl. a. att sär-

skilt de förvarade ofta bringades på fall genom sin hållningslöshet i ekonomiska ting.

Beredningen har vidare, under erinran att de rena vårdsynpunkterna, särskilt i fråga om förvarade, måste tillerkännas stort utrymme, sökt giva läkaren ett större inflytande på behandlingen av förvarade och internerade än han för närvarande äger. Enligt förslaget skall styresmannen samråda med läkaren rörande behandlingen av förvarad och internerad. Uppkommer meningsskiljaktighet om den intagnes hållande i enrum eller placering på öppen anstalt, skall frågan underställas fångvårdsstyrelsens prövning.

Disciplinära åtgärder.

Beredningens förslag innebär en stark begränsning av de nu tillämpliga disciplinstraffen. Vid sitt ställningstagande i denna del har beredningen utgått från att förslagets genomförande i övriga delar väsentligt komme att minska behovet av disciplinstraff. Den bättre differentiering av klientelet som förslaget åsyftar borde enligt beredningens åsikt vara ägnad att minska friktionsanledningarna. När psykopaterna och de mest svårbehandlade övriga fallen placerades på särskilda anstalter, komme klientelet på andra anstalter att bliva väsentligt mera lättskött. Införandet av mera öppna vårdformer och den minskade isoleringen från yttervärlden, liksom det större utrymmet för nyttiga fritidssysselsättningar och de ökade förmånerna, syntes vara ägnade att länka in de intagnas intresse på mera sunda banor. I allmänhet vore mera att vinna genom att behandla en fånge efter hans egenart, visa honom förtroende och vid uppkommande konflikter söka tala honom till rätta än genom att helt schematiskt ådöma honom bestraffning.

Beredningen har vidare anfört följande.

Det har framstått som särskilt angeläget att icke bibehålla sådana bestraffningar, vilkas verkningar stå i strid mot det syfte man vill vinna med behandlingen. Det kan sålunda icke anses lämpligt att döma en intagen, som man vill vänja vid ordnat arbete, att under någon tid sitta sysslolös i sin cell; förlust av sysselsättning bör alltså ej ifrågakomma som bestraffning. Hårt nattläger är till sina verkningar ägnat att sätta den intagne i sämre fysisk kondition och torde merendels snarare skapa förhärdelse och bitterhet än åstadkomma en sund reaktion; denna bestraffning har därför ej medtagits i beredningens förslag. Det bötesstraff, som förlust av redan intjänade arbetspremier är avsett att utgöra, torde för flertalet intagna under anstaltsvistelsen icke vara kännbart i annan mån än att de därigenom förlora möjligheten att inköpa premievaror för den disponibla delen av dessa arbetspremier. Däremot träffa dess verkningar den intagne och hans anhöriga hårt under tiden närmast efter frigivningen, då de ha starkt behov av vad den intagne kunnat förtjäna i anstalten. Det drabbar vidare den flitige hårdare än den late. Beredningen har med hänsyn härtill icke upptagit denna bestraffningsform. Att nedflyttning i lägre fångklass ej kan ifrågakomma följer av att klassystemet enligt beredningens förslag i princip avskaffas. Liksom beredningen i mindre skala bibehåller en motsvarighet till uppflyttning i högre fångklass genom den föreslagna möjligheten att medgiva fångar vissa extra förmåner, avser förslaget emellertid även att i viss mån öppna motsvarighet till den nuvarande nedflyttningen till lägre fångklass. Detta skall kunna ske genom att intagen såsom disciplinär bestraffning fråntages vissa förmåner.

Enligt förslaget skall styresmannen, om den intagne bryter mot anbefalld ordning eller eljest visar klandervärt uppförande, göra honom lämpliga föreställningar. Är förseelsen av allvarlig beskaffenhet, kan styresmannen i första hand beröva den intagne vissa särskilda förmåner. Straffångar, fängelsefångar samt förvarade eller internerade kunna för viss tid eller tillsvidare fråntagas de särskilda förmåner som tillerkänts dem i belöningssyfte — ökad rätt till inköp av premievaror, rätt att ha celldörren öppen under fritid, minskad arbetstid, frigång etc. Fängelsefångar, som äro intagna i sluten anstalt, kunna frånkännas rätten att själva skaffa sig bekvämlighet eller nyttja egna kläder samt förvarade och internerade rätten att skaffa sig underhåll och bekvämlighet. Vidare kunna alla intagna på viss tid berövas den allmänna rätten att köpa premievaror. I den omfattning styresmannen bestämmer kunna de intagna för viss tid, högst fjorton dagar, fråntagas de i förslaget upptagna rättigheterna att skaffa sig eller mottaga litteratur och annat som kan bereda lämplig sysselsättning under fritid samt att eljest läsa böcker och tidningar. Den i förslaget upptagna rättigheten för intagen att innehava vissa personliga tillhörigheter har däremot beredningen ansett vara av sådan natur att den icke ens som disciplinär bestraffning borde kunna berövas honom. Beträffande de nyss uppräknade förmånerna har beredningen vidare anfört, att det låge i sakens natur att förlust av en eller flera av dem finge sin huvudsakliga betydelse för intagna som arbetade i enrum, enär det under gemensamhet svårligen kunde förhindras att de intagna utbytte förnödenheter. Förlust av sådana förmåner finge därför för andra än enrumsfångar sin huvudsakliga betydelse, om den ådömdes i förening med det viktigaste av de disciplinstraff beredningen föresloge, nämligen enrum.

Enrum såsom disciplinstraff kan enligt förslaget åläggas för en tid av högst trettio dagar. Det är strängare utformat än enrum som verkställighetsform. Den som dömts till enrum skall sålunda icke få sammanföras med andra intagna för något ändamål. Verkställigheten har, enligt vad beredningen anfört, förutsatts i regel skola äga rum i den vanliga bostadscellen. Har någon varit intagen i enrum oavbrutet under trettio dagar, må han enligt förslaget först efter uppehåll av sju dagar underkastas fortsatt enrumsbestraffning. I och för sig medför enrum icke att den dömde förlorar några särskilda förmåner utöver vad själva isoleringen innebär, men enrum kan som förut anförts ådömas i förening med förlust av någon eller några dylika förmåner.

I förslaget har den nuvarande inneslutningen i straffcell icke bibehållits som en särskild bestraffningsform. Däremot har beredningen för andra än förvarade och internerade — vilka ju ha obestämd anstaltstid — bibehållit den möjlighet till förlängning av strafftiden med högst fjorton dagar, som enligt gällande regler kan förbindas med inneslutning i straffcell och är konstruerad som ett avbrott i verkställigheten under den tid inneslutningen pågår. Enligt förslaget ådömes sådan förlängning av strafftiden direkt. Den kan men behöver ej förenas med enrum eller annan bestraffning. Liksom för närvarande är enligt förslaget endast fångvårdsstyrelsen behörig att be-

sluta om förlängning av strafftiden. I enlighet med vad som nu gäller må enligt förslaget verkställighet av straff icke genom särskilda beslut förlängas med tid som sammanlagt överstiger en tredjedel av strafftiden, ej heller med mera än sammanlagt tre månader.

I överensstämmelse med gällande rätt upptager beredningens förslag vidare ett stadgande om tvångsmedel mot intagen när det erfordras för omedelbart betvingande av våldsamt uppträdande, så ock eljest när säkerheten inom anstalten det kräver ävensom, i huvudsaklig överensstämmelse med vad nu gäller, formella regler om förfarandet vid ådömande av disciplinär bestraffning eller användning av tvångsmedel mot intagen. I gällande rätt saknas motsvarighet till ett av beredningen föreslaget stadgande att styresmannen, om intagen ådömts disciplinär bestraffning eller om tvångsmedel använts mot honom, skall göra anmälan därom vid anstaltsnämndens nästa sammanträde.

I samband med behandlingen av disciplinära åtgärder har beredningen föreslagit att de sällan tillämpade bestämmelserna i 2 kap. 6 och 7 §§ strafflagen om ådömande av frihetsstraff med skärpning skulle upphöra att gälla.

Det föreslagna borttagandet av inneslutning i straffcell såsom disciplinär bestraffning har vidare föranlett beredningen att föreslå upphävande av stadgandet i 21 § lagen om villkorlig frigivning att fånge, som ådömts sådan bestraffning, ej må villkorligt frigivas förrän bestraffningen blivit verkställd.

Verkställighetsorganen.

Under framhållande av att förslagets grundtanke vore att giva fångvården en mera positivt uppbyggande och social inriktning har beredningen anfört, att detta icke kunde uppnås endast genom införandet av nya verkställighetsregler utan att det främst berodde av fångvårdspersonalens standard, huruvida en verklig fångvårdsreform skulle bliva genomförd eller ej. I fråga om personalens rekrytering och utbildning har beredningen hänvisat till åt fångvårdsstyrelsen lämnat särskilt uppdrag att verkställa utredning härutinnan. Beredningen har vidare förordat vissa organisatoriska förstärkningar i den nuvarande organisationen. Bl. a. har föreslagits, att fångvårdsstyrelsen skulle erhålla ökad expertis i psykiatriska och andra medicinska frågor genom inrättande av en särskild befattning som överinspektör för hälso- och sjukvård inom fångvården samt att antalet sociala kuratorer vid anstalterna skulle ökas och skyddskonsulentorganisationen utbyggas. I fråga om de lokala verkställighetsorganen har beredningen ansett, att det utomstående inslaget i fångvården borde förstärkas.

I sistnämnda hänseende har beredningen funnit det önskvärt, att de intagna kunde uppehålla kontakt med det vanliga livets förhållanden och vända sig till personer, som vore helt fristående från fångvården. Beredningen har vidare anfört följande.

Det är också av vikt att nya impulser tillföras fångvårdstjänstemännen genom att de vid sin sida få representanter för andra verksamhetsområden. I detta hänseende böra även rättssäkerhetssynpunkter beaktas. Bestämman-

derätten över personer som berövats sin frihet bör icke helt överlåtas åt specialiserade yrkesmän. På samma sätt som domaren, när han skall döma till frihetsstraff, har att samråda med lekmän som utsetts av andra organ än domstolen, bör också fångvårdsmannen överlägga med utomstående, när det gäller det närmare utformandet av det frihetsberövande varom domstolen förordnat. Det är vidare av vikt, icke minst ur fångvårdens synpunkt, att det icke i allmänhetens ögon kommer att vidlåda fängelselivet ett sken av hemlighetsmakeri och rättslöshet. Med hänsyn till den kritik som icke sällan — med eller utan fog — riktas mot förhållandena i fängelserna är det angeläget att söka tillvinna fångvården större förtroende. Detta sker bäst genom att personer, som utsetts av myndigheter utanför fångvården, få fritt tillträde till anstalterna för att där följa de intagnas behandling och deltaga i handläggningen av vissa frågor.

Vid tillgodoseende av de ovan anförda synpunkterna bör man icke gå till överdrift. Om fångvårdsorganens befogenheter i alltför stor utsträckning överflyttas till utomstående, är det att befara att de förras ansvarskänsla och intresse för uppgiften skall slappna. Man har också att taga hänsyn till att de frågor som komma under bedömande ofta äro av sådan art att det fordras särskild utbildning och erfarenhet av den som skall handlägga dem, ävensom att beslut ej sällan måste fattas utan dröjsmål. Det kan därför icke anses lämpligt att beröva fångvårdsorganen den egentliga beslutanderätten i behandlingsfrågor. Beredningen har med hänsyn härtill icke funnit skäl föreslå att vid fångvårdsanstalterna — såsom skett vid vissa andra vårdanstalter — inrättas särskilda styrelser med beslutanderätt i viktigare frågor. De utomstående organ som ställas vid fångvårdsmännens sida böra i huvudsak ha rådgivande uppgifter, vilket naturligtvis icke hindrar att deras verksamhet i realiteten kommer att innebära att en viss kontroll blir utövad. I vissa ur rättssäkerhetssynpunkt särskilt viktiga frågor böra de dock ha medbestämmanderätt. Ur fångvårdstjänstemannens synpunkt bör det snarast vara en fördel att kunna rådgöra med en utomstående, särskilt när han enligt vad beredningen föreslår får vidgade befogenheter att individualisera behandlingen och giva de intagna ett betydande mått av frihet.

Vid bedömandet av frågan hur det utomstående inslaget i fångvården borde vara beskaffat har beredningen ur rättssäkerhetssynpunkt ansett det angeläget att giva domare eller andra jurister ett visst inflytande på straffverkställigheten samt därvid erinrat om interneringsnämndens och ungdomsfängelsenämndens sammansättning ävensom fångvårdsstyrelsens sammansättning vid handläggning av vissa ärenden rörande villkorlig frigivning.

Enligt förslaget skall Konungen för varje fångvårdsanstalt, som i huvudsak är avsedd för verkställighet av straffarbete eller fängelse, utse en domare eller annan lagfaren person, som under regelbundna besök på anstalten skall följa de intagnas vård och behandling. Han äger deltaga i anstaltsnämndens sammanträden och skall kallas till dem. Han kan hos Konungen eller fångvårdsstyrelsen göra framställning om åtgärd som han finner påkallad. Den utsedde skall äga besöka intagen utan att tjänsteman är närvarande och de intagna skola få skriva brev till honom utan att dessa granskas.

I övrigt har beredningen ansett att det utomstående inslaget i fångvården främst borde utgöras av representanter för den egentliga socialvården eller andra personer med erfarenhet från liknande arbete, t. ex. rättshjälp. Även i detta hänseende har beredningen anknutit till den hittillsvarande utveckling-

en, som lett till att sådana representanter finnas i ungdomsfängelsenämnden, interneringsnämnden och fångvårdsstyrelsen i dess särskilda sammansättning vid ärenden rörande villkorlig frigivning samt i de anstaltsnämnder som finnas vid vissa fångvårdsanstalter. Beredningen föreslår, att lekmannarepresentationen i anstaltsnämnderna utvecklas och befästes på det sättet, att i varje anstaltsnämnd skola, förutom de ledamöter som äro fångvårdstjänstemän, sitta minst två personer med insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet, rättshjälp eller annat liknande arbete. Dessa ledamöters befogenhet skall icke såsom nu vara inskränkt till eftervårdsfrågor utan omfatta alla ärenden, vilkas handläggning ankommer på anstaltsnämnd. De skola utses av länsstyrelsen i det län där fångvårdsanstalten är belägen; beredningen har ansett, att härigenom deras i förhållande till den egentliga fångvårdsorganisationen fristående ställning skulle bliva bättre markerad. De utsedda skola vidare ha den självständiga uppgiften att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas vård och behandling. De äga besöka intagen utan att tjänsteman är närvarande. Vidare skall det särskilt åligga dem att medverka till upprätthållande av förbindelse mellan intagen och honom närstående samt att främja arbetsanskaffningen åt dem som skola lämna anstalten.

Om anstaltsnämndens sammansättning innehåller förslaget i övrigt, att i nämnden skola som ledamöter ingå, förutom styresmannen såsom ordförande, minst två andra befattningshavare vid anstalten. Detaljbestämmelser om nämndens sammansättning ha ansetts böra givas i administrativ ordning, varvid enligt beredningen befattningshavare i lägre lönegrad borde erhålla starkare representation i nämnden än vad för närvarande vore fallet. Skyddskonsulenten eller skyddsassistenten i distriktet skall enligt förslaget beredas tillfälle att deltaga i anstaltsnämndens sammanträden. Även annan person som anses kunna lämna upplysningar av vikt kan kallas att närvara.

Förslaget innebär en utökning av det utomstående inslaget i fångvården även därutinnan, att fångvårdsstyrelsen föreslås skola få den förstärkta sammansättning, som den har vid handläggning av vissa ärenden rörande villkorligt frigivna, även vid handläggningen av ett flertal andra ärenden, nämligen i samtliga frågor där avgörandet påverkar anstaltstidens längd.

Anstaltsnämnden skall enligt förslaget icke äga beslutanderätt utan intaga en rådgivande ställning i förhållande till styresmannen, som enligt förslaget är skyldig att, när det kan ske utan dröjsmål, samråda med nämnden i frågor om intagnas hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom i andra viktigare frågor. Om samråd icke ägt rum innan styresmannen ålägger disciplinstraff eller vidtager liknande åtgärd, skall han göra anmälan därom vid nämndens nästa sammanträde. Beredningen har uttalat att, när det lämpligen kunde ske, styresmannen borde rådfråga nämnden även i frågor om beviljandet av särskilda förmåner åt de intagna; åtminstone borde han samråda med nämnden angående de allmänna principerna för beviljande av sådana förmåner.

I avsikt att giva anstaltsnämndens ledamöter en initiativrätt som de för

närvarande sakna har beredningen föreslagit, att nämnden även skall behandla sådana frågor vilkas upptagande påkallas av någon ledamot. Nämnden kan enligt förslaget besluta framställning till Konungen eller fängvårdsstyrelsen angående de intagnas behandling eller förhållandena i övrigt på anstalten. I vissa frågor tillkommer beslutanderätten enligt förslaget icke styresmannen utan läkaren vid anstalten, t. ex. angående vården av intagen som är sjuk och om transport av den som är sjuk. I andra fall har det uttryckligen ålagts styresmannen att samråda med läkaren eller inhämta hans yttrande, t. ex. beträffande vissa disciplinära åtgärder.

Mot beredningens förslag i vad det angår organen för anstaltsvården har såsom sakkunnig tillkallade barnavårdsinspektrisen hos socialstyrelsen *Göta Rosén* i särskilt yttrande anmält avvikande mening och därvid anfört, att om tyngdpunkten inom fångvården skulle förskjutas från bevakningstjänst till arbetsdrift och social verksamhet, det vore oundgängligen nödvändigt, att representanter i anstaltsnämnden erhölle större möjligheter att hävda de sociala synpunkterna, vilket endast kunde bliva fallet, om anstaltsnämnden erhölle medbestämmanderätt i frågor som rörde behandlingen av fångarna och fängelsets skötsel. Anstaltsnämnden borde därför erhålla samma befogenheter som styrelserna vid sådana sociala anstalter som alkoholistanstalter, skyddshem och arbetshem.

III. Yttranden över förslagets allmänna grunder.

Yttranden över strafflagberedningens betänkande ha efter remiss avgivits av justitiekanslersämbetet, rikets hovrätter, krigshovrätten och chefen för försvarsstaben (såvitt angår militärstraffrättsliga frågor), fängvårdsstyrelsen, interneringsnämnden, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, statskontoret, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, föreningen Sveriges landsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler, föreningen Sveriges stadsfiskaler, Sveriges advokatsamfund, svenska fångvårdssällskapet, Sveriges fångvårdsmannaförbund och svenska skyddsförbundet. Vissa av dessa myndigheter och sammanslutningar ha bifogat yttranden från underordnade tjänstemän m. fl. I denna ordning ha yttranden inkommit från landsfogdarna i Uppsala, Östergötlands, Skaraborgs, Örebro och Gävleborgs län, magistraten och poliskammaren i Örebro, föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler, direktörerna vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö, å Härlanda, i Mariestad, Härnösand, Norrköping och Växjö, direktören vid vårdanstalten å Hall, direktörerna vid straffängelserna i Uppsala, Kristianstad, Vänersborg, Karlstad och Gävle, direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar, föreståndarna vid kronohäktena i Nyköping och Örebro, föreståndaren vid fångkolonien å Singeshult, statens skyddskonsulent i tionde distrik-

tet, föreningen skyddsvärnet i Stockholm, Uppsala samhjälp och föreningen Västmanlands samhjälp.

Beredningens förslag har i sin helhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *Göta hovrätt, föreningen Sveriges stadsfiskaler, landsfogden i Östergötlands län, magistraten i Örebro* och *direktören vid straffängelset i Uppsala.* I huvudsak eller i väsentliga delar tillstyrkande yttranden föreligga från *justitiekanslersämbetet, Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Övre Norrland, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, svenska fångvårdssällskapet, Sveriges fångvårdsmannaförbund, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro* och *Gävleborgs län, föreningen Sveriges landsfogdar, landsfogdarna i Uppsala* och *Skaraborgs län, föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler, direktören vid centralfängelset å Härlanda, direktören vid vårdanstalten å Hall, direktörerna vid straffängelserna i Kristianstad, Karlstad* och *Gävle, direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar* samt *föreståndaren vid kronohäktet i Nyköping. Interneringsnämnden* har förklarat sig icke ha något att erinra mot förslaget, såvitt det avsåge nämndens verksamhetsområde. Ej heller i andra yttranden, däri förslaget endast i vissa delar blivit föremål för granskning, ha några mera vittgående anmärkningar mot detsamma framförts.

I övriga yttranden har förslaget gjorts till föremål för mera omfattande erinringar. Allvarligare betänkligheter ha särskilt framförts i yttrandena från *statskontoret, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Gotlands* och *Västernorrlands län, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges landsfiskaler* och *direktören vid centralfängelset i Härnösand.*

Behovet av en verkställighetsreform vitsordas i regel i yttrandena. Sålunda har *Svea hovrätt* anfört, att den del av kriminallagstiftningen, som av beredningen upptagits till behandling, enligt hovrättens uppfattning — särskilt vad anginge verkställigheten av straffarbete och fängelse — vore ett rättsområde, där behovet av en reform framstode såsom synnerligen angeläget. Vilken uppfattning man än hyste angående straffets ändamål, torde det ej kunna råda tvivel om att verkställigheten av dessa straffarter, sådan den för närvarande vore utformad, vore behäftad med allvarliga brister. *Göta hovrätt* har förklarat sig dela beredningens åsikt, att det nu tillämpade systemet för verkställighet av frihetsstraff vore otillfredsställande och att behovet av en reformering av detta system och i samband därmed av hela anstaltsväsendet vore trängande. Jämväl *hovrätten över Skåne och Blekinge* har funnit det ganska uppenbart, att straffverkställigheten vore i behov av modernisering och förbättring. De statistiska undersökningar som framlagts i strafflagberedningens betänkande gåve ett starkt stöd för att verkställighetens gestaltning ur individualpreventiv synpunkt icke vore särdeles effektiv. *Hovrätten för Övre Norrland* har anfört, att det länge varit känt eller befarat, att man i vårt land på fångvårdens område icke hunnit

så långt på framstegens väg som på många andra områden av samhällslivet, och *föreningen Sveriges stadsdomare* har uttalat att det måste hälsas med tillfredsställelse, att man riktat uppmärksamheten på straffverkställigheten, ett område där reformer otvivelaktigt vore av behovet påkallade. Behovet av en verkställighetsreform har understrukits även av *länsstyrelserna i Gävleborgs* och *Jönköpings län.*

Betänkligheter, som i vissa yttranden uttalats mot att nu skrida till en reform av verkställigheten, ha merendels icke avseende å behovet i och för sig av en verkställighetsreform utan röra frågan, huruvida en revision av verkställigheten bör genomföras utan samband med en straffsystemsreform. *Svea hovrätt* har sålunda anfört, att det — oaktat de huvudprinciper vilka låge till grund för beredningens förslag torde äga giltighet även efter en revision av det straffrättsliga reaktionssystemet — dock syntes kunna ifrågasättas, huruvida en genomgripande omgestaltning av verkställighetsformerna lämpligen borde komma till stånd, innan den på beredningens prövning beroende frågan om straffarterna och de straffrättsliga skyddsåtgärderna fått sin lösning. Den naturliga ordningen måste dock vara den, att sistnämnda fråga upptoges till behandling före frågan om verkställighetsformerna. Iakttoges ej denna ordning, torde det ej kunna undvikas att verkställighetslagen — kanske redan något år efter sitt ikraftträdande — finge underkastas en mer eller mindre fullständig omarbetning. *Hovrätten för Övre Norrland* har ansett, att förslagets genomförande åtminstone till huvudsaklig del borde ske i samband med den översyn av själva straffsystemet som torde vara erforderlig. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har i sitt yttrande beklagat, att beredningen på grund av det trängande behovet av reviderade verkställighetsregler tvingats att först befatta sig med dessa regler, medan det varit mest logiskt att först lägga fram ett straffsystem, innefattande en katalog på nödvändiga samhälleliga reaktionsformer och en redogörelse för reaktionsformernas innehåll. Den omarbetning av straffsystemet, som uppdragits åt strafflagberedningen, borde verkställas med all nödig skyndsamhet. *Direktören vid centralfängelset i Härnösand* har anfört, att vår gällande strafflag fortfarande vore baserad på vedergällningsprincipen, även om senare års lagändringar inneburit modifikationer häri. Det vore inkonsekvent, att straffet ådömdes som vedergällning — och av såväl den dömde som av allmänheten alltjämt uppfattades som sådan — men under exekutionen varken bleve vedergällande, avskräckande eller förbättrande utan stannade vid att endast bli ett uttryck för samhällets ogillande av brottet. Reformering av straffverkställigheten borde därför bedrivas jämsides med reformering av strafflagen och straffsystemet, varvid särskild uppmärksamhet borde riktas på det nuvarande straffsystemets svagaste punkt — de kortvariga frihetsstraffen. *Direktören vid centralfängelset i Norrköping* har likaledes ansett, att verkställighetsreformen borde anstå, tills klarhet vunnits om strafformer och strafftider. Möjligheten att korta arreststraff i en del fall kunde komma att ersätta nuvarande korttidsstraff vore icke utesluten. *Ju-*

stitiekanslersämbetet har framhållit, att ehuru de skäl som anförts för att utgå från bestående straffsystem syntes vägande, det likväl icke vore fullt tillfredsställande att någon utredning om samhällets reaktionsformer icke nu förelåge. Från fångvårdshåll hade den meningen framförts, att de korta frihetsstraffen borde utmönstras, något som ganska väsentligt skulle påverka utformningen av straffverkställigheten och anstaltsväsendet.

Sistnämnda synpunkt har ytterligare utvecklats av *direktören vid centralfängelset å Långholmen,* som gjort gällande, att det beträffande de korta frihetsstraffen icke erfordrades reformer i fråga om verkställigheten utan ett helt nytt straffsystem. I denna del har i yttrandet anförts bl. a. följande.

Enligt min uppfattning vilar vår strafflagstiftning, om man bortser från viss grövre brottslighet, på alldeles felaktiga grunder, vare sig man nu bekänner sig till vedergällnings- eller någon preventionsteori. Detta gäller särskilt i fråga om egendomsbrott. För min del skulle jag beträffande dessa och en hel del andra rättskränkningar vilja ersätta särskilt de korta frihetsstraffen med ett verkligt utkrävande i första hand av skyldigheten att efter förmåga restituera läget närmast före brottet jämte i andra hand helt efter dagsbotsidén anordnade bötesstraff, vilkas utkrävande under vissa förutsättningar skulle kunna göras beroende bl. a. av vederbörandes vilja att fullgöra ådömd skadeståndsskyldighet, i erforderliga fall i samband med lämplig socialvård av den dömde. För sålunda utdömt skadestånd borde bl. a. införselinstitutet få utnyttjas med prioritetsrätt. Nu får den skadelidande i regel ingenting ut av det, i all synnerhet inte om man satt in den felande på fängelse och därigenom spolierat dennes såväl förmåga som vilja att göra rätt för sig.

I yttrandet har vidare hävdats, att om man genom en mera omfattande och helst mera vederlags- än straffbetonad kriminalvård i frihet samt i erforderliga fall lämplig socialvård kunde befria fängelserna från de i egentlig mening icke kriminella, det vanliga fängelseklientelet skulle kunna nedbringas till ett minimum. För en fortsatt tillämpning av vårt nuvarande straffsystem på detta klientel, som skulle komma att utgöras av ett fåtal verkliga brottslingar, torde ett mindretal av våra nuvarande anstalter, om dessa bleve ordentligt moderniserade och kombinerade med kolonier på landet, förslå och mer än väl duga. Att nu binda utvecklingen vid en ny och dyrbar anstaltsorganisation av det slag beredningen föreslagit kunde fördenskull icke anses välbetänkt. I avvaktan på resultatet av en utredning om en reformering av straffsystemet syntes inga andra av de föreslagna reformerna än sådana, som avsåge en humaniserad behandling å de nuvarande anstalterna, böra förordas.

Möjligheten att genom straffsystemsreformer nedbringa fångvårdsklientelets storlek har såsom skäl mot att nu genomföra en verkställighetsreform åberopats även av *statskontoret,* som anfört bl. a. följande.

Vid den kriminalpolitiska diskussion, som förts under senare år, har framförts ett förslag i denna riktning, vilket innebär, att vid lindrigare brott — särskilt förmögenhetsbrott — frihetsstraffet skulle ersättas med ekonomiska sanktioner, varvid införselinstitutet skulle komma till användning för uttagande av böter och skadestånd eller andra ekonomiska påföljder. Det har ansetts, att en sådan reaktionsform skulle tillgodose den skadelidandes in-

tressen bättre än nuvarande system och måhända avhålla från brott i högre grad än den villkorliga dom, med vilken flertalet förstagångsbrottslingar för närvarande kan räkna. Möjligt är även, att de ogynnsamma verkningar i socialt hänseende, vilka äro förenade med en straffdom, skulle bliva mindre utpräglade än då straffet avtjänas å fångvårdsanstalt. Det ligger i sakens natur, att en övergång från anstaltsvård till kriminalvård i frihet måste påverka fångvårdens organisation. Antagligt är, att sistnämnda vårdform skulle komma särskilt de brottslingar till godo, vilka enligt beredningens förslag skulle erhålla öppen anstaltsvård, och därjämte måhända även sådana på slutna anstalter intagna, vilka gjort sig skyldiga till förmögenhetsbrott. Framhållas må härvid, att enligt den i betänkandet meddelade statistiken en mycket betydande del av fångvårdsklientelet utgöres av personer, som lagförts för tjuvnad och andra vinningsbrott. Av de 2 116 straff- och fängelsefångar, som den 31 december 1943 voro omhändertagna på fångvårdsanstalt, hade icke mindre än 1 601 straffats för vinningsbrott. Med hänsyn till det anförda måste det förutsättas, att efter en reform av straffsystemet behovet av anstaltsutrymme i synnerhet beträffande öppna platser kan bliva väsentligt mindre än enligt beredningens beräkningar. Att under sådana förhållanden nu skrida till en utbyggnad av den öppna anstaltsvården och i övrigt modernisera fångvårdens anstaltsväsen synes motiverat endast under den betingelsen, att ändringsåtgärderna äro trängande eller kunna genomföras för relativt små kostnader.

Även *socialstyrelsen* — som dock i huvudsak tillstyrkt förslaget — har ansett, att beredningen beräknat en alltför hög siffra för fångvårdens blivande anstaltsbeläggning. Enligt styrelsens åsikt borde nämligen vården av kriminella psykopater icke ankomma på fångvården utan förläggas till för alla psykopater gemensamma anstalter under medicinsk förvaltning. Den kriminalpolitiska utvecklingen syntes förr eller senare komma att leda därhän att ett avsevärt antal psykiskt abnorma personer helt avskildes från fångvården. Frågan om alkoholbrottslingars avskiljande från fångvårdssystemet hade likaledes stått på dagordningen och torde förr eller senare komma att aktualiseras på allvar. Om sålunda antalet brottslingar, vilka skulle bli föremål för behandling inom fångvårdssystemets ram, bleve starkt reducerat, finge också den nuvarande fångvårdens uppgifter en annan och långt snävare begränsning än strafflagberedningen förutsatt. Styrelsen har vidare anfört, att uppgiften att omhändertaga häktade, som torde göra avsevärt intrång på fångvårdens arbetsorganisation och utrymme, rätteligen icke ankomme på fångvården och att detta spörsmål borde göras till föremål för särskild utredning.

Några remissmyndigheter ha särskilt uppehållit sig vid frågan huruvida en ytterligare utjämning av skillnaden i verkställighetshänseende mellan straffarbete och fängelse borde äga rum utan samband med andra reformer. *Göta hovrätt* har i detta hänseende anfört följande.

Beredningens förslag innebär bland annat, att skillnaden i verkställighetshänseende mellan straffarbete och fängelse till stor del försvinner. Enligt beredningens åsikt böra också dessa båda straffarter sammanslås till en straffart. Emellertid har beredningen ansett det påkallat att, innan den framlägger förslag om reformering av rådande straffsystem, verkställighetsregler

och anstaltsväsende reformeras. Detta innebär, att det framlagda lagförslaget till en betydande del är att betrakta som ett provisorium, varunder i straffsystemet finnas två olika frihetsstraff, av vilka fängelse enligt lagen skall anses som endast hälften så strängt straff som straffarbete, medan på grund av verkställighetsreglernas utformning någon större skillnad mellan dessa båda straffarter icke kommer att i verkligheten finnas. Det hade varit naturligare, om frågan om straffsystemet behandlats först eller samtidigt med frågan om systemet för straffverkställigheten. Med den nu föreslagna ordningen följer, att domstolarna under den tid provisoriet varar hava att tillämpa straffskalor, som bygga på avvägningar mellan två till strängheten olika frihetsstraff, medan i fråga om verkställigheten någon större skillnad mellan dessa icke råder. Det kunde därför ifrågasättas att låta anstå med ikraftträdande av förevarande lagförslag intill dess även frågan om straffsystemet blivit löst i den av beredningen antydda riktningen. Med hänsyn emellertid till angelägenheten av en reform på straffverkställighetens område vill hovrätten icke föreslå detta. För att under provisorietiden undvika mindre tilltalande konsekvenser torde domstolarna vid tillämpningen av rådande straffsystem och straffskalor icke kunna undgå att fästa avseende vid att de båda frihetsstraffen i fråga om verkställigheten i stort sett äro ganska likartade.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har förklarat sig i princip kunna godtaga beredningens förslag, att skillnaden i verkställighetshänseende mellan straffarbete och fängelse skall avskaffas, men har ställt sig tveksam beträffande lämpligheten av att genomföra en sådan utjämning av skillnaden utan att straffsatserna för de särskilda brotten samtidigt jämkades. I detta hänseende har hovrätten anfört följande.

Då straffskalorna äro uppbyggda efter principen att straffarbete är ett svårare straff än fängelse, kommer hela latitudsystemet att rubbas och åtskilliga inkongruenser mellan skalorna komma att visa sig. Ett lindrigare brott kan komma att erhålla en i själva verket strängare straffskala än ett likartat, svårare brott. Sålunda kan enligt 1 § 2 mom. lagen den 8 juni 1923 om straff för olovlig varuinförsel en vid olovlig varuinförsel beväpnad gärningsman dömas till fängelse, d. v. s. till ett frihetsstraff på högst två år, medan för det fall att den olovliga införseln skett jämväl i större omfattning eller yrkesmässigt straffet är straffarbete i högst ett år, d. v. s. ett endast ettårigt frihetsberövande. Den i vissa lagrum förekommande möjligheten att vid försvårande omständigheter skärpa straffet från ett års fängelse till ett års straffarbete blir innehållslös. (Se t. ex. vidare 1 § 1 mom. lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser ang. olovlig befattning med spritdrycker och vin och 30 § 1 mom. Kungl. förordningen den 11 juni 1926 ang. tillverkning och beskattning av brännvin). Vidare är att beakta att skillnaden mellan straffarbete och fängelse fortfarande kommer att vara av betydelse med hänsyn till sådana lagrum som strafflagen 2 kap. 18 §, 5 kap. 14 och 20 §§ samt 16 kap. 3 §, ävensom 3 § lagen den 21 september 1915 om behörighet att utöva läkarkonsten.

Oaktat de olägenheter som sålunda kunde följa av förslaget att utjämna skillnaden mellan straffarbete och fängelse ansåge sig hovrätten — med hänsyn till den utjämning som i praxis redan skett och då de berörda olägenheterna finge anses vara av mera formell än reell art — icke böra avstyrka förslaget i denna del. Hovrätten ville emellertid betona angelägenheten

av att straffskalorna utan dröjsmål underkastades erforderlig översyn. Även ett annat skäl talade för att en sådan översyn gjordes. Förslaget innebure betydande lättnader ifråga om behandlingen av såväl fängelse- som straffarbetsfångar. Härigenom komme frihetsstraffens svårhet att minskas och straffskalornas verkliga maxima och minima komme att sänkas. Även om domstolarna ytterst sällan vid utmätande av straff närmade sig straffmaximum och det därför vore antagligt, att straffskalorna skulle visa sig tillräckligt vida även efter en sådan sänkning, kunde man icke med bestämdhet uttala sig härom utan en grundlig översyn av hela specialstraffrätten.

Även *föreningen Sveriges stadsdomare* har ifrågasatt, huruvida den sammanslagning av straffarterna som de facto nu föresloges borde genomföras utan samband med en dylik, säkerligen nödvändig översyn av straffsatserna. *Styrelsen för Sveriges advokatsamfund* har anfört, att så länge fängelse enligt strafflagen skulle anses utgöra ett lindrigare straff än straffarbete, kunde helt visst principiellt vägande invändningar framställas mot ett förslag, som åsyftade att i verkställighetshänseende nära nog likställa straffarbete och fängelse. Dessa principiella betänkligheter borde emellertid enligt styrelsens mening icke utgöra hinder för den humanisering av verkställighetsreglerna i fråga om straffarbete som förslaget innebure. Däremot kunde styrelsen icke finna, att skäl förelåge att ytterligare minska skillnaden mellan straffarbete och fängelse genom att borttaga förmåner, som nu tillkomme fängelsefångar. Jämväl *justitiekanslersämbetet* har ansett det betänkligt, att skillnaden mellan straffarbete och fängelse nästan helt utjämnats. Så länge den nuvarande uppdelningen av det ordinära frihetsstraffet i två skilda straffarter bestode och följaktligen förutsattes i det dömande momentet av rättsskipningen, finge det anses oegentligt att på verkställighetsstadiet så gott som utplåna skillnaden.

Hovrätten för Övre Norrland har i denna del yttrat följande.

Sådana de nu föreslagna verkställighetsreglerna för straffarbete och fängelse äro utformade blir, såsom ock beredningen framhållit, skillnaden mellan dessa straffarter ytterligt ringa. Det blir egentligen en fiktion att de utgöra skilda straffarter. Redan detta framstår såsom en anomali. Därmed framstår också bibehållandet av reduktionsregeln i 4 kap. 6 § strafflagen — om än i modifierad form — såsom något högst oegentligt och ganska stötande. Det vore onekligen särdeles önskvärt, om dock en sammanslagning av straffarbete och fängelse till en enhetlig strafform kunde komma till stånd samtidigt med ett genomförande av de nu föreslagna verkställighetsreglerna, vilka då finge något modifieras. En sådan dubbelreform samtidigt är så mycket naturligare, som straffsystemet och verkställighetsreglerna strängt taget torde vara olika delar av ett och samma problem. Det stora spörsmålet är väl på vad sätt personer som begå brott skola av samhället behandlas. Av svaret på detta spörsmål komma huvuddragen att utgöra reglerna om straffsystemet och detaljerna att bilda reglerna om straffens närmare verkställande. Strängt taget borde därför nödvändigtvis reglerna om straffsystemet föreligga utformade och klara, innan man fastställer reglerna om straffens verkställande.

Föreningen Sveriges häradshövdingar har, under erinran, att beredningen icke blott genomfört betydande lättnader i behandlingen vid straffarbetets

verkställande utan även borttagit vissa fängelsefångarna nu tillkommande förmåner, anfört följande.

Visserligen har denna skillnad gradvis förminskats under senare år genom ändringar i verkställighetsformerna, men skillnaden har dock icke helt utjämnats såsom praktiskt taget kommer att ske genom beredningens förslag. Att i denna ordning göra ändring i straffsystemet synes föreningen lika olämpligt som att göra ändring i strafformerna utan att samtidigt därav betingade ändringar göras i strafflagens särskilda straffsatser. Såsom beredningen anför är avsikten med att i strafflagen både fängelse och straffarbete i åtskilliga fall intagits i straffsatsen att giva domaren möjlighet att tillämpa en mildare strafform där omständigheterna föranleda därtill. Meningen måste följaktligen vara att en artskillnad skall föreligga mellan dessa båda straffformer. Att ett behov föreligger av att åtminstone i vissa fall hava tillgång till lindrigare form av frihetsstraff än straffarbete framgår ock av den av beredningen framkastade tanken på införandet av något slags custodia honesta.

Föreningen har vidare anfört att, då med nuvarande straffsystem straffmätning skulle äga rum, mycket stort avseende fästes vid huruvida brottet vore av beskaffenhet att böra beläggas med straffarbete eller omständigheterna vore sådana, att endast den lindriga strafformen fängelse borde tillgripas. Av nämndens inställning i dylika frågor framginge otvetydigt, att i det allmänna rättsmedvetandet på landsbygden en bestämd skillnad i uppfattningen rådde om straffens vanhedrande betydelse. En verklig skillnad i fråga om verkställigheten av straffarbete och fängelse måste därför bibehållas intill dess, där så befunnes önskvärt, den ifrågasatta sammanslagningen av straffarterna ägt rum. *Landsfogden i Örebro län* har likaledes ifrågasatt, om icke beredningen gått för långt och föregripit en reform på straffsystemets område, då den nästan fullständigt utsuddat gränserna mellan straffarbete och fängelse, ehuru de alltjämt skulle bestå såsom skilda straffarter, varav den senare principiellt skulle anses såsom hälften så svår som den förra.

Vad angår förslagets omfattning och systematik i övrigt ha inga invändningar gjorts mot att de nu i spridda lagar och författningar meddelade mera formella reglerna om tid och sätt för utslags bringande till verkställighet, bestämmande av strafftid m. m. i förslaget till verkställighetslag efter vissa sakliga ändringar sammanförts med de materiella verkställighetsregler som angå de dömdas behandling. Tvärtom har detta av ett flertal remissmyndigheter uttryckligen förklarats innebära en betydande förenkling och förbättring.

Ej heller har någon anmärkning riktats mot att den föreslagna verkställighetslagen behandlar ett flertal frågor som för närvarande äro reglerade genom administrativa författningar. *Justitiekanslersämbetet* har i stället ifrågasatt, att i själva lagen verkställigheten skulle regleras närmare än som skett. Ansåges detta icke lämpligen kunna ske, borde tillämpningsföreskrifter utfärdas som kunde giva anstaltsledningen hjälp till ett rättvist och enhetligt förfarande vid behandlingen. Sistnämnda önskemål har uttryckts även av *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* samt av *direktören vid centralfäng-*

elset i Norrköping, vilken särskilt framhållit behovet av noggranna anvisningar för tillämpningen av de mera formella verkställighetsföreskrifterna. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* har ansett det angeläget, att åtgärder vidtoges för att de många vägledande uttalanden, som vid sidan av själva lagtexten funnes i beredningens betänkande, skulle bliva vederbörligen beaktade.

Ingen erinran har framställts mot att verkställigheten av skyddsåtgärderna förvaring och internering reglerats gemensamt med verkställigheten av de ordinära frihetsstraffen. Däremot har *fångvårdsstyrelsen* ansett, att lagförslaget borde upptaga även regler om verkställighet av ungdomsfängelse. De skäl som beredningen anfört till stöd för att verkställigheten av ungdomsfängelse icke reglerats i den föreslagna verkställighetslagen funne fångvårdsstyrelsen icke bärande. Ungdomsfängelse måste betraktas som ett allvarligt straff, då de till ungdomsfängelse dömda kunde kvarhållas å ungdomsanstalt ända till fyra år. Att bli dömd till ungdomsfängelse i stället för ett kortvarigare straffarbete vore ingalunda eftertraktat bland ungdomsbrottslingar. Ur rättssäkerhetens synpunkt vore det av lika stor vikt för de till ungdomsfängelse dömda som för straffångar och fängelsefångar, att verkställigheten av deras straff reglerades i lag och icke i administrativ författning.

De av beredningen hävdade principerna för en verkställighetsreform ha uttryckligen tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet hörda myndigheter och sammanslutningar.

Svea hovrätt har härutinnan anfört följande.

Anledning lärer saknas att låta utformningen av straffverkställigheten påverkas av den brottsliges skuld. Hovrätten delar även beredningens uppfattning, att allmänpreventiva synpunkter vid straffverkställighetens utformning äro av underordnad betydelse; räknar man blott med sådana former av strafflidande, vilkas användning i vår tid ifrågakomma, torde såsom beredningen anfört den allmänpreventiva effekten av ett frihetsstraff ej kunna antagas bliva nämnvärt större eller mindre allt efter dess mer eller mindre stränga verkställighet. Varken ur vedergällningssynpunkt eller med hänsyn till straffets allmänpreventiva funktion kunna sålunda bärande skäl anföras mot en ur individualpreventiv synpunkt mera tjänlig utformning av straffverkställigheten. Ur sistnämnda synpunkt är det av särskild vikt, att frihetsberövandets skadliga verkningar såvitt möjligt neutraliseras. För en sådan utformning av straffverkställigheten kunna även åberopas humanitära skäl. Givetvis bör eftersträvas, att straffet också verkar förbättrande på den brottslige; till en dylik verkan av frihetsstraffet torde dock i flertalet fall ej kunna knytas några större förhoppningar.

Vid sin granskning av beredningens förslag har hovrätten funnit sig böra ägna särskild uppmärksamhet åt vad som kan sägas utgöra de tre huvudpunkterna i detsamma, nämligen de frågor som röra fångvårdsklientelets differentiering, förhållandet mellan öppen och sluten anstaltsvård samt enrumsstraffets användning. Om den lösning av hithörande problem, som innefattas i förslaget, kan enligt hovrättens mening med fog sägas, att den äger synnerligen stora förtjänster. I dessa delar har hovrätten i stort sett icke något att erinra mot beredningens förslag utan ansluter sig hovrätten i princip till detsamma. Den utvidgning av den öppna anstaltsvården, som av beredningen föreslås och för vilken i vårt land torde finnas ovanligt gynnsamma förutsättningar, är säkerligen att anse som ett betydelsefullt framsteg på

straffverkställighetens område; särskilt i denna del synes förslaget ägnat att låta vårt land framstå som ett föregångsland.

Göta hovrätt har förklarat, att hovrätten anslöte sig till beredningens allmänna straffrättsliga åskådning, sådan denna kommit till uttryck i beredningens uttalanden om straffets ändamål. Med denna utgångspunkt borde fångvården, såsom beredningen framhållit, ordnas så, att den intagne i möjligaste mån bleve i stånd att efter frigivningen reda sig i livet och gjordes till en livsduglig och ansvarsmedveten människa. De förändringar i fråga om anstaltssystem och den intagnes sysselsättning m. m., som beredningen i detta syfte föreslagit, funne hovrätten riktiga, och hovrätten hade i huvudsak icke något att erinra mot de bestämmelser i förslaget, som innebure en humanisering av fångvården. *Hovrätten för Övre Norrland* har anfört, att beredningens betänkande syntes innebära ett stort och glädjande framsteg på fångvårdens område. *Fångvårdsstyrelsen* har förklarat sig övertygad om att beredningens förslag efter vissa ändringar skulle visa sig vara ett värdefullt framsteg i humanitetens anda på kriminalvårdens område. Förslagen om att anordna öppna anstalter och ljusa lokaler samt förbättrade arbetsmöjligheter och ökade tillfällen till kroppsrörelse m. m. för de intagna måste hälsas med den största tillfredsställelse. Det hade sedan länge framstått som ett starkt önskemål att utbyta ett flertal av de nuvarande fängelsebyggnaderna mot anstalter av mera modern typ. Beträffande förslaget att i princip avskaffa cellstraffet har styrelsen anfört, att ett beslut härom otvivelaktigt utgjorde en märklig åtgärd för ett lands straffverkställighet. Det vore uppenbart, att både cellstraff och öppen anstaltsvård hade sina bestämda fördelar och sina svagheter. Enrumsstraffet eliminerade frågan om olämplig påverkan de intagna emellan. Det gåve den intagne tillfälle till ro och i många fall begrundan och självrannsakan. Den individuella fångbehandlingen underlättades, men cellvistelsen hade för många svåra psykiska verkningar och kunde medföra att den intagne alltför mycket komme bort från livet i friheten. Ett av de mest vägande skälen för enrumsstraffets bibehållande — önskvärdheten att undvika skadlig påverkan de intagna emellan — bleve mindre hållbart, om en tillfredsställande differentiering komme till stånd. Det syntes styrelsen att avvägningen mellan öppen vård och enrumsvistelse i förslaget vore sådan, att förslaget borde i sina huvuddrag tillstyrkas.

Socialstyrelsen har beträffande förslagets huvudgrunder anfört:

Det remitterade betänkandet präglas av en ny, social syn på straffverkställigheten. Det vittnar om en levande insikt i det fundamentala faktum, att man där dock har att göra med människor, som kunna kräva att behandlas på ett människovärdigt sätt. Strafflagberedningen har även haft för ögonen behovet av en bättre differentiering av fångvårdsanstalternas klientel och av mera individualiserande vårdformer. De öppna vårdformernas i allmänhet större förmåga att gynnsamt påverka de dömda har beaktats. Såväl genom själva sin grundläggande uppfattning som genom däri framställda förslag betyder detta betänkande, att ett avgörande första steg har tagits i riktning mot en verklig reform av vår kriminalpolitik. Att man vid en sådan början dock går fram med försiktighet i vissa stycken kan vara i någon mån

motiverat med hänsyn till det populära uppfattningssättets sega konservatism på detta område.

I fråga om förslagets utformning har emellertid socialstyrelsen framfört vittgående anmärkningar. En ledamot av styrelsen har framhållit, att han vore av samma uppfattning som styrelsen i fråga om önskvärdheten av humanitära och sociala reformer inom fångvården men att han dock ville ifrågasätta lämpligheten att söka genomföra dessa reformer i en tid av krig och stigande kriminalitet som den närvarande.

Medicinalstyrelsen har sammanfattningsvis anfört, att förslaget innebure ett stort framsteg och att styrelsen för sin del i allt väsentligt tillstyrkte dess genomförande. Styrelsen hälsade med tillfredsställelse förslagets strävan att göra det nödtvungna placerandet av internerna i en från individens fria liv så avvikande miljö så skonsamt som möjligt samt att tillgången till arbete och annan uppbyggande verksamhet bleve väl tillgodosedd. Betydelsefullt vore jämväl att medel beräknats till gymnastikbyggnader. Jämväl *Sveriges advokatsamfund* samt *länsstyrelserna i Uppsala* och *Gävleborgs län* ävensom *föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler* ha funnit de föreslagna bestämmelserna i allt väsentligt eller i huvudsakliga delar riktiga och ändamålsenliga. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har anfört, att beträffande åtskilligt av vad som föreslagits torde gälla, att man rörde sig på mer eller mindre okänd mark. Någon anledning till antagande, att verkningarna komme att bliva annat än goda syntes emellertid icke föreligga. *Föreningen Sveriges landsfogdar* har uttalat den uppfattningen, att de framlagda förslagen trots deras i många fall djärva grepp på lösandet av hithörande spörsmål i stort sett vore ägnade att fylla sitt huvudsakliga ändamål, nämligen det att söka förebygga att den dömde återfölle i brott och i stället söka medverka till att han lättare anpassade sig i samhället. Ur denna synpunkt innehölle betänkandet värdefulla uppslag, särskilt då det gällde frågan att för långtidsfångarnas del underlätta övergången från fängelsevistelsen till livet i frihet. I ett och annat fall kunde man måhända diskutera lämpligheten av de förmåner och friheter som skulle kunna medgivas de dömda. Då emellertid prövningen av hithörande frågor i allmänhet lagts i fångvårdsstyrelsens hand, torde man knappast hava anledning frukta, att förslagen skulle medföra några skadliga biverkningar. *Svenska fångvårdssällskapet* har anfört följande.

Sällskapet finner det angeläget att framhålla den tillfredsställelse sällskapet i princip känner över detta märkliga och som helhet välgrundade förslag till humanisering av fångbehandlingen. Åtskilliga snäva och formalistiska detaljer i tidigare behandlingsbestämmelser ha varit ägnade att direkt motverka syftet med en rationell och tidsenlig fångvård. Sällskapet tror också att verksamheten efter de nya linjerna kommer att skapa en avsevärt större arbetsglädje hos tjänstemännen och större förståelse hos de intagna för behandlingens medel och mål.

Sällskapet har vidare i fråga om enrumsstraffets upphävande i princip yttrat, att med de möjligheter till inskränkningar i gemensamheten och till en effektivare differentiering som förslaget innebure, det vore tydligt att man

lyckats gardera sig tämligen väl för de olägenheter som vore förknippade med en utvidgad gemensamhet. De överlag gynnsamma erfarenheterna från specialanstalterna med deras efter största möjliga differentiering tillämpade gemensamhet torde tala för friare vårdformer även för det ordinära fångvårdsklientelet under förutsättning av tillgång på motsvarande anstaltsresurser också för detta klientel.

Sveriges fångvårdsmannaförbund har som helhetsomdöme om förslaget uttalat, att detta — även om greppen i vissa avseenden vore djärva och möjligheterna att realiter uppnå vad beredningen ytterst åsyftat måhända kunde synas överskattade — dock borde betraktas som ett mycket stort framsteg i syfte att humanisera fångvården och bringa densamma i överensstämmelse med utvecklingen beträffande vårt folks levnadsförhållanden i övrigt. Synnerligen betydelsefullt vore förslaget till anordningar för erhållande av bättre möjligheter till sunt och härdande arbete under öppna vårdformer åt intagna med kortare strafftid. Behovet av en förändrad anstaltsorganisation vore, i synnerhet i fråga om modernisering av de äldre anstalterna eller dessas ersättande med nya, så trängande, att arbetet därmed snarast borde igångsättas. En snar lösning av frågan om anstaltsorganisationen vore nödvändig även ur differentieringssynpunkt. Den nuvarande ordningen, enligt vilken den enklaste lagbrytare — exempelvis en hygglig ung man som rymt från militärtjänst eller begått något ofarligt förstagångsbrott — skulle instängas under lika effektiva former som dem vilka för de grövsta brott dömts till långvariga straff vore meningslös och orimlig. *Direktören vid centralfängelset å Långholmen* har anfört, att det — under förutsättning att det nuvarande straffsystemet ansåges böra bibehållas — icke syntes kunna riktas några erinringar av mera principiell art mot de föreslagna reformerna. Då, på sätt beredningen framhållit, biverkningarna av straffet i regel torde innebära ett större lidande än det egentliga undergåendet av detta, vore frihetsberövandet i och för sig alldeles nog och det vore fördenskull meningslöst att bemänga det med repressiva detaljer. Gjorde man sig besvär att undersöka, huru de på våra fängelser intagna och särskilt de första gången straffade reagera inför straffet, så funne man nämligen, huru skrämmande riktigt strafflagberedningens förenämnda uttalande i själva verket vore, särskilt i vad det avsåge efterdyningarna av straffet. Det vore således icke undergåendet av straffet i dess nuvarande — och icke heller tidigare ännu strängare — former som uppfattades som det egentliga lidandet av dem, som strävade efter social återanpassning, utan det vore biverkningarna och särskilt efterverkningarna av straffet, att »ha suttit inne», som för dem framstode som det värsta. Vad anginge cellstraffet vore det på tiden att detta avskaffades, då det såsom straff betraktat icke hade någon uppgift att fylla. *Direktören vid vårdanstalten å Hall* har uttalat, att man hade anledning att vara helt positivt inställd till detta förslag till humanisering och demokratisering av fångvården samt att betänkandets syftning och allt väsentligt i detsamma kunde hälsas med stor tillfredsställelse. Även *direktörerna vid centralfängelset å Härlanda, vid straffängelserna i Kristianstad* och *Gävle* samt *vid rannsakningshäktet i*

Kalmar ha anslutit sig till beredningens allmänna inställning till verkställighetsfrågorna.

Styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare har anfört, att man — ehuru frihetsberövandets syfte i regel vore av övervägande generalpreventiv natur och ej heller dess syfte att avskräcka den brottslige själv från återfall finge förbises — givetvis måste beakta att frihetsstraffet, även om det i och för sig föga lämpade sig härför, kunde bidraga till att förbättra individen, om straffverkställigheten ordnades på ett förnuftigt sätt. I sistnämnda hänseende bruste säkerligen åtskilligt i det nuvarande systemet. Även om beredningens förslag innefattade verkligt genomgripande reformer i avseende å de intagnas behandling, främst genom övergång till mera öppna behandlingsformer och genom mera individualiserad behandling av de intagna, syntes det styrelsen, som om man åtminstone i regel icke gått längre i fråga om humaniseringen än att straffets generalpreventiva verkan kvarstode. Styrelsen delade nämligen beredningens uppfattning, att det för den intagne vore själva frihetsberövandet, som framstode som det egentliga strafflidandet. De farhågor som från vissa håll uttalats för att gränserna skulle komma att utsuddas mellan straffanstalterna och inrättningar av rent socialvårdande karaktär syntes icke kunna tillmätas större betydelse. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har förklarat, att om straffen kunde så anordnas, att de direkt underlättade brottslingens återförande till ett oförvitligt liv och inlemmande i samhället såsom nyttig medborgare, vore detta givetvis i högsta grad att hälsa med tillfredsställelse. Det torde kunna antagas, att särskilt den omfattande användning av öppen anstaltsvård som förslaget innebure vore ägnad att tillgodose nämnda intresse. Förslaget förutsatte emellertid särskilt höga kvalifikationer i fråga om psykologisk skarpblick och gott omdöme hos dem, som skulle hava att tillämpa bestämmelserna, för att dessa icke skulle motverka sitt syfte. Frihetsberövandet finge i praktiken icke bliva så litet straffbetonat, att det för fången förlorade sin betydelse. Och att bortse från straffets generalpreventiva betydelse vore icke tillrådligt. Ur denna synpunkt borde anstaltsvården icke få rykte om sig att bereda sådana förmåner och bekvämligheter, att respekten för straffet som sådant avtrubbades. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har funnit beredningens tankegångar i huvudsak riktiga, även om de individualpreventiva möjligheterna i någon mån överskattats. Straffet måste ordnas så, att det verkade avskräckande såväl på den som vore föremål för samhällets reaktion som på andra människor. På några undantag när hade beredningen dock, såvitt länsstyrelsen kunnat finna, i stort sett beaktat individual- och generalpreventionens betydelse i detta sammanhang. Ett genomförande i huvudsak av de föreslagna reformerna skulle i många avseenden innebära tillskapande av en i väsentlig mån humaniserad och mera positivt inriktad fångvård, som bättre än den nuvarande skulle bli ägnad att frammana och utveckla hos den omhändertagne individen till äventyrs inneboende goda krafter och ge honom en impuls för framtiden till ett liv inom rättssamhällets råmärken. *Landsfogden i Skaraborgs län* har anfört, att det principiellt sett icke torde

vara något att erinra mot den ytterligare humanisering av straffverkställigheten som föreslagits, även om man i vissa hänseenden kunde ifrågasätta huruvida icke de föreslagna bestämmelserna borde skärpas.

Andra myndigheter ha i väsentliga delar anslutit sig till förslagets principer men uttalat farhågor för att en helt i enlighet med förslaget ordnad verkställighet skulle försvaga straffets allmänpreventiva funktion och dess avskräckande verkan på den dömde eller vara stötande för det allmänna rättsmedvetandet.

Justitiekanslersämbetet har visserligen funnit de normer som i betänkandet framlagts för gestaltningen av straffverkställigheten i väsentliga delar tilltalande men har tillika anfört, att ämbetet icke vore övertygat om att de allmänpreventiva synpunkterna borde i så begränsad utsträckning som beredningen ansett påverka anordnandet av straffverkställigheten. Det syntes ingalunda uteslutet, att för en del element själva frihetsberövandet icke tedde sig i erforderlig grad avskräckande utan att härför fordrades vissa ytterligare moment, som gjorde vistelsen å ett fängelse motbjudande. Särskilt kunde detta tänkas bliva fallet, om efter någon tids utpräglat mild straffverkställighet den uppfattningen skulle spridas, att det ej vore så farligt att komma i fängelse. Även om frihetsberövandet vore det kännbara i straffet, kunde en uttunning av det avskräckande härutinnan sannolikt lätt leda till en minskning i straffhotet. En sådan minskning skulle vara till men icke blott för samhället och dess lojala medborgare utan naturligen också för dem som frestades att begå brott men som nu hölles tillbaka av fruktan för en fängelsevistelse. För dessa senare innebure i själva verket ett starkt straffhot en hjälp att leva ett laglydigt liv. Med hänsyn till den osäkerhet som med nödvändighet torde vidlåda bedömandet av den allmänpreventiva verkan av ett straff syntes klokheten bjuda att framgå med försiktighet och noga beakta möjligheten, att skadliga verkningar kunde uppkomma av ett försämrat straffhot. Överhuvud taget förefölle det djärvt att i den utsträckning beredningen gjort bygga på uppfostran och utbildning som medel att komma till rätta med brottsligheten.

Ämbetet har vidare anfört, att de allmänpreventiva synpunkterna förtjänade särskilt beaktande beträffande några brottstyper och kategorier av brottslingar, för vilka det i högre grad än kanske eljest vore angeläget att bevara straffets avskräckande verkan och mindre erforderligt att tillvarataga verkställighetens möjligheter till uppfostran och utbildning. Man torde sålunda exempelvis kunna förutsätta att rattfyllerister, kanske också en del lindrigare våldsverkare samt vissa tillfällighetsförbrytare, i allmänhet icke behövde ägnas någon särskild uppmärksamhet ur utbildnings- eller uppfostringssynpunkt.

I yttrandet har vidare uttalats, att man borde uppmärksamma vikten av att straffverkställigheten så långt som möjligt uppbures av det allmänna rättsmedvetandet. Visserligen borde de hos stora delar av befolkningen förvisso alltjämt förekommande vedergällningstendenserna motarbetas och

lagstiftningen leda utvecklingen även på detta område. Det kunde dock med fog sättas i fråga om icke i någon mån hänsyn borde tagas till det för många helt naturliga kravet att exempelvis en brottsling, som visat grov råhet eller synnerlig ondska eller bragt värnlösa lättrogna människor i ekonomisk misär, skulle sona sitt brott genom att bliva föremål för en tillräckligt sträng behandling. Den allmänna folkmeningen torde också ställa sig främmande till en ordning, enligt vilken straffverkställigheten normalt förbundes med förmåner som många laglydiga medborgare måste undvara. Att även härvidlag varsamhet borde iakttagas syntes tydligt. Det sålunda anförda har föranlett ämbetet att i vissa hänseenden förorda en strängare straffverkställighet, närmast i fråga om den del av fångklientelet där lindringen i behandlingsformerna skäligen kunde antagas medföra en försvagning av straffhotet. Såsom exempel å lagrum, beträffande vilka en skärpning syntes böra vidtagas, har ämbetet anfört bestämmelserna om rätt att avsända och mottaga brev och att mottaga besök, om permission utan särskild anledning samt om rätt att läsa vissa böcker m. m.

Jämväl *föreningen Sveriges häradshövdingar* och *länsstyrelsen i Västernorrlands län* ha betonat, att det icke stode i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet, att livet i straffanstalterna bleve förenat med större förmåner än som komme många oförvitliga medborgare till del. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* har anfört följande.

Det föreliggande förslaget med dess övergång i vidsträckt omfattning från straffverkställighet i slutna anstalter till mera öppna behandlingsformer samt ökade möjligheter till mera individualiserad behandling av de intagna torde kunna anses ägnat att realisera straffverkställighetens syfte i vad den avser att söka förhindra återfall och att göra den intagne skickad att vid frigivandet återgå till det normala livet och i stånd att sörja för sig själv och sina anhöriga. Självfallet måste detta i och för sig betraktas såsom en reform av stort värde. Emellertid kan det icke betvivlas, att i samma mån som fängelserna mista sin gamla, i vissa avseenden av vedergällningstanken kännetecknade karaktär och fångarnas behandling humaniseras, straffets allmänpreventiva syfte allt mer försvagas. Visserligen gör beredningen gällande, att det är själva frihetsberövandet, som för den intagne framstår såsom det huvudsakliga strafflidandet, men man torde nog icke kunna bortse ifrån, att så genomgripande reformer med avseende å de intagnas behandling, som förslaget innebär, och vilka synas ägnade att på väsentliga punkter utplåna skillnaden mellan straffanstalter och inrättningar av rent socialvårdande karaktär, icke kunna undgå att leda därtill, att straffhotets avskräckande effekt i hög grad reduceras, ja under vissa förhållanden och tidslägen måhända blir mer eller mindre verkningslös. Om man emellertid i likhet med beredningen icke finner sig böra tillmäta synpunkter och betänkligheter av detta slag någon övervägande betydelse utan lägger huvudvikten vid utsikten att frihetsstraffet skall verka förbättrande på brottslingen, synes förslaget öppna så intressanta perspektiv, att det kan anses försvarligt och lämpligt att försöksvis pröva det i praktiken.

Även *länsstyrelsen i Jönköpings län,* som i huvudsak anslutit sig till beredningens förslag, har uttryckt farhågor för att vissa av de föreslagna reformerna på detta ytterst ömtåliga område ginge väl långt i syfte att sätta

kriminalvård i frihet eller socialvård i egentlig mening i frihetsstraffets ställe. Många av de föreslagna bestämmelserna kunde synas ägnade att hos den brottslige i viss mån verka avtrubbande på hans fruktan för straffet, och det vore möjligt att de skulle skapa folkpsykologiska effekter och reaktioner, som i sinom tid kanske skulle verka i motsatt rikning mot den önskvärda. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har anfört, att de grundtankar, åt vilka beredningen givit uttryck, icke behövde äventyra straffets allmänpreventiva verkan, men att förslaget i vissa enskildheter, särskilt i fråga om permission åt intagen, gått till uppenbara överdrifter, vilka vore ägnade att motverka straffets avskräckande innebörd. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har ansett, att förslaget i det stora hela följt sunda och riktiga principer, bl. a. i fråga om differentieringen av fångklientelet, dess fördelning på olika anstaltstyper och inskränkandet av enrumsstraffets användning. Beträffande vad som föreslagits om fångarnas rättigheter och förmåner samt behandling på anstalt i övrigt måste man däremot ställa sig mera tveksam. Med hänsyn till förmåner i fråga om kost, bekvämligheter och rekreationsmöjligheter samt frihet från ansvar skulle fången tillförsäkras en ställning, vilken i genomsnitt vida torde överträffa hans vanliga levnadsstandard och livsförhållanden i övrigt. Även om det för fången under strafftiden mest kännbara skulle vara själva frihetsberövandet, måste för den stora allmänheten straffhotet, med de milda och till dels klemiga former reglerna om fångarnas behandling fått, te sig i högsta grad avtrubbat. Länsstyrelsen ansåge sålunda, att reglerna om fånges rättigheter och förmåner samt om den disciplinära behandlingen borde skärpas och givas en stramare utformning. *Landsfogden i Örebro län,* som anslutit sig till beredningens uppfattning om straffets individualpreventiva syfte, har framhållit, att dess allmänpreventiva betydelse samtidigt icke finge underskattas. Straffet kunde komma att undan för undan mista sin avskräckande verkan allt eftersom det visade sig vara förenat med allt mindre obehag att utstå detsamma. Han vore sålunda icke övertygad om att enbart frihetsberövandet vore tillräckligt avskräckande. Detta gällde måhända i synnerhet de korta frihetsstraffen. Att vår moderna lagstiftning eljest icke vore främmande för straffets allmänpreventiva betydelse framginge av den nya lagen om villkorlig dom, enligt vilken sådan dom ej finge meddelas, där det av hänsyn till den allmänna laglydnaden vore påkallat, att den brottslige underginge straff. På samma sätt kunde det möjligen vara påkallat att den brottslige i den allmänna laglydnadens intresse finge undergå ett med avseende å verkställigheten strängare straff än som skulle vara erforderligt enbart för hans tillrättaförande.

Farhågorna för att ett genomförande av beredningens förslag skulle försvaga straffhotet betonas starkare i vissa andra yttranden, i vilka förslaget i väsentliga delar avstyrkts. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har erinrat om beredningens uttalanden att de tidsbestämda frihetsstraffen finge anses föga verksamma för vissa grupper av det klientel, som även efter de senaste årens reformarbete på straffsystemets område komme att dömas till sådana straff, men att nya behandlingsformer icke borde tillskapas, innan det vore

fullt klart att syftet med dessa icke kunde uppnås genom en reformering av verkställigheten av de redan befintliga reaktionsformerna. I den mån således straffverkställighetens reformering haft till syfte att söka öka straffets effektivitet syntes det enligt föreningens mening ha legat närmast till hands att skärpa dess former. Långt ifrån att föreslå någon skärpning hade beredningen emellertid föreslagit en långt gående humanisering av reglerna för verkställigheten. Frågan om frihetsstraffens effektivisering hade beredningen härigenom sökt lösa endast i vad gällde straffens verkan på redan dömda personer och utan hänsyn till allmänpreventiva synpunkter. Hela den verkställda utredningen, i vad den rörde straffets effekt, vore också så gott som uteslutande inriktad på, hur man skulle kunna så ordna verkställigheten, att så många som möjligt av dem, som en gång ådömts frihetsstraff, bleve livsdugliga medborgare och icke åter gjorde sig skyldiga till brott.

Föreningen har vidare anfört följande.

Säkerligen är det riktigt, som beredningen anför, att straffets allmänpreventiva verkan ej kan med visshet uppskattas. Men detsamma torde gälla dess förmåga att förebygga förnyad brottslighet. Den omständigheten, att återfall ofta inträffa, utgör i och för sig icke något bevis för att detta är något, som är beroende av straffsystemet eller av straffverkställighetens former. Det är ett känt förhållande, att man med straff endast kan uppnå en viss begränsad effekt, och något straffsystem torde icke finnas, som helt utesluter brottslighet. Särskilt i fråga om den grupp medborgare, som redan visat sig hava brottsliga anlag, är det klart, att man ej genom det lidande, som är straffets innebörd kan komma längre än till en viss grad av avskräckningseffekt. Såväl i ena som i andra fallet är man hänvisad till ett sannolikhetsbedömande.

Det synes under anförda förhållanden icke riktigt, att utan övertygande erfarenhetsrön låta den naturliga begränsningen i straffets effekt förleda till den uppfattningen, att det för straffets verkan överhuvud skulle vara likgiltigt, om formerna för dess verkställighet äro stränga eller ej. Den omständigheten att redan dömda personer i allmänhet visa sig mera frukta en längre tids förvaring i vårdanstalt under tämligen lindriga former än undergående av straffarbete på kortare tid, är intet avgörande bevis härför, så länge den större strängheten i det senare straffet knappast berör några vitala intressen hos fångklientelet och skillnaden i strafftidens längd i ena och andra fallet är ganska betydande.

Föreningen har ytterligare framhållit, att några bindande slutsatser ej heller kunde dragas av den betydande återfallsrisken. Det vore självklart, att risken för brottslighet vore större i fråga om dem, som redan visat sig kunna begå brott, än i fråga om dem, om vilka man ännu ej kände några brottsliga anlag, och att denna sannolikhet stege i fråga om dem, som redan mer än en gång återfallit, eller med andra ord, att brottsfrekvensen måste förväntas vara större bland kända brottslingar än bland oförvitliga medborgare och större bland återfalls- än bland förstagångsbrottslingar. Härefter har föreningen anfört.

De nu berörda av beredningen åberopade förhållandena kunna därför icke anses giva stöd för påståendet, att endast förlusten av friheten är av betydelse såsom avskräckande moment i straffet, men ej de former, varunder

frihetsberövandet verkställes. Däremot är det ett känt förhållande, att de nuvarande straffen med nu gällande verkställighetsbestämmelser haft åtminstone en viss allmänpreventiv verkan. Det kan då icke vara riktigt att, med utgångspunkt från så ovissa faktorer, som härutinnan fått ligga till grund för beredningens förslag, helt och hållet bortse icke blott ifrån straffets allmänpreventiva syfte att avskräcka medborgarna i allmänhet från brott utan även från den individualpreventiva verkan, sättet för straffverkställigheten kan medföra å dem, som begått brott, och att i stället helt utforma straffverkställigheten såsom en socialvårdande behandling med syfte att »göra brottslingen i stånd att reda sig efter frigivningen» samt »göra honom livsduglig och ansvarsmedveten».

Visserligen är det klart, att om straffets avskräckningseffekt är begränsad och man dessutom måste utgå ifrån, att man icke kan, oberoende av brottets betydelse för det allmänna, tillgripa hur stränga reaktioner som helst för att förhindra brott, därav också följer, att utrymme finnes för humanitet i straffverkställigheten, utan att därför straffets verkan behöver äventyras. Ehuru brottsligheten under senare år, jämsides med en pågående humanisering av straffen, väsentligen stigit, vill föreningen därför icke heller anse uteslutet, att en ytterligare humanisering av verkställigheten av våra frihetsstraff skulle kunna vara möjlig och följaktligen även önskvärd. Det nu framlagda förslaget synes emellertid gå så långt i detta hänseende, att föreningen ifrågasätter, om straffet överhuvud taget, med den utformning beredningen givit verkställigheten, skall kunna fylla sin uppgift att avhålla från brott och om det ej i stor utsträckning förlorar sin karaktär av straff.

För större delen av brottslingarna torde vistelsen i de moderna bostads- och arbetslokaler, som fångvårdsanstalterna äro avsedda att inrymma, framför allt vistelsen i de öppna anstalterna, med dess trevnad, kamratliga samvaro och tidsfördriv, möjligheten till umgänge med närstående, till deltagande i undervisning även utom anstalten o. s. v. icke uppfattas såsom någon kännbar reaktion å begånget brott. Genom de föreslagna bestämmelserna torde komma att uppnås vad beredningen säger sig eftersträva, »att i möjligaste mån låta förhållandena på anstalten efterlikna livet i det fria». Ett straff utformat efter dessa principer, fyller enligt föreningens mening icke oeftergivliga allmänpreventiva krav.

Statskontoret har anfört följande.

Beredningen har tydligen utgått från att straffets uppgift huvudsakligen skulle hänföra sig till dess förmåga att förebygga förnyad brottslighet från den straffades sida (individualprevention). Denna uppfattning, vilken innebär att strafftillämpningen — straffdom och straffverkställighet — skulle kunna upphöra utan att brottsligheten i samhället nämnvärt ökade, har under de senaste årtiondena utsatts för en ingående kritik. Därvid har framhållits, att straffets väsentliga sociala funktion icke vore att den, som begått ett brott, genom straffet eventuellt kunde återföras till ett laglydigt levnadssätt, utan låge däri att, särskilt på grund av straffets moralbildande verkan, samhällsmedlemmarna i gemen vore inställda på iakttagande av gällande straffrättsregler och därför i stort sett avhölle sig från brott (allmänprevention). Det är tydligt, att vid anslutning till den senare teorien åtgärder för de dömdas tillrättaförande — ehuru självfallet i och för sig av vikt — måste få en mera underordnad betydelse än i det fall att sådant tillrättaförande anses vara straffets egentliga uppgift. Vidare må anföras, att det kan vara föremål för tvekan, huruvida genom de förordade ändringarna i fråga om verkställigheten resultatet av fångvårdens arbete i individualpreventivt syfte kan bliva nämnvärt gynnsammare än med nuvarande organisation.

Statskontoret har vidare erinrat, att enligt beredningens egna uttalanden det vore tveksamt huruvida verkställigheten hade eller kunde ha någon gynnsam inverkan på den straffade, att de sociala och ekonomiska biverkningarna av straffet torde innebära ett större lidande än den egentliga straffverkställigheten och utgöra det största hindret mot den dömdes utveckling till en nyttig samhällsmedlem, samt att vad man under anstaltstiden kunde göra till förebyggande av dessa verkningar ej vore mycket. I betraktande av dessa uttalanden förefölle det statskontoret som om även enligt beredningens mening vinsten av en verkställighetsreform ur samhällelig synpunkt skulle bliva tämligen ringa. Med hänsyn till kostnaderna för den föreslagna reformen, vilka enligt statskontorets mening skulle bliva större än vad beredningen förutsatt, måste det möta betänkligheter att i avbidan på resultatet av straffsystemsutredningen genomföra förslaget i dess helhet. Enligt statskontorets mening borde man i stället för närvarande stanna vid en partiell reform och därvid lämna den nuvarande anstaltsorganisationen i stort sett orubbad.

Överståthållarämbetet har anfört, att det icke kunde bortses från att i straffet borde ingå även ett allvarligt moment av avskräckning. Ämbetet har härom anfört:

Ett utsuddande av skillnaden mellan straff och avkopplande rekreation kan leda till att hos mången viljan till ett liv i laglydnad blir avtrubbad. I förslaget ligger betoningen på humaniteten vid straffverkställigheten, medan effektiviteten vid bestraffningen får träda i bakgrunden. Utan att ingå i mer detaljerad kritik i här åsyftade avseenden må allenast hänvisas till innebörden av stadgandena i 35, 36, 38 och 39 §§ av förslaget med den möjlighet, som där lämnas fånge till fri förlustelse en eller annan timme i någon skogsbacke, i kanske angenäm och ostörd samvaro med en, som åtminstone för tillfället må vara att betrakta som hans trolovade. I det av honom disponerade, efter smak och fallenhet med hovsam enkelhet smyckade ljusa rummet inom anstalten kan han senare i avvaktan på nästa möte ägna sig åt förströende läsning av litteratur eller begagna sig av tillfälle till läsning av tidningar, som det allmänna har att bestå. Han lärer emellertid icke äga ovillkorligen påfordra tillgång till just dagens tidning, men sitt missnöje över bristande förståelse för önskemål i sådant hänseende kan han giva tillkänna i skrivelse till det statliga organ, han kan finna lämpligt bestämma sig för, utan att därvid behöva genera sig med höviska uttryck, vilket av de sakkunnigas majoritet »ansetts kunna undvaras». En av mången värnpliktig ofta förgäves åtrådd önskan att i bråd tid få hjälpa till hemma vid jordbruket får fången tillgodose, liksom han kan få glädja sig med deltagande i stärkande gymnastik eller tumla om i muntrande idrottslekar. Utan att vara hemfallen till fördomar och vanetänkande torde man kunna sätta i fråga, huruvida icke i här åsyftade paragrafer humaniteten på bekostnad av effektiviteten givits allt för stort utrymme.

Länsstyrelsen i Gotlands län, som inledningsvis framhållit vikten av att samhället inriktade sig på att genom profylaktiska åtgärder söka förhindra och bekämpa brottsligheten, har uttalat, att samhällets reaktion mot de asociala individer, som trots alla förebyggande åtgärder överträdde samhällets lagar, borde utformas så, att straffet på bästa sätt fyllde sin dubbla uppgift att såväl verka avskräckande som främja de dömdas tillrättaförande. Läns-

styrelsen — som dock på flera väsentliga punkter, bl. a. i fråga om korttidsfångarnas placering på öppna anstalter, tillstyrkt förslaget — har anfört bl. a. följande.

Därest strafflagberedningens förslag genomföres, kommer detta att medföra en fullständig omläggning av den svenska fångvården. Anstalterna komma icke längre att bliva straffanstalter utan uppfostringsanstalter. För loja, mot samhälle och medmänniskor i en eller annan besvärlig situation mindre ansvarskännande individer kunna anstalterna bliva bekväma försörjningsinrättningar. Straffets allmänpreventiva verkan kommer att så gott som helt försvinna. Beredningen har därför enligt länsstyrelsens mening i åtskilliga punkter gått alldeles för långt i sin strävan att humanisera fångvården och göra livet inom anstalterna till en kopia av livet i friheten. Effektiviteten av straffet kommer därigenom att i hög grad försvagas. Det är enligt länsstyrelsens åsikt nödvändigt, att man fasthåller vid att i straffet skall ingå ett allvarligt moment av avskräckning. Detta synes beredningen vid flera av sina reformförslag alldeles ha bortsett ifrån.

De föreslagna nybyggda öppna anstalterna ha i yttrandet betecknats såsom lyxbetonade, i samband varmed anförts följande.

De dömda komma på sådana anstalter i åtnjutande av förmåner, som tyvärr stora delar av svenska folket ännu sakna. Man kan även fråga sig hur många av de intagna efter en tids vistelse på en sådan öppen anstalt med tillgång till eget rum, antagligen med radio, dagrum, bibliotek, idrottsplan, gymnastiksal m. m. skall finna sig till rätta i den hårda kampen för tillvaron, som kanske möter honom efter frigivningen. Det kan lätt bliva så, att vistelsen på en dylik anstalt för många kommer att te sig som en avkopplande rekreation och icke som ett straff. Särskilt för korttidsfångarna böra de öppna anstalterna göras betydligt enklare och utan tillgång till de olika anordningar för förströelse, som beredningen föreslagit. Även med en enklare utformning av de öppna anstalterna är länsstyrelsen rädd för att straffets allmänpreventiva verkan på många försvagas.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har uttalat, att förslaget innebure ett märkligt avsteg från den välgrundade principen att straffet delvis borde ha en avskräckande verkan. En väsentligt måttfullare humanisering av fångvårdsmetoderna torde vara tillrådlig och mera i överensstämmelse med det utvecklingsstadium det svenska samhället och folket och dess rättsmedvetande i allmänhet hittills nått. *Föreningen Sveriges landsfiskaler* har anfört, att beredningen vid sin analysering av den dömdes inställning till nuvarande strafformer och i sina därav föranledda reformförslag mera syntes ha tagit hänsyn till de intellektuella fångarnas reaktion än till deras, som fostrats i en miljö, vilken gjort dem mer eller mindre predestinerade för brottets bana. På sistnämnda kategori torde en långtgående humanisering av straffverkställigheten icke få den verkan, som beredningen åsyftat. Även *direktören vid centralfängelset i Malmö* har förklarat sig icke kunna dela beredningens åsikt, att verkställighetens utformning vore av sekundär betydelse ur fångens synpunkt. För en del fångar vore detta nog fallet. Men för cirka 60 procent av fångklientelet vore förhållandet det motsatta. Finge detta sistnämnda klientel alltför stora förmåner och friheter under strafftiden, vore det också säkert, att återfallen i brott ej komme att minskas. *Direktören vid centralfäng-*

elset i Härnösand har som sin mening anfört, att det föreliggande förslaget i nitisk iver att reformera vår fångvård överskridit gränserna för det måttfulla och ändamålsenliga. Lagförslaget hade framsprungit ur den humaniserande anda som de senare åren präglat stora områden av samhällslivet. Beredningens förslag, som byggde på deterministisk grund och uppbures av en människosyn, som frånkände individen valfrihet och djupast också ansvarighet, ville göra fängelselivet till en kopia av livet i friheten och ställa fängelset i paritet med andra socialvårdsanstalter. I vissa avseenden gjorde man till och med fängelselivet behagligare än livet på nyssnämnda anstalter. Därigenom hade straffets avskräckande verkan — såväl allmänpreventivt som individualpreventivt — borttagits.

I en del yttranden ha från allmänpreventiva och liknande synpunkter betänkligheter uttalats särskilt i fråga om beredningens förslag att korttidsfångar alltid skulle placeras på öppna anstalter.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har sålunda anfört, att om ett frihetsstraff vore av jämförelsevis kort varaktighet, det i åtskilliga fall kunde hända, att verkställigheten icke komme att kännas som en verklig frihetsförlust, om den icke avsevärt skilde sig från livet utanför fångvårdsanstalterna. I yttrandet har vidare anförts följande.

Även om vissa av de förmåner, som för närvarande tillkomma fängelsefångar, genom förslaget borttagas, komma emellertid förändringarna att tillsammantagna innebära en avsevärd lättnad i verkställigheten för såväl fängelse- som straffångar, och således en minskning i det lidande straffet måste innefatta. Härav följer att straffets avskräckande verkan försvagas. Då de kortvarigaste fängelsestraffen komma till huvudsaklig användning vid brott av sådan typ som rattfylleri, militära disciplinbrott och lindrigare våldsbrott och då deras syfte så gott som uteslutande torde vara att verka avskräckande på såväl den straffade som samhällsmedlemmarna i gemen — någon positivt tillrättaförande behandling kan icke vidtagas på samma sätt som då det gäller de längre frihetsstraffen — kan man antaga, att domstolarna för att ernå den avskräckande effekt de för närvarande eftersträva med dessa kortvariga straff komma att tillämpa längre strafftider. En sådan utveckling kan dock ur andra synpunkter icke anses önskvärd. Att vid de kortvariga straffen anordna verkställigheten på ett sätt som skulle verka hårdare än det som användes beträffande grövre brottslingar med längre strafftider, förefaller kanske till en början mindre tilltalande men synes vara den enda utväg som står till buds, om man vill behålla de korta frihetsstraffen.

Hovrätten är klart medveten om svårigheten att anvisa någon godtagbar lösning av detta problem. Det växelspel som uppstår mellan individual- och generalpreventiva verkningar vid sådana djupgående reformer av verkställigheten, som här föreslagits, är ytterst svårt att överblicka. Hovrätten, som anser att de korta frihetsstraffen ur åtskilliga synpunkter äro att föredraga, är närmast böjd för den uppfattningen att dessa straff böra verkställas i andra, strängare former än de längre straffen.

Föreningen Sveriges häradshövdingar, som förklarat sig icke ha något att erinra mot den föreslagna öppna anstaltsvården för dem, vilkas strafftid uppginge till minst tre månader, har beträffande korttidsfångarna anfört följande.

Vad däremot korttidsfångarna angår är av allmänpreventiva skäl nödvändigt att kravet på skärpa och effektivitet i straffbehandlingen upprätthålles. Detta gäller i första hand dem, som ådömts straffarbete, vilka under hela den korta strafftiden böra avtjäna straffet i sluten anstalt. Denna princip bör emellertid även tillämpas på fängelsefångarna. Det är säkerligen icke någon mening med att den, som ådömts en, två eller tre månaders frihetsstraff, skall få tillbringa denna »strafftid» under förhållanden, som mången gång äro bättre än dem, varunder han i allmänhet lever.

Enligt föreningens mening bör övervägas, om ej städse de tre första månaderna av strafftiden borde avtjänas i sluten anstalt. Såväl av allmänpreventiva skäl som för att erhålla kännedom om den intagne synes nödvändigt att uppehålla kravet på viss isolering under den första tiden av anstaltsvistelsen.

Även *svenska fångvårdssällskapet* har ställt sig kritiskt till förslaget på denna punkt samt därvid anfört:

Mot strafflagberedningens förslag att direkt uttaga alla dem, som ådömts strafftider upp till tre månader, i öppen vård synes den erinringen vara berättigad, att därigenom den allmänpreventiva synpunkten blir föga tillgodosedd. Strafflagberedningen hävdar, att frihetsberövandet i sig har en tillräckligt avskräckande effekt. Om så får anses vara fallet i fråga om dem, som ha längre strafftider, delvis å sluten anstalt, kan det nog ifrågasättas om förhållandet kommer att bli enahanda när det gäller dem, som en eller annan månad få avtjäna sitt straff under jordbruksarbete å en öppen anstalt eller koloni. Individualpreventivt torde knappast heller mycket vara att vinna, eftersom korttidsstraffen helt enkelt inte medge tid till individualvård i större utsträckning och bl. a. därigenom på fackmannahåll alltid betraktats som de mest ineffektiva straffen. Med den utvidgning av den villkorliga domens tillämpning, som är att förutse, torde emellertid »korttidarnas» grupp krympa ihop till ett mindre tal och problemets storleksordning därmed väsentligen reduceras. Under strafflagberedningens fortsatta arbete torde f. ö. korttidsstraffen bli föremål för särskild omprövning.

Anmärkningar mot förslaget i denna del ha vidare framställts av *länsstyrelsen i Uppsala län* som, ehuru den funnit de av beredningen anförda skälen för öppen vård av korttidsfångar beaktansvärda, ansett det tvivelaktigt huruvida fångens tillrättaförande bättre befrämjades genom vård i öppen än i sluten anstalt. Länsstyrelsen har i detta hänseende anfört följande.

Den ur fångens synpunkt kraftigare reaktionen mot hans brottsliga beteende, som placering i sluten anstalt torde innebära, synes enligt länsstyrelsens förmenande i flertalet fall vara ägnad att påverka korttidsfången på ett mera avgörande sätt än vården i öppen anstalt. En stark markering av frihetsberövandet torde i det receptiva tillstånd, i vilket en fånge vid början av strafftiden befinner sig, giva ett för fångens tillrättaförande mera bestående resultat. Korttidsstraffets påverkan på fången torde i grunden vara beroende av straffets avskräckande inverkan. Länsstyrelsen vill därför förorda, att korttidsfånge ådömt straff skall verkställas i sluten anstalt, såframt ej med hänsyn till särskilda skäl arbete bör beredas honom i öppen anstalt.

Liknande synpunkter ha hävdats av *direktören vid centralfängelset i Härnösand,* som anfört att nyttan med de korta frihetsstraffen vore ringa, ofta ingen. Skulle dessa straff dessutom utstås i gemensamhet, kunde de bli ödesdigra, enär någon differentiering av på kolonier intagna korttidsfångar av

helt naturliga skäl icke kunde ske med större tillförlitlighet. *Direktören vid centralfängelset å Långholmen* har beträffande den föreslagna öppna anstaltsvården av korttidsfångar anfört följande

Strafflagberedningen har föreslagit, att straff- och fängelsefångar, när strafftiden understiger tre månader, skola undergå straffet på öppna anstalter på landet och dit skola bl. a. även andra »korttidare» överföras efter en tids observation på sluten anstalt. Att ett dylikt straffavtjänande blir ovanligt humant torde icke kunna bestridas. För en jäktad nutidsmänniska torde en tids vistelse på en dylik lantanstalt åtminstone kroppsligen och i regel även själsligt bli liktydig med rena rama rekreationen. För hans framtid torde det emellertid bli en dyrbar semester och för hans eventuella anhöriga torde så bli fallet även under hans vistelse på anstalt. Utan att på något sätt vilja överdriva risken av menlig påverkan de intagna emellan vågar jag påstå, att även en tids vistelse på en dylik anstalt icke kan undgå att sätta spår efter sig i nämnda avseende. Erfarenheten visar också, att ett mycket stort antal återfallsbrottslingar startat sin bana med ett kort frihetsstraff. Bekantskapen med det nuvarande fängelset har inte verkat avskräckande. Hur skall förhållandet då bli med dessa nya och trivsamma anstalter? Ordet inbjudande ligger här frestande nära med avseende å sådana karaktärer, som icke orka kämpa sig igenom svårigheterna efter den första vistelsen där. Ty ingen vill väl tro att en kortare tids vistelse där skall verka så uppfostrande att recidiv äro uteslutna.

Om man gjorde klart för sig att biverkningarna av frihetsstraff och särskilt efterverkningarna av dessa i regel innebära det största lidandet, kunde man, enligt vad i yttrandet vidare göres gällande, icke uppfatta det annat än som missriktad humanitet att för dessa korttidsfångar uppföra fina och trivsamma anstalter i stället för att söka finna en formel för anstalternas avfolkande från detta klientel.

Även *justitiekanslersämbetet* har ansett tvivelaktigt, huruvida korttidsklientelet — rattfyllerister, våldsverkare och liknande — borde vårdas å öppen anstalt. Någon särskild behandling av dessa fångar syntes icke tarvas utan det väsentliga syntes vara att i möjligaste mån bereda dem en något så när ordentlig sysselsättning. Så länge nuvarande anstalter kunde användas härför, borde de ock tagas i anspråk för detta ändamål. Härigenom skulle nya kostnadskrävande öppna anstalter tills vidare kunna undvaras för detta klientel.

I vissa yttranden har gjorts gällande att utsikten till en anstaltsvistelse i de föreslagna formerna skulle kunna uppmuntra till brotts begående. Enligt vad *statskontoret* anfört kunde det icke anses utan vidare uteslutet att, om de av beredningen föreslagna uppmjukningarna av straffverkställigheten genomfördes, en anstaltsvistelse skulle framstå såsom en acceptabel lösning av förefintliga svårigheter för vissa personer, särskilt inom återfallsklientelet, eller i vissa situationer, t. ex. vid svårartad arbetslöshet. *Länsstyrelsen i Gotlands län* har ansett, att då en anstaltsvistelse efter beredningens förslag skulle för många intagna medföra bättre förmåner än vad stora delar av svenska folket åtnjöte, detta kunde leda till att straffet i stället för att verka avskräckande komme att fresta till åtgärder ägnade att med-

föra intagning. Enligt vad länsstyrelsen erfarit förekomme det redan nu att dömda personer framhölle, att de hellre sutte i fängelse än fullgjorde militärtjänst. *Direktören vid centralfängelset i Härnösand* har likaledes yttrat, att det vore felaktigt att göra fängelsevistelsen så angenäm att den föredroges framför t. ex. militärtjänsten. Tyvärr funnes redan talrika exempel härpå. Det hade blivit en vanlig företeelse, att unga män, som varit i fängelse någon kortare tid, vid frigivningen förklarade, att de hellre toge »kåken» än »lumpen». Även om man kunde få höra åsikter, som ginge i en annan riktning, vore det dock uppenbart, att större delen av åtminstone korttidsfångarna funne sig väl tillrätta med livet sådant det för närvarande gestaltade sig i fångvårdsanstalterna. Om beredningens förslag genomfördes skulle förhållandena vid de svenska fängelserna under andra konjunkturer än de rådande, t. ex. under massarbetslöshet, komma att fresta till brott i stället för att verka avskräckande. Jämväl *föreningen Sveriges landsfiskaler* har uttalat farhågor för att sådana öppna anstalter som de förslaget skisserat kunde tänkas komma att utöva en attraktiv verkan på personer av den typ som till följd av arbetsovilja och vagabondliv ej läte sig inpassa i ett ordnat samhällsliv.

Mot förslagets grundprinciper har jämväl riktats kritik från individualpreventiva synpunkter. *Socialstyrelsen* har anfört, att beredningen överhuvud taget endast föga befattat sig med arten av den positiva vård som brottslingar borde undergå i straffanstalten. Betänkandet hade knappast nått fram till vad som med rätta ansåges vara kärnpunkten i den moderna kriminalpolitiken, nämligen en kausal syn på brottslighetsproblemet. Därav komme sig också den ringa plats, som lämnats åt de medicinska synpunkterna vid de intagnas personliga vård och behandling samt åt den sociologiska undersökningen av de miljöfaktorer, som varit verksamma vid brottets tillkomst.

Vad särskilt angår den medicinska delen av vården har socialstyrelsen anmärkt, att beredningen uppenbarligen icke förutsatte en regelmässig medverkan av läkare vid behandlingen av de psykiskt abnorma vid de vanliga fångvårdsanstalterna. I mycket stor utsträckning hade psykisk abnormitet befunnits utgöra brottslighetens förutsättning och sådan påfordrade i sig själv läkares medverkan vid hela behandlingen och ej blott vid särskilda tillfällen. På denna punkt hade det icke i betänkandet givits uppslag för mera rationella vårdformer än de nuvarande. Med avseende på förvarade och internerade hade strafflagberedningen funnit sig böra föreskriva samråd med läkare även i behandlingsfrågor. Sådant samråd skulle med hänsyn till de psykiskt abnorma vara befogat även på övriga anstalter. *Medicinalstyrelsen* har däremot funnit, att det genom vissa bestämmelser i förslaget väl sörjts för att nödvändiga medicinska synpunkter på verkställigheten finge göra sig gällande. Styrelsen har emellertid i vissa hänseenden kritiserat förslagets ståndpunkt beträffande de medicinska organen för verkställigheten.

I vissa yttranden från fångvårdsmannahåll har lagts särskild vikt vid klientelets uppfostran i socialt och etiskt hänseende. *Direktören vid centralfängelset i Härnösand* har anfört, att en fängelsevistelse borde i huvudsak ha karaktären av en reträtt från det vanliga livet för att fången därigenom skulle komma till besinning samt fostras och utbildas för livet i frihet. Beredningen hade icke tillräckligt beaktat fångvårdens pedagogiska verksamhet, som borde ha till mål att genom moralisk och etisk påverkan visa de intagna tillrätta och fostra dem till samhällssinnade människor. Hos fångar påträffade man ofta allvarliga brister i fråga om allmänt uppträdande, kroppslig och andlig hygien, medborgerligt ansvar och bildning samt ekonomiskt handlande. Det räckte icke, att fången under strafftiden behandlades med aktning för hans människovärde. Brister av nyssnämnt slag borde botas, och anstaltstiden borde utnyttjas till att skänka den intagne något verkligt positivt, bibringa honom människovett och kännedom om de skyldigheter och det ansvar han som människa och medborgare hade gentemot samhället, sina närmaste och sig själv. För hans framtids skull vore det humanare att låta dylik kunskap gå före den tidnings- och förströelseläsning, som beredningen så högt värdesatte. Liknande synpunkter ha anförts av *direktören vid centralfängelset i Norrköping,* som särskilt betonat vikten av att kräva medverkan av den intagne i återanpassningsarbetet. Huvudvikten i lagförslaget vore lagd vid förmånerna. De enda förpliktelser som förslaget ålade de intagna kunde sammanfattas i facktermen »anstaltsvana», men skyldigheterna borde peka längre. Förslagets grundläggande regel bruste allvarligt i formuleringen. Uttrycket att den intagne skulle behandlas med aktning för hans människovärde vore en allmän och ganska nött fras. Även i yttrandena från vissa andra representanter för fångvården, bl. a. *svenska fångvårdssällskapet* och *direktörerna vid centralfängelserna å Långholmen* och i *Härnösand* har anförts, att stadgandet att intagen skulle behandlas med aktning för hans människovärde vore överflödigt, eftersom den princip det hävdade vore självklar. Dess intagande i lagen skulle utgöra ett unikum i svensk lagstiftning och vara ett uttryck för misstroende mot fångvårdens personal och kunde på sin höjd ha existensberättigande i en arbetsordning eller ett reglemente. Även *fångvårdsstyrelsen* har ifrågasatt, huruvida icke nämnda stadgande borde införas i en stadga, instruktion eller arbetsordning.

I fråga om den vidgade användningen av öppna vårdformer ha, utöver vad av det föregående framgår, gjorts vissa uttalanden av mera principiell innebörd. *Länsstyrelsen i Kalmar län* har framhållit vikten av att all möjlig hänsyn toges till risken för rymning. I yttrandet har anförts följande.

De goda erfarenheter fångvårdsmyndigheterna haft av behandlingen av fångar, som varit intagna å landets mest öppna anstalt, Singeshult, synas icke utan vidare kunna vara att påräkna för alla de öppna anstalter, som enligt förslaget skola upprättas. Länsstyrelsen har erfarenhet av förhållandena i den inom länet belägna kolonien Ödevata, som sedan någon tid användes för

förvar av utlänningar. Under tiden den 24 maj 1943—den 31 december 1944 har till Ödevata från rannsakningshäktet i Kalmar överförts 121 såsom pålitliga ansedda utlänningar. Vederbörande direktör för rannsakningshäktet har följt de å kolonien Ödevata i förvar tagna utlänningarnas uppförande och så snart de visat opålitlighet och dåligt uppförande återtagit dem till slutet förvar i rannsakningshäktet. Trots dessa försiktighetsmått hava under ovan angivna tidrymd tio av de 121 utlänningarna rymt från Ödevata. Flera av nämnda tio utlänningar hava under vistelsen på fri fot begått stölder i trakten. Ändock hava många avhållande moment mot rymning förelegat för utlänningarna såsom obekantskap med ortens förhållanden, svårighet att tala svenska m. m. Det sagda visar, att fångvårdsmyndigheterna böra taga stor hänsyn till rymningsrisken. Ofta förekommande rymningar föranleda osäkerhet för ortsbefolkningen och ökat arbete för den lokala polismyndigheten, varjämte allmänhetens förtroende till fångvårdsmyndighetens förmåga att fylla sin uppgift försvagas.

Mot bakgrunden av det sålunda anförda har länsstyrelsen funnit beredningens i motiven anförda uttalande, att man i vissa fall hellre borde taga risken för rymning än äventyra behandlingens resultat genom att hålla fången instängd i ett slutet fängelse, vara onödigt tillspetsat.

Ur säkerhetssynpunkt har även *fångvårdsstyrelsen* ställt sig tveksam till införandet av öppen anstaltsvård i den utsträckning som föreslagits. Styrelsen har i detta hänseende anfört följande.

Beträffande de öppna anstalterna anser sig styrelsen främst böra framhålla, att dessa ur säkerhetssynpunkt medföra en del risker. Man får ej vänta sig för mycket av differentieringen. Den kan slå fel, icke minst med tanke på att en stor del av klientelet — de med kortare straff än tre månader — från början skola placeras på öppna anstalter. Om differentieringen ej fungerar tillfredsställande, medför detta givetvis i första hand fara för ordningens upprätthållande. Ett fåtal olämpliga typer kunna hastigt skapa oro inom hela anstalten. Att det vid anstalter med öppen karaktär föreligger risk för olovlig förbindelse mellan de intagna och yttervärlden framgår av händelser som för icke så länge sedan inträffat vid vissa utlänningsförläggningar här i landet. Förlusten av friheten är, såsom beredningen framhåller, det mest kännbara för den som undergår frihetsstraff och även om möjligheterna att genom rymning på ett varaktigt sätt förskaffa sig friheten numera äro små, finnes dock alltid risk för rymning. Och när flera leva tillsammans under fria former kan en sådan i elakartade fall ta stora proportioner. Skadegörelse m. m. på angränsande egendom är enligt styrelsens erfarenhet också en konsekvens som man får räkna med vid rymning. Det har visserligen påpekats, att rymningar mycket sällan förekomma vid fångvårdens nuvarande kolonier å Singeshult och Rödjan, men detta beror på att de fångar, som placeras å nämnda kolonier, först efter noggrann gallring och efter viss tids straff å sluten anstalt fortsätta och i regel avsluta sina straff å nämnda kolonier.

Fängvårdsstyrelsen har även från andra synpunkter ställt sig tveksam till utformningen av den öppna anstaltsvården, samt därvid framhållit att de små öppna anstalterna eller anläggningarna hade sin begränsning. De kunde icke som större och mera centralt belägna anstalter få de organ för pedagogisk påverkan som låge i en mångsidigare personaluppsättning, omfattande arbetsutrustning och rikhaltigt bibliotek. Detta erfordrades för en fångbe-

handling som satte sig större mål före än att hålla de intagna sysselsatta. Med åberopande av ett av *direktören vid centralfängelset i Mariestad* avgivet yttrande har *styrelsen* vidare, i anledning av beredningens uttalanden om fångarnas sysselsättning å de öppna anstalterna, framhållit, att jordbruks-, odlings- och skogsarbete visserligen vore synnerligen lämpligt för fångar, som passade därför, men att flertalet fångar vore från städerna och därför utan erfarenhet av sådana arbeten. Korttidsfångarna borde därför i stor utsträckning få ägna sig åt verkstadsarbete (slöjd, snickeri) eller annat arbete som de i regel bättre kände till. Sådana verkstäder borde anordnas i öppna anstalter av permanent karaktär, ej i barackbyggnader där utrymmet vore trångt och förhållandena olustiga. Med hänsyn till det sagda ville fångvårdsstyrelsen förorda att man vid utbyggandet av det nya anstaltssystemet ginge försiktigt fram, särskilt när det gällde att tillskapa nya kolonier och förläggningar. Ej heller de nybyggda öppna anstalterna borde placeras alltför långt från bebyggda trakter. Det borde beaktas att en isolerad anstalt eller anstaltsavdelning hade att brottas med större svårigheter när det gällde rekrytering av anstaltens personal.

De av fångvårdsstyrelsen anförda synpunkterna på arbetet vid de öppna anstalterna och på dessas belägenhet ha även framhävts av *svenska fångvårdssällskapet,* som betonat betydelsen av att de öppna anstalterna verkligen finge möjligheter att vid sidan av jordbruks- och trädgårdsarbete hålla verkstäder för sysselsättning och utbildning inom det mekaniska facket eller snickeri. Mera allmänt har sällskapet beträffande den föreslagna utvidgningen av den öppna anstaltsvården förklarat sig intet ha att erinra däremot under förutsättning att någon tids observation å sluten anstalt föreginge uttagning till öppen vård. Det system, som i detta avseende tillämpades beträffande ungdomsfängelse-, förvarings- och interneringsklientelet, syntes i princip förebildligt.

Direktören vid straffängelset i Kristianstad har särskilt uppehållit sig vid frågan om de föreslagna öppna anstalternas storlek och därvid åberopat sin erfarenhet som styresman under en följd av år vid den öppna ungdomsanstalten å Skenäs. Bl. a. med hänsyn till önskvärdheten av personlig kontakt med de intagna borde en öppen anstalt vara avsedd för högst ett 50-tal intagna. Det vore av vikt att anstalterna förlades i närheten av städer. Vidare vore det mindre välbetänkt att hava såväl verkstads- som jordbruksdrift å en och samma anstalt. Slitningar uppstode nämligen lätt därigenom att de flesta ville arbeta i jordbruk på sommaren och i verkstad på vintern.

Även *direktören vid centralfängelset i Malmö* har ansett, att beredningen fäst för stora förhoppningar vid sådana sysselsättningar som väg-, dikningsoch torvmossearbete. Korttidsfångar kunde i allmänhet erhålla handräckningsarbete och dylikt på en större anstalt, varför det torde vara onödigt att transportera dem till förläggning. Direktören ställde sig mycket tveksam till förläggningar av provisorisk karaktär för mera tillfällig sysselsättning av de intagna. I stället borde inköpas några större egendomar, som befunne sig i dåligt skick beträffande byggnader och jord. På sådana mera stabila för-

läggningar torde fångarna kunna beredas intresseväckande arbete i mångahanda arbetsgrenar. Sedan en sådan egendom satts i stånd, skulle den kunna avyttras, eventuellt med en ej obetydlig vinst. *Landsfogden i Skaraborgs län* har framhållit, att det varken vore lämpligt eller ekonomiskt att driva jordbruksanstalter med fångar som icke före fängelsevistelsen sysslat med jordbruksarbete.

Ur behandlingssynpunkt ha de starkaste invändningarna mot den föreslagna utvidgningen av den öppna anstaltsvården framställts av *direktören vid straffängelset i Vänersborg,* som framhävt risken för menlig påverkan fångar emellan vid vistelse i gemensamhet på öppen anstalt. De föreslagna reglerna skulle, enligt vad i yttrandet anföres, med visshet leda till att de omhändertagna försämrades under anstaltsvistelsen. Ett sådant sammanförande av fångarna skulle vara mindre humant än att behandla dem i enrum. Det sagda gällde icke endast fångar med kortare strafftid än tre månader utan i ännu högre grad dem som eljest dömdes till straffarbete eller fängelse.

I sistnämnda yttrande har vidare riktats kritik mot den föreslagna begränsningen av enrumsstraffet på slutna anstalter. Ett rätt anordnat cellstraff medförde, enligt vad i yttrandet uttalas, goda verkningar av moralisk, psykisk och fysisk natur. Det gåve bättre möjligheter till en individualiserad behandling. Vidare vore det en fördel att efter hand kunna bevilja den intagne en friare behandling i stället för att i många fall nödgas inskränka en frihet som han åtnjutit från straffets början. Cellstraffet borde dock bättre avpassas efter nutida krav, bl. a. genom en mera hemlik cellinredning, radio, tidningsläsning och bättre hygien.

Invändningar mot förslaget i sistnämnda hänseende ha i övrigt framställts endast i ett fåtal yttranden. *Direktören vid centralfängelset i Malmö* har anfört, att det aldrig kunde komma att äga rum en fullt tillfredsställande fördelning av klientelet och att det fördenskull vore beklagligt att beredningen nu föreslagit en nära nog fullständig återgång till gemensamhetsstraffet även vid slutna anstalter. *Direktören vid centralfängelset i Härnösand* har anfört, att fångvårdstjänstemannen i sitt fostrande arbete, hur egendomligt det än läte, haft en god hjälp i cellstraffet, som i sin modifierade form vore betydligt bättre än sitt rykte. Han uttalar vidare tveksamhet, huruvida differentieringsfrågans många viktiga och svårlösta detaljer skulle kunna bemästras, så att den nya formen av gemensamhet komme att bliva riskfri. Det skulle icke förvåna honom, om cellstraffet komme tillbaka i annan skepnad. Enligt vad i yttrandet vidare anföres borde fånge, som underginge det föreslagna observationsförfarandet, hållas isolerad från andra fångar jämväl under promenad. Beredningen hyste enligt hans mening en överdriven skräck för de s. k. cellgårdarna. Dessa vore visserligen på de flesta fängelser alldeles för små, men detta förhållande kunde ändras. Sammanförandet av fångar under promenad hade visat sig innebära större risker för andlig smitta än gemensamhet under andra former. Det vore därför humanare att låta observationsfångarna även under promenaderna hållas åtskilda från varandra.

I yttrandet har vidare anförts, att beredningen icke tillräckligt markerat skillnaden mellan sluten och öppen anstalt. De slutna anstalterna skulle, med de många inkörsportar som beredningen ville öppna, icke längre bli de säkra förvaringsställen som vissa fångkategorier krävde.

Förslagets ståndpunkt att den progressiva behandlingen av de intagna bör väsentligt inskränkas har lämnats utan erinran i flertalet yttranden. Instämmande yttranden föreligga i detta hänseende bl. a. från *fångvårdsstyrelsen, länsstyrelserna i Malmöhus, Gävleborgs* och *Gotlands län* samt *direktörerna vid centralfängelserna å Långholmen* och i *Malmö. Styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare* har däremot uttryckt farhågor för att de särskilda förmåner, som på grund av ådagalagd arbetsflit och gott uppförande kunde tillerkännas intagen, icke skulle komma att framstå såsom i högre grad eftersträvansvärda, och *justitiekanslersämbetet* har anfört, att sådana förmåner som brevväxling, mottagande av besök, permission, läsning m. m. kanske till en del icke borde beredas fångarna i föreslagen omfattning förrän efter det viss tids straff avtjänats och således icke komma korttidsfångarna till del. Även *föreningen Sveriges häradshövdingar* har påyrkat, att vissa lindringar i isoleringen icke skulle ifrågakomma förrän viss del av strafftiden förflutit.

I fråga om de intagnas förmåner och rättigheter har den föreslagna utvidgningen av de intagnas rättigheter i stort sett vunnit anslutning i yttrandena, även om, såsom i det föregående framhållits, vissa myndigheter anfört betänkligheter ur allmänpreventiva och liknande synpunkter. Beträffande en del detaljfrågor angående de intagnas studier, fritidssysselsättning, rätt till brevväxling och rätt att mottaga besök ha vissa erinringar gjorts mot vad beredningen föreslagit. Jämväl förslaget att utvidga möjligheterna för intagen att erhålla permission har föranlett invändningar i yttrandena. För innehållet i dessa anmärkningar skall jag senare redogöra. Här må endast anmärkas, att *direktören vid vårdanstalten å Hall* uttalat, att han ställde sig betänksam till den föreslagna nivelleringen av olika kategorier intagnas förmåner. Den tidsobestämda anstaltsvistelsen drabbade ytterst hårt vid jämförelse med ett straffarbetsstraff, där man på förhand kände frigivningsdagen. Det hade varit gott för fångvårdsmannen att kunna påvisa för den på obestämd tid intagne, att han som kompensation vore tillerkänd åtskilliga förmåner, som en straffånge saknade.

Såsom i det föregående nämnts ha vissa myndigheter ansett att det i verkställighetshänseende borde bibehållas en mera markerad skillnad mellan straffarbete och fängelse, åtminstone så länge de kvarstode som särskilda straffarter. *Styrelsen för Sveriges advokatsamfund* har i detta hänseende ytterligare anfört, att fängelsefånge icke borde kunna förvägras att undergå straffet i sluten anstalt, och om han vore intagen på sådan anstalt borde han själv få skaffa sig eller mottaga underhåll som vore förenligt med måttlighet och enkelhet. I samband därmed har styrelsen starkt

ifrågasatt riktigheten av beredningens uttalande, att fängelsestraffet ej sällan framstode som ett klassbetonat straff, vilket gynnade de bättre situerade brottslingarna. Borttagandet av möjligheten för fängelsefånge att skaffa sig egen kost innebure, att man tillfogade den fånge som eljest skulle kunna skaffa sig denna lilla förmån ett lidande utöver vad som drabbade åtskilliga medfångar. Det syntes vidare svårt att angiva bärande motiv för åsikten, att olika regler borde gälla beträffande möjligheten för fängelsefånge att skaffa sig å ena sidan bekvämlighet och å andra sidan kost. Förslaget att fängelsefångar, som vore intagna i sluten anstalt, icke längre skulle få skaffa sig egen mat har däremot uttryckligen tillstyrkts av *länsstyrelsen i Gotlands län,* som anfört, att man därigenom undveke att framställa fängelsestraffet såsom en förmån för de välsituerade. I samma riktning har *direktören vid centralfängelset i Växjö* uttalat sig.

Förslaget till ändring av 4 kap. 6 § strafflagen, innebärande att fängelse som den dömde utstått skall anses lika med straffarbete när det skall avräknas å sådant straff, har i regel tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de avgivna yttrandena. Uttryckliga tillstyrkanden föreligga bl. a. från *justitiekanslersämbetet,* som funnit övervägande skäl tala för den föreslagna ändringen, och *hovrätten över Skåne och Blekinge,* som uttalat att ändringen stode i god överensstämmelse med utjämningen av skillnaden mellan straffarbete och fängelse. Hovrätten har emellertid velat upphäva den gällande reduktionsregeln även i ett annat avseende, nämligen när förvandlingsfängelse skall verkställas i samband med straffarbete. I hovrättens yttrande anföres i denna del följande.

I detta sammanhang uppställer sig emellertid frågan, om icke reduktionsregeln mellan straffarbete och fängelse även borde borttagas, då förvandlingsfängelse sammanträffar med straffarbete. Då någon egentlig skillnad i verkställigheten icke föreligger, synes det hovrätten omotiverat, att förvandlingsstraffet skall sänkas till hälften, så snart det skall verkställas i samband med en dom å straffarbete. Ehuru ett upphävande av reduktionsregeln för detta fall kommer att i förhållande till vad nu gäller verka till nackdel för de dömda, finner hovrätten det vara inkonsekvent att bibehålla regeln. Som dess upphävande torde kunna ske utan några olägliga konsekvenser i annat avseende, förordar hovrätten att den skall upphöra att gälla.

Även *föreningen Sveriges landsfogdar* har ifrågasatt ett mera vidsträckt upphävande av den gällande reduktionsregeln, nämligen så, att denna icke skulle gälla vid tillämpning av 4 kap. 5 § strafflagen. Till stöd härför har föreningen, som understrukit att gränsen mellan straffarbete och fängelse ytterligare utjämnades genom förslaget, anfört att reduktionsregeln under vissa förhållanden kunde leda till mindre tilltalande resultat. I yttrandet åberopas följande exempel.

Därest en fånge, som börjat avtjäna 2 månaders straffarbete, rymmer efter en månad och därefter tillsammans med en kamrat, som tidigare är ostraffad, förövar nytt brott, som för båda anses förskylla 8 månaders fängelse, skulle rymmaren få en ny strafftid om allenast 5 månader under det att kamratens strafftid bleve 3 månader längre. Avtjänas straffen å samma anstalt och

under i övrigt så gott som lika förhållanden, måste detta framstå som orimligt för den sistnämnda av de båda dömda.

Länsstyrelsen i Örebro län har förklarat sig icke vara beredd att tillstyrka den föreslagna ändringen. Konsekvensen fordrade, enligt vad i yttrandet anförts antingen att den nu gällande reduktionsregeln upphävdes och att fängelsestraff generellt sattes lika med straffarbete eller ock att reduktionsregeln bibehölles i full utsträckning. I strafflagstiftningens nuvarande läge syntes det riktigast att i förevarande avseende följa sistnämnda linje.

IV. Departementschefen.

Sedan mitten av förra århundradet ha de tidsbestämda frihetsstraffen i Sverige liksom i andra länder utgjort grundstommen i det straffrättsliga reaktionssystemet. Sin prägel ha de erhållit främst därav att cellstraffet ingått såsom ett betydelsefullt led i verkställigheten och fängelsebyggnaderna inrättats i syfte att tillgodose de synpunkter som legat till grund för cellstraffet, nämligen att fången skulle avskiljas från andra fångar och från yttervärlden.

Vid tiden för cellstraffets införande knötos stora förhoppningar till dess förmåga att påverka brottslingar i förbättrande riktning och därigenom bidraga till att minska brottsligheten. Otvivelaktigt innebar också denna reform i förhållande till straffverkställigheten i de tidigare gemensamhetsfängelserna ett stort framsteg. Efter hand som utvecklingen fortskridit ha emellertid allt flera kritiska röster höjts mot de gängse formerna för verkställandet av frihetsstraffen såväl från humanitära synpunkter som med hänsyn till effektiviteten. Ett omfattande reformarbete har redan ägt rum på det straffrättsliga reaktionssystemets område men detta har huvudsakligen kännetecknats av en strävan att undvika användandet av frihetsstraff till förmån för kriminalvård i frihet eller anstaltsbehandling under andra former än den normala straffbehandlingen. Däremot har straffbehandlingen såsom sådan icke hos oss blivit föremål för någon mera radikal omvandling. Under de senaste årtiondena, och framför allt under de senaste åren, ha visserligen en del reformer genomförts även på detta område; i synnerhet har cellstraffets användande avsevärt begränsats. Men dessa reformer ha i stort sett endast inneburit ett modifierande av de hävdvunna verkställighetsformerna och det torde icke kunna förnekas att, såsom i vissa yttranden över strafflagberedningens betänkande anförts, utvecklingen på straffverkställighetens område icke hållit takt med det straffrättsliga reformarbetet i övrigt. Att det i vida kretsar anses föreligga ett behov av en straffverkställighetsreform bestyrkes därav att strafflagberedningens betänkande med dess i vissa hänseenden genomgripande reformförslag i flertalet yttranden icke föranlett några mera principiella erinringar. Det kan anmärkas, att såväl samtliga rikets hovrätter som de tre ämbetsverk, vilka ha överinseendet över vården av personer som omhändertagits för samhällsvård, nämligen fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen och medicinalstyrelsen, alla an-

sett en reform av straffverkställigheten vara påkallad. Den höga återfallsprocent, som enligt beredningens betänkande föreligger i fråga om de till frihetsstraff dömda och som är särskilt utpräglad i fråga om dem som flera gånger undergått sådant straff, gör det angeläget att man söker uppnå bättre resultat av straffverkställigheten genom en rationellare behandling av de dömda i brottsförebyggande syfte. Även om måhända skapandet av en effektiv eftervård i detta hänseende har den största betydelsen, torde även i fråga om anstaltsvistelsen åtskilligt kunna uträttas. I likhet med strafflagberedningen och flertalet av de hörda myndigheterna finner jag det fördenskull angeläget att frågan om en straffverkställighetsreform upptages till övervägande.

I vissa yttranden över strafflagberedningens förslag har, under erinran om de principiellt viktiga frågor på straffsystemets område som alltjämt äro olösta och skola undersökas av strafflagberedningen, ifrågasatts huruvida det vore lämpligt att, utan avvaktan på resultatet av beredningens fortsatta arbete, nu skrida till en genomgripande reform av verkställighetsreglerna. Därvid har anförts, att frågan om straffarternas och de straffrättsliga skyddsåtgärdernas utformning först borde erhålla sin lösning, innan frågan om verkställighetsreformen upptoges till behandling. I annat fall kunde det ej undvikas, att verkställighetsreglerna ganska snart finge underkastas en mer eller mindre fullständig omarbetning. I ett yttrande har det betecknats som en oegentlighet att den gällande strafflagen fortfarande vore i princip baserad på vedergällningsteorien, medan enligt beredningens förslag straffverkställigheten endast bleve ett uttryck för samhällets ogillande av brottet. Det har också i flera yttranden påpekats, att enligt en på många håll omfattad åsikt de korta frihetsstraffen borde utmönstras ur straffsystemet och ersättas av andra former för samhällsingripande av icke frihetsberövande natur. Att binda utvecklingen vid en ny anstaltsorganisation av det slag strafflagberedningen ifrågasatt vore vid sådant förhållande icke välbetänkt. Socialstyrelsen har i sitt yttrande uttalat, att även av andra skäl en minskning av fångvårdens framtida utrymmesbehov vore att förutse. Den kriminalpolitiska utvecklingen komme enligt styrelsens mening att leda till att självsligt abnorma brottslingar efter hand komme att i avsevärd omfattning avskiljas från fångvården för att erhålla medicinsk behandling utom fångvårdens ram. Även vissa andra kategorier intagna, bl. a. alkoholistbrottslingar, kunde förväntas komma att avskiljas från fångvårdsanstalterna. Fångvårdens uppgifter komme på så sätt att bliva långt snävare än beredningen förutsatt.

Vad sålunda anförts mot genomförandet av en verkställighetsreform innan frågan om straffsystemets framtida uppbyggnad blivit löst är enligt min åsikt icke av beskaffenhet att böra föranleda uppskov. Såsom strafflagberedningen framhållit måste det anses vara ett synnerligen betydelsefullt socialt spörsmål på vad sätt samhället ordnar behandlingen av de personer som på grund av brott finnas böra omhändertagas. Beredningen har erinrat, att under normala tider omkring 4 000 och vid nuvarande stegring av brottsligheten ungefär 6 000 personer årligen intagas på våra fångvårdsanstalter

för undergående av frihetsstraff eller för frihetsberövande skyddsåtgärder, samt att beläggningen på fångvårdsanstalterna under normala tider utgör omkring 1 900 och för närvarande uppgår till inemot 3 000 intagna. Det är uppenbart att samhället i eget intresse bör tillse, att detta stora klientel får en behandling, som ur samhällets synpunkt är den mest effektiva för det avsedda syftet — brottslighetens bekämpande. Att undanskjuta en i och för sig önskvärd reform på området i avbidan på andra reformkravs tillgodoseende kan vid sådant förhållande icke anses försvarligt.

Några större praktiska olägenheter torde icke heller vara att befara av en omedelbar reform av straffverkställigheten. I det föregående har jag nämnt, att reformarbetet på straffsystemets område kännetecknats av en strävan att inskränka användningen av de ordinära tidsbestämda frihetsstraffen. I deras ställe ha delvis trätt olika former av kriminalvård i frihet eller frihetsberövande åtgärder av helt eller relativt tidsobestämd varaktighet — tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring och internering. Även om genom denna utveckling det vanliga fängelseklientelet minskat och som en följd av det fortsatta reformarbetet måhända kommer att ytterligare minska i antal, måste man dock enligt min mening räkna med att de tidsbestämda frihetsstraffen även i ett reformerat straffsystem komma att representera samhällets normala reaktion mot dem som begått brott av jämförelsevis allvarlig beskaffenhet. För det fortsatta reformarbetet på straffsystemets område kan det icke utgöra något hinder att verkställigheten av de nuvarande strafformerna dessförinnan moderniseras i den riktning strafflagberedningen föreslagit. Tvärtom synes det för straffsystemets slutliga utformning vara av betydelse, att formerna för verkställigheten av det ordinära frihetsstraffet äro fastslagna. Avgränsningen av de områden, för vilka andra straffrättsliga reaktionsåtgärder böra inträda, kommer därigenom att underlättas. Vad angår den i vissa yttranden särskilt berörda frågan, huruvida det är tillrådligt att på verkställighetsstadiet genomföra en sådan utjämning av förhållandet mellan straffarbete och fängelse som strafflagberedningen ifrågasatt utan att samtidigt en sammansmältning av dessa båda straffarter till en gemensam strafform i andra hänseenden äger rum finner jag erinringarna kräva beaktande. Jag skall i det följande återkomma till detta spörsmål.

Invändningen, att fångvårdsklientelet framdeles kunde komma att minskas, har betydelse främst med hänsyn till anstaltsorganisationen. I nuvarande läge kan uppenbarligen icke med säkerhet förutses, vilken inverkan ett reformerat straffsystem kommer att utöva på fångvårdens anstaltsväsende. Med anledning av vad i yttrandena anförts i detta hänseende vill jag emellertid framhålla, att det synes osannolikt, att användningen av korta frihetsstraff skulle komma att i mera väsentlig mån inskränkas. Tanken att ersätta kortvariga frihetsstraff med något slag av ekonomiska sanktioner i form av utkrävande av skadestånd o. dyl. torde icke kunna genomföras beträffande större delen av korttidsklientelet. Det övervägande antalet av dem som dömas till korta frihetsstraff utgöres nämligen under normala tider av ratt-

fyllerister och andra, som icke genom sitt brott vållat materiell skada och för vilka det fördenskull icke kan ifrågakomma att ersätta frihetsstraffet med fullgörande av skadeståndsskyldighet. Enbart rattfylleristerna utgjorde år 1939 bortåt 70 procent av dem som erhållit kortare straff än tre månader. Att i en nära framtid på annat sätt, t. ex. genom utvidgad tillämpning av böter, väsentligt minska användningen av frihetsstraff för dessa grupper, som ju väsentligen dömas av rent allmänpreventiva skäl, lärer icke heller vara möjligt. För överskådlig tid framåt torde man fördenskull ha att räkna med att korta frihetsstraff måste tillgripas. Beträffande behandlingen av psykiskt abnorma brottslingar vill jag erinra, att de vid innevarande års riksdag beslutade ändringarna i strafflagens tillräknelighetsbestämmelser åsyfta en inskränkning i antalet straffriförklaringar och alltså gå i motsatt riktning till den utveckling socialstyrelsen velat ifrågasätta. Jag kan sålunda ej finna skäl antaga, att inom en nära framtid det klientel som nu omhändertages på fångvårdsanstalterna skulle komma att i större utsträckning omhändertagas utanför desamma. Även om det av beredningen framlagda förslaget i huvudsak accepteras, torde man, med iakttagande av nödig varsamhet vid utbyggande av anstaltsväsendet, icke behöva befara några sådana olägenheter, att de skulle hindra att verkställighetsreformen genomföres redan nu.

Beredningens förslag till verkställighetslag omfattar förutom straffarbete och fängelse även förvaring och internering. Däremot har beredningen avvisat tanken att i detta sammanhang till reglering upptaga jämväl föreskrifterna om verkställighet av ungdomsfängelse. Såsom skäl härför har beredningen anfört, att de nuvarande reglerna på detta område syntes fungera fullt tillfredsställande samt att verkställigheten av ungdomsfängelse företedde större skiljaktigheter i förhållande till verkställigheten av straffarbete och fängelse än vad som vore fallet med verkställigheten av förvaring och internering. Beredningen har vidare ej funnit anledning att till granskning upptaga reglerna om verkställighet av tvångsuppfostran, som enligt beredningen närmast vore att likställa med skyddshemsvård och som genom tillämpning av de nya lagarna om villkorlig dom och om åtalseftergift komme att få starkt minskad betydelse.

Fångvårdsstyrelsen har för sin del påyrkat, att den föreslagna verkställighetslagen skulle omfatta även ungdomsfängelse. Därvid har styrelsen anfört bl. a. att det ur rättssäkerhetssynpunkt vore av lika stor vikt för till ungdomsfängelse dömda som för straffångar och fängelsefångar att verkställigheten av straffet reglerades i lag och icke i administrativ författning. Denna ståndpunkt synes välgrundad och vederlägges icke av vad strafflagberedningen anfört till stöd för att beredningen icke medtagit ungdomsfängelse i sitt förslag. För min del är jag av den uppfattningen, att man bör antingen begränsa reformen att uteslutande avse verkställigheten av de tidsbestämda straffen straffarbete och fängelse eller ock medtaga såväl förvaring och internering som ungdomsfängelse, medan däremot tvångsuppfostran — som redan nu är undandragen fångvårdsstyrelsens inseende — bör regleras fristående. Vid

övervägande av detta spörsmål har jag funnit en gemensam lagstiftning om verkställigheten av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring och internering medföra vissa praktiska fördelar. Därest verkställigheten av de ordinära frihetsstraffen utförligt regleras, synes det ofrånkomligt att underkasta gällande föreskrifter om verkställigheten av ungdomsfängelse samt av förvaring och internering en översyn. Då åtskilliga bestämmelser angående behandlingen av de intagna böra bliva gemensamma för samtliga kategorier, synes enklast och mest ändamålsenligt att sammanföra bestämmelserna i en gemensam lagstiftning.

Strafflagberedningen har i sitt förslag i betydande omfattning givit lags karaktär åt bestämmelser i olika hänseenden som hittills reglerats genom administrativa författningar. Jag har för min del ansett mig böra godtaga förslagets ståndpunkt härutinnan. Detta har dock icke skett utan tvekan. Med den detaljerade lagstiftning varom här är fråga kan tid efter annan uppkomma fråga om ändring på enstaka punkter och det är otvivelaktigt förenat med viss omgång att för genomförandet av dylika ändringar behöva anlita lagstiftningsvägen. Emellertid få obestridligen även detaljfrågor en större betydelse för den som är intagen å fångvårdsanstalt än för den som vistas på fri fot. Det kan också erinras, att redan 1916 års verkställighetslag innehåller åtskilliga detaljerade bestämmelser. Endast på några mindre betydelsefulla punkter, där beredningen föreslagit reglering i lag, har jag ansett administrativa föreskrifter vara tillfyllest. I likhet med beredningen har jag funnit lämpligt, att de mera formella verkställighetsreglerna angående befordran till verkställighet av utslag, varigenom frihetsstraff ådömts, och angående beräkning av strafftid inflyta i den nya verkställighetslagstiftningen.

Strafflagberedningens förslag till en reform av straffverkställigheten innebär i åtskilliga hänseenden en mildring av de hittillsvarande formerna därför. Beredningen har — i enlighet med synpunkter som från skilda håll framförts under de senare åren — strävat att i görligaste mån undvika de för individen skadliga verkningar som undergående av ett frihetsstraff vanligen innebär. Dessa verkningar äro visserligen främst av ekonomisk och social natur, men även själva anstaltsvistelsen är förenad med olägenheter, ägnade att nedsätta den dömdes förmåga att återgå till ett normalt liv. Även om man bortser från risken av skadlig påverkan från andra intagna — som på sin tid var den viktigaste grunden till cellstraffets införande — är anstaltslivet med dess avskildhet från yttervärlden ägnat både att nedsätta den intagnes fysiska kondition och, framför allt, att avtrubba hans initiativkraft och förmåga till självverksamhet. Ur samhällets synpunkt är det uppenbarligen angeläget, att den dömde återföres till samhällslivet med bättre utsikter att reda sig och icke med försämrade möjligheter därtill. Såsom en ledamot av beredningen, överdirektören Göransson, anfört, har skillnaden mellan livet utanför och livet innanför fängelserna förstorats allteftersom den sociala och eko-

nomiska standarden stigit. En verkställighetsreform torde, även om man icke med visshet kan uttala sig om dess effekt i fråga om förebyggande av återfall, få anses motiverad för att det med fog skall kunna sägas att den dömde genom den behandling han erhåller under anstaltsvistelsen får bättre förutsättningar att börja ett nytt liv.

I syfte att råda bot på de antydda olägenheterna av de nuvarande formerna för straffverkställigheten har strafflagberedningen föreslagit en rad åtgärder, som innebära betydande avvikelser från vad som nu gäller. Beredningen har sålunda förordat ett vidsträckt användande av öppna vårdformer i stället för sluten anstaltsvård, cellstraffets avskaffande i princip till förmån för en vidgad gemensamhet mellan de intagna, ökade möjligheter för de intagna att upprätthålla kontakten med yttervärlden samt vidgade förmåner i fråga om rent personliga angelägenheter. I anslutning härtill har beredningen förutsatt ett mera rationellt utnyttjande av de intagnas arbetskraft och ökade krav på deras arbetsvillighet och arbetsintensitet.

Vid ett ståndpunktstagande till vad beredningen i nämnda och andra hänseenden föreslagit måste beaktas i vad mån det låter sig göra att genomföra de angivna principerna utan åsidosättande av andra viktiga synpunkter.

Hänsynen till den intagne får självfallet icke gå längre än som är förenligt med straffets allmänna uppgift att såväl förebygga förnyad brottslighet från den dömdes sida som att verka moralbildande eller avskräckande på medborgarna i gemen. Beredningen har i detta hänseende uttalat som sin mening, att verkställigheten kunde antagas, åtminstone i någon mån, för framtiden verka avskräckande på den straffade själv, men att för honom frihetsförlusten framstode som det egentliga strafflidandet och att detta ej behövde accentueras genom repressiva detaljer i fråga om verkställighetens utformning för att verka avskräckande. Enligt beredningens mening förhölle det sig så, att frihetsförlusten aldrig kunde uppvägas av andra förmåner, så mycket mindre som fångens tillvaro alltid måste gestaltas i mycket enkla former. Härav följde ock, att ej heller den allmänpreventiva effekten av ett frihetsstraff kunde antagas bliva nämnvärt större eller mindre allt efter dess mer eller mindre stränga verkställighet. Allmänpreventiva synpunkter spelade sålunda en mycket underordnad roll vid utformningen av straffverkställigheten.

Emot de av beredningen sålunda framförda allmänna synpunkterna på verkställighetens uppgift och funktion ha i flertalet yttranden icke gjorts några invändningar. Några hörda myndigheter ha emellertid erinrat, att frihetsberövandet icke finge bliva så föga straffbetonat, att det förlorade sin effekt. Farhågor ha uttalats för att ett genomförande av beredningens förslag skulle betänkligt försvaga straffets och straffhotets verkan. Sålunda har anförts, att åtminstone för en del brottslingar själva frihetsberövandet icke torde te sig i erforderlig grad avskräckande samt att en uttunning av det avskräckande i straffhotet kunde leda till en minskning i detta. I några yttranden har uttalats, att frihetsförlusten som sådan väl kunde anses tillräckligt

avskräckande vid mera långvariga frihetsstraff, men att detta icke vore fallet när strafftiden vore kort. Det har vidare framhållits, att en straffverkställighet i så milda former som beredningen förordat icke uppbures av det allmänna rättsmedvetandet, att skillnaden mellan straffanstalter och inrättningar av socialvårdande natur på väsentliga punkter utplånats i förslaget, att fångarna skulle komma att i vissa hänseenden bliva gynnsammare ställda än många laglydiga medborgare och att det till och med kunde befaras att en del personer komme att begå brott för att därigenom komma i åtnjutande av de förmåner straffverkställigheten i vissa hänseenden erbjöde.

De nu återgivna invändningarna mot beredningens förslag och de synpunkter som i samband därmed framförts i yttrandena synas mig väsentligt skjuta över målet. Det är självfallet, att straffverkställigheten icke får uppmjukas så att straffet i större eller mindre grad förlorar sin allmänpreventiva verkan. I detta hänseende spelar givetvis det allmänna rättsmedvetandet en viss roll, i det att rättsuppfattningen kan avtrubbas om allmänheten anser att brott föranleda en alltför mild reaktion. En straffverkställighet som, med bibehållande av nödig fasthet, i görlig mån tillgodoser syftet att främja de dömdas tillrättaförande och därmed förebygga återfall torde emellertid i längden även för allmänna rättsuppfattningen förefalla mera rationell och effektiv än en verkställighet, som för att betona straffets karaktär av avskräckningsmedel innefattar föreskrifter som ej ha annan mening än att tillfoga den dömde ett lidande utöver själva frihetsförlusten. Den vittgående sociala utjämning som ägt rum i vårt land torde ha medfört, att frihetsförlusten för alla medborgargrupper framstår som ett större lidande än tidigare, då vissa samhällslager voro avsevärt sämre ställda i fråga om levnadsstandard och sociala förhållanden i övrigt. Vad särskilt angår de kortvariga frihetsstraffen vill jag framhålla, att även om en kortare frihetsförlust självfallet icke är lika fruktad som en längre, man måste hålla i minnet, att då ett kort frihetsstraff ådömes, det begångna brottet också är av lindrigare art. Det kortare straffet torde därför, även om det verkställes under mera öppna former, vara tillfyllest för sitt ändamål.

Beträffande straffets allmänpreventiva verkan vill jag i övrigt framhålla, att enligt en utbredd uppfattning denna bygger mindre på avskräckning än på den moralbildande och moraluppehållande effekten av vetskapen om straffrättsordningens existens och upprätthållande överhuvud taget. Att denna verkan skulle nämnvärt ökas eller minskas allteftersom straffverkställigheten göres strängare eller mildare torde icke kunna antagas. För det stora flertalet medborgare torde för övrigt såväl strafflagstiftningens närmare innehåll som straffverkställighetsformerna vara endast obetydligt kända.

Gentemot den i vissa yttranden framförda invändningen att en uppmjukning av straffverkställigheten i enlighet med beredningens förslag skulle innebära att fångarna i vissa hänseenden komme att intaga en gynnsammare ställning än åtskilliga laglydiga medborgare vill jag, utan att i detta sammanhang gå in på enskildheter i beredningens förslag, framhålla, att fångvårds-

klientelets villkor icke böra anpassas efter de villkor som åtnjutas av de sämst ställda medborgargrupperna i samhället. Detta skulle endast vara ägnat att intensifiera frihetsstraffets skadliga verkningar och hindra alla försök att giva fångvården en positivt uppbyggande karaktär. Fångens levnadsstandard synes böra bestämmas med utgångspunkt från de säregna förhållanden som uppstå genom frihetsberövandet och med tillbörligt beaktande av intresset att göra honom till en laglydig medborgare. Det i vissa yttranden framkastade antagandet att förbättrade villkor på fångvårdsanstalterna skulle kunna stimulera till brotts begående synes mig ogrundat. Orsakerna till brottsligheten äro utan tvivel betydligt mera komplicerade än som antagits i nämnda yttranden.

Av det anförda framgår, att det enligt min mening icke möter något hinder att i huvudsak begränsa det i straffverkställigheten inneslutna strafflidandet till själva frihetsförlusten. Härav följer också, att åtskilliga av de regler som för närvarande kringgärda den intagnes livsföring å anstalten och som, utan att positivt befrämja den dömdes tillrättaförande, innebära betydande inskränkningar i hans levnadsbetingelser, kunna upphävas eller mildras. Såsom beredningen framhållit bör verkställigheten utformas på det sätt som i varje särskilt fall är lämpligast för att förebygga återfall i brott av den dömde. De skadliga verkningarna av frihetsberövandet böra såvitt möjligt motverkas. Har bestraffningen väsentligen sin grund i allmänpreventiva synpunkter erfordras utöver frihetsberövandet inga särskilda åtgärder. Är det från individualpreventiv synpunkt angeläget att taga sig an den dömde, bör straffverkställigheten betraktas som ett medel att medverka till hans sociala anpassning. Detta syfte får dock icke fullföljas dithän, att straffet förlorar sin karaktär av ett verkligt frihetsberövande. Det är av vikt att den intagne får föra ett i materiellt hänseende enkelt levnadssätt och att han hålles till nyttigt arbete. Kraven på ordning och säkerhet få icke eftergivas. De ökade förmåner som tillerkännas de intagna motivera slutligen, att större krav ställas på deras flit och arbetsamhet samt uppförande i övrigt.

Mot det nuvarande fångvårdssystemet har beredningen främst anmärkt, att det icke i tillräcklig grad toge hänsyn till att den intagne borde i görlig mån sättas i stånd att reda sig efter frigivningen samt göras livsduglig och ansvarsmedveten. En långt driven isolering och ett kringgärdande av den intagnes liv med föreskrifter, som i detalj reglerade alla hans förehavanden, kunde enligt beredningens mening medföra, att han helt förlorade sin initiativkraft och förmågan att själv ordna sitt liv. Beredningen har funnit angeläget, att fångvården finge en väsentligt mera öppen och naturlig prägel än för närvarande och att de intagnas isolering minskades i den mån det läte förena sig med önskemålet att förebygga skadlig påverkan.

Till beredningens sålunda framförda synpunkter vill jag uttala min fulla anslutning. Jag finner det i hög grad önskvärt, att anstaltslivet får en mindre instängd och förslöande karaktär än det, åtminstone i många fall, för närva-

rande har. En modern fångvård bör positivt inriktas på att förbereda den intagne för ett liv i frihet. I den mån straffets karaktär av frihetsförlust medgiver det bör den intagne fostras till ett normalt samhällsliv. För detta ändamål är det nödvändigt att han får föra ett liv som icke alltför mycket skiljer sig från livet utanför anstalten. Han bör ha tillfälle att utnyttja och utveckla sin arbetsförmåga och sina färdigheter i övrigt och bör ej mera än vad nödvändigt är isoleras från andra intagna och från yttervärlden. Det är enligt min mening felaktigt att utgå från att, såsom i ett yttrande uttalats, anstaltsvistelsen bör vara en reträtt från det vanliga livet. Självfallet är att vad som kan göras för de intagnas etiska fostran bör göras.

Såsom ett medel att giva fångbehandlingen en mera öppen och naturlig prägel i syfte att hålla den intagnes ambition vid liv och söka positivt förbättra hans möjligheter att efter frigivningen återintaga en plats i samhällslivet har beredningen förordat en vidsträcktare användning av öppna vårdformer. Enligt förslaget skola fångar med strafftid under tre månader i regel avtjäna hela straffet i öppen anstalt; andra fångar skola börja undergå straffet i sluten anstalt men må, när så finnes lämpligt, överföras till öppen anstalt. Rörande skillnaden mellan öppna och slutna anstalter har beredningen i sitt betänkande uttalat, att den låge i den olika grad, i vilken de intagnas rörelsefrihet vore genom yttre medel begränsad till visst område (anstalten eller del därav). Kännetecknande för en öppen anstalt vore, att den icke vore omgiven av mur eller annat stängsel som tillkommit för att hindra rymning, att ytterdörren ej hölles låst under dagen, att de intagna hade visst fritidsområde, att fönstren ej vore försedda med galler o. s. v. Beträffande tillgodoseendet av behovet av dylika öppna anstalter har beredningen i första hand ifrågasatt en utbyggnad av det för närvarande inom fångvården i begränsad utsträckning tillämpade kolonisystemet men därjämte förordat uppförande av fångvårdsanstalter av en typ som avsevärt skiljer sig från de nuvarande fångvårdsanstalterna. De nya anstalterna skola enligt förslaget närmast ha karaktären av vanliga bostadshus och de intagna skola såväl inomhus som utomhus på ett särskilt fritidsområde ha full rörelsefrihet. Galler och murar skola ej förekomma.

I åtskilliga yttranden har vad beredningen sålunda föreslagit vunnit livligt gillande, medan i andra yttranden ha anförts vissa betänkligheter. I den mån dessa avse att en verkställighet på öppen anstalt skulle — särskilt i fråga om korta frihetsstraff — vara betänklig från allmänpreventiv synpunkt framgår av vad jag förut anfört, att jag icke kan dela desamma.

Mot förslaget att anlita öppna anstalter för straffverkställighet har vidare — bl. a. av fångvårdsstyrelsen — framhållits, att risken för rymning från sådana anstalter ej finge underskattas. På denna punkt hyser jag i likhet med beredningen den uppfattningen, att flertalet av de intagna — icke minst intagna med kortare strafftider — icke hyser någon allvarligare tanke att rymma utan framför allt önskar att få avtjäna sitt straff så snart som möjligt. I den mån verklig fara för rymning föreligger bör straffverkställighet äga rum i sluten anstalt eller särskilda åtgärder vidtagas.

Även från andra synpunkter ha emellertid erinringar gjorts mot beredningens förslag i nu förevarande avseende. I ett yttrande från fångvårdsmannahåll ha uttalats farhågor för att verkställigheten på öppen anstalt skulle medföra risk för menlig påverkan fångarna emellan. I samband härmed har i nämnda yttrande, liksom i några andra yttranden, anförts, att cellstraffet icke borde fördömas så kategoriskt som beredningen gjort, då ett modifierat cellstraff hade betydande förtjänster framför en vidsträckt gemensamhet.

Det ligger i sakens natur, att på en öppen anstalt måste råda vidsträckt gemensamhet mellan de intagna. Faran för menlig påverkan de intagna emellan kan icke utan vidare avfärdas. Jag har emellertid kommit till den uppfattningen att, såsom beredningen anfört, denna fara måste anses vara mindre på en öppen anstalt med de mera naturliga levnadsförhållanden som där råda än på en sluten anstalt. I synnerhet gäller detta på en öppen anstalt med ett litet och relativt homogent klientel. Frågan om klientelets differentiering är emellertid i detta hänseende synnerligen betydelsefull. Möjlighet måste givetvis finnas att förflytta en fånge, som utövar ett dåligt inflytande på andra intagna, till sluten anstalt eller att eljest isolera honom från medintagna. Beredningens förslag till åtgärder för säkerställande av en tillfredsställande differentiering av de intagna förefalla emellertid tillfyllest i här förevarande avseende. De risker som föreligga för menlig påverkan de intagna emellan synas mig därför icke vara så stora, att man av denna anledning bör fasthålla vid de hittills gängse formerna för verkställigheten av frihetsstraff.

Med denna principiella ståndpunkt finner jag starka skäl tala för att den hävdvunna fängelsetypen i viss utsträckning ersättes av andra anstalter. Flertalet av våra nuvarande fängelsebyggnader härstamma från mitten av förra århundradet eller årtiondena närmast därefter och äro inrättade med tanke på en straffverkställighet helt i cellsystemets anda. Redan med de modifikationer som genomförts i fråga om cellstraffets användning torde anstalterna till stor del få anses mindre väl lämpade för sitt ändamål och än mera gäller detta för en friare fångbehandling. En del av dem torde, såsom strafflagberedningen anfört, knappast ens genom moderniseringsarbeten kunna sättas i sådant skick, att de intagna erhålla luft och ljus i önskad utsträckning samt kunna sysselsättas med rationellt arbete i hygieniska former med möjligheter till friluftsvistelse och lämplig fritidssysselsättning. Härtill kommer ytterligare, att man genom den öppna vården synes kunna ernå en mera rationell behandling av de intagna. På öppna anstalter komma att finnas bättre möjligheter än på våra nuvarande fängelser att sysselsätta de intagna med nyttigt arbete under härdande och fria former. Jämväl i övrigt kan livet på en öppen anstalt gestaltas mera naturligt än på en sluten anstalt. Vad angår sysselsättningsfrågan har dock i flera yttranden från fångvårdshåll framhållits, att beredningen i alltför hög grad satt sin lit till jordbruks-, uppodlings- och liknande arbeten. Bland annat har påpekats, att flertalet av de intagna vore från städerna och saknade erfarenhet av sådana arbeten. Dessa anmärkningar torde icke kunna frånkännas fog och det synes fördenskull

önskvärt, att de öppna anstalterna i större utsträckning än beredningen tänkt sig utrustas för hantverks- eller verkstadsdrift.

Beredningen har uttalat sig för ett system av mindre anstalter, därvid beredningen framhållit, att på stora anstalter behandlingen ofta bleve slentrianmässig, att den individuella omvårdnaden av de intagna bleve eftersatt och att de utsattes för skadlig påverkan av andra intagna, varjämte en ändamålsenlig differentiering av klientelet icke vore möjlig. Vad beredningen sålunda anfört äger utan tvivel sin riktighet. Å andra sidan har, bl. a. av fångvårdsstyrelsen, framhållits, att de mindre anstalterna icke såsom större och mera centralt belägna anstalter kunde få så mångsidig personaluppsättning, så omfattande arbetsutrustning eller så rikhaltigt bibliotek som vore önskvärt samt att det också borde beaktas, att svårigheter kunde uppstå att rekrytera personalen vid de mindre anstalterna i den mån dessa bleve avsides belägna. De svårigheter som i dessa hänseenden kunna väntas torde dock icke kunna anses väga så tungt, att icke de fördelar som stå att vinna genom en övergång till mera öppna vårdformer få anses överväga. Kraven på lämplig sysselsättning och yrkesutbildning torde kunna behörigen tillgodoses därest såsom jag antytt en del öppna anstalter inrättas för hantverks- och verkstadsdrift. Jag vill i detta sammanhang erinra, att yrkesutbildningssynpunkten väsentligen har betydelse för långtidsfångar. Jämväl den pedagogiska verksamheten, som lämpligen torde böra i vidgad omfattning ske i form av korrespondensundervisning, torde kunna bliva fullt tillfredsställande på de mindre anstalterna.

De skäl som tala för öppen anstaltsvård ha den största bärkraften i fråga om långtidsfångar. När det gäller fångar med korta strafftider, ställer sig saken i viss mån annorlunda. Med den korta strafftiden är faran för att den intagne skall menligt påverkas av anstaltslivet mindre än då anstaltsvistelsen är långvarig. Beredningens förslag att placera alla fångar med kortare strafftid än tre månader å öppen anstalt ända från strafftidens början har också förestavats främst av behovet att rationellt sysselsätta dessa fångar, så att anstaltsvistelsen icke medför en försämring av den intagnes arbetsförmåga. Det torde föreligga ett klart behov av ändrade former för korttidsfångarnas sysselsättning å anstalterna. En av beredningen verkställd utredning i fråga om de nuvarande arbetsförhållandena för dem visar, att de i mycket stor utsträckning sysselsättas med handräckningsarbeten och andra arbeten av synnerligen enkelt slag. Såsom beredningen framhållit kunna givetvis dylika arbetsuppgifter varken väcka den intagnes intresse eller bereda honom någon utbildning. Därest arbetet utföres i bostadscellen, kan det därjämte bliva ohygieniskt. Jag delar beredningens uppfattning, att det för att åstadkomma en mera tillfredsställande utformning av verkställigheten av dessa korta straff är ett önskemål att överföra flertalet av fångarna i fråga till öppna anstalter. På sätt jag i det följande skall närmare angiva har jag emellertid ansett, att den förmån, som ligger i att få undergå straffet å öppen anstalt, i regel bör medgivas allenast vid verkställighet av fängelse.

Beträffande den slutna anstaltsvården innebär beredningens förslag, att cellstraffet i princip avskaffas och att de intagna skola under såväl arbetstid som fritid åtnjuta en relativt hög grad av gemensamhet. I yttrandena ha endast enstaka röster höjts för cellstraffets bibehållande och beredningens förslag i denna del innebär i själva verket endast ett fullföljande av en utveckling, som på senare tid lett till en allt snävare användning av cellstraffet. Jag finner mig fördenskull kunna utan tvekan förorda beredningens förslag på denna punkt. I likhet med beredningen anser jag emellertid, att det skall finnas möjlighet för den intagne, om han själv så önskar och bärande skäl för denna önskan föreligga, att få undergå straffet i enrum, såframt ej särskilda skäl tala däremot.

Beredningens strävan att göra verkställigheten av frihetsstraffen mera öppen och naturlig har kommit till uttryck jämväl därutinnan, att enligt beredningens förslag de intagna skola erhålla ökade möjligheter att bibehålla kontakten med yttervärlden och att ägna sig åt fritidssysselsättningar av olika slag. Emot vad beredningen föreslagit i fråga om de intagnas rätt till läsning, fritidssysselsättning, brevväxling, besök och permission ha i åtskilliga yttranden gjorts invändningar, vilka i allmänhet bygga på farhågor för att straffverkställigheten genom vad beredningen föreslagit skulle erhålla en alltför mild natur för att fylla sin allmänpreventiva uppgift. Jag har redan tidigare anfört, att jag finner dessa farhågor överdrivna. Det synes mig jämväl tillfredsställande, att progressivsystemet slopas i fråga om de förmåner varom här är fråga. Även om det troligen är önskvärt, att en viss progression bibehålles i behandlingen för att därigenom skapa ett lämpligt disciplin- och uppfostringsmedel, torde detta behov i huvudsak tillgodoses genom utsikten till snar förflyttning från sluten till öppen anstalt. Beredningen har i övrigt i viss omfattning föreslagit en progression i behandlingen så till vida, att enligt förslaget vissa förmåner skola kunna tillerkännas fånge endast i mån av ådagalagd flit och gott uppförande. I stort sett kan jag ansluta mig till beredningens synpunkter i de delar varom här är fråga. Till vissa detaljfrågor återkommer jag senare i samband med en redogörelse för de särskilda bestämmelserna i det förslag till verkställighetslag jag ämnar förorda.

Beredningens i skilda sammanhang gjorda uttalanden angående de intagnas arbete samt arbetets organisation och art ha endast i ringa mån föranlett särskilda bestämmelser i beredningens förslag till lagtext. Jag saknar anledning att på frågans nuvarande stadium gå in på dessa frågor i detalj men vill framhålla, att vad beredningen anfört måste beaktas vid övervägande av de organisatoriska och ekonomiska spörsmål som uppkomma till följd av ändrad lagstiftning på straffverkställighetens område. Beträffande särskilt de intagnas ersättning för sitt arbete synes det önskvärt att, på sätt beredningen föreslagit, denna höjes, bl. a. för att bereda de intagna bättre möjligheter att spara för frigivningen och att bidraga till sina anhörigas underhåll.

Enligt beredningens förslag skall skillnaden i verkställighetshänseende mellan straffarbete och fängelse praktiskt taget försvinna. De enda förmåner som enligt förslaget skola kunna tillkomma fängelsefånge men ej straffånge äro, att fängelsefånge som arbetar i enrum själv må skaffa sig arbete som styresmannen godkänner samt därvid kan få använda egna kläder, om de äro av tillfredsställande beskaffenhet. Fängelsefånge som är intagen på sluten anstalt må vidare i motsats till straffånge själv skaffa sig eller mottaga bekvämlighet som är förenlig med enkelhet och god ordning. Fängelsefånge äger slutligen redan från strafftidens början inköpa premievaror i samma omfattning som högst kan tillerkännas straffånge. Det är emellertid att märka, att förslaget icke lägger hinder i vägen för att i särskilda fall samma förmåner tillerkännas straffånge som enligt det sagda tillkomma fängelsefånge.

I flera av de avgivna yttrandena ha betänkligheter uttalats mot att på detta sätt på verkställighetsstadiet utjämna skillnaden mellan fängelse och straffarbete utan att samtidigt en allmän översyn av straffskalorna sker. Därvid har bl. a. anförts, att hela latitudsystemet inom straffrättens speciella del komme att rubbas och att domstolarna icke kunde undgå att taga hänsyn till att fängelse på verkställighetsstadiet vore ett lika svårt straff som straffarbete. Föreningen Sveriges häradshövdingar har hävdat, att i det allmänna rättsmedvetandet en bestämd skillnad förefunnes i uppfattningen om de båda straffarternas vanhedrande betydelse. På grundval av sålunda anförda synpunkter har i vissa yttranden, bl. a. i det som avgivits av styrelsen för Sveriges advokatsamfund, påyrkats ett bibehållande av en mera markerad skillnad i verkställighetshänseende mellan fängelse och straffarbete.

Vad sålunda anförts mot beredningens förslag i här förevarande avseende synes mig tungt vägande. Straffskalorna i strafflagen äro uppbyggda med utgångspunkt från att fängelse är ett mildare straff än straffarbete. En vittgående utjämning på verkställighetsstadiet av förhållandet mellan de båda straffarterna är fördenskull ägnad att medföra en rubbning av latitudsystemet som icke bör komma till stånd utan en samtidig översyn av straffskalorna. Jag finner fördenskull nödvändigt att bibehålla en större skillnad mellan de båda straffarterna än beredningen gjort. I sådant hänseende har jag i första hand ansett den föreslagna öppna anstaltsvården för korttidsfångar i princip böra avse allenast fängelsefångar. Jag har vidare funnit mig böra öppna möjlighet även för fängelsefångar med längre strafftid att redan vid straffets början bliva intagna å öppen anstalt. Vid anstaltsväsendets utformning torde vidare vissa öppna anstalter böra i huvudsak reserveras för fängelsefångar. Härigenom blir det möjligt att låta dessa fångar få rätt att förskaffa sig bekvämligheter som enligt beredningens förslag endast ifrågakomma för fängelsefångar som äro intagna på sluten anstalt. Jag har vidare icke funnit tillräckliga skäl att i nuvarande läge avskaffa rätten för fängelsefånge att själv hålla sig med kost som är förenlig med enkelhet och måttlighet. Det ligger emellertid i sakens natur, att sistnämnda förmån endast i begränsad omfattning kan medgivas dem som äro intagna på öppen anstalt

med hänsyn till den gemensamhet som måste råda å dessa anstalter. Även i övrigt är det av vikt, att den begränsning som ligger i kravet på enkelhet och måttlighet verkligen iakttages. Någon ovillkorlig rätt för fängelsefånge att bliva förflyttad till sluten anstalt finner jag icke lämpligen böra ifrågakomma. I likhet med beredningen anser jag att bärande skäl härför bör föreligga. Som sådant bör emellertid godkännas exempelvis, att fången önskar ägna sig åt eget arbete som ej kan anses olämpligt. I dylikt fall skall han, enligt beredningens förslag, äga arbeta i enrum och må därvid jämväl bära egna kläder, om dessa äro av tillfredsställande beskaffenhet. Till detta förslag ansluter jag mig.

Även med ett bibehållande av en större skillnad på verkställighetsstadiet mellan fängelse och straffarbete är det klart, att denna skillnad icke kommer att bliva särskilt utpräglad. Liksom för närvarande komma allt fortfarande åtskilliga av de förmåner, vartill fängelsefånge men icke straffånge är berättigad, att bliva illusoriska därför att fången saknar möjligheter och medel att utnyttja förmånerna. Beredningen har på grundval av dylika synpunkter föreslagit, att fängelse skall anses likställt med straffarbete när det skall avräknas å sådant straff. De skäl beredningen anfört för ifrågavarande förslag synas mig så starka, att jag — oaktat jag funnit en större skillnad böra upprätthållas mellan fängelse och straffarbete än beredningen gjort — vill ansluta mig till förslaget, vilket i vissa yttranden uttryckligen tillstyrkts och i övrigt ej föranlett erinran. Däremot är jag ej beredd att i vidare mån än beredningen förorda, att fängelse skall räknas lika med straffarbete.

Med hänsyn till de ändringar i beredningens förslag, som jag i enlighet med det anförda funnit böra vidtagas, ha de av beredningen framlagda lagförslagen inom justitiedepartementet blivit föremål för överarbetning. Jag anhåller nu att få övergå till en närmare redogörelse för förslagen.

V. De särskilda lagförslagen.

Vid behandlingen av de särskilda paragraferna i de inom departementet upprättade lagförslagen kommer redogörelse att lämnas för de uttalanden som de avgivna yttrandena innehålla angående detaljerna i beredningens förslag. Beträffande motiveringen för sistnämnda förslag tillåter jag mig hänvisa till betänkandet, i den mån redogörelse därför icke här lämnas.

Under varje paragraf anmärkes dess motsvarighet i beredningens förslag. Det må erinras, att i betänkandet under de särskilda paragraferna hänvisning gjorts till deras motsvarighet i gällande lag samt till den sida i betänkandet, där motiveringen återfinnes, varjämte till varje paragraf fogats särskilda noter med specialmotivering.

Förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.

1 KAP.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Denna paragraf motsvarar 2 § första och andra styckena i beredningens förslag.

Såsom i redogörelsen för gällande bestämmelser på straffverkställighetens område nämnts innehåller strafflagen i 2 kap. 5 § en bestämmelse, att den som skall undergå straffarbete eller fängelse skall insättas i allmän straffinrättning och att med honom skall förfaras såsom särskilt är stadgat. I 7 § lagen om ungdomsfängelse föreskrives, att ungdomsfängelse skall verkställas i därför särskilt inrättad anstalt eller avdelning av anstalt, och i 8 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt stadgas, att säkerhetsanstalt är anstalt eller anstaltsavdelning, som av Konungen anvisats för sådant ändamål. Det har ansetts lämpligt att till den särskilda verkställighetslagen överflytta dessa föreskrifter. Förevarande paragraf innehåller den allmänna regeln, att verkställigheten skall äga rum å fångvårdsanstalt. Därmed bör förstås anstalt som står under fångvårdsstyrelsens inseende. I den mån verkställighet äger rum å anstalt eller anstaltsavdelning, som ej tillhör staten men lyder under fångvårdsstyrelsen — så är för närvarande fallet beträffande Stockholms stads rannsakningsfängelse och vissa för kvinnor avsedda anstalter — är anstalten likväl att betrakta som fångvårdsanstalt. Särskilda föreskrifter om anstalter för verkställighet av ungdomsfängelse samt förvaring eller internering ha upptagits i 55 och 61 §§.

2 §.

Paragrafen motsvarar 3 § i beredningens förslag.

I det av *socialstyrelsen* avgivna yttrandet har frågan om fångvårdens organisation i dess helhet upptagits till diskussion. Styrelsen, som anslutit sig till den inom beredningen reservationsvis framförda åsikten att de av beredningen föreslagna anstaltsnämnderna borde omvandlas till anstaltsstyrelser med beslutanderätt i fråga om de intagnas behandling, har i samband härmed anfört, att medan inom andra anstaltssystem än fångvårdens den ekonomiska administrationen genomgående överlämnats till en särskild anstaltsstyrelse, fångvårdsstyrelsen fungerade som en gemensam anstaltsstyrelse för samtliga fångvårdens anstalter. Denna ordning borde avskaffas. En decentralisering av anstalternas skötsel medförde en väsentlig minskning av fångvårdsstyrelsens arbetsbörda. Det kunde vidare ifrågasättas, att vissa av dess nuvarande uppgifter borde vila å andra myndigheter. Straffregistret kunde förläggas till statens kriminaltekniska anstalt. Fångvårdsstyrelsens arbetskontor utförde ett omfattande arbetsplaneringsarbete, av vilket behov förelåge även vid andra sociala inrättningar. Arbetskontoret borde därför icke vara

förlagt till ett organ för ett speciellt område utan kunde med fördel förläggas till överstyrelsen för yrkesutbildning. Såsom uppgifter för det centrala fångvårdsorganet kvarstode allenast den allmänna tillsynen av fångvårdsarbetet, klientelets fördelning på olika anstalter samt en del allmänna förvaltningsärenden. Med denna kraftiga reduktion av arbetsuppgifterna kunde det ifrågasättas, huruvida icke det centrala fångvårdsorganet borde såsom en byrå uppgå i annat centralt organ. Socialstyrelsen ville icke avvisa tanken, att en sådan byrå skulle kunna infogas i styrelsen, och föresloge, att en utredning av hithörande organisationsspörsmål snarast företoges.

Departementschefen.

Anledning torde saknas att ifrågasätta en så radikal nedskärning av fångvårdsstyrelsens arbetsuppgifter som socialstyrelsen i sitt yttrande ansett lämplig. Jag vill också framhålla, att det synes mig vara av stor vikt att ledningen av fångvården icke alltför mycket decentraliseras. Såsom i det följande skall angivas ansluter jag mig till beredningens förslag i fråga om anstaltsnämndens och styresmannens inbördes ställning. Frågan, huruvida vissa arbetsuppgifter kunna avlastas från fångvårdsstyrelsen och i vad mån ett samordnande kan ske av vissa uppgifter som äro likartade för fångvården och den egentliga socialvården, torde böra upptagas i ett större sammanhang.

Bestämmelser om fångvårdsstyrelsens befattning med de på fångvårdsanstalt intagna äro för närvarande endast meddelade i administrativ ordning. Därest verkställigheten utförligt regleras i lag synes emellertid lämpligt, att styrelsens uppgifter i detta hänseende anmärkas i lagen. Jag har fördenskull funnit ett stadgande därom böra upptagas. Av det föreslagna stadgandet torde utan vidare följa, att fångvårdsstyrelsen på framställning av intagen eller då anledning eljest förekommer därtill äger ändra vad styresman eller läkare jämlikt lagen beslutat ävensom förordna om åtgärd som sådan befattningshavare underlåter att vidtaga. Vad angår eftervården är fångvårdsstyrelsens behörighet begränsad genom ungdomsfängelsenämndens och interneringsnämndens befattning med utskrivning av dem som dömts till ungdomsfängelse eller till förvaring eller internering.

Mot beredningens förslag, att fångvårdsstyrelsen vid handläggning av vissa verkställighetsfrågor skall ha förstärkt sammansättning, har erinran ej gjorts i yttrandena. De frågor beredningen ansett påkalla dylik särskild behandling äro sådana, där avgörandet kan påverka anstaltstidens längd. Vad beredningen härutinnan föreslagit synes böra godtagas.

3—5 §§.

Dessa paragrafer motsvara 4, 5 och 6 §§ i beredningens förslag.

Beredningen har föreslagit, att styresmannen i regel skall äga beslutanderätten rörande de intagnas behandling, i vissa fall dock endast efter fångvårdsstyrelsens bestämmande. Anstaltsnämnden skall enligt förslaget fungera endast som ett rådgivande organ. Såsom tidigare antytts har *socialstyrelsen* i

detta hänseende förordat den inom beredningen reservationsvis hävdade meningen, att anstaltsnämnden borde ombildas till en anstaltsstyrelse med beslutanderätt i frågor om de intagnas behandling. Styrelsen har härvid anfört, att detta otvivelaktigt skulle bidraga till att hos allmänheten stärka förtroendet för fångvården. Även *landsfogden i Uppsala län* har i enlighet med reservationen ansett, att anstaltsnämnden borde erhålla medbestämmanderätt i frågor, som rörde behandlingen av fångarna och fängelsets skötsel. De statliga intressena syntes bliva tillräckligt representerade i nämnden därigenom att fångvårdstjänstemännen skulle ha majoritet inom denna. — Åtskilliga andra i ärendet hörda myndigheter ha emellertid uttryckt sitt gillande av beredningens ståndpunkt och sålunda ställt sig avvisande till reservationen. *Justitiekanslersämbetet* har sålunda uttalat, att då det här gällde att verkställa ett straff, beslutanderätten syntes böra ligga hos styresmannen. Det tedde sig vida naturligare att giva en anstaltsstyrelse beslutanderätten i fråga om en rent social vård åt ett klientel, som vistades å anstalt av annan orsak än begånget brott. Även utan en formlig medbeslutanderätt kunde säkerligen förväntas, att en anstaltsnämnd erhölle tillbörligt inflytande å ärendenas avgörande, något som naturligen skulle främja nämndens intresse och ansvar för arbetsuppgiften. Även *länsstyrelsen i Örebro län* har ställt sig avvisande till den i reservationen hävdade meningen. *Direktörerna vid centralfängelset i Härnösand* och *vid straffängelset i Vänersborg* ha, liksom *länsstyrelserna i Östergötlands* och *Jönköpings län,* ansett att anstaltsnämnden i förslaget givits alltför stort inflytande på styresmannens bekostnad. I dessa yttranden har anförts bl. a. att styresmännen kunde komma att få svårt att hävda sin auktoritet gentemot de intagna. *Styrelsen för föreningen Sveriges stadsdomare* har uttalat, att anstaltsnämndens ställning förefölle något oklar såväl i förhållande till styresmannen som till den föreslagne juristen, samt har ifrågasatt om här ej förelåge ett fall av överorganisation. Från organisatorisk synpunkt har vidare *fångvårdsstyrelsen* anfört, att anstaltsnämnder ej syntes vara behövliga vid små anstalter, där det med hänsyn till den ringa personalen kunde vara svårt att få nämnden samlad. Av länsstyrelse särskilt utsedda ledamöter syntes vidare behövas blott vid de största anstalterna. Det hade nämligen visat sig svårt att finna lämpliga utomstående personer, som vore villiga deltaga i arbetet i en anstaltsnämnd. I fråga om de av länsstyrelsen utsedda ledamöternas funktion har *föreningen Sveriges häradshövdingar* anfört, att därest dessa ledamöter skulle — såsom ordalagen närmast gåve vid handen — ha att i alla detaljer kontrollera vad som förekomme på anstalten, stadgandet lätt kunde leda till irritation och därigenom motverka sitt syfte. Det syntes tillräckligt, att ledamöterna ägde avlägga besök å anstalten i den mån det erfordrades för fullgörande av uppdraget såsom ledamot i nämnden.

I 6 § av sitt förslag till verkställighetslag har beredningen upptagit föreskrift om utseende av en domare eller annan lagfaren person med uppgift att följa de intagnas vård och behandling. Förslaget har i denna del uttryckligen tillstyrkts av vissa myndigheter, såsom *länsstyrelsen i Skaraborgs län* samt *direktörerna vid centralfängelserna å Härlanda* och *i Malmö. Direktören*

vid centralfängelset i Mariestad har yttrat, att fångvårdsmännen icke borde motsätta sig den föreslagna anordningen. De hade intet att dölja beträffande fångbehandlingen. Ifrågasättas kunde emellertid, om lämpliga domare eller andra lagfarna personer kunde påräknas för uppdraget vid fångvårdsanstalter, belägna på landet.

Beredningens förslag i här ifrågavarande avseende har emellertid i ett betydande antal yttranden väckt gensaga. *Fångvårdsstyrelsen* har anfört, att det icke torde kunna undgås, att den föreslagna bestämmelsen uppfattades såsom uttryck för misstro beträffande fångvårdsmännens förmåga att fullgöra sina uppgifter. Misstänksamhet och osäkerhet skulle med största sannolikhet skapas inom anstalterna genom tillskapandet av en extra tillsynsmyndighet, och enligt styrelsens mening skulle det mest bli de permanenta kverulanterna och parasittyperna som komme att använda sig av den föreslagna anordningen. De möjligheter som redan nu stode de intagna till buds i fråga om klagomåls anförande syntes styrelsen fullt betryggande. *Fångvårdsfullmäktige* — vilka deltagit i fångvårdsstyrelsens handläggning av remissärendet — ha emellertid ansett sig icke böra avstyrka beredningens förslag. Detta har däremot avstyrkts jämväl av *föreningen Sveriges häradshövdingar,* som erinrat, att uppsikt över fångvårdsanstalterna redan utövades av justitiekanslern, justitie- och militieombudsmännen och fångvårdsstyrelsen, varjämte anstaltsnämnden komme att verka såsom kontrollorgan. Under hänvisning till redan förefintliga kontrollorgan har vidare *hovrätten för Övre Norrland* avstyrkt förslaget samt därvid påpekat, att de av länsstyrelsen utsedda ledamöterna av anstaltsnämnden borde vara i stånd att fullt tillfredsställande tillvarataga de intagnas intressen. Önskade man att en lagfaren person funnes för detta ändamål, kunde föreskrivas, att en av dessa ledamöter skulle vara domare eller eljest lagfaren. *Svenska fångvårdssällskapet* har uttalat sig i samma riktning. Förslaget har på föreliggande punkt avstyrkts även av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Kronobergs, Gotlands, Malmöhus, Skaraborgs* och *Västernorrlands län* samt *direktörerna vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö, i Härnösand* och *i Växjö.*

Departementschefen.

I likhet med beredningen finner jag det önskvärt, att från fångvårdsarbetet i övrigt fristående personer i viss omfattning erhålla tillfälle att följa detsamma och framföra sina synpunkter i fråga om behandlingen av de intagna. Såsom beredningen betonat bör detta kunna leda till ett ökat förtroende för det arbete som utföres inom fångvården och även kunna tillföra fångvårdsarbetet nya impulser. En anstaltsnämnd, vari jämväl utomstående personer erhålla säte, synes mig vara en lämplig form för det angivna syftet. Såsom beredningen föreslagit synes en sådan nämnd böra inrättas vid varje fångvårdsanstalt. De organisatoriska svårigheter fångvårdsstyrelsen i detta sammanhang antytt torde kunna övervinnas och de farhågor som från vissa håll uttalats för att den av beredningen föreslagna anstaltsnämnden skulle försvaga styresmannens ställning synas mig icke böra tillmätas större vikt,

därest, såsom jag vill förorda, nämndens funktion i enlighet med beredningens förslag blir av rådgivande natur. Jag är nämligen ense med beredningen också därutinnan, att den egentliga beslutanderätten i behandlingsfrågor bör tillkomma styresmannen, respektive fångvårdsstyrelsen. Vad en reservant inom beredningen anfört därom att man efter mönster från andra sociala anstalter borde giva anstaltsnämnden medbestämmanderätt i frågor som rörde behandlingen av de intagna och anstaltens skötsel och i samband därmed göra nämnden till en styrelse för anstalten har förordats av socialstyrelsen, men i andra yttranden, däri frågan berörts, blivit föremål för kritik. I överensstämmelse med vad som anförts i dessa yttranden håller jag före, att för upprätthållandet av ordning och säkerhet inom anstalten styresmannen bör äga omedelbar beslutanderätt. Såvitt angår frågan om anstaltsnämndens ställning och förhållande till styresmannen är jag alltså ense med beredningen.

Beträffande anstaltsnämndens sammansättning har i några yttranden framförts tanken, att den jurist som enligt beredningens förslag skulle vid sidan om anstaltsnämnden ha till uppgift att följa behandlingen av de intagna borde utgöra en av de särskilt utsedda ledamöterna i anstaltsnämnden. Det sålunda framkomna förslaget synes mig tilltalande. Ehuru jag i viss mån delar de synpunkter som ligga till grund för beredningens förslag i denna del, har jag icke kunnat undgå att, i likhet med vissa remissmyndigheter, finna förslaget innebära en överorganisation. Då de av länsstyrelsen utsedda ledamöterna av anstaltsnämnden böra ha till uppgift att genom regelbundna besök å anstalten följa de intagnas behandling, torde något ytterligare organ med i stort sett samma funktion ej böra tillskapas. Jag föreslår alltså den ändringen i beredningens förslag, att av de ledamöter i anstaltsnämnden, som länsstyrelse har att utse, den ene bör vara domare eller eljest lagfaren samt den eller de övriga böra äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete. Någon särskild föreskrift, att dessa ledamöter själva eller gemensamt med anstaltsnämnden i övrigt äga hos Konungen eller fångvårdsstyrelsen göra framställning om åtgärd angående de intagnas behandling eller förhållandena på anstalten i övrigt, synes mig icke erforderlig.

2 KAP.

Verkställighetens början.

6—7 §§.

Dessa paragrafer motsvara 7 § i beredningens förslag.

Gällande rätt innehåller intet uttryckligt stadgande om verkställighet av dom, som vunnit laga kraft. Beträffande vissa fall finnas särskilda föreskrifter meddelade angående verkställighet vid tidigare tidpunkt. Beslut om ungdomsfängelse skall sålunda gå i verkställighet utan hinder av att det ej äger laga kraft, såframt ej domstolen annorlunda förordnar, och beslut om förvaring i det specialfall som avses i 3 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt skall alltid gå i verkställighet omedelbart. Förvandlingsstraff skall, därest förordnande därom meddelas, likaledes omedelbart gå i verkställighet. Vad angår straffarbete och fängelse gäller såsom regel, att

verkställighet må ske, om den dömde icke före besvärstidens utgång anfört besvär över utslaget eller han före denna tidpunkt avgivit nöjdförklaring.

Enligt gällande rätt innebär nöjdförklaring, att den dömde förklarar sig nöjd med utslaget och villig att undergå den ådömda bestraffningen. Beredningen har, under förklaring att beredningen icke avsåge någon ändring i sak, upptagit endast det senare ledet, som direkt tager sikte på verkställigheten. I anledning härav har *justitiekanslersämbetet* erinrat, att då nöjdförklaring för närvarande omfattade icke blott den ådömda bestraffningen utan även den ersättnings- och skadeståndsskyldighet, som blivit den dömde ålagd, den nuvarande formuleringen av lagtexten syntes böra bibehållas. Enahanda åsikt har uttalats av *länsstyrelsen i Gotlands län,* som emellertid ifrågasatt huruvida icke en saklig ändring i här förevarande avseende vore påkallad, så att en nöjdförklaring kunde begränsas till själva bestraffningen. Det kunde i vissa fall synas obilligt, att en person, som jämte ett frihetsstraff ådömts ett högt skadestånd och ämnade överklaga detta men som vore nöjd med den ådömda bestraffningen, icke skulle kunna få börja avtjäna straffet av den anledningen att han ämnade överklaga skadeståndsfrågan. *Hovrätten över Skåne och Blekinge,* som ansett beredningens förslag innebära att nöjdförklaring skulle avse straffet och icke utslaget i dess helhet, har förklarat att i enlighet därmed verkställighet av frihetsstraff borde äga rum, så snart utslaget vunnit laga kraft mot den dömde i ansvarsfrågan utan hinder av att den dömde besvärat sig i fråga om skadestånd eller rättegångskostnad.

Departementschefen.

En verkställighetslag av den omfattning varom här är fråga synes mig böra upptaga en allmän bestämmelse om förutsättningarna för att ådömt straff eller annan ansvarspåföljd må verkställas. I överensstämmelse med de synpunkter som legat till grund för nuvarande regler beträffande verkställighet av straffarbete och fängelse torde man därvid böra utgå från att, om den dömde icke själv dragit målet under högre rätts prövning, verkställighet bör få ske utan hinder av att åklagare eller målsägande anfört besvär. Den angivna huvudregeln bör liksom hittills kombineras med föreskrifter om rätt för den dömde att avgiva nöjdförklaring. En erinran synes böra göras att även i andra fall domen, enligt vad särskilt är stadgat, må gå i verkställighet före fullföljdstidens utgång.

Såväl vid tillämpning av huvudregeln som då nöjdförklaring avgives uppstår frågan, huruvida verkställighet skall få ske om den dömde fullföljt talan beträffande annat än den ansvarspåföljd som ådömts honom, exempelvis utdömt skadestånd eller rättegångskostnader, liksom om han skall äga att avge nöjdförklaring allenast beträffande ansvarspåföljd, medan målet i övrigt skall kunna, även på talan av den dömde, bliva föremål för prövning i högre instans. Den uppfattning som i detta hänseende uttalats av hovrätten över Skåne och Blekinge synes mig ha så starka skäl för sig att den bör godtagas. För den dömde måste det te sig oförklarligt, att han icke skall kunna få påbörja avtjänandet av ett ådömt straff, därför att han önskar draga frågan om

skäligheten av utdömt skadestånd eller dylikt under högre rätts prövning. Nöjdförklaring bör fördenskull avse allenast den ansvarspåföljd som ådömts. Såsom ansvarspåföljd synes därvid böra räknas förutom straff eller skyddsåtgärd som avses med lagen jämväl avsättning eller suspension. Däremot avses icke förverkande och dylikt.

Beredningens förslag innebär i fråga om nöjdförklaring smärre ändringar i gällande rätt. Enligt förslaget skall sålunda, i motsats till vad nu gäller, nöjdförklaring kunna avgivas även i sådana fall, då utslaget skall underställas högre rätts prövning. Häremot synes erinran ej vara att göra. Ej heller har jag funnit anledning motsätta mig beredningens förslag, att nöjdförklaring skall kunna avgivas även då interneringsnämnden tillstyrkt förvaring eller internering men domstolen det oaktat dömt till tidsbestämt frihetsstraff.

Beredningen har föreslagit, att nöjdförklaring skall kunna avgivas även över utslag, varigenom förvaring eller internering ådömts. Däremot har beredningen, då den i övrigt icke upptagit frågan om verkställighet av ungdomsfängelse, lämnat öppet, huruvida den som dömts till ungdomsfängelse borde erhålla möjlighet att avgiva nöjdförklaring, när domstolen förordnat att utslaget ej skall gå i verkställighet förrän det vunnit laga kraft. För min del finner jag lämpligt, att reglerna om nöjdförklaring bliva tillämpliga i fråga om varje straff eller skyddsåtgärd, som avses i den nya verkställighetslagen.

Gällande lag om nöjdförklaring omfattar jämväl arreststraff. Beredningen har ansett dessa bestämmelser sakna betydelse för disciplinstraffs verkställande, då disciplinstraff omedelbart går i verkställighet, vare sig det ålagts av befälhavare eller ådömts av krigsrätt (207 § strafflagen för krigsmakten, resp. 82 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes), varjämte beredningen anmärkt, att det på grund av nämnda bestämmelser sedan länge ej brukats att upptaga nöjdförklaring över utslag varigenom dömts till disciplinstraff. Med hänsyn till vad beredningen sålunda anfört ansluter jag mig till beredningens förslag i denna del.

I formellt hänseende har jag ansett det mindre tillfredsställande att den som vill avgiva nöjdförklaring skall uttryckligen förklara sig »nöjd» med domen. Beredningen har för sin del ansett förklaringen endast böra taga sikte på själva verkställighetsfrågan och sålunda innehålla allenast att den dömde är villig undergå straffet. Det synes emellertid lämpligt, att förklaringen till förtydligande av dess innebörd för den dömde innefattar ett uttryckligt avstående från rätten att fullfölja talan mot domen såvitt angår honom ådömd ansvarspåföljd. Termen nöjdförklaring synes av praktiska skäl böra bibehållas.

8 §.

Paragrafen motsvarar 8 § första och andra styckena ävensom 9 § i beredningens förslag.

Mot beredningens förslag att nöjdförklaring skall kunna avgivas redan dagen efter det utslaget avkunnades eller delgavs den häktade ha i vissa yttranden gjorts erinringar. Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har så-

lunda anfört, att den dömde icke borde få avgiva nöjdförklaring, innan han haft tillfälle att hämta sig efter den chock som utslaget mången gång innebure och i lugn och ro överväga frågan. Den dömde borde ha betänketid till andra dagen efter den då utslaget för honom avkunnades eller blev honom annorledes delgivet. Enahanda uppfattning har uttalats av *länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *direktören vid centralfängelset i Härnösand,* vilken yttrat att det icke sällan förekomme, att fångar, som förklarat sig nöjda, sedermera ångrade sig. *Poliskammaren i Örebro* har anfört, att om en häktad efter en lång rannsakning fälldes till frihetsstraff, han väl kunde antagas vid utslagets uppläsande uppfatta straffet och dess längd, men ingalunda säkert utslaget i övrigt och domskälen. Att han redan dagen därefter, kanske i deprimerat sinnestillstånd, skulle beredas tillfälle att avgiva nöjdförklaring på ett domsbevis utan tillgång till motiveringen för hans fällande, syntes kunna leda till förhastade beslut. Samråd med försvarare, om sådan funnes, vore ingen säker garanti för att nöjdförklaring komme att givas efter moget övervägande. Poliskammaren föresloge, att om den häktade senast å andra dagen efter utslagets avkunnande förklarade sig nöjd med domen, verkställighetstiden skulle räknas från dagen för domen.

Den i beredningens förslag upptagna möjligheten för den häktade att efter samråd med sin försvarare avgiva nöjdförklaring redan tidigare än dagen efter domen har jämväl föranlett anmärkningar. Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har anfört, att samrådet med försvararen visserligen vore av största vikt men att detta ibland kunde bestå i ett kort samtal omedelbart efter utslagets uppläsande. Den omständigheten att samråd ägt rum borde icke betaga den dömde den betänketid som eljest vore föreskriven. Även *justitiekanslersämbetet* har uttryckt tvekan rörande lämpligheten av vad som föreslagits i denna del och ansett rådligast att den föreslagna bestämmelsen finge utgå eller att det i varje fall borde fordras att försvararen tillstyrkt nöjdförklaring. *Länsstyrelsen i Örebro,* som i övrigt tillstyrkt förslaget om förkortning av tiden för avgivande av nöjdförklaring, har ansett den ytterligare förkortning, som här avses, icke vara till fördel men väl till nackdel för den dömde. Från praktisk synpunkt har vidare *direktören vid centralfängelset i Norrköping* uttalat sig för att nöjdförklaring finge avgivas tidigast dagen efter rättegångsdagen. *Svenska fångvårdssällskapet* har ansett det böra stadgas, att nöjdförklaring skall avgivas under föreskriven expeditionstid. Föreskriften att den dömde skall beredas tillfälle att samråda med sin försvarare har föranlett *direktören vid straffängelset i Vänersborg* att framhålla, att det stundom kunde möta svårigheter att ordna ett dylikt samråd. *Föreningen Sveriges stadsdomare* har å sin sida anmärkt, att en dömd person, som ej haft försvarare, vore utesluten från möjligheten att avgiva nöjdförklaring tidigare än enligt den föreslagna huvudregeln samt funnit detta vara en orättvisa. Bestämmelsen om samråd med försvararen borde därför uteslutas eller också ändras så att samråd ej gjordes ovillkorligt.

Rörande förfaringssättet vid nöjdförklarings avgivande har *föreståndaren vid kronohäktet i Örebro* förklarat, att de nuvarande reglerna borde bibe-

hållas. Även vid de minsta anstalter funnes alltid två personer tillgängliga såsom vittnen och att övergå från två vittnen till ett vore knappast en förenkling.

I fråga om skyldigheten att erinra den häktade om hans rätt att avgiva nöjdförklaring, i vilken del beredningens förslag helt överensstämmer med gällande rätt, har *justitiekanslersämbetet* ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke domsbeviset — som syntes böra tillställas den dömde — borde i lättfattlig form, eventuellt med användande av fastställd blankett, upptaga de upplysningar angående nöjdförklaring som skulle lämnas den dömde. Även *direktören vid centralfängelset i Norrköping* har ansett, att styresmannen borde befrias från skyldigheten att erinra häktad om nöjdförklaring samt att i stället domstolen borde omedelbart efter besvärshänvisningen enligt fastställt formulär erinra den häktade om hans rätt att avgiva nöjdförklaring.

Departementschefen.

Nöjdförklaring över utslag, varigenom frihetsstraff ådömts, är med hänsyn till dess verkningar ett för den dömde synnerligen betydelsefullt avgörande. Vid sådant förhållande synes det mig lämpligast, att någon dag får förflyta innan giltig sådan förklaring kan avgivas. Faran för att förklaringen avgives i förhastande under intrycket av den psykiska chockverkan domfällandet mången gång medför och att den dömde efteråt ångrar att han förklarat sig nöjd synes motivera, att den dömde alltid får en hel dags betänketid i saken. Under denna tid bör den dömde, såsom strafflagberedningen föreslagit, beredas tillfälle att samråda med sin försvarare. Ett dylikt samråd synes mig dock icke utgöra sådan garanti mot förhastade beslut, att jag är beredd tillstyrka beredningens förslag att nöjdförklaring, sedan samråd ägt rum, skall kunna avgivas tidigare än vad i regel skall gälla. Med hänsyn till de svårigheter som ibland kunna föreligga för den dömde att komma i kontakt med försvararen synes vidare föreskriften, att den dömde under betänketiden skall erhålla tillfälle att samråda med försvararen, icke böra göras ovillkorlig.

Med den förkortade betänketid som enligt det föregående är medgiven före nöjdförklarings avgivande är det av vikt, att den dömde snarast erinras om sin rätt i ifrågavarande hänseende. Skyldighet därtill torde alltjämt böra åvila styresmannen. I administrativ ordning synes böra övervägas, huruvida formen för skyldighetens fullgörande kan förenklas genom användande av särskilda formulär eller blanketter att tillställas den dömde.

I övrigt har jag ej ansett anledning föreligga att frångå beredningens förslag.

9 §.

Denna paragraf motsvarar 8 § tredje stycket i beredningens förslag.

Beredningen har föreslagit, att vad om nöjdförklaring av häktad är stadgat skall i tillämpliga delar gälla även om nöjdförklaring av den som undergår straffarbete, fängelse, förvaring eller internering. Detta sammanhänger

därmed att enligt förslaget inställelse av den intagne inför domstol för ny rannsakning i regel icke skall anses avbryta verkställigheten av straff, som den dömde redan börjat undergå. Jag har, såsom i senare sammanhang skall nämnas, funnit detta förslag böra i huvudsak godtagas och instämmer fördenskull i beredningens förslag jämväl på här förevarande punkt. Enligt min åsikt bör emellertid regeln omfatta alla dem som äro intagna i fångvårdsanstalt och sålunda jämväl dem som äro häktade för annat brott eller undergå ungdomsfängelse eller såsom straffriförklarade kvarhållas å sinnessjukavdelning vid fångvården för vård m. fl.

10 §.

Paragrafen motsvarar 10 § i beredningens förslag.

Beredningen har föreslagit, att nöjdförklaring av den som icke är häktad skall kunna avgivas, förutom inför länsstyrelse och i vissa fall militär befälhavare, inför styresman vid fångvårdsanstalt, landsfogde, polismästare, stadsfiskal eller landsfiskal. Enligt förslaget skall sålunda nöjdförklaring icke kunna såsom hittills avgivas inför magistrat eller ordförande i magistrat, vilket av beredningen motiverats därmed att den som mottager nöjdförklaring också bör kunna sörja för den dömdes befordran till anstalt där han skall intagas. I anledning härav har beredningen i stället föreslagit stadsfiskal såsom organ för mottagande av nöjdförklaring. Från denna enligt min uppfattning riktiga utgångspunkt synes emellertid lämpligare att föreskriva, att förklaringen skall avgivas, om domen skall av militär befälhavare befordras till verkställighet, inför denne, och eljest inför länsstyrelse eller styresman vid fångvårdsanstalt eller den som är i hans ställe, landsfogde, polismästare eller annan polischef. Jämväl landsfiskal blir på grund härav, såsom beredningen med hänsyn till landsortsbefolkningen förordat, behörig att mottaga nöjdförklaring.

11 och 12 §§.

Dessa paragrafer motsvara 11 och 12 §§ i beredningens förslag.

Föreningen Sveriges landsfogdar har ifrågasatt, huruvida icke den av beredningen föreslagna minnesboken över nöjdförklaringar och särskilda åtgärder lämpligen kunde föras på särskilt upplägg i nu brukade dagböcker hos åklagarna. Beträffande den föreslagna föreskriften att nöjdförklaring skall underskrivas jämväl av den dömde ha *direktörerna vid centralfängelset i Malmö* och *vid straffängelset i Vänersborg* ävensom *föreståndaren vid kronohäktet i Örebro* förklarat detta vara onödigt och opraktiskt.

Föreningen Sveriges stadsdomare har beträffande det föreslagna stadgandet om skyldighet för myndighet som mottagit nöjdförklaring att insända uppgift därom till vederbörande överrätt anfört, att föreskriften syntes opraktisk och borde kunna utgå beträffande häktad person. En häktads besvärsskrift passerade så gott som alltid fängelseföreståndaren och denne kunde i samband därmed å besvärsskriften göra anteckning om att nöjdförklaring ej förelåge. I de sällsynta fall, då besvärsskrift från häktad ej passerade fäng-

elseföreståndaren, torde överdomstolen lätt på annat sätt kunna skaffa sig upplysning, huruvida nöjdförklaring avgivits. Härigenom skulle undvikas den flod av skrivelser bestämmelsen medförde. Motsvarande synpunkter gjorde sig för övrigt gällande beträffande nöjdförklaring över villkorlig dom.

Departementschefen.

Då åtskilliga av de myndigheter som enligt förslaget bliva berättigade att mottaga nöjdförklaring endast mera sällan torde få ärenden av dylik art att handlägga, synes det i lagen endast böra föreskrivas, att minnesanteckningar däröver skola föras. I vad mån minnesanteckningarna vid fångvårdsanstalt skola föras i form av särskild minnesbok, synes böra ankomma på administrativt bestämmande. Beredningens förslag, att jämväl den dömde skall underteckna nöjdförklaring, finner jag välmotiverat.

Med nöjdförklaringens natur sammanhänger att den avskär den dömde från rätten att klaga över utslaget samt att besvär, som tidigare anförts, skola anses återkallade genom förklaringen. Vad nu sagts gäller dock, enligt den jämkning jag förordat, allenast ådömd ansvarspåföljd. Med hänsyn till det anförda måste det uppenbarligen på något sätt bringas till överdomstolens kännedom att nöjdförklaring avgivits. Det nuvarande och i beredningens förslag bibehållna sättet härför synes böra bibehållas.

13 och 14 §§.

Paragraferna motsvara 14, 15 och 16 §§ i beredningens förslag.

Beredningen har icke funnit skäl bibehålla den nuvarande ordningen, att viss myndighet skall förordna om verkställigheten. I stället upptager beredningens förslag regler om vem som skall sörja för att verkställigheten inledes. De myndigheter, på vilka detta skall ankomma, ha enligt vad beredningen anfört att konstatera om förutsättningarna för verkställighet av utslaget föreligga och ha därjämte att ombesörja, att den dömde intages på anstalt. För säkerställande av önskvärd differentiering har beredningen beträffande häktade, som förvaras i stadsfängelse, ävensom icke häktade föreslagit, att de myndigheter som ha att sörja för verkställigheten skola hänvända sig till styresman vid fångvårdsanstalt för att efterhöra till vilken anstalt den dömde bör förpassas. Beredningen har i detta hänseende anfört, att man icke kunde begära att de myndigheter som hade att sörja för verkställigheten skulle äga sådan kännedom om fångvårdens anstaltsväsende och grunderna för de intagnas fördelning, att de skulle kunna på egen hand avgöra vid vilken anstalt intagning borde äga rum. Att låta fångvårdsstyrelsen centralt meddela anvisningar härom skulle bliva för tyngande, varför anvisningarna borde lämnas av styresman vid fångvårdsanstalt. Man kunde därvid tänka sig en distriktsindelning av ett eller annat slag, men det enklaste syntes vara att låta hänvändelse ske till styresmannen vid den fångvårdsanstalt, som vore mest närbelägen eller eljest lättast att komma i förbindelse med. Därvid måste undantag emellertid göras för vissa anstalter, t. ex. rena specialanstalter och kolonier. Fångvårdsstyrelsen borde därför bestämma, vid vilka anstalter det skulle tillkomma styresmannen att meddela

anvisningar som nu sagts. Av fångvårdsstyrelsen fastställd förteckning över dessa anstalter borde på lämpligt sätt offentliggöras.

Enligt förslaget skall utslag beträffande icke häktad, om nöjdförklaring ej avgivits, bringas till verkställighet av länsstyrelsen i det län där den dömde vistas. I anledning härav har *Svea hovrätt* anfört, att det syntes lämpligare att denna uppgift i stället anförtroddes länsstyrelsen i det län, där första domstol som dömt i saken vore belägen. Dit sändes nämligen regelmässigt utslaget för verkställighet. Även *överståthållarämbetet* har erinrat om gällande bestämmelser angående översändande av utslag, i samband varmed ämbetet kritiserat beredningens förslag, att det skulle ankomma på länsstyrelsen i det län där den dömde vistades att i vissa fall sörja för verkställigheten. Enligt ämbetets mening hade den nuvarande ordningen i detta hänseende visat sig vara god, varför anledning saknades att ändra densamma. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har däremot ansett bestämmelserna angående översändande av utslag böra ändras på sådant sätt, att utslaget komme att översändas direkt till den myndighet som hade att sörja för verkställigheten.

Den av beredningen föreslagna föreskriften om föreläggande i vissa fall för den dömde att inställa sig vid vederbörande fångvårdsanstalt har *överståthållarämbetet* förklarat icke vara lycklig. Önskade den dömde undgå införpassning, hade han tillfälle att själv inställa sig. Skyldigheten för länsstyrelse att undersöka och pröva, huruvida den dömde borde föreläggas att inställa sig i stället för att införpassas, vore ägnad att föranleda besvärligheter vid tillämpningen. *Länsstyrelsen i Gotlands län* har ansett bestämmelsen icke innebära några nackdelar i fråga om den som avgivit nöjdförklaring, medan det åter beträffande den som icke avgivit sådan förklaring vore förenat med omgång och tidsutdräkt att avgöra, huruvida fara för avvikande förelåge. De nuvarande bestämmelserna om införpassning borde fördenskull alltjämt gälla. *Poliskammaren i Örebro* har av enahanda skäl föreslagit, att icke häktad alltid skulle beredas tillfälle att avgiva nöjdförklaring och att han, om sådan förklaring icke avgivits, alltid skulle förpassas till fångvårdsanstalt, när verkställighet skulle ske.

Vad angår kostnaderna för den dömdes resa till anstalten har *poliskammaren i Örebro,* liksom *länsstyrelsen i länet* förordat, att myndighet som mottagit nöjdförklaring skulle äga själv avgöra, om ersättning av allmänna medel skulle utgå, samt, därest så ansåges vara fallet, förskottera erforderligt belopp att slutligt gäldas genom länsstyrelsens försorg. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* har erinrat, att det i många fall bleve synnerligen svårt att avgöra om den dömde själv borde svara för resekostnaden. Då det därjämte vore önskvärt att lika bestämmelser gällde för alla, ansåge länsstyrelsen kostnaderna böra stanna å statsverket.

Departementschefen.

I likhet med beredningen finner jag anledning saknas att låta länsstyrelsen meddela förordnande om verkställigheten, sedan denna redan tagit sin början. Det synes tillräckligt att, såsom beredningen föreslagit, föreskrifter medde-

las om vilka myndigheter som ha att sörja för verkställighetens inledande och vad därvid är att iakttaga. Den ordning beredningen föreslagit för åstadkommande av önskvärd differentiering av de dömda redan från verkställighetens början synes mig dock alltför omständlig. Beträffande den som hålles häktad annorstädes än å fångvårdsanstalt torde det vara tillfyllest att föreskriva, att han skall enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande förpassas till lämplig fångvårdsanstalt. Härutöver torde lagtexten böra innehålla en erinran att förflyttning till annan fångvårdsanstalt än den där den dömde hålles häktad kan ifrågakomma. Beträffande verkställighetens inledande mot den som icke är häktad bör enligt min åsikt övervägas att utfärda föreskrifter, enligt vilka vederbörande domstol skall översända utslag, varigenom någon som vistas på fri fot ådömts frihetsstraff, till fångvårdsstyrelsen i stället för såsom hittills till vederbörande länsstyrelse. Vid utslaget bör till ledning för anstaltsplaceringen fogas en sammanställning av de uppgifter angående den dömdes personliga förhållanden, som finnas i målet. Det bör därefter ankomma på styrelsen att översända utslaget till vederbörande länsstyrelse för verkställighet med angivande av vid vilken anstalt verkställigheten skall äga rum. I regel torde utslaget böra översändas till länsstyrelsen i den ort där den dömde har sitt hemvist. Genom detta förfaringssätt torde differentieringen av klientelet bliva tillgodosedd så långt det låter sig göra på detta inledande stadium. En konsekvens av det nu sagda är att om den dömde avgiver nöjdförklaring inför styresman vid fångvårdsanstalt han kan få omedelbart påbörja verkställigheten endast under förutsättning att förklaringen avgives inför styresmannen vid den anstalt där verkställigheten skall ske. I annat fall skall styresmannen låta förpassa den dömde till sistnämnda anstalt eller förelägga honom att inställa sig där. Är den dömde redan av annan anledning intagen i fångvårdsanstalt, när domen förekommer till verkställighet, synes emellertid i likhet med vad som föreslagits i fråga om den som är häktad i målet verkställigheten böra omedelbart taga sin början.

Vad beredningen föreslagit om föreläggande för den dömde att inställa sig vid den anstalt där han skall undergå straffet innebär en nyhet som synes böra tillgodogöras. Beträffande en stor del av de icke häktade som dömts till frihetsstraff torde någon som helst fara för att den dömde skall avvika under färden till fångvårdsanstalten icke föreligga. De i vissa yttranden framförda erinringarna, att det för verkställighetsmyndigheterna kunde vara förenat med omgång och besvär att avgöra, huruvida den dömde borde förpassas eller föreläggas att inställa sig vid anstalten, finner jag icke böra lägga hinder i vägen för det föreslagna förfaringssättet. Jag vill i detta sammanhang anmärka, att enligt min uppfattning länsstyrelsen bör kunna uppdraga åt förpassningsmyndigheten, d. v. s. i regel vederbörande polischef, att avgöra huruvida förpassning bör ske eller föreläggande kan meddelas den dömde att inställa sig. Givetvis åligger det honom i sistnämnda fall också att kontrollera, att den dömde ställer sig föreläggandet till efterrättelse.

Vad angår den dömdes resekostnader för inställelse vid anstalten har i ett yttrande föreslagits, att kostnaden alltid skulle stanna å statsverket. Till

stöd för en dylik ordning kan ytterligare anföras, att om den dömde själv inställer sig vid anstalten, statsverket besparas kostnaden för förpassningen. Å andra sidan innebär förfarandet en förmån för den dömde och jag finner fördenskull ej anledning göra avvikelse från beredningens förslag i denna del. Närmare bestämmelser angående förfarandet vid förskotterande av resekostnad i här förevarande fall och angående skyldighet för den dömde att återgälda kostnaden torde böra meddelas av Kungl. Maj:t.

15 §.

Paragrafen motsvarar 13 § i beredningens förslag.

Beredningens förslag att införa regler om uppskov med straffverkställighet har i åtskilliga yttranden hälsats med tillfredsställelse. Vissa erinringar mot den föreslagna regleringen ha dock gjorts. Sålunda har *föreningen Sveriges häradshövdingar* ansett betänkligt att i lag giva en bestämmelse av sådan innebörd att möjligheten till uppskov lätt kunde komma att utvecklas till en rättighet i vissa fall. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har likaledes ansett en restriktiv tillämpning av de föreslagna reglerna vara att förorda. Även *justitiekanslersämbetet* har ifrågasatt, huruvida det icke i lagtexten borde komma till uttryck, att uppskov med verkställigheten skulle vara undantag och ej regel. Ämbetet har vidare ansett önskvärt att något utförligare regler gåves i ämnet. Sistnämnda synpunkt har betonats även i andra yttranden. Sålunda ha *länsstyrelserna i Jönköpings* och *Gotlands län* framhållit, att de skäl som kunde föranleda uppskov borde ha närmare utvecklats. *Länsstyrelsen i Örebro län* har liksom *landsfogden i länet* och *poliskammaren i Örebro* ansett de föreslagna bestämmelserna böra kompletteras med föreskrift, att återfall i brott före verkställighetens början skulle utgöra skäl att vägra uppskov, varjämte av förstnämnda båda myndigheter efterlysts bestämmelser om återkallande av meddelat uppskov. Rörande uppskovets varaktighet har *justitiekanslersämbetet* anfört, att uppskov icke borde givas för längre tid än hindret varade och att vanligen endast ett ganska kort uppskov torde vara påkallat. För längre uppskov än förslagsvis två à tre månader borde kanske fordras synnerliga skäl. *Fångvårdsstyrelsen* har ifrågasatt, om det icke kunde vara tillfyllest att uppskov lämnades högst tre månader, och *länsstyrelsen i Jönköpings län* har förklarat, att uppskov i varje fall icke borde medgivas för så lång tid som ett halvt år. Ett uppskov på två eller tre månader syntes vara tillräckligt, därest ej den dömde lede av sjukdom eller visade sig ha sökt nåd.

Beträffande den omständigheten att den dömde ingivit nådeansökan har beredningen anfört, att detta ej borde tillmätas avgörande betydelse vid prövning av frågan om uppskov men att de till stöd för en sådan ansökan åberopade skälen naturligtvis kunde vara sådana, att de även borde föranleda uppskov med verkställigheten. I detta hänseende har i vissa yttranden en avvikande mening kommit till synes. Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har anfört, att det självfallet vore ett befogat önskemål att rena okynnesansökningar om nåd i största möjliga mån begränsades. Då emellertid de

föreslagna reglerna om uppskov måste antagas leda till en väsentlig minskning av antalet nådeansökningar i uppskovssyfte och då en nådeansökan som gjordes av annan anledning än för att möjliggöra uppskov med straffet skulle kunna bliva mer eller mindre meningslös, om länsstyrelsen icke medgåve uppskov, borde nuvarande regler om anstånd i detta fall bibehållas. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* har likaledes påyrkat, att en första gången ingiven nådeansökan under alla omständigheter borde utgöra skäl för bifall till en ansökan om uppskov med verkställigheten. Det kunde eljest inträffa, att den dömde finge börja avtjäna ett straff, som sedermera av nåd helt efterskänktes. Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* har, under framhållande att länsstyrelse, utan tillgång till nådeansökningen och rättegångsprotokollen, icke torde kunna avgöra om skäl för uppskov föreligga, ansett de nuvarande bestämmelserna om anstånd med verkställighet böra inarbetas i de föreslagna uppskovsreglerna.

Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har beträffande den av beredningen föreslagna regeln, att vid avslag å ansökan om uppskov straffet finge verkställas utan hinder av förd klagan över avslagsbeslutet, anfört, att klagorätten skulle bliva mer eller mindre meningslös, därest det ej förutsattes, att Kungl. Maj:t kunde förordna att verkställigheten tills vidare skulle inhiberas. Därest detta ej kunde anses klart, borde bestämmelse därom upptagas i förslaget. *Länsstyrelsen i Gotlands län* har å sin sida ifrågasatt, att klagan icke borde få föras över länsstyrelsens beslut. Det vore nämligen mindre lämpligt att, om straffet redan börjat avtjänas, avbryta detta på grund av en förment uppskovsanledning.

Från mera formell synpunkt har *överståthållarämbetet* anmärkt, att utgångspunkten för den tid från vilken uppskov skulle räknas borde angivas i lagen ävensom att det borde tydligt utmärkas huruvida uppskov kunde lämnas mer än en gång. Även *länsstyrelsen i Jönköpings län* har funnit förslaget otydligt på sistnämnda punkt.

Departementschefen.

Regler om uppskov med verkställigheten av lagakraftvunnet utslag, varigenom frihetsstraff ådömts, ha hittills saknats i svensk rätt. Endast med anlitande av den omväg som en nådeansökning innebär har möjlighet funnits att erhålla anstånd med verkställigheten. Det torde stå utom tvivel, att åtskilliga nådeansökningar, även om de formellt avsett strafflindring, haft till huvudsakligt syfte att åstadkomma sådant uppskov. Detta förhållande är givetvis icke tillfredsställande och beredningens förslag att länsstyrelse skall kunna meddela beslut om uppskov när bärande skäl föreligga synes mig fördenskull böra genomföras.

Mot den närmare utformningen av de föreslagna reglerna härom ha i yttrandena gjorts åtskilliga erinringar. Flera myndigheter ha ansett, att möjlighet till uppskov under så lång tid som beredningen föreslagit icke borde förefinnas eller att i allt fall för längre tids uppskov synnerliga skäl borde föreligga. För min del finner jag dock hinder icke böra möta att, när förhållandena därtill föranleda, utsträcka uppskovstiden till sex månader. Givet är emellertid, att ju längre uppskov som ifrågasättes desto starkare skäl

måste fordras. Utan särskilt stadgande torde vara tydligt, att länsstyrelse äger genom nytt beslut förlänga ett redan beviljat uppskov, under förutsättning att den lagstadgade längsta tiden för uppskovs beviljande icke överskrides. Sistnämnda tid synes böra räknas från den dag domen må verkställas i fråga om ansvarspåföljden.

Jag har i det föregående förordat, att det skall ankomma på fångvårdsstyrelsen att hos vederbörande länsstyrelse påkalla verkställighet av utslaget samt därvid framhållit att detta i regel borde ske hos länsstyrelsen i det län där den dömde har sitt hemvist. Givetvis kan det inträffa, att den dömde vistas i annat län och utslaget bör i sådana fall vidarebefordras till länsstyrelsen i sistnämnda län. Ansökan om uppskov med verkställigheten bör kunna göras såväl hos sistnämnda länsstyrelse som hos länsstyrelsen i hemorten.

I vissa yttranden har det ansetts önskvärt att utförligare regler meddelades, under vilka förutsättningar uppskov skulle kunna medgivas. Förhållandena kunna emellertid vara så skiftande, att man svårligen kan meddela några närmare föreskrifter i detta hänseende. Beredningen har i sin motivering anfört, att uppskov syntes företrädesvis kunna ifrågakomma, när intagande å anstalt finge anses olämpligt på grund av den dömdes hälsotillstånd eller när med hänsyn till hans yrkesutövning ett omedelbart frihetsberövande skulle vålla svåra olägenheter för honom. Som exempel på situationer då bärande skäl för uppskov borde anses föreligga har beredningen anfört, att den dömde lede av sjukdom — även om den ej vore allvarlig — vars botande skulle fördröjas genom straffverkställigheten, att den dömde hade utpräglat säsongarbete och därför eller av annan anledning skulle behöva vidkännas svårt ekonomiskt avbräck genom straffverkställigheten, medan han med betydligt mindre sådan olägenhet kunde undergå straffet vid en något senare tidpunkt, att han fullgjorde värnpliktstjänstgöring och kort tid återstode av denna eller att anhörig vore svårt sjuk och därför eller av annan sådan anledning tarvade personligt bistånd av den dömde. Jag kan i stort sett ansluta mig till vad beredningen sålunda anfört men vill, i viss överensstämmelse med vad som anförts i yttrandena, betona, att av det föreslagna stadgandets karaktär av undantagsbestämmelse följer, att de anförda skälen böra vara tungt vägande för att uppskov skall medgivas. Mot förslaget, att kvinna som är havande eller ammar barn skall kunna beviljas förlängt uppskov, synes intet vara att erinra.

Enligt beredningens förslag skall den omständigheten att nådeansökan ingivits icke i och för sig utgöra tillräcklig grund för uppskov. På denna punkt är jag icke beredd att följa förslaget. Det är visserligen ett intresse att förhindra onödiga nådeansökningar, men detta intresse synes mig icke tillräckligt starkt för att uppväga de olägenheter, vartill ett genomförande av beredningens förslag kan leda. Det skulle kunna inträffa, att en person finge påbörja avtjänandet av ett straff, vilket sedermera av nåd helt efterskänktes eller ock nedsattes till böter eller utbyttes mot villkorlig dom. Konungens fria prövning av nådeansökningen skulle ock i viss mån åsidosättas genom att straffet redan börjat avtjänas. Enligt min åsikt bör fördenskull nådeansökning tillmätas större betydelse i uppskovsfrågor än beredningen ansett påkallat. Nådeansökan som går ut på att vinna befrielse från undergående av

frihetsstraffet torde alltid böra medföra uppskov till dess Konungen meddelat sitt beslut i anledning av ansökningen, såframt nåd ej tidigare sökts i målet. Liksom eljest bör emellertid såsom villkor härför gälla, att skälig anledning ej förekommer att den dömde avviker. Någon formlig uppskovsansökan torde ej böra krävas för det fall att nådeansökning ingivits. I administrativ ordning torde böra föreskrivas, att uppgift om ingiven nådeansökan, som kan föranleda uppskov med verkställigheten, skall översändas till fångvårdsstyrelsen för vidarebefordran till vederbörande länsstyrelse.

Att, såsom i ett yttrande ifrågasatts, den dömde skulle avskäras från rätten att överklaga ett beslut, varigenom uppskov med verkställigheten vägrats, synes mig icke lämpligt. I likhet med Sveriges advokatsamfund anser jag att möjlighet bör finnas att inhibera verkställigheten i händelse ett överklagande sker. Bestämmelsen härom torde böra givas sådan avfattning, att jämväl länsstyrelsen kan i tveksamma fall förordna, att verkställighet icke skall ske förrän det visat sig huruvida beslutet står fast.

Meddelat uppskov torde böra återkallas, om det blir uppenbart att den dömde ämnar avvika. Det må nämnas, att länsstyrelse skall äga återkalla meddelat uppskov även om detta, efter besvär, medgivits av Kungl. Maj:t (i regeringsrätten).

16 §.

Denna paragraf motsvarar 17 § i beredningens förslag.

I förhållande till gällande rätt innehåller stadgandet det förtydligande tillägget, att jämväl då den dömde i stället för till tidsbestämt straff dömes till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran och samtidigt förordnas att domen ej skall gå i verkställighet förrän den vunnit laga kraft, bestraffningen i avbidan därå skall fortgå enligt den tidigare domen. Detsamma synes böra gälla då någon som börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering i stället dömes till straffarbete eller fängelse.

Genom den formulering som valts bliva stadgandena tillämpliga jämväl i sådana fall då — vid tillämpning av 4 kap. 3 § strafflagen — den senare domen meddelas av underrätt.

3 KAP.

Beräkning av strafftid m. m.

17 §.

Denna paragraf motsvarar 18 § i beredningens förslag.

Till förenklande av strafftidsberäkningen har jag ansett lämpligt att fastslå, att där ej annat följer av föreskrifterna i 21 och 23 §§, för den som är häktad i målet strafftiden alltid skall räknas från den dag då domen må verkställas i fråga om ansvarspåföljden samt att för den som, utan att vara häktad, är intagen i fångvårdsanstalt, när domen förekommer till verkställighet tiden skall räknas från den dag domen hos styresmannen förelåg till verkställighet.

18 §.

Paragrafen motsvarar 22 och 23 §§ i beredningens förslag.

Justitiekanslersämbetet har i anledning av beredningens förslag att något

formligt beslut om verkställighet ej längre skulle fordras, ifrågasatt huruvida det vid sådant förhållande kunde anses föreligga tillräckliga skäl att bibehålla länstyrelserna som organ för bestämmande av strafftid. Det skulle enligt ämbetet vara enklare och sannolikt innebära en icke obetydlig arbetsbesparing, om fångvårdsstyrelsen, som väl i något hänseende komme att taga befattning med varje fånge, i samband därmed utövade denna funktion. Ämbetet har vidare erinrat, att med de av beredningen föreslagna reglerna fastställandet av strafftiderna bleve förenklat och i de flesta fall icke erbjöde någon svårighet. Den kontroll över att strafftiderna riktigt bestämts, som utövades av justitiekanslern och justitieombudsmannen, skulle liksom hittills erbjuda en viss säkerhet för en rätt tillämpning av stadgandena i ämnet. Ansåges länsstyrelserna böra bibehållas vid bestyret, borde de i allt fall icke anlitas annat än för komplicerade fall, beträffande vilka styresmannen kunde göra framställning hos länsstyrelsen om bestämmande av strafftiden, innefattande förslag i ämnet jämte grunderna härför. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har ifrågasatt, huruvida icke, därest regler angående strafftidens bestämmande meddelades i enlighet med förslaget, beslutanderätten därutinnan skulle kunna uppdragas åt fångvårdsanstalternas styresmän.

Departementschefen.

Då enligt beredningens förslag något formligt beslut om verkställighet ej skall meddelas, synas skäl tala för att länsstyrelsernas bestyr med beräknande av strafftid överflyttas på fångvårdsmyndigheterna. Meddelas utförligare regler i ämnet, synes den omständigheten, att länsstyrelserna förvärvat en betydande rutin i hithörande frågor, vara av mindre betydelse. Beslutanderätten kan antingen, såsom justitiekanslersämbetet ifrågasatt, uppdragas åt fångvårdsstyrelsen eller ock, såsom föreningen Sveriges häradshövdingar föreslagit, ankomma på fångvårdsanstalternas styresmän. Ur säkerhetssynpunkt torde det vara önskvärt att, även om reglerna för beräkning av strafftid förenklas, uppgiften anförtros en mera kvalificerad myndighet än anstalternas styresmän. Det torde fördenskull böra ankomma på fångvårdsstyrelsen att beräkna strafftidens längd. Enhetligheten i lösningen av uppkommande tveksamma fall kommer ock att befrämjas därigenom att en central myndighet handhar uppgiften. Enligt beredningens förslag skall det vidare ankomma på fångvårdsstyrelsen att besluta huruvida tid, varunder den dömde vistats utom fångvårdsanstalt i anledning av sjukdom, ny rannsakning eller permission, skall inräknas i verkställighetstiden. Styrelsen kan jämväl besluta, att intagen skall disciplinärt bestraffas med förlängning av strafftiden. Från praktisk synpunkt synes fördelaktigt, att fångvårdsstyrelsen i samband med dylikt beslut kan omedelbart vidtaga den förändring i fråga om slutdagen för straffet som erfordras. I fall av förevarande art bör det ankomma på styresmannen att göra anmälan om förhållandet till fångvårdsstyrelsen.

Enligt praxis har klagan över länsstyrelses beslut i fråga om beräkning av strafftid ansetts böra fullföljas hos hovrätt. Då prövningen uppdrages åt

fångvårdsstyrelsen, torde i detta som i andra fall klagan över fångvårdsstyrelsens beslut böra föras hos Kungl. Maj:t. Någon särskild bestämmelse härom synes icke erforderlig. Av 2 § 17:o) regeringsrättslagen torde följa, att besvären skola prövas i regeringsrätten.

19 §.

Nu ifrågavarande paragraf motsvarar 19 § i beredningens förslag.

I förhållande till gällande rätt innebär förslaget ingen annan ändring än att i förenklande syfte föreslagits, att då vid beräkning av strafftid uppkommer brutet månadstal, månaden skall anses utgöra trettio dagar samt att brutet dagatal skall förfalla. Ändringen har sin huvudsakliga betydelse för beräkning av tiden för villkorlig frigivning.

20—23 §§.

Dessa paragrafer motsvara 20 § i beredningens förslag.

I gällande rätt saknas bestämmelser om beräkning av strafftiden i sådana fall, då verkställigheten avbrutits och ånyo upptagits, då avdrag skall göras för häktningstid och då straff som den dömde undergått skall avräknas å annat straff. Beredningen, som ansett det önskvärt att dessa frågor regleras i lag, har i fråga om beräkningssättet, när domstol förordnat att straffet till viss del skall anses verkställt genom den dömdes hållande i häkte, anfört att det härutinnan tidigare rått delade meningar. Det hade gjorts gällande såväl att strafftiden borde utläggas efter kalendern först sedan avdraget för häktningstiden verkställts som att man från den dag då utslaget förelåge till verkställighet borde räkna avdraget för häktningstid bakåt efter kalendern och med utgångspunkt från den dag man då erhölle uträkna slutdagen. En tredje metod, att först utlägga hela strafftiden efter kalendern och därefter avdraga den tid, varmed straffet skulle anses verkställt, hade först mötts av misstro men hade numera såsom den mest praktiska godtagits i rättspraxis och vore den enda som tillämpades. Det enklaste beräkningssättet skulle egentligen vara att taga dagen för häktningen såsom utgångspunkt för strafftidens beräkning, vilket emellertid i regel vore uteslutet, därför att den dömde icke finge räkna hela häktningstiden som strafftid. Beredningen föresloge fördenskull, att nyssnämnda allmänt vedertagna beräkningssätt uttryckligen sanktionerades. Samma metod borde tillämpas, när straffet skulle till viss del anses verkställt genom att den dömde undergått ungdomsfängelse, förvaring eller internering.

Vad angår strafftidens beräkning, när verkställigheten avbrutits och ånyo upptagits, har beredningen icke heller föreslagit någon ändring i det enligt beredningen nu allmänt tillämpade förfaringssättet, att den tid varunder avbrott ägt rum lägges till den förut bestämda slutdagen. I förtydligande syfte har beredningen dock tillagt en bestämmelse om att när avbrottet varat i trettio dagar eller längre, vid beräkning av tiden för avbrottet trettio dagar skola anses såsom en månad.

I fråga om avräkning av straffarbete eller fängelse, som den dömde undergått, har beredningen inledningsvis nämnt, att det tidigare ej sällan inträf-

fat, att avräkningen verkställts av domstolen som i utslaget angivit den återstående strafftid som den dömde skulle undergå, men att enighet numera torde råda därom att stadgandena i 4 kap. 3 och 4 §§ strafflagen om avräkning äro att anse som rena verkställighetsregler, så att domstolen i utslaget endast skall anteckna att avräkning skall ske med vad den dömde kan hava utstått av det tidigare straffet. Beredningen har vidare anfört följande.

Om den brottslige vid det gemensamma straffets ådömande redan frigivits från det först ådömda straffet, torde man i praxis regelmässigt förfara så, att ny begynnelsedag utsättes för hela det gemensamma straffet, varefter från den därvid erhållna slutdagen avdrages den tid som den dömde äger avräkna. Det har emellertid någon gång gjorts gällande att man borde verkställa avdraget innan strafftiden utlägges eller räkna tiden från det första straffets början med tillägg av tiden mellan verkställighetsperioderna.

För det fall att verkställigheten av det först ådömda straffet pågår, när det utslag varigenom gemensamt straff ådömts förekommer till verkställighet, ha delade meningar rått angående rätta beräkningssättet. Det har ofta framhållits att det enda naturliga i detta fall vore att räkna hela strafftiden från det första straffets begynnelsedag, eftersom straffet fortgår i en följd. Frågan har varit föremål för högsta domstolens avgörande år 1942 (NJA 1942 s. 439), varvid majoriteten stannade vid att även i detta fall utsätta ny begynnelsedag för det gemensamma straffet och räkna avdraget från slutdagen. En stark minoritet ville emellertid räkna strafftiden från den dag då det först ådömda straffet börjat avtjänas. Det må framhållas att det av minoriteten hävdade beräkningssättet icke kan användas när det straff som börjat verkställas utgöres av fängelse men det gemensamma straffet är straffarbete; på grund av reduktionsregeln kan man nämligen då icke räkna hela strafftiden från det första straffets begynnelsedag.

Med hänsyn till gällande regler om åtal mot den som undergår frihetsstraff kan det icke ofta inträffa att ett nytt utslag å straffarbete eller fängelse förekommer till verkställighet medan det först ådömda straffet avtjänas, utan normalfallet är att sistnämnda straff är avbrutet — genom häktning eller beslut av verkställighetsmyndighet — när det nya utslaget blir verkställbart. Den meningen torde vara förhärskande att man i sådant fall, liksom när den dömde frigivits från det gamla straffet, bör utsätta ny begynnelsedag och räkna avdraget från den fingerade slutdagen.

För egen del har beredningen ansett det icke kunna ifrågakomma att låta avräkningen verkställas innan hela strafftiden utlägges och alltså betrakta skillnaden mellan det gemensamma straffet och det förut avtjänade som strafftid. En sådan regel skulle nämligen i fråga om beräkning av tid för villkorlig frigivning strida mot den princip som uppställts i 1943 års lag om villkorlig frigivning. Den hittills vanligaste metoden — att utlägga hela strafftiden från ny begynnelsedag och därefter verkställa avräkningen — framstode, särskilt för de fall då verkställigheten av det först ådömda straffet påginge, som onaturlig. Både när verkställigheten påginge och när den avslutats kunde metoden vidare leda till i sak mycket otillfredsställande resultat, t. ex. när förhöjt straff icke ådömts och den dömde likväl finge avtjäna ytterligare någon dag utöver det utmätta straffet; särskilt motbjudande vore detta, om han redan frigivits och alltså skulle få återintagas i straffanstalt. Däremot funne beredningen det tredje av de förut angivna be-

räkningssätten — att räkna tiden för det gemensamma straffet från begynnelsedagen för det först ådömda straffet — lämpligen kunna tillämpas i samtliga fall. Detta bleve möjligt även vid avräkning av fängelse å straffarbete såsom gemensamt straff, enär enligt beredningens förslag till ändring av 4 kap. 6 § strafflagen fängelse som den dömde utstått skulle räknas lika med straffarbete när det skulle avräknas å sådant straff. För det fall att verkställigheten av det första straffet påginge vore det ifrågavarande beräkningssättet det enda naturliga. Men även när verkställigheten av det först ådömda straffet avslutats genom frigivning kunde metoden med fördel användas.

Till ytterligare utveckling av det sist sagda har beredningen anfört följande.

Också i detta fall måste det anses naturligt att det gemensamma straffet, vari det först ådömda ingår, räknas från den dag då detta börjat. Den tid som förflutit från frigivningsdagen till dess strafftiden åter börjar löpa anses då som avbrott i verkställigheten och får på vanligt sätt läggas till den beräknade slutdagen. I ett fall, när det nya åtalet väckts mot villkorligt frigiven först efter prövotidens utgång, blir avbrottet kortare, emedan det gamla straffet skall anses till fullo verkställt vid den villkorliga frigivningen. Till den beräknade slutdagen får alltså endast läggas den tid som förflutit efter den dag då det gamla straffet skulle ha slutat, om den dömde ej blivit villkorligt frigiven. Om i det först ådömda straffet förekommit annat avbrott som är av beskaffenhet att inverka på strafftiden, får även tiden för sådant avbrott läggas till slutdagen. Skall avdrag ske för häktningstid eller tid som i fråga om avräkning å strafftid är jämförlig därmed, bör sådant avdrag, i enlighet med det ovan omtalade huvudstadgandet för sådana fall, göras sist.

Såväl vid beräkning av avdrag för häktningstid som vid bestämmande av strafftid när avräkning skall ske å gemensamt straff skall enligt förslaget tillämpas den i fråga om tid för avbrott uppställda regeln att trettio dagar skola räknas som en månad.

Beredningens förslag om beräkning av strafftiden vid avdrag för häktningstid har icke blivit föremål för någon erinran i yttrandena. Beträffande förfaringssättet vid avbrott i straffverkställigheten har *länsstyrelsen i Uppsala län* anfört att vad beredningen härutinnan föreslagit icke kunde tillämpas, därest avbrottet sträckte sig utöver slutdagen. I detta fall borde den del av straffet, som på grund av avbrottet icke blivit verkställd, utläggas från dagen för fånges återkomst till anstalten. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anmärkt, att av förslaget icke framginge huru tiden för avbrott i strafftid skulle beräknas. Det syntes kunna tänkas att enligt förslaget avbrottets längd alltid skulle räknas i dagar för att sedan vid avräkning å strafftid förvandlas till månader à 30 dagar och dagar. Avbrott kunde emellertid också räknas efter kalendern, vilket beräkningssätt syntes vara att föredraga och framför allt torde bliva det enklaste att tillämpa. Med den av beredningen föreslagna, enligt hovrättens uppfattning välmotiverade metoden för utläggande av strafftid enligt 4 kap. 3 § strafflagen torde det nämligen jämförelsevis ofta förekomma att verkställighetsmyndigheterna finge att räkna

med långa avbrott i strafftiderna, vilka avbrott det skulle vara synnerligen opraktiskt att beräkna endast i dagar. Hovrätten ansåge det därför böra tagas under övervägande att i lagtexten uttryckligen föreskriva att kalenderberäkning skulle tillämpas. Vid sammanläggning av flera avbrott, i vilka dagantal på tillhopa mer än trettio dagar inginge, kunde en regel att månad skulle räknas till trettio dagar erfordras. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* har likaledes förmenat, att vid beräkning av avbrott i strafftid full överensstämmelse borde råda med de regler som gällde för bestämmande av strafftidens längd.

Departementschefen.

Såsom beredningen framhållit har i praxis rått tvekan om det riktiga förfaringssättet vid beräkning av straffets slutdag i de fall som här upptagits till reglering. I likhet med beredningen anser jag det önskvärt att i lagtexten fastslås efter vilka grunder beräkningen skall ske. Mot vad beredningen föreslagit i fråga om sättet för beräkning av avdrag för häktningstid har erinran ej gjorts i yttrandena och jag biträder förslaget i denna del. Likaså tillstyrker jag vad beredningen föreslagit därom att regeln skall omfatta jämväl avräkning av verkställt ungdomsfängelse, förvaring och internering. Jag erinrar härvid att i enlighet med vad jag tidigare anfört förvaring och internering kan börja verkställas, om den dömde icke fullföljt talan mot domen, oavsett huruvida åklagare eller målsägande anfört besvär. Uttrycklig bestämmelse torde böra meddelas, att om i avdraget ingår dagatal, detta skall frånräknas sist.

Beredningen har föreslagit att vid avbrott i verkställigheten tiden för avbrottet alltid skall läggas till slutdagen samt att vid beräknande av den tid, avbrottet varat, månad skall anses utgöra trettio dagar. I enlighet med vad som anförts i några yttranden synes det mig emellertid naturligare att jämväl vid beräkning av tiden för avbrott i verkställigheten tillämpa beräkning efter kalendern. Detta beräkningssätt synes också, i motsats till vad beredningen antagit, överensstämma med rådande praxis.[1] Uttrycklig föreskrift om användning av denna beräkningsmetod torde ej behövas. Ha flera avbrott ägt rum, som var för sig varat mindre än en månad, torde antalet dagar för avbrotten böra sammanräknas och — utan förvandling till månader — läggas till den först bestämda slutdagen. Skulle något av avbrotten ha varat över en eller flera fulla månader, bör överskjutande dagatal på samma sätt sammanräknas med antalet dagar för andra kortare avbrott.

Beträffande förfaringssättet vid bestämmande av straffets slutdag då avbrott i verkställigheten förekommit kunde det ifrågasättas att göra skillnad mellan olika fall. Är avbrottet endast av kort varaktighet, torde den av beredningen föreslagna regeln utan tvekan vara den lämpliga. Har avbrottet varit av längre varaktighet, ter det sig mera naturligt att vid verkställighetens återupptagande endast räkna med den del av straffet som återstod att avtjäna, när avbrottet skedde. För enhetlighetens skull torde dock beräknings-

[1] NJA 1927 s. 149.

sättet även i detta fall böra vara detsamma som då avbrottet varit av kortare varaktighet.

Då någon som villkorligt frigivits skall återintagas för att undergå återstoden av straffet torde den tid, varunder straffverkställighet icke ägt rum, icke böra räknas som avbrott, varom nyss sagts. Enligt 14 § första stycket lagen om villkorlig frigivning skall det återstående straffet eller, om den villkorligt medgivna friheten förklarats förverkad i samband med ny straffdom, det längre straff som den frigivne har att undergå anses såsom nytt straff med avseende å frågan om ny villkorlig frigivning. I överensstämmelse härmed bör jämväl vid beräkning av strafftid så anses som om den villkorligt frigivne hade att undergå nytt straff.

Vad härefter angår frågan om sättet för strafftidens beräkning, då avräkning skall ske av straff som den dömde tidigare undergått, har jag i det föregående förklarat mig beredd att godtaga beredningens förslag, att fängelse alltid skall räknas lika med straffarbete när det skall avräknas å straffarbete som ådömts såsom gemensamt straff. Vid sådant förhållande synes beredningens förslag, att hela strafftiden skall räknas från den dag verkställigheten av det tidigare straffet började vara det lämpligaste beräkningssättet. För detta fall torde, om den dömde frigivits från det förra straffet, den tid varunder verkställighet icke ägt eller på grund av reglerna i lagen om villkorlig frigivning skall anses ha ägt rum böra läggas till slutdagen och sålunda anses som avbrott i verkställigheten. Den av beredningen föreslagna regeln synes böra kompletteras med föreskrift huru skall förfaras då på verkställighetsstadiet två olika straff sammanträffa och avräkning ej skall ske. Med hänsyn till grunderna för bestämmande av obligatorisk villkorlig frigivning böra i dylikt fall strafftiderna sammanläggas till en enda strafftid innan slutdagen bestämmes. Särskild föreskrift härom torde ej erfordras för det fall att verkställigheten icke påbörjats beträffande något av straffen. Är det ena straffet delvis verkställt, kunna olika metoder tänkas komma till användning för beräkning av slutdagen. För att få en enhetlig beräkningsgrund i dessa fall vill jag föreslå, att före slutdagens bestämmande sammanräkning sker av vad den dömde redan utstått och vad han ytterligare har att avtjäna. Om det straff, som delvis avtjänats, är fängelse och det andra straffet är straffarbete, skall först återstoden av fängelsestraffet förvandlas till straffarbete, innan sammanläggningen sker.

4 KAP.

Allmänna bestämmelser om de intagnas behandling.

24 §.

Paragrafen motsvarar 25 § första stycket, 28 § och 84 § i beredningens förslag.

Såsom tidigare nämnts har i vissa yttranden från fångvårdshåll gjorts anmärkning mot att beredningen såsom grundläggande synpunkt på behandlingen angivit hänsynen till den intagnes människovärde. Vad angår den med gällande rätt överensstämmande regeln om jämkning i tillämpningen

av verkställighetslagen, när men kan befaras uppkomma för den intagnes kroppsliga eller själsliga hälsa, har *justitiekanslersämbetet* ansett, att jämkning borde för tillgodoseende av enhetligheten få vidtagas endast efter medgivande av fångvårdsstyrelsen.

Departementschefen.

Enligt min mening är det icke opåkallat att i en verkställighetslag utsäges, att humaniteten vid sidan av effektiviteten skall vara en ledande princip för fångvårdsarbetet. Mot det av beredningen föreslagna stadgandet att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde har jag fördenskull intet att invända. Självfallet avser det föreslagna stadgandet icke att giva uttryck åt någon misstro mot fångvårdens tjänstemän och deras verksamhet. Jag vill erinra, att i sinnessjuklagen finnes upptagen en likartad bestämmelse.

Den av beredningen från gällande rätt upptagna regeln om jämkning av verkställighetslagens regler, när men för den intagnes hälsa kan befaras, synes mig lämplig. Tillämpning av regeln torde icke ifrågakomma utan samråd mellan styresmannen och läkaren, varför det torde vara onödigt att kräva fångvårdsstyrelsens medgivande.

Vidkommande den i tredje stycket av förevarande paragraf omnämnda redogörelsen för verkställighetens syfte och organisation har beredningen uttalat, att den bör vara fullständigare och mera lättläst än det sammandrag av gällande stadganden och föreskrifter som nu tillhandahålles de intagna. Vad sålunda anförts synes böra uppmärksammas vid redogörelsens utarbetande.

25 §.

Denna paragraf motsvarar, med vissa jämkningar, 26 och 27 §§ i beredningens förslag.

26 §.

Paragrafen motsvarar 25 § andra, tredje och fjärde styckena samt 45 § fjärde stycket och 55 § tredje stycket första punkten i beredningens förslag.

27 §.

Paragrafen motsvarar 37 § i beredningens förslag.

Fångvårdsstyrelsen har beträffande förevarande stadgande anfört, att det syntes tillräckligt, att styrelsen, när den ansåge det erforderligt, hörde vederbörande barnavårdsombud, innan medgivande enligt stadgandet lämnades. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har ansett, att då en moder normalt borde få amma sitt barn, styresmannen borde anförtros befogenheten att medgiva henne att behålla barnet hos sig under amningstiden. Enahanda åsikt har uttalats av *direktören vid centralfängelset i Växjö.*

Departementschefen.

Vad beredningen i här ifrågavarande avseende föreslagit har jag funnit mig böra biträda med den jämkning som föranledes därav att numera bar-

navårdsassistentbefattningar inrättats. Då det i vissa fall kan tänkas vara olämpligt att barnet får vistas å fångvårdsanstalt, synes särskild prövning härutinnan böra äga rum, även såvitt angår amningstiden. Det torde också vara önskvärt, att fångvårdsstyrelsen i alla sådana ärenden inhämtar yttrande av barnavårdsassistenten och icke endast när styrelsen finner det erforderligt. Det må framhållas, att antalet sådana ärenden torde bliva mycket ringa. Kvinna som är havande eller ammar barn må nämligen, på sätt framgår av 15 § i departementsförslaget, erhålla uppskov med verkställighet av straffarbete eller fängelse. För kvinnor som dömas till ungdomsfängelse finnes en öppen specialanstalt, Sjöliden, som redan nu användes för havande kvinnor och nyblivna mödrar och som är väl lämpad för detta ändamål.

28 §.

Denna paragraf motsvarar 29 och 30 §§ i beredningens förslag.

I fråga om anlitande av läkare utom anstalten för undersökning eller behandling, som ej lämpligen kan äga rum på fångvårdsanstalt, har beredningen anfört, att intagen borde kunna medgivas att på egen bekostnad anlita särskild läkare som han hade förtroende för, även om anstaltens läkare ej ansåge behandling eller rådfrågning av specialist erforderlig. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har i anledning härav anfört, att den sålunda ifrågasatta rättigheten näppeligen hade betydelse för annan intagen än den som hade god ekonomisk ställning och att den kunde missbrukas i syfte att trakassera anstaltsläkaren, varför bestämmelsen borde utgå. I samma riktning har *direktören vid centralfängelset i Malmö* uttalat sig.

Fångvårdsstyrelsen har mot beredningens förslag i fråga om förlossning av intagen kvinna anmärkt, att kvinnan icke borde få överföras till sitt eget hem utan, förutom till sjukhus eller förlossningsanstalt, endast till vårdhem eller dylikt. I detta hänseende har vidare *direktören vid centralfängelset i Växjö* uttalat, att det i regel vore uteslutet att i god tid före förlossningen överföra kvinnan till förlossningsanstalt, emedan man där i allmänhet endast toge emot den som visade tecken på begynnande förlossningsarbete. Det vore därför mest praktiskt att överföra kvinnan till öppen anstalt någon tid före barnsbörden.

Beträffande anordnandet av bevakning av intagen, som överförts till allmänt sjukhus, och meddelandet av särskilda föreskrifter för honom har *direktören vid centralfängelset i Härnösand* erinrat, att sådana särskilda föreskrifter ej borde få meddelas utan att ständig bevakning tillika vore anordnad. Det vore nämligen obilligt att begära att sjukvårdspersonalen skulle kontrollera föreskrifternas efterlevnad.

Beredningens förslag att tid, varunder intagen vistats å sjukhus utom anstalten, skall inräknas i verkställighetstiden, såframt ej fångvårdsstyrelsen annorlunda förordnar, har uttryckligen tillstyrkts av åtskilliga hörda myndigheter, däribland *socialstyrelsen, medicinalstyrelsen* och *länsstyrelserna i Skaraborgs* och *Gävleborgs län*. *Fångvårdsstyrelsen* har framhållit faran för att stadgandet kunde framkalla simulation, men har tillstyrkt förslaget un-

der framhållande av att styrelsens prövning borde kunna förebygga missbruk. Risken för simulation har hos vissa andra myndigheter framkallat betänkligheter mot förslaget i denna del. *Direktören vid centralfängelset i Växjö* har i detta hänseende framhållit, att det vore lättare att konstatera tillvaron än frånvaron av en sjukdom. Den föreslagna regeln skulle skapa simulanter, omöjliga att avslöja på fångvårdsanstalten, varjämte man hade att räkna med de många överkänsliga och psykopatiska individer, som medvetet eller omedvetet förstorade innebörden av varje känsla av opasslighet. Den nuvarande ordningen med prövning i varje särskilt fall vore att föredraga och den hjälp mot simulation, som man nu hade av den intagne själv, då han visste att sjukhusvård avräknades från strafftiden, vore nödvändig även i fortsättningen. *Direktören vid centralfängelset i Härnösand* har uttalat sig i samma riktning, liksom *länsstyrelsen i Kronobergs län,* som ansett bestämmelsen böra utformas så att avräkning skulle ske om fångvårdsstyrelsen så förordnade. *Direktören vid straffängelset i Vänersborg* har helt avstyrkt den föreslagna bestämmelsen, då den nuvarande ordningen tillfredsställde alla billighetens och humanitetens rimliga fordringar. Kritik mot förslaget har anförts även av *direktören vid straffängelset i Gävle,* som förklarat, att kortare sjukhusvistelse i vart fall icke borde inräknas i verkställighetstiden, samt av *föreningen Sveriges häradshövdingar,* som ansett nödvändigt att, till förebyggande av att strafftid helt och hållet eller till väsentlig del komme att tillbringas utom fångvårdsanstalt, den tid som finge inräknas i verkställighetstiden maximerades. Lämpligen syntes ej mer än vad som motsvarade en tredjedel av strafftiden böra få inräknas i denna.

Departementschefen.

Första, andra och tredje styckena överensstämma i sak med vad beredningen föreslagit. Tillräcklig anledning att utbryta bestämmelserna i 48 § sinnessjuklagen om fånges överflyttande till sinnessjukavdelning vid fångvården ur deras nuvarande sammanhang har icke ansetts föreligga. Jag vill anmärka, att begreppet fånge i nämnda paragraf torde böra tolkas så att det omfattar jämväl den som undergår ungdomsfängelse.

Anlitande av läkare utom anstalten skall enligt förslaget ske i enlighet med bestämmelser som meddelas av fångvårdsstyrelsen. Därvid torde böra meddelas sådana föreskrifter, att de farhågor som i ett par yttranden uttalats för att den föreslagna bestämmelsen skulle missbrukas, komma att i görligaste mån undanröjas. Särskilt med hänsyn till den många gånger förklarliga oro som den intagnes anhöriga kunna känna för hans hälsotillstånd har jag icke velat avvika från förslaget i denna del.

I likhet med beredningen finner jag det angeläget att förlossning av havande kvinna i regel icke sker på fångvårdsanstalt. Intill tiden för förlossningen torde hon i allmänhet böra kvarstanna på anstalten, därvid det dock synes önskvärt att hon åtminstone under senare delen av havandeskapstiden icke utsättes för den psykiskt påfrestande vistelsen i sluten anstalt, utan överföres till öppen anstalt. Om kvinnan i anledning av den förestående

förlossningen ej överföres till sjukhus eller förlossningsanstalt, torde hon i regel böra intagas på något vårdhem eller dylikt, men det torde icke böra vara uteslutet att hon i särskilt fall överföres till enskilt hem, även kvinnans eget, om detta är lämpligt.

Bestämmelsen att den som överförts till sjukhus utanför fångvårdsanstalten skall kunna ställas under bevakning och underkastas särskilda föreskrifter har beredningen avsett skola tillämpas endast i jämförelsevis sällsynta fall, exempelvis i fråga om särskilt farliga förbrytare. Till detta uttalande vill jag ansluta mig. Såsom påpekats i ett yttrande böra särskilda föreskrifter för den intagne ej meddelas utan att bevakning samtidigt är anordnad. Särskilt stadgande härom lärer ej vara erforderligt.

För närvarande förekommer det i betydande utsträckning, att fångar, vilka under längre eller kortare tid varit intagna å sjukvårdsinrättning som ej står under fångvårdsstyrelsens inseende, göra ansökan att av nåd få tiden för sjukhusvistelsen inräknad i strafftiden. Efter hand har den praxis på detta område utbildat sig att sådan nådeansökning så gott som undantagslöst bifalles, om sjukhusvistelsen förorsakats av olycksfall i arbete under anstaltstiden. I andra fall av oförvållad sjukdom plägar ansökan att av nåd få inräkna avbrottet i strafftiden bifallas, när tiden för avbrottet eller, vid flera sjukhusvistelser, den sammanlagda tiden för avbrotten uppgår till minst fjorton dagar, dock att längre tid än som svarar mot en sjättedel av strafftiden ej anses böra inräknas. Vid självförvållad sjukdom avslås i regel nådeansökan om inräknande av sjukhusvistelse i strafftiden.

I likhet med beredningen är jag av den uppfattningen, att frågan huruvida avbrott för sjukhusvistelse skall inräknas i strafftiden bör kunna anförtros åt fångvårdsstyrelsens avgörande i den kvalificerade sammansättning som styrelsen har i ärenden enligt lagen om villkorlig frigivning. Farhågorna för att en sådan ordning skulle uppamma simulation synas mig överdrivna, då fångvårdsstyrelsens prövning regelmässigt kommer att ske i efterhand och simulanter givetvis icke böra få inräkna sjukhusvistelsen i verkställighetstiden. Då det gäller verkliga sjukdomsfall, torde i regel anledning saknas att icke låta även kortvariga avbrott på grund av sjukhusvistelse inräknas i strafftiden. Det bör emellertid i allmänhet icke få förekomma, att en väsentlig del av strafftiden avtjänas genom sjukhusvistelse. I syfte att markera detta har jag ansett den av beredningen föreslagna regeln böra kompletteras med en föreskrift, att — i anslutning till nuvarande praxis — den som undergår straffarbete eller fängelse icke bör tillgodoräknas mera än en sjättedel av verkställighetstiden, med mindre synnerliga skäl föreligga. Såsom synnerliga skäl bör bl. a. räknas, att den intagne skadats genom olycksfall i arbetet. Beträffande dem som undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering synes någon motsvarande regel icke lämpligen kunna givas med hänsyn till tidsobestämdheten i anstaltsvistelsen. I allmänhet torde emellertid den för straffarbete och fängelse givna regeln böra finna motsvarande tillämpning.

29 §.

Paragrafen motsvarar väsentligen 41 § och 38 § sista stycket i beredningens förslag.

30 §.

Denna paragraf motsvarar 38 § första, andra och tredje styckena i beredningens förslag.

Beredningens förslag att avskaffa den nuvarande skyldigheten för yngre fånge att deltaga i undervisning har avstyrkts av *länsstyrelsen i Gotlands län*, som förklarat att det vore helt naturligt, att personer, vilka ådömts straff och skulle i görligaste mån tillrättaföras, förpliktades att deltaga i en undervisning som syftade till deras eget bästa. I yttrandet har emellertid jämväl värdet av korrespondensundervisning understrukits. Sådan undervisnings betydelse har framhävts jämväl av *fångvårdsstyrelsen* samt flera *fängelsedirektörer*, därvid det även framhållits som önskvärt att studiebidrag lämnades av allmänna medel.

Departementschefen.

I likhet med beredningen är jag övertygad om värdet av korrespondensundervisningen som studieform för de intagna. Skolundervisning i vanliga former lämpar sig mindre väl för flertalet fångvårdsanstalter med hänsyn till den avsevärda olikhet som ofta föreligger mellan de intagnas förkunskaper och tidigare utbildning, varjämte olägenheter vållas av att de inkomma till anstalten och lämna denna på olika tider. Det synes mig dock önskvärt, att i verkställighetslagen förutsättes, att de intagna i viss utsträckning äro skyldiga att deltaga i undervisning som anordnas vid anstalten. Enligt min mening bör det ankomma på fångvårdsstyrelsen att meddela närmare föreskrifter härutinnan. I vissa fall torde det vara lämpligt att lärare vid fångvårdsanstalt övertager den handledning vid studierna som i vanliga fall lämnas av lärare vid korrespondensinstituten. Detta system har redan i viss omfattning med framgång prövats vid centralfängelset å Långholmen.

31 §.

Paragrafen motsvarar 39 § i beredningens förslag.

Fångvårdsstyrelsen har tillstyrkt vad här föreslagits, men anmärkt, att med de ökade förmåner som tillerkänts de intagna de medel de hade sparade vid avgången komme att avsevärt nedgå, varför styrelsens anslag till omkostnader för frigivna och utskrivna behövde ökas betydligt. I fråga om kostnaderna för de intagnas tidningsläsning har *direktören vid straffängelset i Vänersborg* anmärkt, att det vore oklart, vem som skulle bestå tidningarna. *Direktören vid centralfängelset i Malmö* har förklarat, att cirkulation av tidningar ej borde tillåtas eller förutsättas utan att om allmän tidningsläsning skulle förekomma den intagne borde själv hålla sig med tidning. Däremot har *direktören vid straffängelset i Kristianstad* uttryckligen tillstyrkt, att varje intagen bereddes tillfälle till tidningsläsning.

Departementschefen.

Av vad jag i det föregående anfört rörande förslagets allmänna grunder torde framgå, att jag delar beredningens uppfattning att de intagna böra redan från början av anstaltsvistelsen få åtnjuta de förmåner som avses i förevarande paragraf. Vad här föreslagits har för övrigt delvis redan genomförts i praktiken genom av fångvårdsstyrelsen beslutade ändringar i arbetsordningen för fångvårdsstaten. I fråga om de intagnas rätt till tidningsläsning förutsätter jag, i enlighet med vad beredningen anfört, att å varje fångvårdsanstalt vissa tidningar skola i lämpligt antal exemplar tillhandahållas de intagna på fångvårdens bekostnad. Vill intagen läsa annan tidning, bör han själv — eventuellt gemensamt med annan intagen — få bekosta dess anskaffande.

32 §.

Denna paragraf motsvarar 40 § i beredningens förslag.

Direktören vid straffängelset i Vänersborg och *föreståndaren vid kronohäktet i Örebro* ha ansett, att intagen borde vid besök, högtider och egna bemärkelsedagar få utifrån emottaga livsmedel och annat dylikt i mindre utsträckning.

Särskilt stadgande härom torde icke vara erforderligt.

33 §.

Paragrafen motsvarar 33 § i beredningens förslag.

Fångvårdsstyrelsen har förklarat sig anse, att den av beredningen föreslagna bestämmelsen, att det borde tillses att intagen uppehölle önskvärd förbindelse med närstående, blivit för hårt utformad. I likhet med *föreningen Sveriges häradshövdingar* har styrelsen anmärkt, att bestämmelsen, sådan dess innebörd närmare utvecklats av beredningen, ställde alltför stora krav på fångvårdspersonalen.

Vad i nämnda yttranden anförts synes ej påkalla ändring i beredningens förslag.

34 §.

Denna paragraf motsvarar 34 § i beredningens förslag.

Beredningens förslag att intagen skulle äga rätt att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning, oavsett om den vore till formen anstötlig, samt att till vissa myndigheter avsända förseglade brev har i ett flertal yttranden blivit föremål för kritik.

Åtskilliga myndigheter ha därvid helt eller delvis anslutit sig till överdirektören Göranssons reservation mot förslaget, innebärande att brev från intagen till fångvårdsstyrelsen alltid skulle vidarebefordras utan dröjsmål men att i övrigt intagens rätt att avsända skriftlig framställning skulle vara beroende av att den icke vore till formen anstötlig. Sådana instämmanden föreligga från *justitiekanslersämbetet, hovrätten för Övre Norrland, fångvårdsstyrelsen, länsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Malmöhus, Örebro* och *Skaraborgs län, föreningen Sveriges häradshövdingar,*

föreningen Sveriges stadsdomare och *svenska fångvårdssällskapet* samt så gott som samtliga i ärendet hörda *styresmän vid fångvårdsanstalter. Svenska fångvårdssällskapet* har i sitt yttrande anfört, att det skulle stå i motsättning till fångvårdsarbetets uppfostrande funktion, om fångvårdsmyndigheterna skulle underlåta att söka bibringa intagen den takt och den artighet som övriga medborgare ansåges böra prestera i hänvändelser till officiella myndigheter. Liknande synpunkter ha framhållits även av länsstyrelserna i *Kronobergs, Kalmar* och *Gotlands län* samt av *direktören vid centralfängelset i Norrköping.* Den sistnämnde har vidare, liksom *direktören vid centralfängelset å Långholmen,* funnit anmärkningsvärt, att styresmännen genom att avsända brev av ärekränkande innehåll skulle nödgas medverka till att intagen förövade brott.

Beträffande den föreslagna rätten för intagen att till vissa myndigheter avsända förseglade brev ha flera myndigheter framhållit, att ett sådant förfarande skulle vara ägnat att uppmuntra kverulans och okynne ävensom att förslaget i denna del innebure ett misstroende mot styresmännen. Vidare har anförts, att den föreslagna bestämmelsen kunde göra det svårare för styresmännen att medla i uppkomna konflikter och att dämpa orosstämningar. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har instämt i reservationen men ansett, att intagen även borde ha en ovillkorlig rätt att avsända skrift till riksdagens justitieombudsman och justitiekanslersämbetet. *Direktören vid centralfängelset å Härlanda* har anfört, att reglerna om intagens brev till myndighet borde avse även utländsk myndighet, t. ex. konsulat.

Den föreslagna bestämmelsen, att styresmannen skall äga medgiva intagen som finnes pålitlig att även i övrigt avsända och mottaga brev utan att detta förut granskats, har avstyrkts av *fångvårdsstyrelsen, direktören vid centralfängelset i Norrköping, föreståndaren vid kronohäktet i Örebro* och *direktören vid straffängelset i Kristianstad.* Den sistnämnde har bl. a. anfört, att de föreslagna möjligheterna kunde skapa irritation de intagna emellan. Frågan om pålitlighet eller icke pålitlighet vore ytterst vansklig att avgöra. Liknande synpunkter ha anförts även i övriga avstyrkande yttranden. I vissa av dessa har det även starkt framhållits, att brevgranskningen utgjorde en av de viktigaste kunskapskällorna, när befattningshavarna skulle bilda sig en uppfattning av de intagna.

Beträffande intagens rätt att avsända skrift som kan antagas vara avsedd att offentliggöras ha *direktörerna vid centralfängelset i Norrköping* och *vid straffängelset i Vänersborg* anfört, att fråga härom alltid borde prövas av fångvårdsstyrelsen.

Departementschefen.

I det föregående har jag förklarat mig kunna i huvudsak godtaga de av strafflagberedningen föreslagna reglerna för intagens rätt till brevväxling m. m. Vad angår den föreslagna lindringen av brevcensuren, vilken mött invändningar i åtskilliga yttranden, torde det vara lämpligt, att styresmannen äger dispensera från censur i godartade fall. Att bibehålla censur endast av

den anledningen att man därigenom kan erhålla ökad kännedom om den intagne är enligt min mening icke försvarligt. Såsom beredningen framhållit är det ur rättssäkerhetssynpunkt av vikt, att de intagna ha möjlighet att utan kontroll från anstaltsledningens sida vända sig till överordnad myndighet. Därvid bör man emellertid, såsom i ett flertal yttranden påyrkats, uppställa det villkoret, att skriften icke är avfattad i anstötlig form. Detta innebär icke att en skrivelse får hindras avgå, emedan den i sakligt hänseende innefattar kritik mot myndighet eller annan. Till den centrala kontrollmyndigheten — fångvårdsstyrelsen — bör intagen emellertid äga avsända skrift oberoende av dess form. På av beredningen anförda skäl har jag även ansett det böra stadgas, att skrift till fångvårdsstyrelsen icke må brytas, om den avlämnas i förseglat skick. Om denna rättighet, som är av betydelse icke minst ur psykologisk synpunkt, begränsas till att avse skrivelser till fångvårdsstyrelsen, torde det saknas anledning att befara, att den i praktiken skall föranleda ogynnsamma verkningar.

I fråga om prövningen av rätten att avsända skrift, som kan antagas vara avsedd att offentliggöras, ansluter jag mig till vad beredningen föreslagit.

Därest brev, som den intagne velat avsända, kvarhålles, synes han alltid höra underrättas därom. Beträffande brev som äro ställda till den intagne kan det däremot, såsom beredningen ansett, i vissa fall vara lämpligt, att han icke erhåller kännedom därom. I den mån så finnes kunna ske, bör emellertid innehållet i kvarhållet brev delgivas den intagne.

35 §.

Denna paragraf motsvarar 35 § i beredningens förslag.

Beträffande de regler som beredningen föreslagit i fråga om intagens rätt att mottaga besök har *föreningen Sveriges stadsdomare* förklarat, att frågan om intagens rätt att mottaga besök av trolovad borde göras beroende av styresmannens prövning i varje särskilt fall. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* åter har uttalat, att om förslaget i denna del skulle erhålla praktisk betydelse, begreppet trolovad i tillämpningen borde erhålla vidsträcktare innebörd än det juridiska trolovningsbegreppet. Ett liknande uttalande har gjorts av *direktören vid centralfängelset i Norrköping*. I övrigt har mot de av beredningen föreslagna besöksföreskrifterna gjorts invändningar endast beträffande frågan om bevakning vid besök och intagens rätt att i samband med besök vistas utom anstalten under någon kortare tid. *Fångvårdsstyrelsen* har, med åberopande av det yttrande, som avgivits av *föreståndaren vid kronohäktet i Örebro*, ansett att i detta hänseende borde stadgas, att styresmannen, när skäl därtill vore, skulle äga förordna att tjänsteman i c k e skulle vara närvarande vid besök. Liknande uttalanden föreligga från *direktören vid centralfängelset å Härlanda*, som framhållit att vid ett centralfängelse i en större stad antalet besökande varje besöksdag vore avsevärt. Det vore omöjligt att lära känna pålitligheten hos alla eller ens flertalet av dessa anhöriga och bekanta, och initiativ till smuggling utginge i regel från besökarna. Hittillsvarande praxis vid besök borde därför alltjämt tillämpas vid fängelser-

na i de största städerna. *Direktören vid centralfängelset i Härnösand* har förklarat, att det vid sluten anstalt ur ordnings-, säkerhets- och sedlighetssynpunkt borde vara regel, att tjänsteman vore närvarande vid besök, och *direktören vid straffängelset i Vänersborg* har ansett att friheten från bevakning endast borde avse kontrollen av samtal med den besökande.

Mot den föreslagna möjligheten att medgiva intagen att i samband med besök vistas utom anstalten ha invändningar gjorts i flera yttranden. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har ansett, att ett sådant förfarande skulle uttunna straffverkställigheten på ett sätt som måste väcka betänkligheter. Bestämmelsen borde därför uteslutas. *Fångvårdsstyrelsen,* som ansett att det föreslagna stadgandet borde upptagas bland reglerna om permission, har framhållit svårigheten att bestämma vilka intagna som visat pålitlighet utan att detta bland de intagna uppfattades som godtycke eller orättvisa. Genomförandet av den föreslagna bestämmelsen skulle också, särskilt vid ett stort fängelse, medföra mycket stora praktiska svårigheter. Liknande synpunkter ha anförts av *direktörerna vid centralfängelserna i Malmö, Härnösand, Norrköping* och *Växjö* samt av *direktörerna vid straffängelserna i Vänersborg* och *Kristianstad.*

Departementschefen.

Mot de av beredningen föreslagna reglerna om intagens rätt att mottaga besök har jag i huvudsak intet att erinra. Att trolovad medtagits i kretsen av dem, som utan särskild prövning böra få besöka den intagne, synes mig välbetänkt. Det ligger enligt min mening i sakens natur, att tolkningen av detta begrepp ej får vara alltför snäv. Vad angår frågan i vilken utsträckning bevakning bör anordnas under besök finner jag det självfallet att de från fångvården fristående ledamöterna av anstaltsnämnden skola äga besöka den intagne utan att tjänsteman vid anstalten är närvarande. Jag delar i övrigt beredningens uppfattning, att bevakning bör tillgripas endast när det är erforderligt ur ordnings- och säkerhetssynpunkt eller av andra särskilda skäl. Det torde ligga i sakens natur, att bevakning oftare är påkallad vid slutna anstalter med deras ofta olikartade och opålitliga klientel än vid mindre och öppna anstalter. Med hänsyn till de olika förhållanden som kunna föreligga har jag funnit bestämmelsen böra innehålla allenast, att styresmannen äger förordna, att tjänsteman vid anstalten skall vara närvarande vid besök.

Beredningens förslag, att intagen i samband med besök skall kunna få viss kortare tid vistas utom anstalten, synes mig välmotiverat. Enligt min åsikt bör dock dylikt medgivande icke lämnas utan att vägande skäl föreligga och medgivandet torde närmast böra betraktas som en ersättning för permission.

36 §.

Denna paragraf motsvarar 36 § i beredningens förslag.

I fråga om permission åt intagen har *socialstyrelsen* funnit det mycket önskvärt, att möjligheterna att bevilja de intagna permission från straffanstal-

terna utvidgades. De förordade uppmjukningarna av gällande föreskrifter i detta hänseende vore väl motiverade. Utvidgade permissionsmöjligheter ha vidare förordats av *direktören vid straffängelset i Kristianstad,* som i sitt yttrande åberopat de goda erfarenheterna av det tämligen omfattande permissionsförfarandet inom ungdomsfängelsevården, i synnerhet när det gällde permission för arbetsanskaffning, innan den intagne bleve utskriven från anstalten. I yttrandet ha emellertid uttalats vissa farhågor för praktiska svårigheter. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anfört, att de vidgade möjligheter till permission som beredningen föreslagit torde bliva ett värdefullt medel att minska den i åtskilliga avseenden skadliga isolering som för närvarande präglade livet i fångvårdsanstalterna. Särskilt för långtidsfångarna torde permission komma att bidraga till deras återanpassning i samhället. Vid kortare frihetsstraff syntes däremot enligt hovrättens mening permission icke böra beviljas annat än då särskilda skäl föranledde därtill. I motsatt fall kunde nämligen frihetsberövandet bliva alltför ihåligt.

Mer eller mindre långtgående inskränkningar av de föreslagna permissionsmöjligheterna ha förordats även av ett antal andra myndigheter. *Fångvårdsstyrelsen* — som på sätt tidigare nämnts, ansett att stadgandet om permission borde vara tillämpligt även i fråga om tillstånd för intagen att i samband med besök vistas utom anstalten — har anfört, att det föreslagna stadgandets formulering kunde göra det möjligt för snart sagt varje intagen att med fog framställa anspråk på permission ävensom göra det mycket svårt för styresmannen att vägra permission. Stadgandets avfattning borde därför jämkas. *Justitiekanslersämbetet* har framhållit, att enligt förslaget för permission endast fordrades — förutom frånvaron av fara för missbruk — att skäl därtill förelåge. Den obestämdhet som sålunda utmärkte stadgandet lämnade enligt ämbetets mening alltför fria händer åt de verkställande organen och möjliggjorde en vidsträckt tillämpning som icke torde vara åsyftad. *Hovrätten för Övre Norrland,* som förklarat att man borde vara varsam med att medgiva undantag från frihetsberövandet i form av permission, har anfört, att en minimifordran syntes vara att skälen för permissionens beviljande skulle kunna betecknas såsom »synnerliga skäl» eller åtminstone »vägande skäl». Att dylika skäl oftare skulle förekomma i samband med långa än med kortare strafftider vore naturligt. Yttranden av enahanda innebörd ha gjorts av *föreningen Sveriges häradshövdingar* och av *länsstyrelsen i Kronobergs län,* som uttalat, att även om styresmännen vore aldrig så väl skickade att på ett omdömesgillt sätt tolka permissionsbestämmelsens innebörd, det dock kvarstode, att den föreslagna formuleringen lämnade möjligheterna öppna för en mycket vidsträckt tillämpning. En sådan bestämmelse kunde i avsevärd mån verka uppluckrande på hela straffsystemet. *Länsstyrelsen i Gotlands län* har särskilt vänt sig mot beredningens uttalande, att de intagna i vissa fall skulle kunna beviljas permission för att deltaga i undervisning eller studiecirkel utom anstalten. De anförda skälen därför funne länsstyrelsen uppkonstruerade. Även i övrigt funne länsstyrelsen det tveksamt, om permission borde kunna beredas de intagna i den omfattning som beredningen föreslagit. *Länsstyrelsen i*

Kalmar län har bestämt vänt sig mot den föreslagna uppluckringen av gällande bestämmelser om permission. All erfarenhet från administrativ tjänst gåve vid handen, att det vore ganska svårt att skapa en likformig och rättvis praxis på ett område som det föreliggande, där snart sagt alla möjliga skäl för permission kunde åberopas. Framför allt ville länsstyrelsen hävda, att frihetsberövandet, som vore det kännbara och avskräckande momentet i straffet, icke borde försvagas i den utsträckning som beredningen föreslagit. *Landsfogden i Skaraborgs län* har anfört, att möjlighet till permission endast borde förefinnas när särskilda skäl därtill vore. För att fångvårdsstyrelsen och styresmännen icke skulle bli alltför betungade med ansökningar om permission från fångarnas sida syntes det icke lämpligt att införa en bestämmelse som fångarna torde komma att tolka som en rätt för dem att erhålla permission. Även om nuvarande bestämmelser bibehölles, torde hinder icke föreligga för fångvårdsstyrelsen att bevilja permission i större omfattning än som för närvarande vore fallet. *Direktören vid centralfängelset i Mariestad* har anfört, att permission borde kunna beviljas endast om starka skäl förelåge och fara för missbruk finge anses utesluten. Allmänhetens reaktion skulle säkerligen bliva mycket stark, om fånge grovt missbrukade honom beviljad permission, och detta i synnerhet om skälen till permission vore svaga. Ett mera allmänt beviljande av permission skulle även kunna befaras medföra andra icke önskvärda konsekvenser, såsom avlandet av barn som måste försörjas av samhället. De ekonomiska konsekvenserna av kanske långa och dyrbara permissionsresor syntes även böra beaktas. Sistnämnda synpunkt har framhållits även av *direktören vid centralfängelset i Norrköping,* som anfört att, om permission skulle beviljas på rättvisa grunder, man finge räkna med att staten i vissa fall bidroge till kostnaderna. I yttrandet uttalas vidare, att en korrekt skött permission kunde ge den intagne ett visst självförtroende och även på andra sätt vara av stor betydelse, varemot en nekad permission hade motsatt effekt. Permissionsinstitutet hade hittills på det hela taget varit till mera nytta än skada, varvid dock borde beaktas att permissionerna nu hade en allvarligare bakgrund. Förströelser av olika slag skulle bli aktuella, när möjligheterna vidgades. Kontrollen skulle bli ingen eller obetydlig, särskilt vid storstadspermissioner. Permissioner som stode i omedelbart sammanhang med försörjningsfrågor vid frigivningen borde emellertid underlättas. I vissa fall borde permission knappast beviljas utan de anhörigas hörande. Det borde tillkomma fångvårdsstyrelsen ensam att besluta om permission, åtminstone vid säkerhetsanstalterna. *Direktören vid centralfängelset i Växjö* har i sitt yttrande anfört, att permission endast borde beviljas då det gällde besök hos en svårt sjuk anhörig eller bevistande av anhörigs begravning eller då andra synnerligen starka skäl förelåge. I yttrandet ha särskilt framhållits de praktiska svårigheterna att utrusta intagen för permission samt faran för venerisk smitta och avlandet av icke önskvärda barn. Enligt direktörens erfarenhet bleve vidare de intagna icke lugnare utan oroligare efter permission. Även *direktören vid centralfängelset i Malmö* har uttalat som sin uppfattning, att utvidgade permissioner endast skulle förorsaka oro för fångarna och deras anhöriga.

Direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar har anfört, att förslaget lämnade de intagna alltför vidsträckta möjligheter till angenäma avbrott i anstaltsvistelsen. Faran för invertering av sexuallivet förelåge icke endast på fängelser utan även på sjukhus och andra anstalter, där man troligen icke toge samma hänsyn till en patients önskemål. *Föreståndaren vid kronohäktet i Örebro* har framhållit faran för att permissionsmöjligheterna skulle utnyttjas till det yttersta under föregivande av skäl, vilkas giltighet icke kunde bedömas. Skälen för beviljandet av permission borde närmare preciseras.

I fråga om beviljande av permission mot hedersord har *länsstyrelsen i Gävleborgs län* uttalat, att hedersordets tillämpning i härför ägnade fall bort kunna få en mindre lam rekommendation än i beredningens betänkande.

Departementschefen.

Under den diskussion som de senaste åren förekommit angående straffverkställigheten har frågan om beviljande av permission åt de intagna stundom tillmätts särskild betydelse. I yttrandena över strafflagberedningens betänkande har frågan också blivit föremål för stor uppmärksamhet. Beredningens förslag innebär att fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt skall äga bevilja intagen tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid icke blott, såsom för närvarande är medgivet, för att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning utan även i annat fall då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest skäl äro därtill. Den nu gällande förutsättningen att fara för missbruk skall anses utesluten har av beredningen uppmjukats dithän, att det skall vara tillfyllest om sådan fara anses icke föreligga. Några invändningar mot att överhuvud utvidga de nuvarande möjligheterna till permission ha icke anförts. Åtskilliga myndigheter ha emellertid ansett att för beviljande av permission borde krävas särskilda skäl, då man eljest kunde befara en alltför stark uppluckring av frihetsberövandet såsom det väsentliga i straffet.

De anförda invändningarna kunna icke frånkännas visst berättigande. Permissionen utgör emellertid ett värdefullt medel att motverka det skadliga inflytandet av isoleringen på en anstalt och, när strafftiden är lång, synes det mig vara en onödig hårdhet att så fasthålla vid frihetsberövandet, att icke undantag tillfälligtvis skulle kunna beviljas. För långtidsfångar anser jag liksom beredningen, att permission i viss utsträckning bör ingå som ett normalt led i straffverkställigheten, när ordnings- och säkerhetssynpunkter icke lägga hinder i vägen. Även när strafftiden är kort, bör det finnas möjlighet att av särskild anledning bevilja intagen permission. För att markera, att vid beviljande av permission varsamhet bör iakttagas, synes mig den av beredningen föreslagna bestämmelsen böra erhålla en något skärpt formulering.

En garanti mot missbruk av permissionsinstitutet ligger däri, att beviljandet av permission i regel ankommer på fångvårdsstyrelsen. Prövningen av enklare permissionsfrågor synes dock kunna, i enlighet med vad beredningen föreslagit, överlåtas åt styresmannen. Det nuvarande villkoret för permis-

sion, att fara för missbruk får anses utesluten, torde kunna uppmjukas i enlighet med beredningens förslag.

Mot beredningens förslag att tiden för permission regelmässigt skall inräknas i verkställighetstiden har jag ej funnit anledning till erinran.

37 §.

Denna paragraf motsvarar 21 § första och andra styckena i beredningens förslag.

Beredningens förslag till bestämmelser om intagens inställelse för domstol i händelse av åtal för annat brott ha *föreningen Sveriges landsfogdar* ävensom *landsfogden i Örebro län* förklarat sig hälsa med tillfredsställelse, då på detta område stor tvekan hittills förelegat. Föreningen har emellertid ansett, att då överåklagarens prövning närmast avsåge frågan huruvida åtal överhuvud taget skulle anställas, framställningen hos fångvårdsstyrelsen om den intagnes inställande borde kunna utan olägenhet anförtros den åklagare, som hade att utföra åtalet, varvid denne borde vid sin framställning foga avskrift av överåklagarens tillstånd till åtal. *Justitiekanslersämbetet* har likaledes förmenat att prövningen kunde anförtros även distriktsåklagare. I allt fall vore det icke påkallat att frånkänna de kvalificerade åklagarna i de större städerna här förevarande prövningsrätt. Av *hovrätten över Skåne och Blekinge* har påpekats, att åklagaren icke borde ensam ha bestämmanderätten i fråga om den intagnes personliga inställelse, utan sådan rätt borde tillkomma jämväl domstol.

Departementschefen.

I avsaknad av närmare bestämmelser råder för närvarande tvekan rörande det rätta förfaringssättet, då rannsakning skall äga rum med någon som är intagen å fångvårdsanstalt. Såsom strafflagberedningen i sitt betänkande omnämnt må enligt den förhärskande meningen sådan rannsakning icke ske utan att verkställigheten avbrytes, antingen genom häktning eller därigenom att den myndighet som har att förordna om verkställigheten — tillsyningsmannen vid fängelset, vederbörande länsstyrelse eller, såvitt angår ungdomsfängelse, förvaring och internering, ungdomsfängelsenämnden eller interneringsnämnden — förordnar om avbrott i verkställigheten för den nya rannsakningen. Jag är ense med beredningen om att uttryckliga regler om förfaringssättet i här ifrågavarande hänseenden böra meddelas och anser liksom beredningen, att häktning i regel icke bör ifrågakomma beträffande den som är intagen i fångvårdsanstalt. I undantagsfall torde dock av processuella skäl häktning böra kunna ske. Till denna fråga återkommer jag. Mot beredningens förslag beträffande förfaringssättet vid den intagnes inställelse inför domstol torde i stort sett intet vara att erinra. Prövningen av frågan huruvida personlig inställelse är påkallad torde alltid böra ankomma på överåklagare, där ej domstolen förordnat om den tilltalades personliga inställelse. Vid bestämmelsens utformning bör uppmärksammas, att inställelse vid dom-

stol kan erfordras även då åklagare eller målsägande överklagat en dom, med vilken den dömde förklarat sig nöjd eller som han underlåtit att överklaga.

Om den intagne själv begär, att avbrott i verkställigheten skall äga rum i anledning av åtalet, exempelvis därför att han vill ägna hela sin tid åt att förbereda sitt försvar, synes sådant avbrott böra vara obligatoriskt. Under avbrottet bör den intagne anses som häktad. Jag är ense med beredningen, att därest den intagne ej dömes till förhöjt straff, och således någon avräkning för häktningstid ej kan ske, tiden för avbrottet bör inräknas i verkställighetstiden. Detsamma synes böra gälla för det fall att den som undergår ungdomsfängelse, förvaring eller internering icke blir dömd till straffarbete eller fängelse i det nya målet. Nu nämnda bestämmelser böra givetvis vara tillämpliga även när avbrott i verkställigheten ägt rum genom att den intagne häktats.

38 §.

Denna paragraf motsvarar 21 § tredje stycket i beredningens förslag.

Justitiekanslersämbetet har ifrågasatt en jämkning av förevarande stadgande för att utmärka efter vilka grunder prövningen skulle ske samt därvid anmärkt, att om exempelvis en överinstans funne att en intagen borde vara tillstädes vid en muntlig förhandling, framställning härom icke borde få vägras, med mindre bestämda hinder därför mötte ur verkställighetssynpunkt. *Föreningen Sveriges stadsdomare* har anmärkt, att stadgandet i förevarande paragraf förutsatte en i rättegångsbalken fastslagen rättighet för domstolen att begära den intagnes inställande inför rätten, enär bestämmelserna om laga förfall eljest lade hinder i vägen därför.

Departementschefen.

Någon ändring av förslaget synes mig ej påkallad i anledning av vad justitiekanslersämbetet anfört. Jag finner ej heller anledning föreslå någon särskild bestämmelse om skyldighet för den som är intagen i fångvårdsanstalt att inställa sig i fall som här avses. Därest vederbörande fångvårdsmyndighet anser hinder ej möta för inställelse, torde laga förfall ej kunna anses föreligga.

39 §.

Denna paragraf motsvarar 42 § i beredningens förslag.

Beredningens förslag att transporter med fångvagn i regel icke vidare skola förekomma har uttryckligen tillstyrkts av *socialstyrelsen* samt av *länsstyrelsen i Gävleborgs län, direktören vid centralfängelset i Härnösand* och *direktören vid straffängelset i Kristianstad*. I vissa yttranden ha emellertid betänkligheter anförts i detta hänseende. Sålunda har *fångvårdsstyrelsen* uttalat farhågor för att organisatoriska svårigheter skulle uppstå, om de nuvarande regelbundet återkommande fångtransporterna mellan olika anstalter skulle upphöra och transport i stället anordnas så snart behov uppstode. De ordinarie transporterna hade skapat en fasthet i förbindelsen anstalterna emellan som varit av värde. Deras avskaffande skulle vidare medföra en betydlig

ökning av bevakningspersonalen. Vissa fångar kunde även vara av så farlig och besvärlig typ, att det ej läte sig göra att befordra dem i vanlig personvagn. Ett sätt vore att anlita vanliga personvagnar för ordinarie transporter, men detta kunde medföra den olägenheten att fångarna utsattes för olämplig uppmärksamhet. Det fåtal fångvagnar som ännu anlitades vore i gott skick. *Föreningen Sveriges stadsdomare* har, under framhållande att genomförandet av beredningens förslag i övrigt skulle väsentligt öka antalet transporter, anfört att det, med hänsyn till rymningsfaran och önskvärdheten att förebygga uppmärksamhet av obehöriga, understundom kunde vara lämpligt att transport skedde i särskilt för ändamålet avsedd järnvägsvagn, vilken dock borde vara så konstruerad att den fyllde rimliga anspråk på komfort. Liknande synpunkter ha anförts av *överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Skaraborgs län*, vilka myndigheter därjämte framhållit, att den resande allmänheten kunde förorsakas obehag, om fångarna icke hölles avskilda från andra resande. *Direktören vid straffängelset i Vänersborg* har ansett, att det vid transport av ett större antal fångar av praktiska skäl vore nödvändigt att använda fångvagnar. De nuvarande fångvagnarna borde emellertid snarast ersättas med andra som motsvarade humanitetens fordringar.

Departementschefen.

I likhet med beredningen finner jag det angeläget att transporterna med särskilt konstruerade fångvagnar bringas till upphörande i andra fall än då sådan transport nödvändiggöres av särskilda omständigheter, t. ex. när den transporterade är farlig för annans säkerhet och transporten ej lämpligen kan äga rum med motorfordon. Transporter med järnväg böra i regel äga rum i vanlig personvagn. Såsom beredningen torde ha avsett är det emellertid ofta erforderligt att reservera särskild vagn eller avdelning av vagn för transporten. Om detta iakttages, torde det icke föreligga någon risk för att transporterna skola medföra sådana olägenheter för den resande allmänheten eller för de transporterade som vissa myndigheter befarat. Spörsmålet, huruvida eller i vad mån ordinarie, regelbundet återkommande transporter skola anordnas, är enligt min uppfattning en ren lämplighetsfråga som med hänsynstagande till ekonomiska och andra praktiska konsekvenser bör närmare övervägas av fångvårdsstyrelsen.

40 §.

Paragrafen motsvarar 43 § i beredningens förslag.

41 §.

Denna paragraf motsvarar 31 § i beredningens förslag.

Liksom i fråga om beredande av vård å sinnessjukavdelning vid fångvården åt intagen har jag beträffande förevarande paragraf ej funnit anledning att ur sinnessjuklagen utbryta nuvarande bestämmelser om beredande av vård å sinnessjukhus åt intagen som skall lämna anstalten.

5 KAP.

Straffarbete och fängelse.

42 §.

Beträffande de olika fångkategoriernas benämning överensstämmer paragrafen med 1 § i beredningens förslag.

43 §.

Denna paragraf motsvarar 44 § i beredningens förslag.

Beredningen har, såsom tidigare nämnts, förklarat sig ha övervägt att till ledning för differentieringen föreslå ett obligatoriskt undersökningsförfarande jämväl beträffande straff- och fängelsefångar med kortare strafftid än sex månader men måst uppgiva denna tanke på grund av de praktiska svårigheter som skulle vara förenade därmed. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har i anledning härav anfört, att angelägenheten av att icke sammanföra fångar med för stora olikheter i fråga om sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, anlag m. m. visserligen gjorde sig mest märkbar i fråga om fångar med längre strafftid men att differentieringen spelade en betydande roll även för andra fångar, särskilt unga sådana och förstagångsförbrytare. En utvidgning av det föreslagna observationsförfarandet skulle visserligen utöka undersökningsfallens antal, men med hänsyn till frågans vikt syntes ytterligare ansträngningar böra göras för att finna en framkomlig väg för dess lösning. Även *direktören vid centralfängelset i Växjö* har uttalat sig för en utvidgning av det föreslagna observationsförfarandet, vilket borde avse alla som dömdes till strängare straff än böter.

Socialstyrelsen har uttalat sig för en grundligare utredning till ledning för differentieringen. Styrelsen har förklarat sig vilja understryka, att den viktigaste fördelningsgrunden vore brottslighetens orsaker i varje särskilt fall. Detta hade förbisetts av beredningen, som ansett ett ihärdigt och nyttigt arbete vara det väsentligaste botemedlet mot de internerades kriminella tendenser. Vad särskilt anginge den föreslagna anstaltsplaceringen av korttidsfångar skulle det icke kunna bli fråga om annat än en sortering efter mycket schematiska grunder före intagandet på de öppna anstalterna. Utpräglade brottslingstyper kunde komma att sammanföras med moraliskt tämligen oskadade element. En individuell prövning för varje särskilt fall, grundad på en ingående individuell och social brottsetiologisk undersökning av klientelet, vore strängt taget önskvärd. Ehuru en sådan undersökning icke skulle behöva kräva lika mycket tid och arbete som en sinnesundersökning, syntes dock praktiska och ekonomiska skäl tala för att en sådan ingående undersökning åtminstone tills vidare icke ifrågasattes för samtliga till urbota straff dömda. Det vore då naturligt att man, såsom också strafflagberedningen föreslagit, i första hand undantoge dem, som dömts till de allra kortaste frihetsstraffen, från sådan undersökning. Det vore emellertid önskvärt, att beträffande dessa korttidsfångar åtminstone någon summarisk undersökning av deras person-

liga och sociala förhållanden vore för handen. Helst borde den verkställas innan domen fallit. Den av strafflagberedningen föreslagna utvidgningen av området för tillämpning av särskild förundersökning i brottmål borde därför utsträckas till att avse samtliga fall, då urbota straff ådömdes och tillräckliga upplysningar ej eljest vore tillgängliga. Där så kunde ske, skulle förundersökningen även innefatta en summarisk läkarundersökning. Fördelningen av korttidsklientelet borde tillgå så, att utslag i målet jämte förundersökningsrapport av domstolen insändes till det centrala differentieringsorganet. Sedan detta meddelat beslut om den dömdes anstaltsplacering, skulle besked härom jämte utslaget expedieras till vederbörande länsstyrelse för verkställighet. Förundersökningsrapporten kunde översändas direkt till anstalten, varigenom anstaltsledningen i förväg kunde få någon kännedom om den dömde och hans personliga förhållanden.

Beträffande frågan om förfarandet vid korttidsfångarnas fördelning har *Svea hovrätt* anfört följande.

Av motiven framgår, att bland korttidsfångar, som från straffets början skola åtnjuta öppen anstaltsvård, en differentiering skall ske sålunda, att straffångar samt sådana fängelsefångar som tidigare undergått frihetsstraff icke sammanföras med övriga korttidsfångar utan i regel intagas i särskilda för dem avsedda anstalter. Tydligen skall även denna differentiering ankomma på styresmännen vid vissa anstalter. Såsom förfarandet vid korttidsfångarnas differentiering enligt förslaget är anordnat vill det förefalla som om styresmännen här skulle bliva ställda inför utomordentligt svåra uppgifter. Tydligen är det önskvärt, att intagningen av korttidsfångarna kan ske på sådant sätt, att icke efter intagningen transport till annan anstalt behöver ifrågakomma. Särskilt i sådana fall, då den som ådömts ett kortare frihetsstraff avgivit nöjdförklaring eller eljest självmant inställer sig vid fångvårdsanstalt för att undergå straffet, synes det angeläget att styresmannen utan dröjsmål kan vinna upplysning om förhållanden av beskaffenhet att inverka på frågan, i vilken fångvårdsanstalt intagning skall ske. Såsom ett bidrag till lösningen av förevarande spörsmål vill hovrätten ifrågasätta, huruvida icke genom någon form av medverkan från domstolarnas sida differentieringen av korttidsfångarna skulle kunna underlättas. Denna medverkan kunde tänkas anordnad på det sätt, att där domstol dömt till sådant kortare frihetsstraff varom nu är fråga, vid utslag som expedieras för verkställighet eller på begäran av den dömde eller vid sådant bevis om målets utgång som i 8 § av förslaget sägs skola fogas uppgifter, lämpligen avfattade å fastställt formulär, angående den dömdes yrkesutbildning, hälsa, tidigare vandel m. m.

I ett par yttranden har värdet av den av beredningen föreslagna observationen ifrågasatts. *Direktören vid centralfängelset i Malmö* har sålunda anfört, att medverkan av psykiater och över huvud hela observationen vore onödigt arbete, som komplicerade straffverkställigheten och i praktiken med säkerhet skulle resultera i enbart pappersexercis. En erfaren fångvårdsman kunde på ett betydligt enklare sätt bilda sig en uppfattning om den intagnes karaktär och den för denne lämpligaste behandlingen. För differentieringen vore det tillräckligt med de intagningskort styresmannen hade att insända till centrala fångregistret, möjligen med en viss komplettering efter fjorton dagar. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har, under erinran att undersök-

ningen ej borde vara fullständigare än som erfordrades för att bestämma om intagens placering och behandling, ifrågasatt huruvida det icke borde föreskrivas att undersökningen skulle vara kortfattad.

Beträffande tidslängden för observationen har *fångvårdsstyrelsen* ansett tillfyllest, att berättelse däröver insändes till styrelsen senast två månader efter intagningen, i likhet med vad som nu gällde beträffande undersökning av den som dömts till ungdomsfängelse.

Departementschefen.

Med den vidsträckta gemensamhet och de öppna vårdformer som böra utmärka en reformerad straffverkställighet är frågan om klientelets differentiering synnerligen betydelsefull. Beredningens förslag att i fråga om vissa fångar anordna ett särskilt undersökningsförfarande synes mig fördenskull vara beaktansvärt. I likhet med beredningen är jag också av den uppfattningen att det i praktiken skulle stöta på stora svårigheter att föreskriva särskild undersökning beträffande en avsevärt större del av de dömda än beredningen föreslagit. Givetvis vore det önskvärt, att till ledning för differentieringen alltid förelåge så fullständiga uppgifter som möjligt rörande den dömde. Beträffande åtskilliga korttidsfångar torde emellertid gälla, att de dömts till frihetsstraff huvudsakligen av allmänpreventiva skäl. I sådana fall gäller det vid differentieringen huvudsakligen att tillse, att de intagna ej sammanföras med andra intagna, som kunna utöva en menlig inverkan på dem. För detta ändamål torde icke krävas en så ingående undersökning som beredningen ifrågasatt beträffande fångar med strafftid på minst sex månader. I fråga om fångar med minst sex månaders strafftid, vilka skola obligatoriskt villkorligt frigivas, är det uppenbarligen av större vikt att undersökningen ger en så god bild av den intagnes personliga förhållanden som möjligt. Någon förenkling av observationsförfarandet synes mig därför icke böra ske. Vad angår tidslängden för undersökningen synes den regelmässiga tiden för insändande av berättelse däröver till fångvårdsstyrelsen icke lämpligen böra sättas längre än en månad.

Beträffande differentieringen av fångar med strafftid understigande sex månader har beredningen ansett, att denna såsom hittills kunde ske med ledning av de intagningskort, som insändas till centrala fångregistret. Såsom Svea hovrätt anfört är det emellertid önskvärt, att intagningen kan ske på sådant sätt att förflyttningar av de intagna undvikas. I det föregående har jag anfört, att det borde ankomma på fångvårdsstyrelsen att meddela föreskrift om å vilken anstalt intagning skall äga rum, när någon som vistas på fri fot dömts till frihetsstraff. Det förfaringssätt jag därvid förordat överensstämmer i stort sett med vad socialstyrelsen föreslagit i fråga om korttidsklientelets fördelning. Såsom jag framhållit torde administrativa föreskrifter böra utfärdas om skyldighet för domstol att medverka vid lämnandet av önskvärda personalupplysningar rörande den dömde till ledning för fångvårdsstyrelsen.

Av det sagda framgår, att jag icke ansett mig böra upptaga socialstyrelsens

förslag att särskild förundersökning alltid skall verkställas innan någon dömes till frihetsstraff överhuvud taget. Såsom beredningen föreslagit synes det emellertid önskvärt, att förundersökning sker innan någon dömes till frihetsstraff på minst sex månader.

44—47 §§.

Dessa paragrafer, som motsvara 45 § i beredningens förslag, upptaga bestämmelser om fånges placering å öppen eller sluten anstalt. I den allmänna motiveringen för förslaget har jag uttalat min anslutning till tanken att i avsevärd omfattning övergå till öppna vårdformer. Jag har emellertid jämväl betonat, att jag finner det nödvändigt att bibehålla en mera markerad skillnad mellan straffarbete och fängelse än beredningen gjort, samt att som en följd härav endast fängelsefångar skola erhålla förmånen att redan från straffets början intagas i öppen anstalt.

I enlighet med det sagda föreslår jag att straffånge alltid skall börja undergå straffet å sluten anstalt. Såsom förutsättning för straffånges överförande till öppen anstalt har beredningen upptagit allenast att sådant överförande finnes lämpligt. Är strafftiden mycket kort synes emellertid i allmänhet anledning icke föreligga att överföra fången till öppen anstalt, om ej särskilda skäl äro därtill. Den av beredningen föreslagna regeln torde därför böra kompletteras med en föreskrift i detta hänseende. I fråga om yngre fånge, varmed enligt min mening bör avses den, som vid strafftidens början ej fyllt tjugufem år, lärer emellertid någon sådan föreskrift icke böra finnas. Såsom beredningen föreslagit bör sådan fånge, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller av andra särskilda skäl, förflyttas till öppen anstalt så snart ske kan.

Fängelsefånge bör enligt min mening i princip få avtjäna hela straffet på öppen anstalt. Därigenom markeras på ett betydelsefullt sätt fängelsestraffets lindrigare beskaffenhet i förhållande till straffarbete. Givet är emellertid, att undantag från den av mig nu föreslagna huvudregeln skall kunna äga rum, när detta påkallas av omständigheterna. Sålunda kan det tänkas att fängelsefånge, som skall undergå särskild observation till ledning för hans fortsatta behandling, under observationstiden bör förvaras i enrum och fördenskull bör intagas i sluten anstalt. De förhållanden som i övrigt böra tillmätas betydelse vid valet mellan sluten och öppen anstalt torde lämpligen kunna angivas på det sätt beredningen föreslagit i fråga om fångar med kortare strafftid än tre månader. Hänsyn bör sålunda tagas till fångens ålder, hälsotillstånd, tidigare vandel eller övriga förhållanden så ock till möjligheten att bereda honom lämpligt arbete. Såsom jag redan i den allmänna motiveringen till förslaget antytt, är det självfallet, att fånge som kan förväntas utöva ett menligt inflytande på andra intagna, icke bör få undergå straffet å öppen anstalt. Även därest fångvårdsstyrelsen, på sätt jag förordat, prövar differentieringsfrågan före de dömdas intagande i anstalt torde den slutliga differentieringen av de intagna icke kunna ske förrän efter intagningen.

Vad angår bötesfånge har jag i likhet med beredningen funnit övervägande skäl tala för att bötesfånge skall undergå straffet i sluten anstalt. Då särskilda skäl föreligga, bör han dock kunna överföras till öppen anstalt.

Beredningens förslag att fånge som för utförande av lämpligt arbete eller på annat bärande skäl så önskar skall få undergå straffet i sluten anstalt har jag funnit böra godtagas.

48—51 §§.

Dessa paragrafer motsvara 46—49 §§ i beredningens förslag.

Frågan om behandling i enrum eller gemensamhet har icke större betydelse för fångar som äro intagna på öppen anstalt. Såsom beredningen framhållit ligger det i sakens natur, att fångar som ansetts kunna placeras i öppen vård i regel skola vara tillsammans under såväl arbete som fritid. Anses fånge icke böra få arbeta tillsammans med andra, bör han förflyttas till sluten anstalt eller anstaltsavdelning. Under fritid däremot bör fånge, därest de lokala förhållandena å anstalten så medgiva, kunna hållas avskild, om styresmannen finner det erforderligt för att hindra att han utsätter andra intagna för menligt inflytande eller eljest av särskilda skäl. När isolering under fritid är erforderlig för längre tid, bör dock fången i regel överföras till sluten anstalt eller avdelning. Önskvärt synes dock vara, att möjlighet till enrumsvistelse beredes även vid öppna anstalter. Genom inrättande av enmansrum i viss utsträckning vinnes bl. a. den fördelen, att fångarna i större utsträckning kunna hållas avskilda under sovtid. Det må erinras, att den öppna anstalten å Singeshult, som huvudsakligen har karaktären av koloni, i viss utsträckning är försedd med enmansrum.

I fråga om de intagnas vistelse i enrum eller gemensamhet på sluten anstalt har beredningen föreslagit, att arbete i enrum skall ifrågakomma endast när det erfordras av särskild anledning, t. ex. hänsyn till ordning och säkerhet inom anstalten eller fara för menlig påverkan fångarna emellan. Prövningen tillkommer styresmannen utom beträffande isolering under mer än en månad varje halvår av fångar med minst sex månaders strafftid, då frågan skall underställas fångvårdsstyrelsen. Fångar, som skola undergå observation, må dessutom hållas i enrum högst två månader i samband med observationen. Arbetsgemensamheten på sluten anstalt är enligt förslaget mindre vidsträckt än å öppen anstalt, eftersom det står styresmannen fritt att pröva om den intagne bör arbeta tillsammans med en eller flera andra fångar. Under fritid skola fångarna, om ej särskilda skäl äro däremot, åtnjuta sådan gemensamhet som erfordras för att tiden skall kunna utnyttjas till önskvärda ändamål, t. ex. gudstjänst, undervisning, regelbunden utomhusvistelse och lämpliga fritidssysselsättningar som förutsätta att de intagna sammanföras. I övrigt skall styresmannen pröva huruvida fånge utan fara för menlig påverkan kan medgivas att tillbringa fritid tillsammans med en eller flera andra fångar. Om fånge önskar arbeta eller tillbringa fritid i enrum, må det icke förvägras honom såframt ej synnerliga skäl däremot äro.

De sålunda föreslagna reglerna har jag funnit i huvudsak väl avvägda. Jag har dock ansett, att om styresmannen vill förordna om fånges hållande i enrum under längre tid än en månad varje halvår, fångvårdsstyrelsens medgivande alltid skall inhämtas, oavsett tidslängden av det straff fången undergår. De föreslagna reglerna innebära, att enrumsbehandling bör, förutom på fånges egen begäran, tillgripas endast när det i det enskilda fallet föreligger ett verkligt behov därav. Jag vill särskilt framhålla, att det icke bör ifrågakomma att isolera ett flertal intagna därför att någon eller några bland dem äventyra ordning och säkerhet eller befaras kunna påverka de övriga i ogynnsam riktning. I sådana fall böra i stället de opålitliga elementen förflyttas till anstalt för svårdisciplinerade — där en mera allmän isolering kan tänkas böra förekomma i större utsträckning — eller till anstalt, särskilt avsedd för psykiskt abnorma. Beträffande frågan, huruvida de intagna böra sammanföras i mindre eller större grupper, måste avgörandet i hög grad bliva beroende av möjligheterna att bereda dem lämpligt arbete. I fråga om de intagnas fritid är det angeläget, att anstalternas befattningshavare nedlägga ett intresserat arbete för att åvägabringa ett lämpligt tillvaratagande av fritiden.

Beredningens förslag innebär även att isoleringen uppmjukas för de fångar som hållas till arbete i enrum. Bl. a. har föreslagits att under arbetstid rumsdörren bör hållas olåst där det kan ske utan olägenhet. En sådan bestämmelse har jag funnit lämplig. På sätt beredningen föreslagit synes fånge vidare böra såsom belöning för arbetsflit och gott uppförande kunna medgivas rätt att ha rumsdörren olåst under fritid. Såsom förutsättning härför torde i lagtexten böra angivas att fången visat pålitlighet.

52 och 53 §§.

Dessa paragrafer motsvara 50, 51 och 32 §§ samt delvis 52 § i beredningens förslag.

Beträffande beredningens uttalanden och förslag rörande de intagnas arbete ha vissa särskilda synpunkter framförts i yttrandena. Medan i några yttranden, exempelvis de som avgivits av *länsstyrelsen i Gävleborgs län* och *direktören vid centralfängelset å Härlanda,* uttalats tillfredsställelse över att beredningen visat så positiv inställning till arbetets betydelse för de intagna, har i andra yttranden viss kritik framkommit. Sålunda har *fångvårdsstyrelsen* påyrkat, att större hänsyn skulle tagas till yrkesutbildningen såtillvida, att verkstadsdriften borde erhålla större omfattning än den enligt förslaget skulle få. Inom styrelsen hade även ifrågasatts huruvida det icke i samband med antagandet av ny verkställighetslag i viss utsträckning borde föreskrivas skyldighet för statliga myndigheter att placera beställningar hos fångvården. Även *socialstyrelsen* — som ställt sig kritisk till beredningens framhållande av arbetet såsom det främsta medlet att främja de intagnas tillrättaförande — har i sitt yttrande uppehållit sig vid yrkesutbildningen. Enligt styrelsen hade beredningen icke lämnat något positivt uppslag för lösning av det betydelsefulla spörsmålet om yrkesutbildningen. Icke minst de partiellt arbets-

föras möjligheter att reda sig i livet måste emellertid i allra främsta rummet ses som ett utbildningsproblem. Eftersom en efter individens förutsättningar anpassad yrkesverksamhet kunde vara avgörande för den sociala prognosen borde allvarliga ansträngningar göras att med anlitande av nutida prövningsmöjligheter söka placera varje brottsling inom ett yrke, där han kunde ha någon utsikt att försörja sig. En mera aktiv och sakintresserad inriktning på hela denna viktiga sida av fångvårdens problem torde kunna åstadkommas genom att fångvårdsstyrelsens arbetskontor förlades till överstyrelsen för yrkesutbildning. En utredning om möjligheterna att differentiera fångvårdsklientelets arbete på olika yrkesuppgifter och att bibringa de intagna en för deras utkomst värdefull yrkesutbildning vore högeligen önskvärd.

Mot de av beredningen föreslagna reglerna i fråga om intagens rätt att själv skaffa sig arbete ha inga anmärkningar framställts i vad de angå fängelsefångar som arbeta i enrum. Däremot ha vissa erinringar gjorts mot den föreslagna bestämmelsen om möjlighet att medgiva annan intagen att med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt eget arbete. Enligt vad *fångvårdsstyrelsen* anfört kunde det lätt inträffa, att ett sådant medgivande medförde, att en intagens för egen räkning bedrivna arbete finge alltför stor omfattning, vilket kunde väcka missstämning hos övriga intagna. Endast under förutsättning att bestämmelsen tillämpades med stor urskiljning och som en belöning för arbetsflit och gott allmänt uppförande syntes föreskriften kunna tillstyrkas. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har påyrkat uteslutning ur förslaget av sistnämnda bestämmelse.

Den föreslagna möjligheten att medgiva fånge att till förberedande av frigivningen utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten (frigång) har mött gensaga från *föreningen Sveriges häradshövdingar,* som påyrkat att bestämmelsen därom skulle utgå ur förslaget. Syftet därmed skulle kunna vinnas inom ramen för den villkorliga frigivningen. *Fångvårdsstyrelsen* har understrukit att ifrågavarande förmån företrädesvis borde tillkomma intagna med lång strafftid.

I detta sammanhang må nämnas att *landsfogden i Uppsala län* i sitt yttrande föreslagit införandet i vissa fall av en mera vidsträckt form av frigång eller snarare familjevård från straffets början. Härom anföres i yttrandet följande.

För egen del vill jag föreslå att i vissa fall straffet anordnas så, att anstaltsnämnden före eller i samband med intagningen anvisar fången arbete hos enskild person, som förklarat sig villig och av nämnden anses lämplig att taga hand om fången. Denna form av fångvård bör anordnas i analogi med vad som sker för ungdom, som omhändertagits för skyddsuppfostran i enskilt hem, med undantag därav att statsverket icke synes böra utgiva ersättning till arbetsgivaren i annan form än såsom arvode för den tillsyn han ägnar fången. Efter avdrag av skälig ersättning för kost och logi, inbetalas ersättningen för det av fången utförda arbetet av arbetsgivaren till vederbörande anstalts styresman. Fångvårdsstyrelsen bör i analogi med vad som föreskrivits uti 68 § i förslaget, förordna om ersättning åt fången. Härvid bör tillses, att fångens fickpenningar bliva tillräckliga, så att han icke på grund av dessas knapphet frestas att begå nya brott.

Departementschefen.

Såsom framgår av vad jag anfört i samband med frågan om öppen anstaltsvård har jag beträffande arbetets art och organisation å fångvårdsanstalterna funnit att de öppna anstalterna böra i större utsträckning än beredningen tänkt sig inrättas för verkstads- och hantverksdrift. Härigenom komma givetvis också yrkesutbildningssynpunkterna att bliva bättre tillgodosedda. För min del är jag dock icke benägen att för alla intagna tillmäta yrkesutbildningsfrågan den avgörande vikt som socialstyrelsen i sitt yttrande gjort. Yrkesutbildningen måste anses vara av relativt ringa betydelse i fråga om korttidsfångar och även i andra fall kan det vara befogat att låta yrkesutbildningssynpunkten träda tillbaka, där omständigheterna göra det önskvärt att den intagne exempelvis placeras i utearbete.

Vid det praktiska anordnandet av arbetet bör man enligt min mening i görlig mån söka organisera detsamma på samma sätt som arbetet i den fria marknaden. Härför erforderliga åtgärder ankommer det närmast på fångvårdsstyrelsen att vidtaga. Det av styrelsen väckta förslaget att införa ökad skyldighet för statliga myndigheter att placera beställningar hos fångvårdens arbetsdrift torde icke i detta sammanhang böra upptagas till avgörande. Av strafflagberedningen framlagda synpunkter beträffande organisationen av fångvårdsstyrelsens arbetskontor böra likaledes upptagas till prövning först i ett senare sammanhang.

I enlighet med beredningens förslag har jag ansett rätten för fängelsefånge att själv skaffa sig arbete böra begränsas till det fall att fången arbetar i enrum. I och för sig kunde det måhända vara önskvärt att denna möjlighet även i andra fall stode öppen för fången. Jag har emellertid kommit till den uppfattningen att det på öppna anstalter skulle kunna medföra olägenheter ur disciplinär synpunkt, om någon eller några av de intagna finge syssla med eget arbete. Även på sluten anstalt synes det tills vidare lämpligast, att fånge, som sysselsättes med eget arbete, får arbeta i enrum.

Enligt beredningens förslag skall jämväl straffånge kunna såsom belöning medgivas att med inskränkning i arbetstiden utföra eget arbete. Jag har icke funnit lämpligt följa förslaget i denna del. Om behov uppstår av att sysselsätta straffånge med annat arbete än som normalt tillhandahålles inom fångvården, synes man böra anlita den utvägen, att fången för det allmännas räkning får utföra arbete som särskilt anskaffats åt honom. Däremot har jag funnit lämpligt att straffånge, såsom beredningen jämväl föreslagit, skall kunna få med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt studier eller annan utbildning. Icke minst är detta önskvärt för att fången vid sidan av arbetet skall kunna teoretiskt förkovra sig i det fack, inom vilket han sysselsättes.

Liksom beredningen finner jag vidare möjligheten att bevilja intagen s. k. frigång, d. v. s. att arbeta hos arbetsgivare utom anstalten, böra vidgas. Av detta institut ha goda erfarenheter vunnits vid dess tillämpning i fråga om de till ungdomsfängelse dömda och vissa straffångar med lång strafftid. De betänkligheter som anförts mot förslaget i denna del synas icke allvarliga, om frigången, såsom jag anser riktigt, företrädesvis tillämpas såsom en för-

beredelse till frigivningen. En antydan härom synes böra inflyta i lagtexten. I ett yttrande har föreslagits att frigångssystemet borde i vissa fall utvecklas så, att den dömde skulle erhålla såväl arbete som bostad hos arbetsgivare utom anstalten, och sålunda bliva en motsvarighet till den inom sinnessjukvården tillämpade familjevården. Åtminstone för närvarande torde det dock icke vara tillrådligt att beträffande det ordinära fångklientelet så starkt bryta mot principen om straffet såsom en frihetsförlust.

54 §.

Denna paragraf motsvarar 52 och 53 §§ i beredningens förslag.

I fråga om de intagnas rätt att skaffa sig eller mottaga underhåll eller bekvämlighet utöver vad som bestås vid anstalten har jag godtagit beredningens ståndpunkt, att straffånge från anstaltstidens början skall få för sin arbetsinkomst i vidgad omfattning inköpa vissa varor som tillhandahållas vid anstalten — den missvisande beteckningen premievaror har jag ansett böra slopas — men att det därutöver skall finnas en möjlighet att såsom belöning för arbetsflit och gott uppförande tillerkänna fången rätt att inköpa ytterligare sådana varor. Anvisningar härom böra utfärdas av fångvårdsstyrelsen. Såsom belöning bör straffånge vidare kunna medgivas rätt att åtnjuta annan förmån eller bekvämlighet, som är förenlig med god ordning. Samma regler synas böra gälla för bötesfånge. Med hänsyn till den korta strafftiden torde det dock mera sällan ifrågakomma att medgiva bötesfånge ökad inköpsrätt eller särskild förmån. Fängelsefånge skall enligt beredningens förslag icke äga att, såsom för närvarande, skaffa sig underhåll utifrån men i stället äga att för sin arbetsinkomst eller för egna medel inköpa de premievaror som enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar högst skulle kunna medgivas straffånge. Däremot skall fängelsefånge som är intagen på sluten anstalt behålla rätten att skaffa sig enklare bekvämlighet. Jag har, såsom i det föregående angivits, icke kunnat ansluta mig till förslaget i dessa delar. De skäl som beredningen anfört — främst att skillnaden mellan mer och mindre gynnsamt lottade fängelsefångar borde utjämnas — har jag visserligen funnit beaktansvärda men ansett böra vika för önskvärdheten av att tills vidare bibehålla en mera markerad skillnad mellan straffarbete och fängelse. Då fängelsefångarna i stor utsträckning komma att vara intagna på särskilda öppna anstalter, har jag icke heller funnit anledning att i förevarande hänseende göra någon skillnad mellan slutna och öppna anstalter. Jag förutsätter, såsom jag i det föregående framhållit, att stadgandet i tillämpningen erhåller en restriktiv tolkning. Fånge bör ej medgivas att uteslutande hålla sig med egen mat eller att helt möblera sitt rum. I enlighet med vad beredningen föreslagit i fråga om förvarade och internerade har jag funnit mig böra, till undvikande av att de intagna parasitera på anhöriga eller andra personer, såtillvida inskränka fängelsefånges rätt att mottaga underhåll eller bekvämlighet utifrån, att han icke må mottaga gåva, varigenom givaren oskäligt betungas. Att i fängelsefånges rätt att själv skaffa sig eller mottaga underhåll eller bekvämlighet ingår rätt att inköpa sådana varor som tillhandahållas vid anstalten i full utsträckning torde icke behöva angivas.

Även enligt min mening bör straffånge undantagsvis kunna helt eller delvis beviljas samma rättigheter som fängelsefånge åtnjuter.

6 KAP.

Ungdomsfängelse.

55—60 §§.

Dessa paragrafer, som sakna motsvarighet i beredningens förslag, vilket icke omfattar ungdomsfängelse, överensstämma i allt väsentligt med de regler, som för närvarande gälla i fråga om verkställighet av ungdomsfängelse och vilka återfinnas i 7—11 §§ lagen om ungdomsfängelse samt 1 kap. stadgan den 8 juni 1938 angående vård och behandling av dem som ådömts ungdomsfängelse. Åtskilliga bestämmelser av mera allmän natur i sistnämnda stadga överensstämma med bestämmelser i 1938 års fångvårdsstadga, vilka erhållit sin motsvarighet i de allmänna bestämmelserna i det här föreliggande lagförslaget.

I förhållande till nu gällande bestämmelser upptaga förevarande paragrafer allenast följande ändringar. Frågan om den intagnes hållande i enrum eller gemensamhet är i gällande rätt lagd helt i styresmannens hand. Efter mönster av den bestämmelse jag föreslagit i fråga om straff- och fängelsefångar som äro intagna å öppen anstalt har jag ansett det böra i lagtexten föreskrivas, att de å ungdomsanstalt intagna, om ej särskilda skäl äro däremot, skola arbeta gemensamt med andra intagna. Den nu gällande regeln, att intagen skall åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten har i övrigt bibehållits oförändrad. I sakens natur torde ligga att å sådan övervakningsavdelning, som avses i 57 § tredje stycket, de intagnas rörelsefrihet är mera begränsad. 58 § upptager som en nyhet ett stadgande om bemyndigande för fångvårdsstyrelsen att efter samråd med utskrivningsmyndigheten, d. v. s. ungdomsfängelsenämnden, meddela närmare bestämmelser om rätt för den som är intagen å ungdomsanstalt att utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

7 KAP.

Förvaring och internering.

61 §.

Denna paragraf återgiver innebörden av 8 § 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Strafflagberedningen har uttalat, att det någon gång kunde föreligga skäl att låta en förvarad eller internerad tillfälligtvis arbeta på en för vanligt fångklientel avsedd anstalt, så ock att låta en yrkeskunnig straffånge utföra arbete på en för ett specialklientel inrättad anstalt. Jag har emellertid ansett dylika sällsynta fall icke böra föranleda någon avvikelse från nu gällande bestämmelse i här ifrågavarande hän-

seende. Skyddsåtgärderna förvaring och internering böra alltså enligt min mening alltid verkställas å särskilda anstalter. Jag vill i detta sammanhang nämna, att jag för närvarande icke är beredd att, såsom beredningen ifrågasatt, avskaffa benämningen säkerhetsanstalt för de anstalter, där förvaring och internering skola verkställas. Frågan härom bör anstå tills spörsmålet om dessa skyddsåtgärders ställning i det straffrättsliga reaktionssystemet blivit föremål för övervägande i anledning av beredningens fortsatta arbete.

62 §.

Paragrafen motsvarar 56 § första punkten och 55 § sista punkten i beredningens förslag.

63 §.

Denna paragraf motsvarar 55 § första och andra styckena i beredningens förslag och överensstämmer i sak med förslaget utom därutinnan att jag ansett tiden för undersökningen kunna sättas till två månader.

64 §.

Denna paragraf har sin motsvarighet i 56 och 57 §§ i beredningens förslag.

65 §.

Paragrafen motsvarar 58 och 59 §§ i beredningens förslag.

I några yttranden från fångvårdshåll ha betänkligheter anförts mot det av beredningen föreslagna stadgandet att förvarad eller internerad med styresmannens medgivande skulle äga själv skaffa sig lämpligt arbete. *Direktören vid centralfängelset i Norrköping* har anfört, att den som vore intagen å fångvårdsanstalt principiellt borde arbeta åt staten. Exempel funnes å personer, som i åratal hållit på med tavelmålning och dylikt. Mycket av vad som kallats eget arbete borde kunna utföras som hobbyarbete å fritid. *Direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar* har framhållit som sin uppfattning, att om förslaget genomfördes på denna punkt de flesta förvarade skulle göra allt för att få anstaltsledningens tillstånd till eget arbete för att därigenom få förfoga över hela sin arbetsinkomst.

Departementschefen.

Vad i yttrandena anförts har icke föranlett mig att frångå beredningens förslag i förevarande del. Enligt min uppfattning är det av betydelse, att de förvarade och internerade som motvikt till den obestämda anstaltstiden erhålla vissa förmåner, i den mån detta kan ske utan olägenhet. Rätten att skaffa sig eget arbete synes fördenskull icke böra frånkännas de förvarade och internerade. Jag återkommer i det följande till frågan om dispositionsrätten över inkomsten av arbetet.

Beträffande möjligheten för förvarad eller internerad att till förberedande av utskrivningen utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten har jag fun-

nit lämpligt föreskriva, att fångvårdsstyrelsen icke må bevilja sådan utan samråd med utskrivningsmyndigheten, d. v. s. interneringsnämnden.

66 §.

Denna paragraf motsvarar 60 § i beredningens förslag.

Fångvårdsstyrelsen har förklarat, att det av beredningen föreslagna stadgandet om förbud för förvarad eller internerad att mottaga gåva, varigenom givaren oskäligt betungas, vore synnerligen välbehövligt, då styresmannen därigenom erhölle möjlighet att förhindra att, såsom nu ej sällan skedde, de intagna parasiterade på sina anhöriga. Sådan parasitism förekomme emellertid även i andra former — ofta i form av tiggarbrev till okända personer. Det kunde hända, att den intagne genom att ge breven en starkt känslobetonad läggning lyckades erhålla penninggåvor, vilka sedan förbrukades för helt andra ändamål än de som angivits i breven. Styrelsen föresloge att gåva skulle få mottagas av den intagne endast därest detta icke funnes olämpligt med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan anledning. *Direktören vid centralfängelset å Härlanda* har likaledes med skärpa framhållit de förvarades och internerades benägenhet för parasitism av angiven art samt ansett att för förvarade och internerade borde — liksom för dem som dömts till ungdomsfängelse — gälla samma regler som för straffångar i fråga om rätten att mottaga kost och underhåll utifrån.

Departementschefen.

I fråga om rätten att skaffa sig eller mottaga personliga förmåner synes mig förvarad eller internerad rimligen böra, med hänsyn till den psykiska påfrestning som obestämdheten i frihetsberövandet innebär, jämställas med fängelsefånge. Beredningens förslag att den intagne ej må mottaga gåva, varigenom givaren uppenbarligen oskäligt betungas, synes välmotiverat. Såsom tidigare nämnts har jag funnit denna regel böra gälla även fängelsefånge. Vid sådant förhållande erfordras i förevarande paragraf intet särskilt stadgande därom. Att intagen icke bör få begagna sin brevskrivningsrätt till att kringsända tiggarbrev till okända synes mig med tillräcklig tydlighet framgå av de föreslagna bestämmelserna i 34 §.

67 §.

Paragrafen motsvarar 61 § i beredningens förslag.

Medicinalstyrelsen har i sitt yttrande uttalat, att det bl. a. genom förevarande bestämmelse bleve väl sörjt för att erforderliga medicinska synpunkter finge göra sig gällande vid de intagnas behandling. Även *direktören vid vårdanstalten å Hall* har funnit stadgandet innebära ett framsteg. Om det i praktiken skulle bli något värde med samarbetet mellan styresmannen och läkaren vore det dock av vikt att läkaren i högre grad än nu finge ägna sig åt psykopatklientelet. Däremot har *direktören vid centralfängelset i Norrköping* ställt sig avvisande till det här föreslagna stadgandet, därvid han anfört, att arbetet komme att försvåras, därest ett kollegium bestående av styresmannen

och läkaren skulle bliva ansvarigt för behandlingen. De intagna skulle i de flesta fall icke kunna få direkt svar på en framställning utan finge nöja sig med beskedet att styresmannen först måste tala med läkaren. Fördelningen av de vårdande uppgifterna å underordnad personal omöjliggjordes också, om även de enklaste ärenden skulle dryftas av läkare och styresman. *Svenska fångvårdssällskapet* har uttalat, att styresmännen på förvarings- och interneringsanstalterna komme att bli än mera osjälvständiga än styresmännen på anstalter avsedda för det ordinära fångklientelet, därigenom att de i samtliga vårdfrågor och pedagogiska frågor ställdes i beroende av läkaren. Sällskapet funne det visserligen naturligt att en psykiater biträdde styresmannen men det vore icke pedagogiskt tillfredsställande att styresmannen bleve bunden i sin tjänsteutövning på sätt som föreslagits. Psykopatklientelet komme gentemot styresmannen att till det yttersta utnyttja sin möjlighet att vända sig jämväl till läkaren. Systemet förutsatte ett särdeles gott personligt förhållande mellan styresmannen och läkaren, i annat fall komme det att leda till både irritation och merarbete Det syntes tillfyllest att styresmannen ålades samråda med läkaren om principerna för behandlingen men att han, givetvis med undantag för medicinska frågor, lämnades bestämmanderätt i enskildheter.

Departementschefen.

Medicinskt inflytande vid behandlingen av det abnormklientel som undergår förvaring är uppenbarligen av största betydelse. Jag vill i detta sammanhang erinra, att tillämpningen av de under innevarande år genomförda ändringarna i strafflagens tillräknelighetsbestämmelser torde komma att medföra att de som dömas till förvaring mången gång komma att förete större avvikelser från det normala än vad hittills varit fallet. Jämväl i fråga om internerade torde medicinska synpunkter böra få göra sig gällande vid behandlingen. I likhet med beredningen finner jag fördenskull önskvärt, att styresmannen ålägges att samråda med läkaren i frågor som angå behandlingen av förvarade och internerade. Ett sådant samråd behöver naturligtvis icke alltid avse även detaljfrågor. Beträffande många av de intagna torde läkaren vara beredd att nöja sig med att lämna mera allmänna anvisningar, medan åter i fråga om andra det kan vara önskvärt att styresmannen inhämtar läkarens uppfattning även i enskildheter. Beslutanderätten ligger dock här som eljest hos styresmannen, vilket synes erforderligt för att upprätthålla dennes auktoritet gentemot de intagna. I enlighet med beredningens förslag böra dock frågor om vistelse i enrum eller gemensamhet samt frågor om förflyttning till eller från öppen anstalt hänskjutas till fångvårdsstyrelsens avgörande, därest enighet mellan styresmannen och läkaren ej föreligger. I avbidan på styrelsens avgörande torde styresmannens beslut böra gälla. Med den innebörd av det föreslagna stadgandet jag här utvecklat synas mig de farhågor, som från fångvårdshåll anförts för att det skulle verka otillfredsställande, vara ogrundade.

8 KAP.

Arbetspremier m. m.

68 §.

Denna paragraf motsvarar 62 och 63 §§ i beredningens förslag, vilka icke blivit föremål för erinran i de avgivna yttrandena.

69 §.

Denna paragraf motsvarar 68 § andra stycket och 64 § i beredningens förslag.

I yttrandena ha delade meningar yppats beträffande den av beredningen föreslagna rätten för intagen att fritt förfoga över inkomst av arbete som han själv skaffat sig och av arbete som han utfört på fritid. Till överdirektören Göranssons reservationsvis uttalade mening, att även inkomst av eget arbete och av fritidsarbete skulle fördelas i disponibla medel och besparade medel, har ett flertal myndigheter anslutit sig. Instämmanden i reservationen föreligga från *hovrätten för Övre Norrland, svenska fångvårdssällskapet, länsstyrelserna i Kalmar, Kronobergs, Örebro* och *Uppsala län, landsfogden i Uppsala län, direktörerna vid centralfängelserna i Malmö, Härnösand* och *Växjö, direktörerna vid straffängelset i Gävle* och *rannsakningshäktet i Kalmar* samt *föreståndarna vid kronohäktet i Nyköping* och *fångkolonien å Singeshult,* varjämte *justitiekanslersämbetet* förklarat sig benäget att giva företräde åt den reservationsvis hävdade meningen. *Fångvårdsstyrelsen* har instämt med reservanten i vad anginge inkomst av arbete som intagen själv skaffat sig. Däremot borde den intagne fritt förfoga över inkomst av arbete som han utfört på fritid. Vad särskilt angår förvarade och internerade har *direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar* framhållit, att den nuvarande regeln, enligt vilken förvarads och internerads inkomst av arbete som han själv skaffat sig fördelades i en disponibel och en besparad del, endast haft goda verkningar. Att vissa förvarade genom att anskaffa arbete för egen räkning lyckades få den stora förmånen att fritt få disponera all inkomst, komme för övriga intagna att framstå som en stor orättvisa och dessa kunde icke förstå meningen med att de, som erhållit förmånen med eget arbete, icke behövde spara till utskrivningen. Följden kunde också bliva, att intagen vid utskrivningen på prov kanske icke ägde några medel för inköp av kläder eller annan utrustning eller hade något sparat till gäldande av de stora utgifterna för uppehälle under första tiden efter utskrivningen. Vidare vände man honom vid en levnadsstandard, som han sedan knappast kunde uppehålla i friheten. *Direktören vid vårdanstalten å Hall* har däremot fäst uppmärksamheten vid att enligt förslaget i regel en större del av de förvarades och internerades inkomst skulle besparas än vad nu vore fallet. Redan nu uppfattades de tidsobestämda straffen som orättvisor. Förhållandena skulle än mer skärpas genom de nya bestämmelserna, enligt vilka skillnaden i förmåner reducerades till bagateller.

Departementschefen.

Enligt nu rådande ordning äger fängelsefånge alltid helt disponera över sin arbetsinkomst, vare sig han själv skaffat sig arbete eller sådant anvisats honom, medan däremot straffånges arbetsinkomst skall uppdelas i disponibla medel och besparade medel, av vilka de senare i allmänhet få disponeras först vid frigivningen. Då man enligt min mening icke bör minska de förmåner som för närvarande tillkomma fängelsefånge, har jag ansett sådan fånge alltjämt böra ha fri förfoganderätt över all arbetsinkomst under strafftiden. Vad däremot angår övriga intagna har jag i likhet med åtskilliga av de hörda myndigheterna anslutit mig till den av överdirektören Göransson anförda reservationen. Även enligt min mening är det lämpligt att tvinga de intagna att spara för sin frigivning eller för att bispringa närstående. Då det torde vara riktigt att, såsom i reservationen anförts, de flesta intagna sakna förmåga att hushålla med pengar, synes begränsningen i deras förfoganderätt böra gälla även inkomster av fritidsarbete. I fråga om de förvarade och internerade innebär förslaget såtillvida en försämring, att de för närvarande äga disponera tre fjärdedelar av sin arbetsinkomst. Beträffande detta klientel torde det vara i hög grad önskvärt, att någon kontroll å deras sätt att förbruka arbetsinkomsten äger rum. Såsom motvikt mot tidsobestämdheten torde emellertid deras förmåner även i nu ifrågavarande avseende böra vara större än straffånges. Jag har fördenskull beträffande förvarade och internerade — liksom beträffande dem som undergå ungdomsfängelse — föreslagit upptagande i 71 § av en regel, enligt vilken fångvårdsstyrelsen äger medgiva den intagne att förfoga över besparade medel i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer.

70—72 §§.

Dessa paragrafer motsvara 65, 66, 67, 71 och 74 §§ i beredningens förslag.

Vid behandling av frågan om de intagnas dispositionsrätt över sin arbetsinkomst har i en del yttranden ifrågasatts, huruvida icke åtgärder kunde vidtagas för att framtvinga ersättning åt den som lidit skada till följd av brottet. Sålunda har *svenska fångvårdssällskapet* anfört att, om man ville göra allvar av tanken att den skadelidande skulle erhålla någon gottgörelse, det syntes diskutabelt att nöja sig med att endast uppmuntra klientelet därtill. Även *direktören vid centralfängelset i Härnösand* har ansett att beredningen betydligt överskattat fångens vilja till gäldande av skadestånd eller annan ersättning. Det måste betecknas som ett allvarligt missförhållande, att staten icke på ett mera effektivt sätt tillhölle den dömde att ersätta målsäganden den skada han genom brottet tillfogat denne. *Landsfogden i Skaraborgs län* har anfört, att det icke syntes mer än rättvist och billigt, att åtminstone någon del av fånges arbetsinkomst avsattes för att utgå till den eller dem som blivit ekonomiskt lidande på grund av fånges brottsliga förfarande. Även om denna gottgörelse i flertalet fall bleve ganska obetydlig, skulle en bestämmelse i sådan riktning otvivelaktigt synas tilltalande för de

laglydiga medborgare, som icke ansåge det vara mer än riktigt, att en brottsling tvingades att i någon mån ersätta den skada han förorsakat annan. Ett uttalande i samma riktning har gjorts av *direktören vid vårdanstalten å Hall,* som tillika framhållit, att fången därigenom skulle känna, att han i påtaglig mening arbetade av en del på sin skuld. Det hela kunde lämpligen ordnas genom utlägg ur en för ändamålet upplagd fond, till vilken den intagne i mån av förmåga finge göra inbetalningar. *Direktören vid centralfängelset i Norrköping* har ansett att, i samband med en mindre justering av arbetsinkomsten, bestämmelser borde givas om fördelning och användning av denna, varvid skyldighet att göra avbetalningar å utdömda ersättningar och dylikt kunde införas. Med en skälig höjning av premiebeloppen vore det icke omöjligt att ställa samma krav på intagen som på en fri arbetare. Hjälp till familj, avbetalning å ersättningar och barnuppfostringsbidrag samt erläggande av avgift till folkpensionering vore så naturliga medborgerliga skyldigheter att de icke borde undanhållas de intagna. Vidare borde den i förslaget bibehållna bestämmelsen att arbetspremie ej finge tagas i mät upphävas. I anledning av sistnämnda bestämmelse har *föreningen Skaraborgs läns landsfiskaler* ifrågasatt, huruvida icke — i syfte att uppnå en moralbildande och avskräckande verkan samtidigt som fullgörandet av den dömdes skadeståndsplikt i möjligaste mån säkrades — sådan lagändring borde vidtagas att införsel kunde beviljas i den intagnes avlöning. Vetskapen om att samhället krävde gottgörelse för ekonomiska förluster som drabbat andra samhällsmedlemmar har *direktören vid centralfängelset i Växjö* ansett kunna för mången bli en kraftig sporre att avhålla sig från brott. *Medicinalstyrelsen* har för sin del uttalat, att det måhända borde tydligare framgå av lagtexten, att en del av intagens arbetsinkomst lämpligen borde användas till gäldande av skadestånd och annan ersättning.

Departementschefen.

Beredningens förslag i fråga om de intagnas rätt att disponera över sin arbetsinkomst har jag i allt väsentligt funnit lämpligt. Jag är också ense med beredningen om att såsom hittills av den intagnes arbetspremiemedel skall få uttagas ersättning för vad han skadar eller förstör av anstaltens tillhörigheter ävensom att innestående arbetspremiemedel ej skola få tagas i mät. Däremot har jag ej funnit anledning att tillmötesgå de i yttrandena framkomna kraven på att den intagne borde tvångsvis förmås att med sin arbetsinkomst betala ersättning till den som lidit skada av brottet. Det synes mig angeläget, att de intagna i största möjliga utsträckning få använda sin arbetsinkomst, som även om arbetspremierna höjas blir relativt ringa, till underhåll åt anhöriga och till besparingar som kunna underlätta återinträdet i det fria livet.

73 §.

Paragrafen motsvarar 70 § i beredningens förslag.

74 §.

Denna paragraf motsvarar 69 § i beredningens förslag.

Beredningens åsikt, att för närvarande anledning saknas att frångå det kombinerade daglöns- och ackordssystem som nu tillämpas inom den svenska fångvården har icke mött någon erinran i yttrandena. Den möjlighet som genom här ifrågavarande stadgande öppnas att övergå till ett system, innebärande avlöning efter den fria marknadens lönenivå i förening med skyldighet för de intagna att i viss utsträckning själva bestrida kostnaderna för sitt uppehälle, har *fångvårdsstyrelsen* ansett böra tillämpas med försiktighet, medan åter *länsstyrelsen i Gävleborgs län* uttalat, att bestämmelserna icke borde få stanna på papperet, utan prövas i praktiken.

Departementschefen.

I likhet med beredningen har jag funnit önskvärt, att möjlighet finnes att på försök pröva nya former för de intagnas avlönande, därvid främst ifrågakommer ett system med avlöning efter förhållandena på den öppna arbetsmarknaden. Anledning synes mig dock icke föreligga att i samband därmed ålägga fängelsefånge, som utför eget arbete, att betala ersättning för vissa underhålls- och vårdkostnader, vilka han eljest icke är skyldig att gälda. I sistnämnda hänseende har jag sålunda icke följt beredningens förslag. Till förebyggande av att de intagna komma i ett sämre läge, därest förordnande som här avses meddelas, synes böra föreskrivas, att bestämmelsen i 72 § om utmätningsfrihet skall äga motsvarande tillämpning. Vidare torde ersättning böra få uttagas för vad intagen uppsåtligen eller av vårdslöshet skadar eller förstör av anstaltens tillhörigheter.

Beredningens förslag upptager jämväl föreskrifter om bidrag åt intagens familj. Föreskrifter i detta hänseende, vilkas innehåll blir beroende på tillgängliga anslag, torde emellertid kunna meddelas i administrativ ordning. Detsamma torde gälla beträffande understöd åt den intagne vid frigivningen eller utskrivningen.

9 KAP.

Disciplinära åtgärder m. m.

75—82 §§.

Dessa paragrafer motsvara 76—82 §§ i beredningens förslag.

Beredningens förslag till disciplinära åtgärder mot de intagna har i yttrandena i stort sett lämnats utan erinran. *Föreståndaren vid rannsakningshäktet i Kalmar* har dock ifrågasatt, huruvida icke jämväl återförande från koloni till sluten anstalt borde upptagas såsom ett disciplinmedel. *Fångvårdsstyrelsen* har liksom *direktörerna vid centralfängelserna i Härnösand* och *Mariestad* betonat, att förlust av förmåner som disciplinåtgärd måste förenas med enrumsvistelse, enär bestraffningen eljest skulle bliva verkningslös genom byten de intagna emellan eller smuggling. Vid kolonier och förläggningar borde därför möjlighet alltid finnas att verkställa enrumsbestraffning. *Direktören vid straffängelset i Gävle* har av samma skäl för-

ordat, att den som skulle bestraffas överfördes till sluten avdelning. Beträffande förlust av förmån som disciplinåtgärd har vidare *direktören vid centralfängelset i Växjö* ansett det vara onödigt omständligt, att i alla dylika fall skulle fordras protokollfört förhör med den intagne, eventuellt hörande av läkaren och anmälan i anstaltsnämnden.

Departementschefen.

Beredningens förslag innebär en begränsning av de nuvarande disciplinstraffen. Därvid har beredningen utgått från att förslagets genomförande i övrigt skulle komma att väsentligt minska behovet av disciplinstraff. Detta antagande synes i huvudsak riktigt, då man torde kunna förvänta att med en förbättrad differentiering av klientelet och mera öppna vårdformer de intagna skola finna sig bättre tillrätta med anstaltslivet och friktionsanledningarna skola minska. Jag har sålunda intet att erinra mot beredningens förslag i denna del. Vissa smärre ändringar ha vidtagits, bl. a. med hänsyn till att ungdomsfängelse omfattas av förslaget. Jag vill anmärka att i fråga om yngre fångar försiktighet är påkallad med avseende å användande av inneslutning i enrum såsom disciplinär åtgärd i analogi med vad som föreslagits beträffande dem som undergå ungdomsfängelse. Det torde ligga i sakens natur, att intagen som på öppen anstalt gör sig skyldig till indisciplinärt uppförande kan återföras till sluten anstalt utan att detta i lagtexten behöver särskilt omnämnas såsom en form av disciplinär bestraffning. Sådan överföring kan vara påkallad för verkställande av enrumsbestraffning, då möjlighet till enrumsvistelse måhända ej låter sig ordna på alla öppna anstalter. I görlig mån synas dock, såsom fångvårdsstyrelsen uttalat, sådana möjligheter böra skapas. Den i styrelsens och vissa andra yttranden starkt understrukna uppfattningen, att förlust av förmåner i regel bör kombineras med enrumsvistelse, synes ha fog för sig.

Övergångsbestämmelser.

Den nya verkställighetslagstiftningen skall ersätta ett flertal lagar och författningar, vilka alltså böra upphöra att gälla vid den nya lagens ikraftträdande. I övergångsbestämmelserna till lagen torde böra angivas de lagar, vilka sålunda upphävas, medan däremot de administrativa författningar, som ersättas av bestämmelser i verkställighetslagen, synas kunna upphävas i administrativ ordning. Såsom upphävda torde, av skäl för vilka jag senare skall redogöra, böra upptagas jämväl 19 och 20 §§ strafflagen för krigsmakten samt 21 § första stycket lagen om villkorlig frigivning.

Särskilda övergångsbestämmelser torde vara erforderliga i fråga om beräkning av strafftid. För straff som börjat verkställas före den nya lagens ikraftträdande synes begynnelsedagen alltid böra räknas enligt äldre lag. Även eljest torde anledning saknas att med tillämpning av nya lagen ändra beslut om beräkning av strafftid, som före den nya lagens ikraftträdande meddelats i enlighet med då gällande bestämmelser. Ändringar i beslutet, som nödvändiggöras av förhållanden vilka inträtt efter nya lagens ikraftträdande — exempelvis avbrott i verkställigheten för sjukhusvistelse utom anstalt eller

av annan anledning — torde däremot böra göras i enlighet med de nya reglerna. I enlighet med det anförda föreslår jag en övergångsbestämmelse av innehåll att vad i 17 § verkställighetslagen stadgas ej skall tillämpas med avseende å tid före lagens ikraftträdande samt att, därest före den nya lagens ikraftträdande enligt då gällande bestämmelser strafftid beräknats av länsstyrelse, beslutet alltjämt skall lända till efterrättelse.

Lämpligt torde vidare vara att i en övergångsbestämmelse meddelas föreskrift, att där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, denna i stället skall tillämpas.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.

Ingressen.

Strafflagberedningen har föreslagit upphävande av bestämmelserna i 2 kap. 6 och 7 §§ samt 4 kap. 8 §, vilka angå ådömande av straffskärpning i vissa fall. Såsom *hovrätten över Skåne och Blekinge* påpekat, innehåller emellertid jämväl 4 kap. 15 § en bestämmelse om straffskärpning, nämligen för det fall att livstidsfånge begår nytt brott. Hovrätten har uttalat att, även om denna bestämmelse vore föråldrad och ytterst sällan tillämpades, det kunde tänkas förekomma fall, då behov förelåge av en bestämmelse, som möjliggjorde för domstol att ådöma livstidsfånge skärpt straff, varför hovrätten ville uttala sig för att stadgandet bibehölles eller ersattes med ett mera tidsenligt stadgande. Erforderlig jämkning i beredningens förslag — enligt vilket straffskärpning överhuvud icke skulle få verkställas efter förslagets genomförande — syntes fördenskull böra ske.

Mot ett upphävande av reglerna om ådömande av straffskärpning i 2 kap. 6 och 7 §§ samt 4 kap. 8 § synes intet vara att erinra. Vad hovrätten över Skåne och Blekinge anfört beträffande stadgandet i 4 kap. 15 § strafflagen synes icke utgöra tillräcklig anledning att för detta enstaka fall bibehålla föreskrift om straffskärpning. Jag vill erinra, att därest fråga uppkommer om livstidsfånges benådning, den omständigheten att han begått nytt brott givetvis föranleder ett mera restriktivt bedömande av nådefrågan. Även i fråga om fångens behandling i övrigt torde kunna vidtagas sådana ändringar, att straffskärpningen icke är erforderlig såsom ett återhållande moment. För min del anser jag fördenskull stadgandet i 4 kap. 15 § böra upphävas i samband med upphävandet av övriga bestämmelser om straffskärpning.

2 KAP.

5 §.

Beträffande den föreslagna ändringen i denna paragraf får jag hänvisa till 1 § i förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.

4 KAP.

5 §.

Denna paragraf överensstämmer i sak med vad beredningen föreslagit. Ehuru Konungens befallningshavande förordnar om sådan förening av straff

som här avses ankommer det i detta som i andra fall på fångvårdsstyrelsen att beräkna strafftidens längd. Talan mot sådant beslut av länsstyrelse som här avses torde böra fullföljas till Kungl. Maj:t och avgöras i regeringsrätten.

6 §.

Angående denna paragraf hänvisas till redogörelsen för huvudgrunderna i förslaget.

12 §.

I överensstämmelse med förslaget, att fängelse skall anses lika med straffarbete, när det skall avräknas å sådant straff, har beredningen ansett domstol böra få pröva huru stor del av tid varunder den dömde hållits häktad i målet som skall avräknas å straffet. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har i anledning härav funnit ett bibehållande av stadgandet, att straffet ej må anses verkställt till större del än som mot häktningstiden s v a r a r, vara från formell synpunkt mindre lyckligt. *Justitiekanslersämbetet* har anmärkt, att det stundom förekomme, att i beslut om avräkning av häktningstid ej angåves med huru lång tidrymd avräkning skulle ske samt att i sådana fall den dömde fått avräkna häktningstid även efter utslagets meddelande. Med hänsyn härtill syntes ett förtydligande av lagtexten kunna ifrågasättas. Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har i sitt yttrande ifrågasatt, huruvida icke i vissa fall häktningstid obligatoriskt borde avdragas från straffet. Under erinran att med nuvarande bestämmelse häktad som dömts till frihetsstraff vid ett överklagande av utslaget riskerade en förlängning av den sammanlagda tid varunder han vore berövad sin frihet, även om överrätten nedsatte straffet, har styrelsen föreslagit att tid, varmed häktningstiden förlängts genom ett överklagande, alltid skulle helt avräknas från ådömt frihetsstraff, därest den häktade i högre rätt vunne nedsättning av straffet. *Föreningen Sveriges häradshövdingar* har avstyrkt den av beredningen föreslagna regeln om obligatorisk avräkning av tid, varunder målet varit vilande för sinnesundersökning av den häktade, under anförande att tillräckliga skäl härför ej syntes förebragta. Beträffande det av beredningen föreslagna stadgandet om avräkning i vissa fall av tid, varunder den dömde undergått ungdomsfängelse, förvaring eller internering, har *Svea hovrätt* ifrågasatt huruvida icke dessa bestämmelser hade sin plats i lagarna om ungdomsfängelse och om förvaring och internering.

Departementschefen.

Beredningens förslag till ändrade bestämmelser om avräkning av häktningstid från ådömt straff utgöra väsentligen en konsekvens av den av beredningen föreslagna ändringen i 4 kap. 6 § strafflagen. Då jag funnit mig kunna tillstyrka sistnämnda ändringsförslag, har jag i huvudsak icke heller något att erinra mot att efter domstolens prövning häktningstid skall kunna avräknas i dess helhet. Enligt min uppfattning bör dock ej möta hinder att därest domstolen så förordnar även häktningstid, som infaller efter det domstolen meddelat sitt utslag, avräknas. Anledning torde saknas att härvidlag göra skillnad mellan tiden före och efter utslaget. Anser domstolen att den häktade

ej bör få tillgodoräkna sig hela häktningstiden, torde domstolen böra uttryckligen angiva med huru lång tid avdrag för häktningstiden skall ske.

Beredningen har föreslagit att, då ej särskilda skäl däremot äro, tid, varunder målet varit vilande till följd av sinnesundersökning av den häktade, alltid skall avräknas å straffet. Jag är ense med beredningen därom att den förlängning av häktningstiden, som ett beslut om sinnesundersökning regelmässigt föranleder, i allmänhet bör beaktas av domstolen. Uttryckligt stadgande för detta speciella fall synes dock icke påkallat. Ej heller synes mig vad styrelsen för Sveriges advokatsamfund anfört böra leda till, att domstolens fria prövningsrätt i fråga om avräkning av häktningstid beskäres. De synpunkter som av styrelsen anförts synas emellertid förtjänta att uppmärksammas av domstolarna.

I fråga om avräkning från frihetsstraff av tid varunder den dömde undergått ungdomsfängelse, förvaring eller internering är jag i sak ense med beredningen. Dessa bestämmelser torde, såsom beredningen föreslagit, böra upptagas i förevarande paragraf.

Övriga lagförslag.

Det av mig framlagda förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. omfattar — i likhet med beredningens förslag — även verkställighet av fängelse såsom förvandlingsstraff för böter. I anledning härav har jag funnit en formell omarbetning böra vidtagas av 17 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

I lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse innehålla 7—11 §§ vissa regler angående verkställigheten av ungdomsfängelse. Dessa regler böra upphävas i samband med att motsvarande föreskrifter inflyta i en ny verkställighetslag. Därjämte synes i 12 § lagen om ungdomsfängelse böra göras en erinran att angående verkställigheten av ungdomsfängelse är särskilt stadgat.

Lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, som enligt kungörelse den 22 juni 1945 skall träda i kraft den 1 januari 1946, synes i analogi med ungdomsfängelselagen böra innehålla en erinran att om verkställigheten av förvaring och internering är särskilt stadgat. Denna erinran torde, på sätt strafflagberedningen föreslagit, kunna ersätta den nuvarande 8 § i lagen. De av mig föreslagna reglerna i fråga om beräkning av strafftid påkalla vidare en jämkad avfattning av 7 § lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Beredningens förslag, att man i detta sammanhang jämväl skulle ur 1937 års lagstiftning borttaga termen »säkerhetsanstalt» såsom missvisande, har jag såsom förut nämnts icke funnit anledning att för närvarande upptaga till övervägande.

I fråga om 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes har beredningen föreslagit viss ändring, som ansluter sig till dess förslag, att verkställighet

av straffarbete eller fängelse icke längre skall kunna äga rum i militärhäkte. Beträffande denna och övriga av förslaget berörda militärstraffrättsliga frågor har *chefen för försvarsstaben* förklarat, att förslaget syntes innebära bestämda fördelar ur militär synpunkt i förhållande till gällande bestämmelser. *Krigshovrätten* har likaledes förklarat sig vara ense med beredningen därom, att det av organisatoriska skäl vore ofrånkomligt att alltid verkställa straffarbete och fängelse i allmänna fångvårdsanstalter, men har tillika erinrat, att för de av krigsdomstol dömda ett genomförande av beredningens förslag i åtskilliga fall icke komme att innebära en humanisering av straffverkställigheten utan en ökning av strafflidandet. Det vore oomtvistligt att avtjänandet av exempelvis ett kort frihetsstraff för ett specifikt militärt brott vore mindre diffamerande om det skedde i militärhäkte än om verkställigheten ägde rum i allmän fångvårdsanstalt. Enligt krigshovrättens mening talade övervägande skäl för att straff för specifikt militära förbrytelser, såsom rymning, olovligt undanhållande, brott mot krigslydnaden m. m., skulle avtjänas i militär straffanstalt. Enda sättet härför syntes emellertid vara att avsevärt inskränka användningen av straffarbete och fängelse såsom reaktionsformer mot sådana brott och i stället i motsvarande mån vidga området för disciplinstraffens tillämplighet. Det kunde ifrågasättas om man icke redan nu borde införa en reform i denna riktning genom att utfylla den lucka i straffskalan som funnes mellan femton dagars vaktarrest och en månads fängelse och bereda möjlighet för krigsdomstol att ådöma upp till trettio dagars vaktarrest.

Den fråga krigshovrätten sålunda upptagit till övervägande har redan tidigare stått på dagordningen. Då emellertid strafflagen för krigsmakten för närvarande är föremål för överarbetning, lärer det icke böra ifrågakomma att upptaga spörsmålet om en utvidgad användning av disciplinstraff till särskild behandling. Att de principer för straffverkställigheten, som nu föreslås genomförda, icke låta förena sig med befintliga militärhäktens beskaffenhet torde vara obestridligt. Jag har därför anslutit mig till beredningens förslag, att verkställighet av frihetsstraff icke längre bör ske i militärhäkte. I anledning härav föreslås i övergångsbestämmelserna till lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m., att 19 och 20 §§ strafflagen för krigsmakten skola upphöra att gälla. 82 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes bör vidare undergå en följdändring i anledning av de nya verkställighetsreglerna.

Då beredningen icke bibehållit den nuvarande regeln om inneslutning i straffcell såsom disciplinåtgärd utan ansett denna böra ersättas av rätt för fångvårdsstyrelsen att förordna om förlängning av strafftiden, har beredningen tillika föreslagit upphävande av 21 § första stycket lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning, vilket lagrum innehåller, att fånge som ådömts inneslutning i straffcell ej må villkorligt frigivas förrän denna bestraffning blivit verkställd. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har emellertid erinrat, att därest beslut om förlängning av strafftiden meddelats såsom disciplinär bestraffning, villkorlig frigivning

icke borde få ske förrän förlängningen av strafftiden till fullo avtjänats. Denna erinran finner jag riktig. Med den formulering som 76 § i förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. erhållit, synes emellertid uttryckligt stadgande därom ej erforderligt. Föreskrift om upphävande av 21 § första stycket lagen om villkorlig frigivning har jag funnit böra upptagas i övergångsbestämmelserna till lagen om verkställighet av frihetsstraff m. m.

I anslutning till vissa föreskrifter i förslaget till verkställighetslag har beredningen framlagt förslag till ändring i gällande regler om häktning i 19 § förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende däråiakttagas skall. Enligt förslaget må kvinna, som är havande eller ammar barn, ej häktas med mindre synnerliga skäl därtill äro. Emot vad sålunda föreslagits har jag ej funnit anledning till erinran. Det föreslagna förbudet mot häktning av den som är intagen i fångvårdsanstalt synes mig emellertid alltför vittgående. I undantagsfall lärer det kunna vara behövligt att kunna häkta den intagne. Om exempelvis en förrymd fånge begår rån eller annat grovt brott, kan det vara synnerligen olämpligt att fortsätta straffverkställigheten. Nya rättegångsbalken, som icke upptager något förbud mot att häkta den som är intagen å fångvårdsanstalt, innehåller detaljerade regler om vad som skall iakttagas vid häktning, t. ex. i fråga om besök av rättegångsbiträde och den häktades isolering i övrigt. Det synes icke lämpligt att skjuta dessa regler, som äro givna ej blott i den häktades utan även i det allmännas intresse, åt sidan genom ett ovillkorligt förbud mot häktning. Jag vill förorda, att — i syfte att ansluta så nära som möjligt till innebörden av den nya rättegångsbalkens regler i fråga om möjligheten att häkta den som är intagen å fångvårdsanstalt — den av strafflagberedningen föreslagna bestämmelsen inskränkes till ett förbud att häkta den intagne såvida icke särskilda skäl äro därtill. Däremot har jag ansett onödigt att, på sätt beredningen jämväl föreslagit, till 19 § strafflagens promulgationsförordning överflytta bestämmelsen om överförande av häktad till sinnessjukavdelning vid fångvården, i vilket hänseende föreskrifter nu äro meddelade i 48 § sinnessjuklagen.

Om permission för häktad gälla för närvarande enligt 1938 års fångvårdsstadga motsvarande regler som för fånge. Beredningen har ansett dessa bestämmelser böra ha stöd i lag, medan beredningen i övrigt förutsatt, att fångvårdsstadgans regler angående häktade borde ersättas av administrativa föreskrifter. Rörande den omfattning i vilken permission borde beviljas ansluter sig förslaget till vad beredningen föreslagit beträffande fångar, ehuru förutsättningarna angivits något snävare, bl. a. därutinnan att permission ej bör få förekomma i andra fall än då fara för missbruk får anses utesluten. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har i denna del mot förslaget anmärkt, att det i flertalet fall torde förefinnas ett verkligt behov att hålla den häktade isolerad från yttervärlden, samt att beredningen icke anfört några bärande skäl för utvidgning av de nuvarande permissionsmöjligheterna för häktade, varför hovrätten ifrågasatte lämpligheten av förslaget på denna punkt. Jämväl *justitiekanslersämbetet* och *föreningen Sveriges häradshövdingar* ha anfört betänkligheter mot förslaget i denna del. Jag delar dessa

betänkligheter, men anser dock någon utvidgning av de nuvarande permissionsmöjligheterna vara berättigad. Fördenskull föreslår jag, att häktad bör kunna såsom hittills erhålla permission för att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning samt att i övrigt permission skall kunna beviljas, då synnerligen vägande skäl föreligga och fara för missbruk får anses utesluten. I enlighet med vad beredningen föreslagit bör vederbörande överåklagare avgiva yttrande innan permissionen beviljas. Föreskrift härom torde dock icke behöva intagas i lagen.

Beredningen har föreslagit sådant tillägg till lagen den 19 juni 1919 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad, att vad i lagen är stadgat om häktad skulle äga motsvarande tillämpning beträffande den som undergår straffarbete, fängelse, förvaring eller internering och därunder åtalas vid domstol. Enligt praxis torde lagen anses tillämplig i sådana fall, då talan fullföljes antingen i samma mål eller i nytt mål, vilket föranlett gemensam lagföring för brott begångna före straffverkställighetens början.[1] Vid sådant förhållande torde i flertalet fall den intagne kunna erhålla nödigt biträde även utan införande av de föreskrifter strafflagberedningen föreslagit, varför jag ej funnit anledning upptaga desamma. Med nya rättegångsbalkens ikraftträdande skulle det föreslagna stadgandet icke bliva erforderligt och under tiden dessförinnan torde, med hänsyn även till den ordning som i processuellt hänseende skall tillämpas enligt 37 § i departementsförslaget till verkställighetslag, stadgandet kunna utan olägenhet avvaras.

Beredningen har slutligen, på sätt tidigare omnämnts, föreslagit att i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål skulle införas föreskrift, att domstol ej ägde döma till straffarbete eller fängelse i sex månader eller däröver utan att särskild förundersökning ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig. Såsom jag redan tidigare angivit har jag funnit detta förslag böra godtagas, då dess genomförande är ägnat att underlätta verkställandet av sådan särskild undersökning, som enligt förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall ske till ledning för behandlingen av dem som dömts till straffarbete eller fängelse i minst sex månader. Beträffande mål, som vid tiden för ändringens ikraftträdande redan äro anhängiga, torde den nya föreskriften icke bliva tillämplig på grund av övergångsbestämmelserna till lagen, vilka synas böra äga motsvarande tillämpning på här föreliggande förslag till ändring i densamma.

VI. Reformens ikraftträdande och genomförande.

Strafflagberedningen har föreslagit, att den nya lagstiftningen om straffverkställigheten skulle träda i kraft den 1 januari 1946. Beredningen har emellertid själv anfört, att mot införandet av de nya verkställighetsreglerna

[1] Se NJA 1928 s. 593, 1932 s. 352, 1938 s. 316 och 1937 s. 321. Jfr ock NJA 1936: 447 med hänvisningar.

vid en så tidig tidpunkt kunde invändas, att den erforderliga anstaltsorganisationen icke kunde hinna förverkligas dessförinnan, samt att det måste erkännas, att principerna i förslaget icke kunde fullt genomföras förrän ett tillräckligt antal öppna anstalter kommit till stånd och de äldre slutna anstalter, som skulle bibehållas, blivit moderniserade. Emellertid borde det enligt beredningens åsikt icke möta något hinder att till den 1 januari 1946 anskaffa erforderligt antal kolonier — genom övertagande eller arrendering av lantgårdar — under förutsättning att Kungl. Maj:t utverkade riksdagens bemyndigande att träffa avtal därom. Dessutom kunde provisoriska förläggningar tagas i anspråk i viss utsträckning. Genom att en väsentlig del av klientelet placerades på sådana kolonier eller förläggningar bleve tillräckligt utrymme ledigt på de slutna anstalterna för att de, oaktat den minskning av rumsutrymmet som enligt beredningens förslag borde genomföras, skulle räcka till för återstoden av fångvårdsklientelet, även om man antoge att den krisbetonade stegringen av beläggningen icke hunne nedgå. Därvid finge man räkna med att tillsvidare bibehålla såväl de slutna anstalter som enligt förslaget skulle ersättas av nybyggnader som de anstalter vilka enligt förslaget skulle helt nedläggas. Däremot borde det nuvarande provisoriska förläggandet av fångar till Stockholms stads rannsakningsfängelse och slottsbyggnaden å Svartsjö avvecklas så snart möjlighet därtill gåves.

Beredningen har vidare anfört, att även om fångvårdsklientelet, till följd av brist på lämpligt anstaltsutrymme, icke omedelbart kunde erhålla öppen vård i hela den utsträckning som förslaget avsåge, reformeringen av verkställigheten i vad anginge övriga viktiga frågor som behandlats i förslaget icke borde fördröjas av denna anledning. Om så ansåges erforderligt, kunde en ny verkställighetslag utfärdas med vissa övergångsbestämmelser i fråga om de intagnas placering på öppen anstalt.

Vid sina överväganden angående fångvårdens anstaltsorganisation efter ett genomförande av reformen har beredningen i fråga om fångvårdens totala platsbehov ansett sig kunna utgå från fångvårdsanstalternas högsta beläggning före den stegring som inträtt under världskriget. Beträffande vissa kategorier intagna har beredningen ansett förskjutningar kunna väntas inträda på grund av ändringar i straffsystemet eller andra förhållanden. Den högsta anstaltsbeläggningen under normala förhållanden har beredningen beräknat till omkring 2 000 intagna. Med beaktande av behovet av erforderligt reservutrymme har beredningen fördenskull ansett ett normalt högsta utrymmesbehov av omkring 2 250 platser föreligga, varav 150 för kvinnor. Av dessa 2 250 platser har beredningen för straffångar, fängelsefångar och bötesfångar beräknat omkring 1 100, varav ett 60-tal för kvinnor.

Denna beräkning innebär, att utrymmesbehovet för vanligt fångförvar antagits komma att sjunka med bortåt 350 under förkrigstidens nivå. Minskningen har beräknats inträda som en följd av tillämpningen av de nya reglerna om villkorlig dom och villkorlig frigivning samt genom överföring av en del av klientelet till förvaring eller internering efter ikraftträdandet av 1937 års lagstiftning på detta område. Beredningen har uttalat, att den största

sänkningen torde komma att avse fångar med längre strafftid. Därest utrymmesbehovet skulle visa sig för lågt tilltaget kunde provisoriska förläggningar tagas i anspråk.

Beträffande fångar med kortare strafftid än tre månader, vilka enligt förslaget i regel skola intagas på öppen anstalt redan vid verkställighetens början, har beredningen räknat med att bortåt 250 öppna platser erfordrades för dem. Beredningen har härvid erinrat, att vid utgången av år 1939 220 manliga sådana fångar — varav 10 straffångar, 190 fängelsefångar och 20 bötesfångar — voro intagna på fångvårdsanstalt. Med hänsyn till behovet av reservutrymmen vid tillfälliga ansvällningar ansåge beredningen sammanlagt 300 platser erforderliga, varav såsom nämnts bortåt 250 borde vara öppna.

För manliga fångar med minst tre månaders strafftid — vilka vid utgången av år 1939 uppgingo till 914 — har beredningen beräknat föreligga ett behov av 775 platser, därav omkring 250 ansetts böra vara av öppen karaktär.

Beredningen har föreslagit, att det öppna utrymmet för manliga korttidsfångar skulle tillgodoses genom nybyggda anstalter vid Karlskrona, Örebro, Falun och Luleå med tillhopa 150 platser, nya kolonier till anstalterna i Stockholm, Malmö, Göteborg och Umeå med tillhopa 80 platser och den nuvarande kolonien Rödjan vid Mariestad med 10 platser. Det öppna utrymmet för långtidsfångar borde enligt förslaget anskaffas genom nybyggen vid Jönköping och Gävle med tillhopa 80 platser, nya kolonier till anstalterna i Stockholm, Malmö och Härnösand med tillhopa 90 platser och de nuvarande kolonierna Singeshult, Lockerud och Leverstad med tillhopa 60 platser.

I yttrandena över beredningens betänkande ha vissa uttalanden gjorts angående den föreslagna reformens ikraftträdande. *Svea hovrätt* har i detta hänseende anfört följande.

Beredningen föreslår att verkställighetslagen skall träda i kraft den 1 januari 1946, oaktat den av beredningen föreslagna anstaltsorganisationen, såsom i motiven anföres, icke kan hinna förverkligas dessförinnan. De hinder för beredande av öppen anstaltsvård i avsedd omfattning, som härigenom uppstå, anser beredningen delvis kunna undanröjas genom att provisoriska förläggningar i viss utsträckning tagas i anspråk. Enligt hovrättens mening måste det dock möta starka betänkligheter att på detta sätt söka genomföra en i och för sig synnerligen viktig och angelägen reform, innan genom en omorganisation av anstaltsväsendet förutsättningar därför skapats. Erfarenheten har tyvärr visat, att ett för det ena eller andra ändamålet inrättat provisorium alltför ofta övergår till att bliva en permanent institution. Det skulle vara mycket beklagligt, om så bleve händelsen även på detta område. För övrigt torde det omedelbara behovet av öppna anstalter endast i mindre omfattning kunna tillgodoses på det av beredningen föreslagna sättet.

Det ovan sagda bör dock ej utgöra något hinder mot ett omedelbart antagande av beredningens förslag till anstaltsorganisation. Tvärtom måste det anses angeläget, att erforderliga byggnadsarbeten snarast möjligt igångsättas och verkställighetsreformens genomförande därigenom förberedes. Ej heller bör det föreligga något hinder att redan nu i de delar, där behovet av en änd-

ring av nu gällande bestämmelser är särskilt trängande, genomföra beredningens förslag i övrigt. Anses frågan om verkställighetsformerna lämpligen kunna lösas utan samband med frågan om det straffrättsliga reaktionssystemet, lär förslaget i sin helhet kunna antagas, dock att övergångsbestämmelser bliva erforderliga i sådana delar, där förslagets genomförande är beroende av anstaltsorganisationen.

Fångvårdsstyrelsen har anfört, att det krävdes tid att iordningställa även provisoriska förläggningar samt att förslagets genomförande krävde betydande anslagsökningar i skilda hänseenden. Verkställighetslagen kunde därför ej lämpligen sättas i kraft förrän den 1 juli 1946. *Styrelsen för Sveriges advokatsamfund* har förordat, att lagen skulle träda i kraft den dag som Konungen bestämde. Vidare ha åtskilliga myndigheter — *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* samt *i Jönköpings län, direktörerna vid centralfängelserna i Malmö och Härnösand* och *direktören vid rannsakningshäktet i Kalmar* — förordat att det måtte få anstå med lagens ikraftträdande, varvid särskilt framhållits att så genomgripande förändringar icke borde genomföras förrän efter en tillräckligt lång övergångstid.

Departementschefen.

För genomförandet av beredningens förslag erfordras enligt beredningens beräkning omkring 500 öppna platser för vanligt fångförvar. För närvarande disponerar fångvården åtta för manliga fångar avsedda kolonier med sammanlagt 141 platser (Singeshult 30, Rödjan 8, Kungsgården 10, Lockerud 20, Leverstad 8, Åby i Sorunda socken 18, Åby i Fundbo socken 22, Ödevata 25) varjämte medel beviljats för anskaffande av ytterligare en koloni med ett 20-tal platser (Sörbyn). Av dessa öppna platser disponeras 22 för ungdomsfängelseklientel (Åby i Fundbo socken) och 25 för utlänningar, tagna i förvar enligt utlänningslagen (Ödevata). Även om man utgår från att platsbehovet för sistnämnda kategori relativt snart kommer att nedgå finnes endast ett hundratal öppna platser för vanligt fångförvar. Därest beredningens förslag skulle tillfullo genomföras erfordras fördenskull ytterligare omkring 400 öppna platser. Härvid är jämväl att märka, att beläggningen på fångvårdsanstalterna under de senaste åren utgjort omkring 3 000 intagna och alltså varit omkring 50 procent högre än beredningens beräkningar förutsätta. Å andra sidan utgöres en betydande del av korttidsfångarna av personer, som ådömts straff för rent militära förseelser. Dessas antal kan antagas komma att högst avsevärt nedgå i samband med den förstärkta försvarsberedskapens avveckling. Vidare torde det av allt att döma komma att dröja någon tid innan antalet rattfyllerister, som under normala förhållanden utgör bortåt 70 procent av korttidsfångarna, kommer att stiga till samma nivå som före kriget. Med hänsyn härtill torde under en övergångstid behovet av öppna platser för korttidsfångar icke komma att överstiga det av beredningen beräknade. Jämväl vad långtidsfångarna angår torde anledning saknas att frångå beredningens beräkningar, då fångantalet efter hand torde kunna förväntas nedgå till eller i närheten av det av beredningen förutsatta.

I det föregående har jag förordat vissa ändringar i beredningens förslag angående fångklientelets fördelning å öppna och slutna anstalter. Straffångar med kortare strafftid än tre månader skola sålunda i regel undergå straffet i sluten anstalt, medan å andra sidan fängelsefångar med längre strafftid än tre månader i allmänhet skola redan vid strafftidens början intagas i öppen anstalt. Dessa ändringar torde dock icke i nämnvärd mån inverka på frågan om platsbehovet. Enligt från fångvårdsstyrelsen inhämtad uppgift voro den 25 juni 1945 på fångvårdsanstalterna intagna 76 manliga (och 3 kvinnliga) fängelsefångar med strafftid av tre månader och däröver, medan antalet straffångar med kortare strafftid än tre månader utgjorde 34. Med beaktande av att jämväl enligt beredningens förslag en stor del av dessa fängelsefångar skulle ha överförts till öppen anstalt torde de av mig föreslagna ändringarna motväga varandra såvitt angår behovet av öppna platser.

Det är uppenbarligen ett önskemål att verkställighetsreformen får träda i kraft snarast möjligt. Att detta såsom beredningen föreslagit skulle kunna ske den 1 januari 1946 får dock anses uteslutet, bl. a. med hänsyn därtill att den nya verkställighetslagen för sin tillämpning förutsätter utfärdandet av administrativa och organisatoriska föreskrifter i betydande omfattning. Jag har fördenskull ansett nödvändigt att med ikraftträdandet av den nya lagstiftningen får anstå till den 1 juli 1946. Enligt min mening bör man icke uppskjuta ikraftträdandet på obestämd tid i avvaktan på att den för reformens genomförande nödvändiga omorganisationen av anstaltsväsendet till fullo genomförts. Det synes mig bättre att under en övergångstid anstalterna erhålla en mera provisorisk karaktär för att efterhand förbättras än att de nya synpunkterna på verkställighetsfrågorna icke bliva förda ut i livet. En förutsättning för att reformen skall kunna träda i kraft den 1 juli 1946 är dock, att nödigt antal öppna platser kan åstadkommas till dess.

I detta hänseende synes mig viktigast att erforderligt antal öppna platser för sådana fängelsefångar, som ha mycket korta strafftider, ställes till förfogande. Överförandet till öppna anstalter av andra fångar kan tänkas ske mera successivt. Givetvis bör emellertid arbetet för anskaffandet av öppna anstalter även för dessa fångar bedrivas med all skyndsamhet. I fråga om fängelsefångarna bör redan vid den nya lagstiftningens ikraftträdande platsbehovet vara åtminstone i det närmaste täckt.

Beredningens plan för korttidsfångarnas fördelning på öppna anstalter låter sig svårligen genomföra till den 1 juli 1946. Uppförandet av nybyggnader synes mig överhuvud taget kräva så omfattande överväganden och förberedande undersökningar, att det icke torde vara möjligt att för riksdagen framlägga förslag härom förrän tidigast våren 1946, varefter ytterligare tid måste beräknas för uppförandet. Jag vill i nu avsedda hänseende anmärka, att den av beredningen föreslagna nya anstaltstypen endast är löst skisserad. För min del hyser jag den uppfattningen, att förenklingar skulle, utan åsidosättande av några beaktansvärda hänsyn, låta sig genomföra.

Det öppna anstaltsutrymme som erfordras för verkställighetsreformens genomförande med avseende å fängelsefångarna torde fördenskull till en bör-

jan böra tillgodoses genom anskaffande av ett antal kolonier. Av fångvårdens nuvarande kolonier kunde måhända vissa, exempelvis Åby i Fundbo socken, Lockerud och Ödevata, tagas i anspråk, varjämte kolonien Kungsgården, som för närvarande har 10 platser, torde utan större svårigheter kunna utökas till att omfatta ett 30-tal platser. Härutöver synas mig lämpligen böra — till en början måhända genom arrende — för fångvårdens räkning anskaffas fyra eller fem kolonier, belägna ej alltför avlägset från resp. Stockholm, Malmö, Göteborg och Härnösand, varigenom kolonierna kunde anknytas till därvarande centralfängelser. Jag vill betona, att brottsligheten i viss mån är koncentrerad till de större städerna, varför med hänsyn till angelägenheten av att undvika långa transporter öppna anstalter för korttidsfångar böra finnas i närheten av dessa. Önskvärt synes vara att dessa kolonier i relativt stor utsträckning förses med verkstäder. Det av mig nu ifrågasatta systemet av kolonier torde, med ett platsantal för vardera av de nya kolonierna å omkring 30 platser, kunna mottaga omkring 220 intagna. Försiktigheten torde bjuda att icke från början tillskapa ett större antal platser för här ifrågavarande klientel, bl. a. med hänsyn till framtida nybyggnader.

Vad åter angår straffångarna synes mig för deras del behovet av öppna platser kunna fyllas genom att man, utöver ianspråktagande av de nuvarande kolonierna Singeshult, Rödjan, Leverstad, Åby i Sorunda socken jämte den planerade kolonien Sörbyn ävensom en provisorisk förläggning, som sedan någon tid förefinnes i Värmland, anskaffar två nya kolonier, förslagsvis anknutna till centralfängelserna å Långholmen och i Malmö. Platsantalet skulle härigenom komma att utgöra omkring 160.

Förberedande undersökningar för genomförande av det program för anstaltsväsendet jag här skisserat ha påbörjats och för ändamålet erforderliga anslag torde i vissa hänseenden få äskas redan vid innevarande riksdag. Den närmare utformningen av planen synes i övrigt böra föreläggas riksdagen nästa år.

Lika viktigt som anskaffandet av det öppna anstaltsutrymmet är emellertid, att den modernisering av de befintliga fångvårdsanstalterna, som erfordras för att verkställighetsreformen ej skall stanna å papperet, blir genomförd. Åtskilligt av vad strafflagberedningen föreslagit i syfte att giva anstalterna en mera ljus och öppen karaktär är av den beskaffenhet, att genomförandet därav är önskvärt oberoende av de nya verkställighetsreglerna. Som exempel å arbeten av sådan art kan nämnas upphuggning av cellfönster, igenläggning av korridorgolv, samt inredande och förbättrande av verkstadslokaler. Härtill kommer, att de nya reglerna om utsträckt gemensamhet nödvändiggöra en del ändringsarbeten vid anstalterna, såsom sammanslagning av bostadsceller till arbetsrum för två eller flera fångar, inredande av dagrum för fritidsvistelse och fritidssysselsättning m. m. Dessa arbeten böra i största möjliga utsträckning vara utförda då reformen träder i kraft. Redan till innevarande års riksdags höstsession torde erforderliga medel härför böra begäras, så att arbetena, därest den ifrågasatta lagstiftningen kommer till stånd, kunna påbörjas och bedrivas med all erforderlig skyndsamhet.

VII. Hemställan.

På grund av vad i det föregående anförts får jag hemställa, att för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet lagrådets utlåtande måtte genom utdrag av protokollet inhämtas över inom justitiedepartementet upprättade förslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, till

1:o) lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.;

2:o) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;

3:o) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff;

4:o) lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;

5:o) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;

6:o) lag angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes;

7:o) lag angående ändring av 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall; samt

8:o) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Stig Hiljding.

Förslag
till
Lag
om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 KAP.
Inledande bestämmelser.

1 §.

Straffarbete och fängelse, så ock ungdomsfängelse samt förvaring och internering skola i enlighet med vad i denna lag stadgas verkställas i fångvårdsanstalt.

Fångvårdsanstalt eller avdelning därav kan vara öppen eller sluten. Koloni eller förläggning anses som öppen anstalt.

Vad i denna lag sägs om öppen eller sluten anstalt skall ock gälla om öppen eller sluten avdelning av anstalt.

2 §.

Fångvårdsstyrelsen har inseendet över behandlingen av dem som intagas i fångvårdsanstalt, så ock, där ej annorlunda är stadgat, över eftervården av dem som frigivits eller utskrivits från sådan anstalt.

Vid handläggning av fråga, som avses i 28 § fjärde stycket, 36 § andra stycket, 38 § andra stycket eller 76 § denna lag, skall styrelsen bestå av överdirektören eller ställföreträdare för honom och tjänsteman i styrelsen som Konungen bestämmer jämte två av Konungen utsedda sakkunniga, av vilka den ene skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete. Som styrelsens beslut skall, vid lika röstetal för olika meningar, gälla den mening som är lindrigast för den intagne.

3 §.

Under fångvårdsstyrelsen beslutar, där ej annorlunda är stadgat, fångvårdsanstalts styresman i frågor angående de intagnas behandling och anordnande av eftervård åt dem.

4 §.

Vid fångvårdsanstalt skall finnas en anstaltsnämnd, bestående av styresmannen, minst två andra befattningshavare vid anstalten samt minst två

av länsstyrelsen utsedda personer, av vilka en bör vara domare eller eljest lagfaren samt den eller de övriga böra äga insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller liknande arbete.

Styresmannen skall, där det kan ske utan dröjsmål, till överläggning i nämnden upptaga frågor om fånges hållande i enrum under arbete eller fritid, om disciplinära åtgärder och om eftervård ävensom andra viktigare frågor. Nämnden har ock att avgiva yttrande över ansökningar om nåd och villkorlig frigivning samt att behandla frågor som fångvårdsstyrelsen hänskjuter till nämnden eller vilkas upptagande påkallas av ledamot.

Utöver vad nu sagts har nämnden att medverka till upprätthållandet av önskvärd förbindelse mellan intagen och honom närstående samt att främja arbetsanskaffning åt intagen som skall lämna anstalten.

De av länsstyrelsen utsedda ledamöterna i nämnden åligger särskilt att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas vård och behandling.

5 §.

Tillfälle skall beredas skyddskonsulenten eller skyddsassistenten i distriktet att deltaga i anstaltsnämndens sammanträden. Annan person, som anses kunna lämna upplysningar av vikt, må ock av styresmannen eller nämnden kallas att närvara vid sammanträde.

Ledamot av nämnden, så ock vid sammanträde närvarande skyddskonsulent, skyddsassistent eller befattningshavare vid anstalten äger få sin mening antecknad till protokollet.

2 KAP.

Verkställighetens början.

6 §.

Har den som dömts att undergå straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet, såvitt angår honom ådömd ansvarspåföljd, skall domen i denna del verkställas utan hinder av fullföljd å åklagares eller målsägandes sida.

Med ansvarspåföljd avses i denna lag straff eller skyddsåtgärd som i första stycket sägs, så ock avsättning eller suspension som därjämte ådömts.

7 §.

I vissa fall, varom är särskilt stadgat, må dom som i 6 § sägs verkställas utan hinder av att tiden för fullföljd av talan i målet ej gått till ända. Verkställighet må ock ske, därest den dömde i den ordning nedan stadgas före fullföljdstidens utgång avgiver förklaring att han avstår från talan mot domen, såvitt angår honom ådömd ansvarspåföljd, och medgiver att straffet eller skyddsåtgärden må verkställas (nöjdförklaring).

8 §.

Nöjdförklaring av häktad avgives i vittnes närvaro inför styresmannen vid den fångvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte där han förvaras eller, om han hålles i militärhäkte, inför den befälhavare som har uppsikt över häktet. Är den som sålunda äger mottaga nöjdförklaring ej tillstädes, må förklaringen avgivas inför den som är i hans ställe. Ej må förklaringen gälla utan att domen eller rättens eller domarens bevis om målets utgång, såvitt den dömde rörer, finnes att tillgå för den som mottager förklaringen samt den dömde haft betänketid till andra dagen efter den då domen vid rätten avkunnades för honom eller blev honom annorledes delgiven. Under betänketiden skall tillfälle såvitt möjligt beredas den dömde att samråda med sin försvarare.

Myndighet som äger mottaga nöjdförklaring av häktad skall så snart ske kan erinra den häktade om hans rätt att avgiva sådan förklaring och vad därvid är att iakttaga samt å den dag, då nöjdförklaring först kan avgivas, evad det är söckendag eller helgdag, efterhöra huruvida han vill avgiva sådan förklaring.

9 §.

Vad i 8 § är stadgat om häktad skall äga motsvarande tillämpning med avseende å den som undergår straff eller eljest är intagen i fångvårdsanstalt.

10 §.

Den som icke är häktad eller intagen i fångvårdsanstalt må, med avlämnande av domen eller sådant bevis som sägs i 8 §, avgiva nöjdförklaring, om domen skall av militär befälhavare befordras till verkställighet, i vittnes närvaro inför denne och eljest inför länsstyrelse eller i vittnes närvaro inför styresman vid fångvårdsanstalt eller den som är i hans ställe, landsfogde, polismästare eller annan polischef.

11 §.

Myndighet som mottagit nöjdförklaring skall göra anteckning därom å den handling, på grund varav förklaringen avgivits. Anteckningen skall jämväl underskrivas av den dömde och, därest förklaringen avgivits i vittnes närvaro, av vittnet.

Om avgiven nöjdförklaring skall underrättelse ofördröjligen avsändas till den domstol hos vilken den dömde ägt fullfölja talan mot domen.

Myndighet som äger mottaga nöjdförklaring skall föra särskilda minnesanteckningar över dylika förklaringar och åtgärder som omförmälas i 8 § andra stycket.

12 §.

Nöjdförklaring som avgivits i enlighet med denna lag må icke återtagas. Har den dömde, innan förklaringen avgives, fullföljt talan mot domen i fråga om honom ådömd ansvarspåföljd, skall denna talan anses återkallad genom förklaringen.

13 §.

Är den, som skall undergå straff eller skyddsåtgärd som avses i denna lag, häktad i målet, när domen, såvitt angår honom ådömd ansvarspåföljd, må verkställas, skall styresmannen vid den fångvårdsanstalt eller föreståndaren för det häkte, där han finnes, omedelbart befordra domen till verkställighet. Den som hålles häktad annorstädes än i fångvårdsanstalt skall enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande förpassas till lämplig fångvårdsanstalt. Om överflyttning från en fångvårdsanstalt till annan stadgas i 26 §.

Är den dömde icke häktad, skall länsstyrelsen eller, om han avgiver nöjdförklaring, den myndighet som mottager nöjdförklaringen låta enligt fångvårdsstyrelsens bestämmande för verkställighet förpassa honom till fångvårdsanstalt. Finnes det kunna ske utan fara för att han avviker, må den dömde i stället för att förpassas till fångvårdsanstalt föreläggas att inställa sig vid sådan anstalt. Mottages nöjdförklaring av styresmannen vid den anstalt, där verkställigheten skall börja, eller den som är i hans ställe eller är den dömde intagen i sådan anstalt, när domen förekommer till verkställighet, skall verkställigheten omedelbart börja å anstalten.

För vissa fall är om befordran till verkställighet särskilt stadgat i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

14 §.

Förelägges någon enligt 13 § att själv inställa sig vid fångvårdsanstalt, må ersättning för resekostnaden utgå av allmänna medel enligt grunder som Konungen bestämmer.

15 §.

Länsstyrelsen äger medgiva den som icke är häktad uppskov med verkställigheten av straffarbete eller fängelse under viss tid, högst sex månader från den dag då domen må verkställas mot honom, om med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden bärande skäl för uppskov prövas föreligga. Kvinna som är havande eller ammar barn må beviljas uppskov under tid som prövas skälig.

Visar den dömde att till Konungen ingivits ansökan att han måtte av nåd bliva befriad från straffet eller få detta nedsatt till böter eller erhålla villkorlig dom, skall, om nåd ej tidigare sökts i målet, med verkställigheten anstå i avvaktan på Konungens beslut.

Vad i första och andra styckena sägs skall ej gälla, om skälig anledning förekommer att den dömde avviker. Varder, sedan uppskov enligt första stycket beviljats, uppenbart att den dömde ämnar avvika, må beslutet återkallas.

Beslut, varigenom ansökan om uppskov avslagits eller beslut om uppskov återkallats, skall, där ej annorlunda förordnas, omedelbart lända till efterrättelse.

16 §.

Skärpes straff, vars verkställighet börjat, eller dömes i dess ställe till förvaring eller internering, skall bestraffningen fortgå enligt den tidigare domen till dess den nya domen vinner laga kraft mot den dömde såvitt angår ansvarspåföljden. Samma lag vare, om i stället för straffarbete eller fängelse dömes till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran samt därvid bestämmes, att domen ej må verkställas innan den vunnit laga kraft.

Har någon börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering och dömes han i stället till straffarbete eller fängelse, skall ock verkställigheten fortgå enligt den tidigare domen till dess den nya domen i nämnda hänseende vunnit laga kraft mot den dömde.

3 KAP.

Beräkning av strafftid m. m.

17 §.

Vid verkställighet av dom, enligt vilken någon skall undergå straffarbete eller fängelse, skall strafftiden, där ej annat följer av vad nedan stadgas, räknas, om den dömde hålles häktad i målet, från den dag då domen må verkställas, såvitt angår honom ådömd ansvarspåföljd, och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fångvårdsanstalt eller, om han utan att vara häktad är intagen i sådan anstalt när domen förekommer till verkställighet, från den dag då domen hos styresmannen förelåg till verkställighet.

18 §.

För den som börjat undergå straffarbete på viss tid eller fängelse skall fångvårdsstyrelsen så snart ske kan fastställa dagen för strafftidens slut eller, om 1 § lagen om villkorlig frigivning är tillämplig, den dag då villkorlig frigivning enligt nämnda lagrum skall äga rum, såframt laga hinder däremot ej möter.

När ändring i beslutet påkallas av omständigheterna, göre styresmannen anmälan därom till fångvårdsstyrelsen, som har att förordna i ärendet.

19 §.

Skall strafftid räknas efter månad eller år, anses som slutdag den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den från vilken strafftiden räknas. Finnes ej motsvarande dag i slutmånaden, skall den månadens sista dag anses som slutdag. Ingår jämväl dagatal i tiden, skall antalet dagar läggas till slutdagen för den övriga tiden.

Är tiden för fängelse bestämd allenast i dagar, skall antalet dagar läggas till den dag från vilken tiden räknas.

Uppkommer vid beräkning av strafftid brutet månadstal, anses månaden utgöra trettio dagar. Brutet dagatal förfaller.

20 §.

Har domstol förordnat, att straffarbete eller fängelse skall anses till viss del verkställt genom att den dömde hållits i häkte eller undergått ungdomsfängelse, förvaring eller internering, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. Ingår dagatal i avdraget, skall det frånräknas sist.

Har avbrott i verkställigheten av straffarbete eller fängelse ägt rum, skall tiden för avbrottet, i den mån den icke skall inräknas i verkställighetstiden, läggas till slutdagen.

21 §.

Förekommer till verkställighet straffarbete eller fängelse, varifrån skall avräknas vad den dömde utstått av annat sådant straff, räknas hela strafftiden från den dag då verkställigheten av sistnämnda straff började. Har den dömde frigivits från detta straff, skall för bestämmande av slutdagen den tid, varunder verkställighet icke ägt eller skall anses hava ägt rum, anses som avbrott varom sägs i 20 § andra stycket.

22 §.

När, i annat fall än som avses i 21 §, den som villkorligt frigivits återintages för att undergå återstoden av straffet, skall denna vid beräkning av tiden anses som nytt straff.

23 §.

Förekommer, sedan den dömde börjat undergå straffarbete eller fängelse men innan han frigivits därifrån, till verkställighet annat sådant straff, varifrån ej skall avräknas vad den dömde utstått av förstnämnda straff, skall för bestämmande av slutdagen sammanläggning ske av de strafftider som han utstått och ytterligare skall utstå.

4 KAP.

Allmänna bestämmelser om de intagnas behandling.

24 §.

Intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde och erhålla sådan vård att hans tillrättaförande främjas. Skadliga verkningar av frihetsberövandet skola såvitt möjligt förebyggas.

Därest men för intagens kroppsliga eller själsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras inträda genom tillämpning av bestämmelse i denna lag, skall göras den jämkning som prövas nödig för avhjälpande eller förebyggande av sådant men.

Intagen skall äga tillgång till en av fångvårdsstyrelsen utarbetad redogörelse för verkställighetens syfte och organisation samt för de stadganden och föreskrifter som angå hans behandling.

25 §.

Intagen är skyldig sysselsätta sig med lämpligt arbete och skall ställa sig till efterrättelse för anstalten gällande ordningsregler ävensom de föreskrifter och tillsägelser som meddelas av anstaltens personal.

Om det erfordras för upprätthållande av ordning och säkerhet inom anstalten, äger styresmannen besluta om inskränkning i de förmåner som enligt denna lag tillkomma intagen.

26 §.

Vid de intagnas fördelning och behandling skall hänsyn tagas till deras ålder, hälsotillstånd, sinnesbeskaffenhet, karaktärsegenskaper, tidigare vandel, arbetsförmåga, anlag och utbildning. Menlig påverkan de intagna emellan skall så långt möjligt förhindras.

Män och kvinnor skola hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda anstalter eller anstaltsavdelningar.

Om placering å anstalt och förflyttning från en anstalt till annan förordnar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresman vid fångvårdsanstalt.

27 §.

Medför kvinna till fångvårdsanstalt spätt barn eller föder hon barn efter intagningen, äger fångvårdsstyrelsen, efter hörande av barnavårdsassistenten i det län där kvinnan har sitt hemvist, medgiva henne att behålla barnet i sin vård under amningstiden och, om särskilda förhållanden påkalla det, jämväl utöver nämnda tid.

28 §.

Intagen skall så snart ske kan undersökas av läkare vid anstalten. Sjuknar intagen, skall han vårdas enligt anvisningar av läkaren. Angående överförande till sinnessjukavdelning inom fångvården för vård eller observation är särskilt stadgat.

Enligt bestämmelser som meddelas av fångvårdsstyrelsen må för undersökning eller behandling av intagen anlitas läkare utom anstalten. Kan erforderlig undersökning eller behandling icke lämpligen ske inom fångvårdsanstalt, må intagen enligt anvisningar av styrelsen överföras till allmänt sjukhus eller sinnessjukhus. Förlossning av intagen kvinna skall såvitt möjligt ske på sjukhus eller förlossningshem, och skall kvinnan, om så finnes behövligt, i god tid före förlossningen överföras dit eller till annat hem där hon kan erhålla lämplig vård.

När det i särskilt fall finnes erforderligt, skall styresmannen, enligt anvisningar som meddelas av fångvårdsstyrelsen, anordna bevakning av den som för ändamål varom sägs i andra stycket vistas utom anstalten ävensom förordna att han skall vara underkastad särskilda föreskrifter.

Tid, varunder intagen jämlikt denna paragraf vistas utom fångvårdsanstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen annorlunda förordnar; dock må den som undergår straffarbete eller fängelse

icke tillgodoräknas mera än en sjättedel av verkställighetstiden, med mindre synnerliga skäl föreligga. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

29 §.

Intagen som icke sysselsättes med utearbete skall, såvitt hinder ej möter, dagligen vistas utomhus minst en timme.

Om intagens hälsotillstånd det påkallar, bör han få vistas utomhus utöver den tid som i regel medgives. Där det lämpligen kan ske, bör intagen, som under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, helt eller delvis sysselsättas med arbete utomhus.

Gymnastik- och idrottsövningar böra anordnas för de intagna, där så kan ske.

30 §.

Undervisning skall meddelas i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer. Intagen bör uppmuntras till självstudier och annan lämplig fritidssysselsättning.

Gudstjänster och andra andaktsövningar skola hållas enligt föreskrifter som meddelas av fångvårdsstyrelsen.

Främmande trosbekännare må efter styresmannens prövning mottaga besök av präst eller annan själasörjare inom trossamfundet.

31 §.

Intagen må, i den utsträckning det kan ske utan olägenhet, skaffa sig eller mottaga böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan bereda honom lämplig sysselsättning under fritid ävensom läsa litteratur tillhörande anstaltens bibliotek. Tillfälle till tidningsläsning bör beredas varje intagen.

32 §.

Intagen må innehava trolovnings- och vigselring, fotografier av närstående, klocka, artiklar för skrivning och personlig hygien, enklare prydnadsföremål ävensom annat dylikt enligt styresmannens prövning. I övrigt må han icke utöver vad som följer av andra bestämmelser i denna lag eller med stöd därav meddelade föreskrifter skaffa sig eller mottaga annat än vad vid anstalten bestås honom.

33 §.

Tillfälle skall beredas intagen att omedelbart efter intagningen eller överflyttning till annan anstalt underrätta närstående om sin vistelseort. Det bör tillses, att intagen uppehåller önskvärd förbindelse med närstående.

Intagen skall anmanas att efter förmåga bispringa närstående mot vilken han är underhållsskyldig.

Avlider intagen eller träffas han av svårare sjukdoms- eller olycksfall, skall underrättelse ofördröjligen lämnas närstående.

34 §.

Brev eller annat skriftligt meddelande må icke av intagen avsändas eller mottagas utan styresmannens tillstånd.

Intagen må ej förvägras att till svensk myndighet avsända skrift, som ej är avfattad i anstötlig form, eller att eljest i den utsträckning det lämpligen kan ske avsända eller mottaga brev, som icke äro anstötliga eller med hänsyn till behandlingens syfte eller av annan särskild anledning olämpliga. Vill intagen avsända skrift som kan antagas vara avsedd att offentliggöras, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen, huruvida skriften må avsändas. Tillstånd må vägras, om skriften är anstötlig eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

Brev från intagen till fångvårdsstyrelsen må, om det avlämnas i förseglat skick, icke brytas och skall städse utan dröjsmål vidarebefordras. Styresmannen må i övrigt medgiva intagen som visat pålitlighet att avsända och mottaga brev utan att detta förut granskats.

Om brev till intagen kvarhålles, skall han, där det ej av särskild anledning uppenbarligen kan verka skadligt, underrättas därom, och skall innehållet i brevet, i den mån det ej är olämpligt, meddelas honom. Kvarhålles brev som intagen velat avsända, skall han städse underrättas därom.

35 §.

Intagen må i den utsträckning så lämpligen kan ske mottaga besök av make, trolovad, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, om ej besöket av särskild anledning uppenbarligen kan verka skadligt.

I övrigt må intagen efter styresmannens prövning mottaga besök av den som varit hans försvarare, av advokat vars biträde den intagne påkallar i enskild angelägenhet samt av annan person, när det med hänsyn till den intagnes fostran, utbildning eller utkomstmöjligheter eller eljest finnes vara till gagn.

Av länsstyrelsen utsedd ledamot av anstaltsnämnd äger städse besöka intagen utan att tjänsteman vid anstalten är närvarande. Styresmannen må i fråga om annat besök förordna, att tjänsteman vid anstalten skall vara tillstädes.

Styresmannen må enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva intagen som visat pålitlighet att i samband med besök vistas utom anstalten under viss kortare tid av dagen.

36 §.

Fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen äger meddela intagen tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest vägande skäl äro därtill, lämna anstalten för viss kort tid, allt såframt fara för missbruk ej anses föreligga.

Tid, varunder intagen enligt tillstånd som nu sagts vistas utom anstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen av sär-

skild anledning annorlunda förordnar. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

37 §.

Varder intagen häktad, skall verkställigheten avbrytas.

Finner överåklagare eller rätten eljest i anledning av åtal mot intagen dennes personliga inställelse påkallad, har fångvårdsstyrelsen att föranstalta om den intagnes inställelse vid domstolen. Sådan inställelse medför ej avbrott i verkställigheten. Om den intagne gör framställning därom, skall dock verkställigheten avbrytas till dess lagakraftägande dom föreligger eller han dessförinnan begär att verkställigheten åter upptages. Under avbrottet anses den intagne såsom häktad.

Dömes ej till förhöjt straff eller, i fråga om den som undergår ungdomsfängelse, förvaring eller internering, till straffarbete eller fängelse, skall tiden för avbrott som avses i första eller andra stycket inräknas i verkställighetstiden.

38 §.

Begär domstol eller annan myndighet, efter framställning av part eller eljest, att intagen skall inställas inför myndigheten för annat ändamål än i 37 § sägs, prövar fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen, huruvida det må ske.

Tid, varunder intagen i fall som nu sagts vistas utom anstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen av särskild anledning annorlunda förordnar. Styrelsens beslut skall gå i verkställighet utan hinder av att det ej vunnit laga kraft.

39 §.

Vid transport av intagen skall såvitt möjligt iakttagas, att han ej utsättes för obehörigas uppmärksamhet. Det skall särskilt tillses att, om han är belagd med fängsel, detta döljes under hans dräkt. Transport å järnväg bör i regel företagas i vanlig personvagn.

Kvinna skall vid transport åtföljas av kvinnlig befattningshavare.

Är den intagne sjuk eller kan det eljest befaras att transport skulle medföra skada för hans hälsa, må sådan ej äga rum utan läkares medgivande. Vad sist sagts gäller även beträffande kvinna som är havande.

40 §.

Det åligger styresmannen att i god tid förbereda intagens frigivning eller utskrivning. För detta ändamål bör han genom hänvändelse till skyddskonsulent, skyddsförening, arbetsförmedlingsanstalt, allmänt eller enskilt hjälporgan eller enskild person söka bereda den som skall frigivas eller utskrivas lämplig arbetsanställning eller annan försörjningsmöjlighet ävensom i övrigt vidtaga sådana åtgärder som kunna hjälpa denne att föra ett laglydigt och samhällsnyttigt liv.

41 §.

Är intagen sjuk när han skall lämna anstalten, må han, om det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, i anstalten erhålla fortsatt sjukvård på fångvårdens bekostnad. Om beredande av vård å sinnessjukhus åt intagen, som är i behov därav när han skall lämna anstalten, är särskilt stadgat.

5 KAP.

Straffarbete och fängelse.

42 §.

Med avseende å verkställigheten av straffarbete och fängelse skall särskilt iakttagas vad nedan i detta kapitel stadgas.

Härvid avses med

straffånge den som undergår straffarbete,

fängelsefånge den som undergår omedelbart ådömt fängelse eller sådant straff i förening med fängelse vartill ådömda böter förvandlats samt

bötesfånge den som undergår enbart fängelse vartill ådömda böter förvandlats.

43 §.

Beträffande straff- eller fängelsefånge, vilkens straff uppgår till minst sex månader, skall till ledning för behandlingen så snart ske kan verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Fångvårdsstyrelsen äger jämväl beträffande annan fånge förordna om sådan undersökning.

Undersökningen skall enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar utföras av styresmannen och läkaren vid den anstalt, där fången är intagen för straffets undergående. Berättelse över undersökningen ävensom styresmannens och läkarens förslag angående fångens placering och behandling skall så snart ske kan och senast inom en månad insändas till fångvårdsstyrelsen. När särskilda omständigheter påkalla det, må styrelsen medgiva anstånd, högst en månad, med berättelsens avgivande.

44 §.

Straffånge skall börja undergå straffet i sluten anstalt men må, om strafftiden överstiger tre månader eller eljest särskilda skäl äro därtill, överföras till öppen anstalt när så finnes lämpligt. Fånge som vid strafftidens början ej fyllt tjugufem år bör, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl, så snart ske kan förflyttas till öppen anstalt.

45 §.

Fängelsefånge skall avtjäna hela straffet i öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans ålder, hälsotillstånd och tidigare vandel, föreliggande möjligheter att bereda honom arbete eller övriga förhållanden måste anses olämpligt.

46 §.

Bötesfånge skall undergå straffet i sluten anstalt; dock må han, när särskilda skäl äro därtill, överföras till öppen anstalt.

47 §.

Begär fånge, för utförande av lämpligt arbete eller på annat bärande skäl, att få undergå straffet eller vad därav återstår i sluten anstalt, må det ej förvägras honom.

48 §.

Fånge som är intagen i öppen anstalt skall arbeta tillsammans med andra fångar och må jämväl, om ej särskilda skäl äro däremot, tillbringa fritiden gemensamt med dem.

49 §.

Fånge som är intagen i sluten anstalt skall i regel arbeta tillsammans med en eller flera andra fångar. Han må dock, när undersökning enligt 43 § skall äga rum, hållas till arbete i enrum till dess undersökningen är avslutad.

Finner styresmannen, med hänsyn till fara för ordning och säkerhet inom anstalten eller för menlig påverkan fångarna emellan eller av annan särskild anledning erforderligt att fånge arbetar i enrum, må han förordna därom. Utan fångvårdsstyrelsens medgivande må sådant förordnande ej meddelas för längre tid än en månad varje halvår. Medgivande som nu sagts må fångvårdsstyrelsen ej lämna för längre tid än sex månader varje gång.

Då fånge arbetar i enrum, bör dörren hållas olåst, om det kan ske utan olägenhet. Jämväl i övrigt må lättnader i isoleringen vidtagas under arbetstiden.

50 §.

Under fritid må fånge, som är intagen i sluten anstalt, tillsammans med andra fångar deltaga i undervisning, gudstjänst, vistelse i fria luften, gymnastik och dylikt, såframt ej särskilda skäl äro däremot. Finnes det kunna ske utan fara för menlig påverkan, må fånge även eljest tillbringa fritiden eller del därav tillsammans med en eller flera andra fångar. Fånge som visat pålitlighet må medgivas att hava rumsdörren olåst under fritid.

51 §.

I den mån ej annat följer av vad i 49 och 50 §§ sägs böra fångar som äro intagna i sluten anstalt hållas skilda från varandra.

Önskar fånge arbeta eller tillbringa fritid i enrum, må det icke vägras honom, såframt ej synnerliga skäl äro däremot.

52 §.

Styresmannen skall anvisa fånge lämpligt arbete. Det bör vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Fängelsefånge som arbetar i enrum må själv skaffa sig arbete som styresmannen godkänner.

Såsom belöning för arbetsflit och gott uppförande må fånge medgivas att med inskränkning i arbetstiden ägna sig åt studier eller annan utbildning.

53 §.

När det med hänsyn till strafftidens längd eller av annan särskild anledning finnes lämpligt och fara för missbruk ej anses föreligga, må fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen till förberedande av frigivningen medgiva, att fånge utför arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

54 §.

Straffånge äger för sin arbetsinkomst inköpa varor i den omfattning fångvårdsstyrelsen bestämmer. Styresmannen må i enlighet med fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva straffånge, som ådagalagt arbetsflit och gott uppförande, att i större myckenhet än eljest är medgivet inköpa varor som mot betalning tillhandahållas vid anstalten eller att åtnjuta annan förmån eller bekvämlighet som är förenlig med god ordning.

Vad nu sagts skall ock gälla i fråga om bötesfånge.

Fängelsefånge må utöver vad som tillhandahålles honom vid anstalten själv skaffa sig eller mottaga underhåll och bekvämlighet som låter förena sig med enkelhet och god ordning. Han må dock ej mottaga gåva, varigenom givaren uppenbarligen oskäligt betungas. Då han arbetar eller tillbringar fritid i enrum, må han använda egna kläder, som äro av tillfredsställande beskaffenhet.

6 KAP.

Ungdomsfängelse.

55 §.

Ungdomsfängelse skall, med iakttagande av vad nedan i detta kapitel sägs, verkställas i anstalt eller anstaltsavdelning som av Konungen förklarats vara ungdomsanstalt.

56 §.

Den som skall undergå ungdomsfängelse skall intagas å särskild mottagningsavdelning. Å avdelningen skall till ledning för den intagnes behandling enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av hans levnadsomständigheter och personliga förhållanden i övrigt, därvid synnerlig vikt skall fästas vid utrönande av hans förståndsutveckling, anlag och kunskaper. Berättelse över undersökningen skall så snart ske kan insändas till fångvårdsstyrelsen.

Intagen må icke kvarhållas på mottagningsavdelning utöver två månader, där ej fångvårdsstyrelsen finner särskilda skäl föranleda till annat, och ej i något fall utöver fyra månader.

57 §.

I ungdomsanstalt intagna skola av styresmannen fördelas på sätt som finnes lämpligt med hänsyn till den behandling som bör komma var och en till del.

Intagen skall, om ej särskilda skäl äro däremot, arbeta gemensamt med andra intagna och i övrigt åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten.

Om det med hänsyn till intagens uppförande eller eljest finnes lämpligt, äger fångvårdsstyrelsen förordna, att intagen skall överföras till särskild övervakningsavdelning. Å denna må han dock ej kvarhållas längre tid än två månader, där ej fångvårdsstyrelsen efter förnyad prövning finner det erforderligt. Förordnande härom må ej meddelas för längre tid än två månader varje gång.

58 §.

Styresmannen skall anvisa den som undergår ungdomsfängelse lämpligt arbete. Det bör vara ägnat att bereda den intagne tillfälle till sådan teoretisk och praktisk utbildning som kan främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete skall hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Fångvårdsstyrelsen äger efter samråd med ungdomsfängelsenämnden meddela närmare bestämmelser angående rätt för intagen att utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

59 §.

Undervisning och utbildning skola meddelas män i hantverk, industriellt yrke eller jordbruk samt kvinnor i husligt arbete och därjämte, där det låter sig göra, i annat lämpligt yrke. I övrigt skall undervisning meddelas de intagna i de ämnen fångvårdsstyrelsen bestämmer.

Särskild uppmärksamhet skall ägnas de intagnas fritidssysselsättning samt gymnastik och idrott.

60 §.

Fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen må, om det prövas vara till gagn, meddela intagen tillstånd att jämväl under andra omständigheter än i 36 § sägs kortare tid vistas utom anstalten. Tid, varunder intagen sålunda vistas utom anstalten, skall inräknas i verkställighetstiden.

7 KAP.

Förvaring och internering.

61 §.

Förvaring och internering skola, med iakttagande av vad nedan i detta kapitel stadgas, verkställas i anstalt eller anstaltsavdelning som av Konungen förklarats vara säkerhetsanstalt.

62 §.

Den som skall undergå förvaring eller internering intages städse i sluten anstalt.

Är förvarad eller internerad att anse som synnerligen vådlig för annans personliga säkerhet, må fångvårdsstyrelsen förordna om hans intagning i särskild sluten avdelning.

63 §.

Till ledning för den intagnes behandling skall, på grundval av föreliggande handlingar och de ytterligare iakttagelser som kunna vara erforderliga, enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar verkställas en såvitt möjligt fullständig undersökning av den intagnes levnadsomständigheter, personliga utveckling, hälsotillstånd, anlag och kunskaper. Berättelse över undersökningen, som skall utföras under medverkan av anstaltens läkare, skall så snart ske kan och senast två månader efter intagningen insändas till fångvårdsstyrelsen.

64 §.

Förvarad eller internerad skall hållas avskild från andra intagna till dess den i 63 § omförmälda undersökningen är avslutad. Efter utgången av denna tid må han under dagen hållas avskild endast i den utsträckning som påkallas av hänsyn till hans behandling eller till fara för menlig påverkan de intagna emellan eller till ordningen och säkerheten inom anstalten.

Förvarad eller internerad som visat pålitlighet må överflyttas till öppen anstalt.

65 §.

Styresmannen skall anvisa förvarad eller internerad lämpligt arbete. Arbetet bör vara ägnat att bereda honom yrkesutbildning eller att eljest främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete bör hänsyn tagas till den intagnes håg och fallenhet. Med styresmannens medgivande må den intagne själv skaffa sig arbete.

Till förberedande av utskrivningen må fångvårdsstyrelsen efter samråd med interneringsnämnden, såframt fara för missbruk får anses utesluten, medgiva förvarad eller internerad att utföra arbete hos arbetsgivare utom anstalten.

66 §.

Förvarad eller internerad skall åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten. Han äger att, utöver vad honom vid anstalten bestås, skaffa sig eller mottaga samma förmåner som enligt 54 § äro medgivna fängelsefånge.

67 §.

Styresmannen har att rörande behandlingen av förvarad eller internerad samråda med anstaltens läkare. Uppkommer meningsskiljaktighet i fråga

som rör den intagnes gemenskap med andra fångar eller hans överflyttning till annan anstalt, skall frågan hänskjutas till fångvårdsstyrelsens avgörande.

8 KAP.

Arbetspremier m. m.

68 §.

Intagen skall för arbete som han icke själv skaffat sig erhålla arbetspremie. Arbetspremie utgår antingen efter ackord eller med visst belopp för arbetsdag. Vid bestämmande av arbetspremie skall hänsyn tagas till den intagnes flit och arbetsskicklighet. Arbetspremie skall utgå även när intagen under arbetstid deltager i undervisning som anordnats vid anstalten.

Är intagen helt eller delvis arbetsoförmögen, må han erhålla arbetspremie enligt särskilda grunder.

Närmare bestämmelser om arbetspremier meddelas av fångvårdsstyrelsen.

69 §.

Fängelsefånge äger fritt förfoga över intjänt arbetspremie, så ock över inkomsten av arbete som han själv skaffat sig.

Annan intagens arbetspremiemedel eller inkomst av arbete som han själv skaffat sig fördelas i två lika delar, *disponibla medel* och *besparade medel.*

70 §.

Disponibla medel må av den intagne användas till understöd åt närstående, till gäldande av skadestånd eller fullgörande av annan förpliktelse ävensom till inköp av varor, som tillhandahållas vid anstalten, eller annan personlig förmån, vartill han är berättigad enligt denna lag eller med stöd därav lämnat medgivande.

71 §.

Besparade medel skola bevaras till den intagnes frigivning, dock må, efter fångvårdsstyrelsens prövning, medlen användas för fullgörande av underhållsskyldighet eller för tillgodoseende av annat för den intagne eller honom närstående trängande behov ävensom till anskaffande av böcker eller annat som kan bereda honom nyttig sysselsättning under fritid. Fångvårdsstyrelsen äger medgiva den som undergår ungdomsfängelse, förvaring eller internering att även för annat ändamål än nu sagts förfoga över besparade medel.

Vid den intagnes frigivning eller utskrivning må, i händelse han saknar andra tillgängliga medel, enligt Konungens bestämmande av hans besparade medel uttagas skäligt belopp för hans uppehälle under tiden närmast efter frigivningen samt därnäst vad som åtgår till hans nödiga beklädnad. Beträffande återstoden skall styresmannen pröva, huruvida medlen skola överlämnas till den frigivne eller för dennes räkning insättas i bank eller översändas till

skyddsförening, skyddskonsulent eller annan lämplig person att i skäliga poster tillställas honom.

72 §.

Av intjänta arbetspremier må ersättning uttagas för vad intagen uppsåtligen eller av vårdslöshet skadar eller förstör av anstaltens tillhörigheter.

Arbetspremiemedel som gottskrivits intagen eller avsatts för hans räkning må ej tagas i mät för hans gäld.

73 §.

Intagen som överförts till sinnessjukavdelning vid fångvården må förfoga över arbetspremiemedel enligt grunder som fångvårdsstyrelsen bestämmer.

74 §.

Konungen äger beträffande viss anstalt eller vissa intagna förordna att utfört arbete skall avlönas efter andra grunder än i 68 § sägs så ock meddela de närmare föreskrifter som i samband därmed finnas erforderliga.

Har förordnande meddelats enligt första stycket, skall i fråga om den intagnes arbetsinkomst vad i 72 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

9 KAP.

Disciplinära åtgärder m. m.

75 §.

Bryter intagen mot anbefalld ordning eller visar han eljest klandervärt uppförande, skall styresmannen göra honom lämpliga föreställningar.

Är förseelsen av allvarlig beskaffenhet, må intagen av styresmannen bestraffas med

1) förlust under viss tid eller tillsvidare av honom särskilt tillerkänd förmån,

2) förlust under viss tid, helt eller delvis, av rätt att inköpa varor som tillhandahållas vid anstalten,

3) förlust under högst fjorton dagar, i den omfattning styresmannen bestämmer, av rätt till tidningsläsning och innehav av annan litteratur, samt

4) inneslutning i enrum under högst en månad eller, i fråga om den som undergår ungdomsfängelse, under högst sju dagar.

Fängelsefånge, förvarad eller internerad må jämväl bestraffas med förlust under viss tid av rätt att själv skaffa sig eller mottaga underhåll eller annan bekvämlighet.

76 §.

På framställning av styresmannen må fångvårdsstyrelsen bestraffa straffånge, fängelsefånge eller bötesfånge med förlängning av verkställighetstiden med högst fjorton dagar, dock må denna ej genom sådan bestraffning eller

upprepade bestraffningar förlängas med mera än en tredjedel, ej heller med mera än sammanlagt tre månader.

77 §.

I 75 och 76 §§ angivna bestraffningar må efter förseelsens beskaffenhet och övriga föreliggande omständigheter åläggas i förening. Föreligga flera förseelser, skall gemensam bestraffning för dem äga rum.

78 §.

Har någon varit innesluten i enrum oavbrutet under en månad eller, om han undergår ungdomsfängelse, under sju dagar, må han allenast efter uppehåll av minst sju dagar underkastas fortsatt inneslutning i enrum.

79 §.

Begår intagen förseelse under transport, under vistelse utom anstalt eller eljest under förhållanden som icke tillåta förseelsens omedelbara beivrande, må förseelsen bestraffas i den anstalt där han intages.

80 §.

Innan beslut meddelas om bestraffning varom sägs i 75 och 76 §§, skall förhör hållas med den intagne. Anstaltens läkare skall såvitt möjligt höras, innan någon bestraffas med inneslutning i enrum, så ock eljest när i bestraffningsärende omständigheterna föranleda därtill. Över vad som förekommit vid förhör och vid i övrigt verkställd undersökning skall föras protokoll.

Beslut om bestraffning skall omedelbart gå i verkställighet, där ej annorlunda förordnas.

81 §.

För omedelbart betvingande av våldsamt uppträdande, så ock eljest, när säkerheten inom anstalten kräver det, må styresmannen, därest andra medel finnas otillräckliga, hålla intagen skild från andra intagna samt belägga honom med lämpligt fängsel, dock ej under längre tid än säkerheten fordrar.

Läkare vid anstalten skall omedelbart underrättas om åtgärd som avses i första stycket samt yttra sig däröver.

82 §.

Har disciplinär bestraffning ålagts intagen eller har åtgärd enligt 81 § vidtagits, skall styresmannen anmäla detta vid anstaltsnämndens nästa sammanträde.

Om ålagd bestraffning samt om åtgärd enligt 81 § och läkares yttrande däröver skall anteckning göras i särskild liggare med angivande av anledningen till bestraffningen eller åtgärden.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Genom denna lag upphävas

lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid;

lagen den 26 mars 1909 (nr 16 s. 1) angående verkställighet i vissa fall av straff, ådömt genom icke laga kraft ägande utslag;

lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff;

lagen den 10 mars 1922 (nr 83) om anstånd för visst fall med verkställighet av straff;

lagen den 22 april 1927 (nr 109) om verkställighet av förvaring och internering i säkerhetsanstalt;

19 och 20 §§ strafflagen för krigsmakten; samt

21 § första stycket lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning.

Vad i 17 § stadgas skall ej tillämpas med avseende å tid före lagens ikraftträdande.

Har före den 1 juli 1946 strafftid enligt då gällande bestämmelser beräknats av länsstyrelse, skall beslutet alltjämt lända till efterrättelse.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagrum som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas.

Förslag
till
Lag
om ändring i vissa delar av strafflagen.

Härigenom förordnas dels att 2 kap. 6 och 7 §§ samt 4 kap. 8 och 15 §§ strafflagen skola upphöra att gälla, dels ock att 2 kap. 5 § samt 4 kap. 5, 6 och 12 §§ nämnda lag[1] skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 KAP.

5 §.

Om verkställighet av straffarbete och fängelse är särskilt stadgat.

4 KAP.

5 §.

Dömes någon — — — tillika förskyllt.

Förekomma till verkställighet på en gång utslag, varigenom någon dömts till straffarbete på viss tid, samt utslag, enligt vilket han har att undergå fängelse, vare sig det omedelbart ådömts eller utgör förvandlingsstraff, skall, där ej sådant fall föreligger som i 4 § avses, fängelsestraffet eller, om detta delvis verkställts, vad därav återstår övergå till straffarbete. Beslut härom meddelas av Konungens befallningshavande.

6 §.

Vid tillämpning av 2—5 §§ anses viss tids fängelse svara mot straffarbete under hälften så lång tid, dock att fängelse, som den dömde undergått, anses lika med straffarbete, när det skall avräknas å sådant straff.

Vid beräkning — — — en dagsbot.

Uppkommer vid — — — dagatal förfaller.

12 §.

Har den, som är för brott tilltalad, varit för något brott, varom i målet rannsakats, i häkte hållen, och dömes han i det mål till frihetsstraff på viss tid eller till böter, må domstolen, om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt, förordna, att straffet skall anses till viss del eller helt och hållet verkställt. Samma lag vare, om någon, som börjat undergå ungdoms-

[1] Senaste lydelse, se betr. 2 kap. 5 § och 4 kap. 12 § SFS 1906: 51 s. 1 samt betr. 4 kap. 5 och 6 §§ SFS 1938: 251.

fängelse, förvaring eller internering, i stället dömes till straffarbete på viss tid eller till fängelse.

Föres i högre rätt klagan angående ådömt straff, vare den rätt ej bunden av den lägre domstolens beslut i fråga som i denna § avses, ändå att talan emot beslutet ej fullföljes.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946, från och med vilken dag straffskärpning ej längre må verkställas.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff.

Härigenom förordnas, att 17 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff skall erhålla följande ändrade lydelse.

17 §.

I mål om förvandling av böter må förordnas, att beslutet skall verkställas utan hinder därav att det ej vunnit laga kraft. Om verkställigheten är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 7—11 §§ lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse skola upphöra att gälla samt att 12 § samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

12 §.

Den som — — — fyra år.
Förrän ett — — — därtill äro.
Om verkställigheten av ungdomsfängelse är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt.

Härigenom förordnas, att 7 och 8 §§ lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

7 §.

När, i — — — femton år.

För förvaring — — — tids utgång.

Vid beräkning av minsta tid skola tillämpas de grunder, som gälla för beräkning av strafftid; dock skall vid förvaring enligt 3 § denna tid räknas från den dag, då beslutet meddelades.

8 §.

Om verkställighet av förvaring och internering i säkerhetsanstalt är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag
till
Lag
angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 82 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes[1] skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

82 §.

Krigsdomstols utslag — — — Konungens befallningshavande.

Vad förut i denna § är stadgat är icke tillämpligt, då den dömde hålles häktad. I sådant fall skall utslaget, om han förvaras i militärhäkte, befordras till verkställighet av den befälhavare, som har uppsikt över häktet, och gälle i övrigt vad i allmänhet är stadgat om verkställighet.

Med utmätning — — — befatta sig.

Har någon — — — stadgade grunder.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

---

[1] Senaste lydelse, se SFS 1938: 263.

Förslag

till

Lag

angående ändring av 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Härigenom förordnas, att i 19 § förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall 8 och 28 punkterna skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

19 §.

8. Ej må — — — grundad är.

Kvinna, som är havande eller ammar barn, må ej häktas, med mindre synnerliga skäl därtill äro.

Ej heller må den, som är intagen i fångvårdsanstalt för undergående av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering, häktas, med mindre särskilda skäl därtill äro.

28. Häktad person — — — nödigt finnes.

Konungens befallningshavande äge meddela häktad tillstånd att besöka närstående som är svårt sjuk eller bevista närståendes begravning, så ock att i annat fall, då synnerligen vägande skäl föreligga, lämna häktet för viss kort tid, allt såframt missbruk får anses uteslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 22 juni 1939 om särskild förundersökning i brottmål skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Har någon — — — villkorlig dom.

Ej må till straffarbete eller fängelse i sex månader eller däröver eller till tvångsuppfostran eller ungdomsfängelse dömas eller anstånd enligt 1 § lagen om villkorlig dom beviljas, utan att särskild förundersökning ägt rum eller därmed avsedd utredning ändock är tillgänglig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1946.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl Maj:ts lagråd den 12 oktober 1945.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 19 september 1945, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1:o) lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.;

2:o) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;

3:o) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff;

4:o) lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;

5:o) lag angående ändring i lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;

6:o) lag angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes;

7:o) lag angående ändring av 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall; samt

8:o) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet L. G. Ohlsson.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Lagrådet:

Det remitterade förslaget utgör ett led i ett omfattande reformarbete inom straffrätten och fångvården. Emellertid är det avsett, att det fortsatta arbetet skall leda till en genomgripande revision av det straffrättsliga reaktions-

systemet i dess helhet, och det har med hänsyn härtill ifrågasatts, huruvida det är lämpligt att, innan denna revision genomförts, reglera verkställigheten av straff och skyddsåtgärder. Mot dessa betänkligheter har framhållits, att en väsentlig omläggning av straffverkställigheten är av behovet påkallad samt att frågans lösning är av sådan vikt, att dess undanskjutande i avbidan på andra reformkravs tillgodoseende icke kan anses försvarligt.

Såsom i flertalet av de avgivna yttrandena anförts, är den nuvarande straffverkställigheten i skilda hänseenden otillfredsställande. Den brister i effektivitet och kan icke anses fylla de krav, som numera böra ställas på social omvårdnad. Visserligen kunna förbättringar i viss utsträckning vinnas genom administrativa åtgärder inom det nuvarande systemets ram, men flera av de föreliggande bristerna äro av den art, att för deras avhjälpande kräves en genomgripande reform. Några olägenheter torde ej heller följa genom att en dylik reform nu genomföres. Man måste nämligen räkna med att även efter införande av ett ändrat straffsystem någon form av tidsbestämt frihetsstraff kommer att vara en av de normala reaktionsåtgärderna. Och de kostnader, som bli nödvändiga för genomförande av det föreliggande förslaget, torde komma att motsvara sitt ändamål även under ett nytt straffsystem under förutsättning att, såsom föredragande departementschefen ställt i utsikt, nödig varsamhet iakttages vid anstaltsväsendets utbyggnad.

En reform av den nuvarande straffverkställigheten erbjuder betydande svårigheter, till stor del betingade av att meningsskiljaktigheter råda om de grundläggande principerna. Enligt den åsikt, som är vanlig inom straffrättsteorien och även ligger till grund för det remitterade förslaget, bör straffverkställigheten anordnas så, att allmänpreventionen tillgodoses på samma gång som individualpreventiva hänsyn vinna beaktande. Att helt förena dessa synpunkter är emellertid icke möjligt. Det gäller nämligen att på en gång verka för skilda mål, som kräva olika medel. Den avvägning, som måste göras de särskilda intressena emellan, blir beroende av den större eller mindre vikt, som fästes vid ettvart av dem.

För straffsystemet i det hela har det varit en vinst, att den allmänna utvecklingen medfört allt större utrymme för individualpreventiva hänsyn, särskilt i fråga om brottslingar, som äga förutsättningar att kunna tillrättaföras genom lämplig behandling under strafftiden. Ur denna synpunkt måste exempelvis tvångsuppfostran och ungdomsfängelse betecknas såsom värdefulla komplement till tidigare strafformer. En stor del av brottslingsklientelet utgöres emellertid alltjämt av personer, på vilka straffverkställigheten — hur denna än anordnas — icke kan antagas i någon högre grad verka utbildande, uppfostrande eller eljest moraliskt uppbyggande. Den strafform, som här i regel kommer i fråga, är det tidsbestämda frihetsstraffet, och det är därför naturligt, att huvudsakligen å detta straff ankommer att uppbära den allmänpreventiva funktion, som straffsystemet måste utöva för att fylla sin uppgift.

Straffets allmänpreventiva verkan är till stor del grundad på det lidande, som är förknippat med straffets verkställande och som sedan lång tid till-

baka väsentligen utgöres av frihetsförlusten under strafftiden. Detta lidande och därmed även straffets repressiva karaktär beror av arten och graden av de frihetsbegränsande åtgärder, som ingå i straffverkställigheten. Eftersom strafflidandet endast är ett medel för allmänpreventionens upprätthållande, är det tydligt, att straffverkställigheten icke bör göras hårdare än som påkallas av det avsedda ändamålet. Under förutsättning att straffet alltjämt utövar sin allmänpreventiva verkan, bör verkställigheten ske med beaktande av individualpreventiva hänsyn; därvid är det angeläget, att direkt skadliga följder begränsas och att positivt gynnsamma verkningar såvitt möjligt uppnås.

Granskas det remitterade förslaget ur nu angivna synpunkter, kan någon tvekan icke råda om att reformåtgärderna i vad de avse straff av längre varaktighet, i allmänhet äro välgrundade. Det står numera klart, att straffverkställigheten intill senaste tid innefattat element, som icke endast varit obehövliga i allmänpreventivt hänseende utan även stått i strid med individualpreventiva krav. Att cellstraffet i princip avskaffats måste sålunda avgjort betecknas såsom ett framsteg. Däremot synes tveksamt, huruvida förslaget till alla delar är lämpligt, såvitt det angår de kortvariga frihetsstraffen. Till en början må erinras, att det är nästan ogörligt att inom ramen för ett kort frihetsstraff erhålla någon uppbyggande verkan av straffet; ur individualpreventiv synpunkt gäller det närmast att söka inskränka de skadliga verkningarna av straffets undergående. Det förhåller sig emellertid så, att de åtgärder i mildrande riktning, som te sig naturliga vid frihetsberövandet under en längre tid, få en annan betydelse, när fråga är om korta frihetsstraff. För den, som undergår ett långt straff, förblir detta kännbart, även om däri ingå avsevärda förmåner, som mildra verkställigheten, under det att samma förmåner, inlagda i ett kort straff, medföra en genomgripande omläggning av verkställigheten och kunna betaga straffet dess repressiva karaktär. Det får ej förbises, att långtgående reformer kunna öva ett olyckligt inflytande å uppfattningen av straffet såsom brottsreaktion. Framstår verkställigheten icke längre såsom en tillräckligt allvarlig påföljd av brottsligt handlingssätt, bortfaller straffets allmänpreventiva verkan. Att fastställa den gräns, intill vilken verkställigheten utan risk kan lindras, möter stora svårigheter, icke minst av den anledningen, att allmänpreventionen beror av folkpsykologiska faktorer, som undandraga sig ett noggrant bedömande. Då de tidsbestämda frihetsstraffen bibehållits i straffsystemet huvudsakligen av allmänpreventiva skäl, måste försiktigheten anses bjuda, att sådana förändringar icke vidtagas, som kunna äventyra allmänpreventionen. Från denna utgångspunkt kan lämpligheten av vissa reformåtgärder ifrågasättas. Emellertid har strafflagberedningen framhållit det betänkliga i att anordna verkställigheten av ett frihetsstraff så, att det icke framstår såsom någon egentlig frihetsförlust, och därest vad sålunda anförts tillbörligt beaktas vid lagtillämpningen, synes det remitterade förslaget i stort sett vara ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet.

I detta sammanhang må anmärkas, att lagrådet vid sin granskning utgått

från att gällande straffskalor lämnas orubbade. Gives däremot möjlighet att låta en lindring i straffverkställigheten uppvägas av en utsträckning av strafftiden, kommer problemet i annat läge. Till denna fråga har lagrådet emellertid icke tagit ställning med hänsyn till den begränsade omfattning, som lagstiftningsärendet nu erhållit.

Det måste räknas det remitterade förslaget till förtjänst, att i en och samma författning upptagits sådana föreskrifter, som avse straffverkställigheten och vad därmed sammanhänger. Å andra sidan innehåller förslaget på åtskilliga punkter så detaljerade bestämmelser, att det kan frågas, huruvida det icke varit lämpligare att begränsa lagstiftningen till mera väsentliga stadganden och överlämna återstoden till administrativ reglering. En sådan metod skulle ha gjort det möjligt att utan anlitande av lagstiftningsvägen vidtaga erforderliga jämkningar i de meddelade föreskrifterna. Utan åsidosättande av de beaktansvärda rättssäkerhetssynpunkter, som varit bestämmande vid förslagets utformning, hade säkerligen ett flertal föreskrifter, avseende detaljer i fångvården, kunnat utgå ur förslaget och ersättas av stadganden, meddelade i administrativ ordning.

1 KAP.

2 §.

Lagrådet:

Enligt första stycket av denna paragraf skall fångvårdsstyrelsen ha inseendet över behandlingen av dem, som intagas i fångvårdsanstalt, samt, där ej annorlunda är stadgat, över eftervården av dem, som frigivits eller utskrivits från sådan anstalt. De använda ordalagen tyda närmast på en inspekterande verksamhet. Emellertid utövar fångvårdsstyrelsen sin chefsmyndighet även på annat och mera ingripande sätt, och det synes lämpligt, att ifrågavarande grundläggande stadgande erhåller en allmännare avfattning, enligt vilken fångvårdsstyrelsen — i anslutning till vad som föreskrivits i den för styrelsen gällande instruktionen — har att leda och öva inseende över behandlingen av dem, som intagas i fångvårdsanstalt, ävensom att, där ej annorlunda är stadgat, öva tillsyn över eftervården av dem, som frigivits eller utskrivits från sådan anstalt.

Paragrafens andra stycke innefattar bestämmelser om den formella behandlingen av vissa frågor, vilka sakligt regleras i senare kapitel av den föreslagna lagen. I det följande kommer lagrådet att föreslå, att i ett särskilt slutkapitel upptagas vissa föreskrifter, till vilka motsvarighet icke finnes i förslaget, och om denna hemställan bifalles, synes andra stycket i förevarande paragraf lämpligen kunna såsom en särskild paragraf överflyttas till detta avslutningskapitel.

4 §.

Lagrådet:

I den anstaltsnämnd, som enligt förevarande paragraf skall finnas vid fångvårdsanstalt, föreslås skola ingå minst två av vederbörande länsstyrelse

utsedda personer, av vilka en bör vara domare eller eljest lagfaren. Med uttrycket domare förstås i regel ej blott innehavare av domarämbete utan även nämndeman. Då i denna paragraf torde åsyftas endast den, som har kompetens såsom lagfaren domare, bör stadgandet omformuleras att avse den som är eller varit innehavare av domarämbete. Samma behörighetsvillkor uppställes i 2 § beträffande en av de båda sakkunniga, som av Kungl. Maj:t skola utses att deltaga i handläggning av vissa ärenden inom fångvårdsstyrelsen.

Enligt sista stycket i denna paragraf åligger det de av länsstyrelsen utsedda ledamöterna i nämnden att under regelbundna besök å anstalten följa de intagnas vård och behandling. När de intagnas behandling omnämnts tidigare i kapitlet, har under detta begrepp uppenbarligen inbegripits den särskilda vård, som kan vara påkallad, och det torde därför icke vara lämpligt att i förevarande sammanhang upptaga vård såsom någonting från behandlingen skilt.

2 KAP.

Lagrådet:

Rubriken till detta kapitel är mindre lämplig, enär den synes giva vid handen, att i kapitlet bestämmes den tidpunkt, då verkställigheten skall börja och från vilken strafftiden således bör räknas. Kapitlets innehåll torde angivas bättre, därest det utsäges, att kapitlet handlar om straffdoms befordran till verkställighet.

6 och 7 §§.

Lagrådet:

Enligt gällande rätt torde utslag, varigenom någon dömts att undergå frihetsstraff, icke kunna verkställas, med mindre utslaget i dess helhet vunnit laga kraft mot den dömde eller denne förklarat sig nöjd med hela utslaget, såvitt rör honom. Det remitterade förslaget innebär bland annat den ändringen, att verkställighet kan ske även när den dömde fullföljt talan, såframt hans talan icke avser honom ådömd ansvarspåföljd, liksom när han avgivit nöjdförklaring allenast beträffande denna påföljd. Verkställigheten hindras således icke av att målet i övrigt — även på talan av den dömde — blir föremål för prövning i högre instans. I motiveringen har framhållits, att det för den dömde måste te sig oförklarligt, att han icke skall kunna få påbörja avtjänandet av ett ådömt straff därför att han önskar draga frågan om skäligheten av utdömt skadestånd eller dylikt under högre rätts prövning.

Såvitt förslaget medgiver, att verkställighet må ske utan hinder av att den dömde fullföljt talan allenast beträffande skadestånd eller annan privaträttslig påföljd av brottet eller oberoende av att han begränsat sin nöjdförklaring till ansvarsfrågan, synes intet vara att erinra. I 6 § andra stycket har emellertid upptagits föreskrift, att med ansvarspåföljd avses förutom straff eller skyddsåtgärd, varom i lagen är fråga, endast avsättning eller sus-

pension, som därjämte ådömts. Såsom ansvarspåföljd skall således vid tillämpning av förevarande bestämmelser icke anses vare sig förverkande av egendom eller annan därmed likartad offentligträttslig påföljd eller bötesstraff. Detta skulle leda till att den, som jämte frihetsstraff dömts till egendoms förverkande med karaktär av straff eller till böter, skulle kunna förklara sig nöjd med frihetsstraffet och börja undergå detta men samtidigt draga frågan om straffet i övrigt under högre rätts prövning. En dylik uppdelning av ansvarsfrågan synes icke lämplig. Nämnda fråga bör i förevarande hänseende behandlas såsom en enhet. Det torde därför böra föreskrivas, att dom å straff eller skyddsåtgärd, varom i lagen är fråga, må verkställas, därest den dömde icke fullföljt talan, såvitt angår honom ådömt ansvar, liksom då han förklarat sig avstå från talan mot domen i denna del. Det nyssnämnda stadgandet i 6 § andra stycket bör därvid utgå. Visserligen kan den antydda regeln — som i likhet med det remitterade förslaget i förhållande till gällande rätt innebär den väsentliga fördelen, att ådömt straff kan verkställas utan hinder av klagan beträffande skadestånd eller dylikt — någon gång medföra tvekan i tillämpningen. Med hänsyn särskilt till vanskligheten att i vissa fall bedöma, om en ådömd påföljd har karaktär av straff, kan det nämligen vara svårt att avgöra, huruvida fullföljd talan avser även ansvarsfrågan eller huruvida avgiven nöjdförklaring omfattar ansvarsfrågan i dess helhet. Denna olägenhet är emellertid av ringa betydelse. De fall, då sådan påföljd ådömts och fullföljd talan eller avgiven nöjdförklaring icke omfattar domen i dess helhet, äro helt visst mycket sällsynta, och därest tvekan råder, huruvida fullföljd talan omfattar även någon del av ansvarsfrågan, lärer i regel verkställighet icke komma att ske. Vid mottagande av nöjdförklaring torde i allmänhet kunna sörjas för sådan avfattning, att den inbegriper hela ansvarsfrågan.

Beaktas vad nu anförts, bör jämkning av ordalagen vidtagas även i 12, 13, 16 och 17 §§.

8 §.

Lagrådet:

Eftersom avgiven nöjdförklaring för att medföra verkställighet ej behöver omfatta annat än ansvarsfrågan, kunde det övervägas, att beträffande sådant rättens eller domarens bevis, som avses i förevarande paragraf, stadga, att detta skall angiva målets utgång såvitt angår ådömt ansvar. Med hänsyn till att det för den dömde, då han har att avgöra om nöjdförklaring skall avgivas, kan vara av vikt att äga kännedom även om andra honom ålagda påföljder, torde det vara lämpligt att bibehålla den nuvarande föreskriften, att beviset skall omfatta målets utgång såvitt den dömde rörer.

13 §.

Lagrådet:

I paragrafens andra stycke torde böra angivas, att där omnämnd länsstyrelse är länsstyrelsen i den ort, där den dömde vistas.

15 §.

Lagrådet:

I andra stycket av denna paragraf har upptagits bestämmelse, att därest den dömde visar att nådansökan ingivits, med verkställigheten skall, under vissa förutsättningar, anstå i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut över nådansökningen. Stadgandets avfattning och särskilt dess placering efter första stycket, som giver länsstyrelsen befogenhet att i vissa fall efter ansökan medgiva uppskov med verkställighet, kan föranleda den tolkningen, att jämväl då nådansökan ingivits, kräves beslut av länsstyrelsen, eventuellt även ansökan av den dömde. Avsikten torde emellertid vara, att så snart den dömde visar att nåd sökts, vederbörande myndigheter omedelbart skola avstå från åtgärder för domens befordran till verkställighet. För att detta skall framgå tydligt bör föreskriften om verkan av nådansökan upptagas såsom första stycke i paragrafen och erhålla en med hänsyn härtill jämkad avfattning. Liksom enligt gällande rätt bör nådansökan medföra anstånd med verkställighet endast då den dömde före verkställighetens början visar, att nådansökan ingivits. Detta torde böra uttalas i lagtexten.

Föreskriften att nådansökan medför anstånd med verkställighet är enligt förslaget begränsad till verkställighet av straffarbete och fängelse. Det kunde ifrågasättas, huruvida ej motsvarande regel borde gälla beträffande verkställighet av ungdomsfängelse. Emellertid skall enligt 5 § lagen om ungdomsfängelse beslut om sådant straff, där domstolen ej annorlunda förordnar, gå i verkställighet utan hinder av att det ej äger laga kraft. I flertalet fall skulle således en föreskrift om anstånd med verkställighet vid nådansökan komma att sakna betydelse, och för de sällsynta fall, då domstol förordnat, att beslut om ungdomsfängelse ej må verkställas förrän det vunnit laga kraft, synes det med hänsyn till vikten av att påbörjandet av ungdomsfängelse ej förhalas olämpligt att låta sådan ansökan medföra ytterligare anstånd.

Departementschefen har framhållit, att stadgandet i paragrafens första stycke, enligt vilket länsstyrelsen under vissa förutsättningar kan medgiva uppskov med verkställighet, har karaktär av undantagsbestämmelse. Detta bör noga beaktas vid stadgandets tillämpning. För straffrättsskipningens effektivitet är det av största vikt ej blott att begångna brott så fort som möjligt beivras utan även att meddelade domar snarast möjligt befordras till verkställighet. Det skulle därför vara betänkligt, om uppskov komme att meddelas i ett stort antal fall och särskilt om den uppfattningen vunne insteg, att de dömda finge välja den tid för avtjänande av straff, som vore för dem lämpligast. Endast då mycket starka skäl föreligga, bör uppskov beviljas. Denna mening synes departementschefen dela, då han framhåller, att de anförda skälen för uppskov böra vara tungt vägande. Den föreslagna lagtexten motsvarar emellertid knappast angivna ståndpunkt. För framhävande av stadgandets rätta innebörd torde böra såsom förutsättning för uppskov angivas, att med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd eller yrkesutövning eller övriga förhållanden synnerliga skäl för uppskov prövas föreligga.

Ansökan om uppskov med verkställighet bör, enligt vad departementschefen anfört, kunna göras antingen hos den länsstyrelse, som har att befordra domen till verkställighet, eller hos länsstyrelsen i den dömdes hemort. Föreskrift härom torde böra intagas i lagtexten.

I andra punkten av tredje stycket föreskrives, att därest, sedan uppskov enligt första stycket beviljats, blir uppenbart, att den dömde ämnar avvika, uppskovsbeslutet må återkallas. Någon motsvarande regel gives icke för det fall, att enligt andra stycket med verkställigheten skall anstå. Av första punkten i tredje stycket följer emellertid, att om, sedan myndighet funnit förutsättningarna för anstånd enligt andra stycket föreligga, skälig anledning förekommer att den dömde avviker, verkställighet skall äga rum. Tillräckliga skäl torde dock icke föreligga att, då uppskov enligt första stycket medgivits, för verkställighet kräva, att det är uppenbart att den dömde ämnar avvika, under det att i fall som avses i andra stycket är tillräckligt, att skälig anledning förekommer att han avviker. Enhetliga regler skulle erhållas, därest det föreskrives, att beslut om uppskov skall återkallas, om skälig anledning förekommer att den dömde avviker. Har uppskov beviljats och länsstyrelsen således vid sin prövning ej funnit skälig anledning förekomma, att den dömde avviker, skall enligt sakens natur för ett återkallande av beslutet krävas, att någon ny omständighet tillkommit, som kan giva anledning till antagande, att flyktfara är för handen.

3 KAP.

21 §.

Lagrådet:

När gemensamt straff å straffarbete eller fängelse ådömts och från detta straff skall avräknas straffarbets- eller fängelsestraff, som den dömde redan undergått, anses för närvarande böra förfaras så, att ny begynnelsedag utsättes för hela det gemensamma straffet, varefter från den därvid erhållna slutdagen avdrages den tid, som den dömde äger avräkna. Vid denna beräkning skall jämlikt 4 kap. 6 § strafflagen viss tids fängelse svara mot straffarbete under hälften så lång tid. Det remitterade förslaget innehåller en ny beräkningsmetod i detta hänseende. I förevarande paragraf föreslås nämligen, att om straffarbete eller fängelse, varifrån skall avräknas vad den dömde utstått av annat sådant straff, förekommer till verkställighet, hela strafftiden skall räknas från den dag, då verkställigheten av sistnämnda straff började. Därjämte innehåller förslaget sådan ändring av bestämmelsen i 4 kap. 6 § strafflagen, att till den där uttalade regeln, att vid tillämpning av 4 kap. 2—5 §§ strafflagen viss tids fängelse anses svara mot straffarbete under hälften så lång tid, fogats en undantagsbestämmelse, att fängelse, som den dömde undergått, anses lika med straffarbete, när det skall avräknas å sådant straff.

De sålunda föreslagna reglerna komma under vissa förutsättningar att strida mot varandra. Förslaget beaktar nämligen icke det fall, att ett av-

tjänat straffarbetsstraff skall avräknas å ett gemensamt straff av fängelse. Enligt den föreslagna lydelsen av 4 kap. 6 § strafflagen skulle den där givna huvudregeln bli tillämplig i detta fall. Vid avräkningen skulle alltså en dags straffarbete svara mot två dagars fängelse. Emellertid skulle det oaktat jämlikt förevarande bestämmelse i verkställighetslagen tiden för det gemensamma straffet räknas från den dag, då verkställigheten av straffarbetsstraffet började. Detta skulle innebära, att en dags straffarbete motsvarade en dags fängelse. Ett sätt för avhjälpande av nämnda oegentlighet är, att för omförmälda fall meddelas en särskild bestämmelse om avräkningssättet. Finnes detta mindre lämpligt med hänsyn till att fallet är tämligen ovanligt, synas andra utvägar ej erbjuda sig än att antingen giva undantagsregeln i 4 kap. 6 § strafflagen den innebörden, att vid avräkning av verkställt straff fängelse och straffarbete under alla förhållanden skola räknas lika, eller ock i verkställighetslagen bibehålla nu tillämpat sätt för strafftidens beräkning, då straff, som den dömde undergått, skall avräknas å gemensamt straff.

Avfattningen av förevarande paragraf kan föranleda den tolkningen, att ifrågavarande regel vore att tillämpa endast i de fall, som avses i 4 kap. 3 och 4 §§ strafflagen. Denna regel bör emellertid gälla jämväl när ett av underrätt utdömt straff å straffarbete eller fängelse efter verkställighetens början ändras av överrätt antingen så att tiden för frihetsstraffet förlänges eller så att straffarbete ådömes i stället för fängelse. Att paragrafen har denna innebörd skulle kunna tydliggöras genom en mindre ändring av ordalagen.

I visst fall skall villkorlig frigivning jämlikt 14 § i därom gällande lag ske å annan tid än som följer av förevarande stadgande. Det synes emellertid ej vara behövligt att i lagtexten införa erinran om detta förhållande.

4 KAP.

24 och 25 §§.

Lagrådet:

Den första paragrafen i det kapitel, vilket innehåller gemensamma bestämmelser om de intagnas behandling, inledes med en föreskrift, att intagen skall behandlas med aktning för hans människovärde och erhålla sådan vård, att hans tillrättaförande främjas. I den närmast följande paragrafen stadgas, att intagen är skyldig sysselsätta sig med lämpligt arbete och skall ställa sig till efterrättelse för anstalten gällande ordningsregler ävensom de föreskrifter och tillsägelser, som meddelas av anstaltens personal. Avsikten är uppenbarligen att här angiva de regler, som äro grundläggande för de intagnas behandling. Emellertid kan det ifrågasättas, huruvida grupperingen av dessa allmänt hållna stadganden blivit den bästa ur systematisk synpunkt. Det främsta rummet synes böra intagas av sådana bestämmelser, som angiva straffverkställighetens syfte; i anslutning härtill böra lämpligen följa föreskrifter, huru verkställigheten skall genomföras. Att i lagtext uttömmande reglera ändamålet med straffverkställigheten möter stora svårigheter, icke minst med hänsyn till att straffets syfte är flerfaldigt och växt-

lande. Genom föreskriften, att den intagne skall behandlas så att hans tillrättaförande främjas, har emellertid det remitterade förslaget tagit fasta på en sida av individualpreventionen, som städse förtjänar beaktande, och denna föreskrift är därför ägnad att utgöra huvudstadgandet i 24 §. Eftersom de intagnas sysselsättning med lämpligt arbete är av väsentlig betydelse för ändamålet med straffverkställigheten, synes innehållet i 25 § första stycket i förslaget ha sin naturliga plats i omedelbar anslutning till det nyss angivna inledningsstadgandet, i samband varmed ordalagen med fördel kunna något jämkas till närmare överensstämmelse med gällande fångvårdsstadga och strafflagberedningens förslag i ämnet. Såsom ett andra stycke i 24 § kan följa den bestämmelse, som i förslaget återfinnes i sistnämnda paragrafs tredje stycke.

Beaktas vad sålunda anförts, böra under 25 § sammanföras de övriga stadganden, som röra de intagnas behandling i allmänhet. Paragrafen inledes därvid av föreskrift, att vid behandlingen hänsyn skall tagas till den intagnes människovärde samt att skadliga verkningar av frihetsförlusten skola såvitt möjligt förebyggas; såsom övriga stycken i paragrafen införas de bestämmelser, vilka i förslaget upptagits såsom andra stycket i 24 § och sista stycket i 25 §.

30 §.

Lagrådet:

Såsom departementschefen framhållit, förutsättes i verkställighetslagen, att de intagna i viss utsträckning äro skyldiga att deltaga i undervisning, som anordnas inom anstalten. Då detta bör komma till tydligt uttryck i lagen, hemställes, att avfattningen av förevarande paragrafs första stycke underkastas någon jämkning.

35 §.

Lagrådet:

Enligt sista stycket i denna paragraf må styresmannen enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar medgiva intagen, som visat pålitlighet, att i samband med besök vistas utom anstalten under viss kortare tid av dagen. Denna föreskrift torde medföra vissa svårigheter i tillämpningen särskilt med hänsyn till den uppställda förutsättningen, att den intagne skall ha visat pålitlighet.

I nästföljande paragraf meddelas särskilda bestämmelser angående permission, och för att icke denna förmån skall undergräva den för straffet kännetecknande egenskapen att vara frihetsberövande har i sistnämnda paragraf tämligen utförligt angivits, under vilka förutsättningar permission skall kunna medgivas. En motsvarande reglering synes vara påkallad även med avseende å den i förevarande paragraf behandlade förmånen. I själva verket kan denna förmån beredas intagen i form av permission, begränsad till viss del av dagen. Såsom departementschefen framhållit, torde det här avsedda medgivandet närmast böra betraktas som en ersättning för permission. Därest stadgandet uteslutes och medgivande att vistas utom an-

stalten under kortare tid således kan lämnas endast enligt 36 §, följer därav, att dylikt medgivande blir beroende av de i sistnämnda paragraf angivna förutsättningarna, vilka synas väl ägnade för den sålunda utsträckta tillämpningen.

36 §.

Lagrådet:

Till vinnande av överensstämmelse med eljest brukad terminologi synes bland förutsättningarna för meddelande av permission enligt denna paragraf böra angivas, att synnerliga skäl äro därtill (jämför 15 och 28 §§ detta lagförslag samt förslaget till lag om ändring av 19 § promulgationslagen till strafflagen).

37 §.

Lagrådet:

Enligt andra stycket i denna paragraf åligger det fångvårdsstyrelsen, att om åtal väckes mot intagen utan att denne häktas samt överåklagaren eller rätten finner den intagnes personliga inställelse i målet påkallad, föranstalta om den intagnes inställelse inför domstolen. Sådan inställelse skall ej medföra avbrott i verkställigheten. Om den intagne gör framställning därom, skall dock verkställigheten avbrytas till dess lagakraftägande dom föreligger eller han dessförinnan begär, att verkställigheten åter upptages. Under avbrottet skall den intagne anses såsom häktad. I tredje stycket föreslås vidare beträffande sistnämnda fall — liksom för den händelse att avbrott i verkställigheten skett på grund av den intagnes häktning — att därest det ej dömes till förhöjt straff eller i fråga om den, som undergår ungdomsfängelse, förvaring eller internering, till straffarbete eller fängelse, tiden för avbrottet skall inräknas i verkställighetstiden.

Dessa stadganden överensstämma i stort sett med vad beredningen föreslagit. Till motivering av stadgandet att avbrott i verkställigheten skall ske, om den intagne gör framställning därom, har beredningen framhållit, att möjlighet till sådant avbrott borde finnas för att bereda den intagne tillfälle att ägna hela sin tid åt den nya rättegången.

Förslaget synes i nu angivna delar vara onödigt invecklat och leder till konsekvenser, som ej äro önskvärda. Det måste anses oegentligt att, oaktat anledning till häktning av den intagne i det nya målet icke föreligger, denne på egen begäran skall behandlas som om han vore häktad. En sådan bestämmelse innebär, att målet, om den intagne gör framställning om verkställighetens avbrytande, komme att automatiskt övergå från ett vanligt brottmål till ett rannsakningsmål angående häktad, varvid de för sådant mål stadgade särskilda bestämmelserna om tid för rannsaknings hållande med mera bleve tillämpliga. Därest den intagne, innan lagakraftägande dom föreligger, begär, att verkställigheten återupptages, skulle målet åter övergå till ett vanligt mål. Det ligger i öppen dag, att en dylik ordning skulle komma att vålla oreda i tillämpningen. För att den intagne må erhålla möjlighet att utföra sin talan i anledning av det nya åtalet kan det ej heller anses vara

påkallat att låta honom häråt ägna hela den ofta ganska avsevärda tid, som kan förflyta mellan åtalets väckande och den tidpunkt, då domen vinner laga kraft. Den intagnes intresse i förevarande avseende torde kunna i erforderlig mån tillgodoses utan att straffverkställigheten avbrytes. Det synes vara tillräckligt, att bestämmelse meddelas av innehåll, att om intagen åtalas, han på begäran bör erhålla den lättnad i verkställigheten, som erfordras för utförande av talan i målet. Önskar han att personligen inställa sig inför domstolen, torde jämlikt 36 § permission i allmänhet kunna beviljas honom.

I de fall, då den intagne fälles till ansvar för det brott, för vilket han häktats, kan rätten, där frihetsstraff ådömes, avräkna häktningstiden. Med hänsyn härtill synes den i tredje stycket givna regeln, att häktningstiden skall inräknas i verkställighetstiden, böra gälla endast då den intagne frikännes i det nya målet.

5 KAP.

45 §.

Justitieråden *Guldberg* och *Santesson:*

Enligt denna paragraf skall fängelsefånge avtjäna hela straffet i öppen anstalt, såframt det ej med hänsyn till hans ålder, hälsotillstånd och tidigare vandel, föreliggande möjligheter att bereda honom arbete eller övriga förhållanden måste anses olämpligt. Beträffande verkställighet av straffarbete har däremot i 44 § föreskrivits, att den dömde skall börja undergå straffet i sluten anstalt men må, om strafftiden överstiger tre månader eller eljest särskilda skäl äro därtill, överföras till öppen anstalt, när så finnes lämpligt; härtill har fogats föreskrift, att fånge, som vid strafftidens början ej fyllt tjugufem år, bör, såframt ej annat föranledes av hänsyn till hans yrkesutbildning eller andra särskilda skäl, så snart ske kan förflyttas till öppen anstalt.

De sålunda föreslagna reglerna, vilka bereda ökat utrymme för den öppna anstaltsvården, synas såvitt angår straffarbete innebära en väl avvägd lösning av den föreliggande frågan. Däremot kan det ifrågasättas, huruvida icke bestämmelserna om verkställighet av fängelse komma att medföra en alltför genomgripande omläggning. Vägande skäl tala mot att övergå till öppen anstaltsvård i den omfattning, som avses i förevarande paragraf.

Den öppna anstaltsvårdens företräden framför den slutna vården ha på ett övertygande sätt ådagalagts i praktiken, särskilt å ungdomsanstalterna och de s. k. kolonierna. Hittills har emellertid den öppna vården varit begränsad till ungdomsfängelseklientelet och den del av det övriga fångvårdsklientelet, som utgöres av intagna med jämförelsevis lång straff- eller förvaringstid, och de goda erfarenheter, som härvid vunnits, äro icke utan vidare tillämpliga å alla frihetsstraff. Visserligen är den öppna vården i avsevärt större utsträckning än hittills önskvärd ur individualpreventiv synpunkt, och de lindringar i verkställigheten, som denna vårdform medför, äro i fråga om straff av någon varaktighet icke betänkliga med hänsyn till allmänpreventionen, men läget är helt annat vid verkställigheten av de mycket korta frihetsstraffen. Såsom

lagrådet redan framhållit i sina inledande anmärkningar, är det överhuvud icke möjligt att i sistnämnda fall anordna verkställigheten så, att den får någon väsentlig betydelse ur individualpreventiv synpunkt. Även om hinder icke skulle möta att inrätta ett flertal nya anstalter, kan det endast undantagsvis låta sig göra, att den intagne erhåller arbetsmöjligheter av vikt för hans utbildning eller vidare fortkomst. Det möter stora svårigheter att för en kortare tid ens åstadkomma sådana arbetsförhållanden, som medgiva en någorlunda effektiv sysselsättning. Jordbruksarbete eller därmed jämförligt utearbete är visserligen en utmärkt arbetsform, men den lämpar sig icke för en betydande del av ifrågavarande fångvårdsklientel, och att eljest anordna den öppna anstaltsvården så, att arbetsförhållandena för sistnämnda klientel bli avsevärt bättre än i förbindelse med sluten vård, torde vara en nästan olöslig uppgift. På det förebragta utredningsmaterialet kan i varje fall icke bedömas, huru dessa svårigheter skola bemästras. Det är även att märka, att de ogynnsamma verkningar, som tidigare varit förknippade med den slutna anstaltsvården, genom cellstraffets avskaffande i hög grad nedbringats samt att det företräde, som den öppna vården i detta hänseende äger framför den slutna, således icke är så stort som tillförene. Förbises får ej heller, att den öppna vården kan innebära olägenheter i jämförelse med den slutna, när det gäller att hindra skadliga inflytanden i gemenskapen mellan de intagna. Äro de fördelar, som den öppna vården erbjuder vid verkställigheten av korttidsstraffen tämligen tvivelaktiga, kan å andra sidan denna verkställighetsform, såsom jämväl förut antytts, medföra vissa vådor ur andra synpunkter. Även om avseende icke fästes vid att en eller annan månads vistelse å öppen anstalt för mången icke innebär sådan behandling, att den i och för sig avhåller från fortsatt brottslighet, går det icke att bortse från att verkställighet å öppen anstalt i vissa fall kan komma att uppfattas såsom en föga repressiv åtgärd. Vad nu sagts gäller särskilt, om effektivt arbete icke kan anordnas och verkställigheten får karaktär av en kortare tids sysslolöshet under det jämförelsevis lindriga frihetsberövande, som är förenat med vistelse å öppen anstalt. Den fara, som här hotar, får ej underskattas. För rättsordningens upprätthållande är det av största vikt, att straffsystemet i det hela präglas av allvar och en viss grad av stränghet. Därest en stor del av verkställigheten icke längre skulle av gemene man uppfattas såsom bestraffning i vedertagen mening, äventyras särskilt den moralbildning, som är en av straffets viktigaste funktioner.

Vad sålunda anförts gäller i lika mån straffarbete och fängelse. Ej minst i fråga om de mycket korta fängelsestraffen — vid vilka någon förbättrande verkan av straffet icke kan påräknas — möta stora svårigheter att hålla den dömde till effektivt arbete och föreligger fara, att verkställighet i öppen anstalt kommer att försvaga straffets repressiva karaktär. Vid sådant förhållande synes det betänkligt att beträffande fängelse uppställa såsom allmän regel, att straffet skall avtjänas i öppen anstalt. De skäl, som föranlett viss begränsning i fråga om användandet av öppen vård vid straffarbete, tala för att i huvudsak samma begränsning uppställes såvitt angår fängelse. Även om

sålunda korta fängelsestraff i princip böra verkställas i sluten anstalt, bör dock vid denna straffart öppen vård kunna anlitas i större utsträckning än vid straffarbete. Dylik vård bör förekomma, när möjlighet finnes att på öppen anstalt bereda den dömde verklig sysselsättning. Detta är fallet icke blott då särskilt yrkesarbete kan tillhandahållas honom utan även när han kan sättas till effektivt utomhusarbete. Föreligger möjlighet härtill, minskas avsevärt de olägenheter, som eljest äro förbundna med behandlingen i öppen anstalt. Den sålunda föreslagna ordningen medför tillika den fördelen, att erfarenhet kan vinnas, i vilken omfattning den öppna anstaltsvården lämpar sig för fängelseklientelet. Den leder även till att byggandet av nya anstalter lättare kan lämpas efter behovet, allteftersom detta yppar sig.

Det kan invändas, att bifall till det nu framställda förslaget ytterligare utjämnar skillnaden mellan fängelse och straffarbete. Denna invändning kan dock icke tillmätas avgörande betydelse. Frågan om förhållandet mellan nämnda straffarter kan överhuvud icke lösas i förevarande sammanhang utan får upptagas till slutgiltig reglering under det fortsatta reformarbetet. För övrigt tenderar utvecklingen till ett enhetligt frihetsstraff, och utjämningen har i det remitterade förslaget befordrats främst genom åtgärden att jämställa utståndet fängelsestraff med straffarbete. En viss skillnad — som kan försvara, att de gällande straffskalorna lämnas orubbade — upprätthålles genom de bestämmelser, som återfinnas i 54 och 69 §§ av föreliggande lagförslag. I varje fall bör denna skillnad icke genomföras så, att vägande anmärkningar kunna riktas mot verkställigheten av fängelsestraffet.

På grund av det anförda hemställes om sådan ändring i förslaget, att de i 44 § givna föreskrifterna bli tillämpliga även å fängelsefånge, dock med den avvikelsen, att sådan fånge jämväl i annat fall än i nämnda paragraf avses må överföras till öppen anstalt, om det med hänsyn till möjligheten att bereda honom arbete finnes lämpligt. Den förordade ändringen torde kunna verkställas antingen genom att erforderliga bestämmelser infogas i 44 §, i vilket fall förevarande paragraf bör utgå, eller ock genom omarbetning av sistnämnda paragraf.

Regeringsrådet *Kellberg* och justitierådet *Ekberg:*

De betänkligheter, som lagrådet inledningsvis uttalat i fråga om den öppna anstaltsvården, gälla i synnerhet den i förevarande paragraf föreslagna anordningen, att fängelsestraff regelmässigt skall avtjänas i öppen anstalt. Denna verkställighetsform kan, särskilt när strafftiden är kort, befaras medföra, att straffet väsentligen förlorar sin allmänpreventiva verkan. Vid ett kortvarigt frihetsstraff är nämligen enbart frihetsförlusten ej ägnad att verka avhållande från brott, utan straffets allmänprevention beror huvudsakligen på huru verkställigheten anordnas. Såsom justitieråden Guldberg och Santesson framhållit, kan verkställigheten av ett kort fängelsestraff å öppen anstalt under de relativt fria former, som nu föreslås, i vissa fall komma att uppfattas såsom en föga repressiv åtgärd. Särskilt betänkligt är, om vistelsen i den öppna anstalten skulle präglas av relativ sysslolöshet. Skall fängelsestraff verkställas i en sådan anstalt, är det därför ur allmänpreven-

tiv synpunkt av synnerlig vikt, att fången på ett effektivt sätt sysselsättes med arbete. I detta avseende sammanfalla de krav, som måste uppställas för att straffet skall verka allmänt avhållande från brott, med de hänsyn, som för brottslingens tillrättaförande fordra beaktande. Till stöd för den öppna anstaltsvårdens företräde framför den slutna i fråga om fängelsestraff har framför allt anförts, att fångarna å öppen anstalt skulle kunna sysselsättas mera rationellt än som vore möjligt vid sluten vård. Emellertid kan det ifrågasättas, om det såsom allmän regel i verkligheten låter sig genomföra att å öppen anstalt bereda fängelseklientelet effektiv sysselsättning i erforderlig utsträckning. Vid förslagets utarbetande synes ha åsyftats, att fängelsefångarna företrädesvis skulle ägna sig åt jordbruksarbete eller annat utomhusarbete. En på detta sätt anordnad verkställighet å öppen anstalt äger väl stora fördelar ur olika synpunkter i fråga om en stor grupp av fångar, men beträffande en ej obetydlig del av dessa är arbete av denna beskaffenhet icke lämpligt eller lära i varje fall avsevärda svårigheter möta mot att medelst sådant arbete bereda effektiv sysselsättning året runt. I betraktande härav synes den öppna anstaltsvården i synnerhet när strafftiden är kort böra vinna tillämpning med försiktighet, till dess vidgad erfarenhet vunnits om denna verkställighetsforms användbarhet i fråga om fängelseklientelet. Den avfattning, som förevarande paragraf erhållit, kan icke anses resa hinder häremot. Föreskriften att hänsyn skall tagas till föreliggande möjligheter att bereda arbete bör nämligen skäligen tolkas så, att den öppna vårdformen icke skall anlitas, om de arbetstillfällen, som förefinnas i öppen anstalt, ej erbjuda lämplig och full sysselsättning. Vid nu angivna förhållanden synas, trots de anförda betänkligheterna, ifrågavarande bestämmelser icke böra avstyrkas.

6 KAP.

57 §.

Lagrådet:

Den i andra stycket av denna paragraf upptagna bestämmelsen, att intagen skall, om ej särskilda skäl äro däremot, åtnjuta den frihet, som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten, har hämtats från 10 § lagen om ungdomsfängelse. I sistnämnda lagrum finnes tillika föreskrift, att det skall tillses att dylik förmån, där så finnes ändamålsenligt, beredes intagen gradvis, i den mån han under anstaltstidens fortgång visar sig därav förtjänt. Av motiveringen framgår icke varför denna föreskrift ej upptagits i förslaget, men det synes antagligt, att densamma ansetts föra tanken på det progressivsystem, som nu tillämpas beträffande straffångar och som enligt förslaget skall i huvudsak avskaffas. Även om detta system upphäves, synes det emellertid i vissa fall vara av värde att gradvis bereda intagen ökad frihet. Detta gäller särskilt den, som undergår ungdomsfängelse. Härigenom förberedes den intagne för utskrivningen, och samtidigt erhålles ett verksamt disciplin- och uppfostringsmedel. Det må erinras, att den angivna bestämmelsen i ungdomsfängelselagen ansetts påkallad, ehuru i ungdomsanstalterna

icke tillämpats något progressivsystem. Med hänsyn till det anförda synes det lämpligt, att i förevarande stycke införes bestämmelse, att det skall tillses att förmån, varom här är fråga, där det finnes ändamålsenligt, beredes intagen allteftersom han under anstaltsvistelsen visar sig förtjänt därav.

60 §.

Lagrådet:

Enligt 36 § äger fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen meddela intagen tillstånd att besöka närstående, som är svårt sjuk, eller bevista närståendes begravning liksom ock att i annat fall, då med hänsyn till strafftidens längd eller eljest vägande skäl äro därtill, lämna anstalten för viss kort tid, allt såframt fara för missbruk ej anses föreligga. Nämnda paragraf innehåller därjämte, att tid, varunder intagen enligt tillstånd som nu sagts vistas utom anstalt, skall inräknas i verkställighetstiden, såvitt ej fångvårdsstyrelsen av särskild anledning annorlunda förordnar. Det i förevarande paragraf intagna stadgandet avser att vidga möjligheten att giva permission, när fråga är om någon, som undergår ungdomsfängelse. Beträffande sådan intagen föreslås nämligen, dels att fångvårdsstyrelsen eller, efter dess bemyndigande, styresmannen må, om det prövas vara till gagn, meddela intagen tillstånd att jämväl under andra omständigheter än i 36 § sägs kortare tid vistas utom anstalten, dels ock att tid, varunder intagen sålunda vistas utom anstalten, skall inräknas i verkställighetstiden. Det är mindre följdriktigt, att i de fall, som avses i 60 §, tid för vistelse utom anstalten obligatoriskt skall räknas som verkställighetstid, medan i de med 36 § avsedda fallen — i vilka behovet av permission är mera trängande — frågan huruvida permissionstiden skall inräknas i verkställighetstiden göres beroende av fångvårdsstyrelsens prövning, låt vara att huvudregeln är, att inräkning bör äga rum. De i sistnämnda paragraf upptagna föreskrifterna härutinnan synas kunna erhålla tillämpning även på de fall, som åsyftas i 60 §. Gillas vad lagrådet nu anmärkt, kan förevarande lagrum erhålla det innehållet, att om det prövas vara till gagn, tillstånd enligt 36 § må jämväl under andra omständigheter än där sägs meddelas intagen.

8 KAP.

71 §.

Lagrådet:

Enligt första stycket i denna paragraf må, efter fångvårdsstyrelsens prövning, besparade medel under intagens anstaltsvistelse användas för vissa angivna ändamål och må styrelsen medgiva den, som undergår ungdomsfängelse, förvaring eller internering, att även för annat ändamål förfoga över sådana medel. Då de använda ordalagen häntyda på att beslut av fångvårdsstyrelsen erfordras för varje särskilt fall, men det icke bör vara fångvårdsstyrelsen betaget att utfärda generella föreskrifter i berörda hänseenden, torde viss jämkning i avfattningen böra vidtagas.

Det synes lämpligt, att fångvårdsstyrelsen — som enligt 68 § sista stycket har att meddela närmare bestämmelser om arbetspremier — utfärdar föreskrifter jämväl rörande de i förevarande paragrafs andra stycke avsedda fallen, då besparade medel må tagas i anspråk vid frigivning eller utskrivning av intagen, som saknar andra tillgängliga medel. Härav föranledes ändring i sistnämnda styckes första punkt.

74 §.

Lagrådet:

Såsom av remissprotokollet framgår, har vid behandlingen av frågan om intagens dispositionsrätt över arbetsförtjänst i en del yttranden föreslagits åtgärder för att framtvinga ersättning åt den, som lidit skada till följd av brottet. Departementschefen har ej funnit anledning att tillmötesgå de sålunda framställda önskemålen, då det vore angeläget, att de intagna i största möjliga utsträckning finge använda sin arbetsinkomst — som även om arbetspremierna höjdes bleve relativt ringa — till underhåll åt anhöriga och till besparingar, som kunde underlätta återinträdet i det fria livet. Genom bestämmelserna i denna paragraf öppnas emellertid möjlighet att pröva nya former för de intagnas avlönande, varvid såsom departementschefen framhållit främst kan ifrågakomma ett system med avlöning efter förhållandena på den öppna arbetsmarknaden. Ett dylikt system torde komma att medföra, att de intagnas arbetsförtjänst avsevärt ökas. Med hänsyn härtill synes vid utarbetande av de närmare föreskrifter, som erfordras, böra övervägas, huruvida det icke kan åläggas intagen att i viss utsträckning tvångsvis utgiva ersättning till den, som lidit skada genom brottet. Särskilt därest intagen kan uppnå en arbetsinkomst likvärdig med den, som erhålles på den öppna marknaden, synes det skäligt, att han tvingas att i någon mån bidraga till att ersätta uppkommen skada.

9 KAP.

75 §.

Lagrådet:

När intagen gjort sig skyldig till indisciplinärt förfarande, skall enligt första stycket av denna paragraf styresmannen göra den felande lämpliga föreställningar; endast om förseelsen är av allvarlig beskaffenhet, må intagen bestraffas med de åtgärder, som uppräknas i paragrafens andra stycke. Dessa åtgärder böra emellertid kunna tillgripas även i sådana fall, då den intagne ej låter rätta sig av föreställningar enligt första stycket, och det hemställes, att inledningen till andra stycket fullständigas i sådant hänseende.

Eftersom de i andra stycket angivna åtgärderna icke alltid skola komma till användning samtidigt, bör bindeordet mellan tredje och fjärde punkterna ändras till »eller».

76 §.

Lagrådet:

I denna paragraf upptages stadgande om särskilt disciplinstraff för strafffånge, fängelsefånge eller bötesfånge i form av viss förlängning av verkställighetstiden. Det angives emellertid icke, under vilka förutsättningar sådant disciplinstraff skall ådömas. Enär den här avsedda reaktionen är strängare än de åtgärder, som omtalas i 75 §, måste avsikten antagas vara, att förevarande paragraf skall tillämpas, då fången gjort sig skyldig till förseelse, som avses i 75 §, och förseelsen är sådan, att den påkallar svårare disciplinstraff än där sägs. För tydlighets skull böra de sakliga förutsättningarna för stadgandets tillämpning komma till uttryck i lagtexten.

Ehuru ifrågavarande disciplinstraff består i förlängning av verkställighetstiden, utgör det ett särskilt straff, som i övrigt icke bör sättas i förbindelse med det straff, för vilket fången intagits i fångvårdsanstalten. Förlängningen bör således t. ex. icke medräknas, när vid tillämpning av 4 kap. 3 § strafflagen sistnämnda straff skall avräknas å det gemensamma straffet. En mindre jämkning i ordalagen till utmärkande av nämnda förhållande skulle underlätta den rätta tolkningen.

81 §.

Lagrådet:

I 39 § förutsättes, att intagen under transport kan vara belagd med fängsel. Bestämmelser, som reglera betingelserna för vidtagande av sådan åtgärd, saknas emellertid. Förevarande paragraf, som behandlar andra fall, då intagen må beläggas med fängsel, bör därför fullständigas så, att befogenhet att förordna om intagens beläggande med fängsel tillkommer styresmannen jämväl där det under transport finnes nödigt.

För vidtagande av åtgärd, som i paragrafens första stycke sägs, uppställes i förslaget, förutom de allmänna förutsättningarna att det erfordras för betvingande av våldsamt uppträdande eller säkerheten inom anstalten eljest kräver det, jämväl det villkoret, att andra medel finnas otillräckliga. Detta villkor är emellertid mindre lämpligt. Det kan nämligen verka hämmande på styresmannens handlande i en kritisk situation och därigenom äventyra säkerhetens upprätthållande inom anstalten. Villkoret står för övrigt i mindre god överensstämmelse med reglerna i 5 kap. 10 § strafflagen om rätt att använda våld mot fånge, som rymmer eller sätter sig till motvärn. Övriga i lagrummet uppställda förutsättningar innefatta tillräckliga garantier mot missbruk av den befogenhet, som här tillagts styresmannen. Det hemställes därför, att villkoret utgår ur lagtexten.

Om intagen uppträder så våldsamt, att åtgärd enligt första stycket måste vidtagas, kunna skäl anföras för att, såsom förslaget innehåller i andra stycket, anstaltens läkare skall omedelbart underrättas. Samma skyndsamhet är däremot ej av nöden, när underrättelse om sådan åtgärd i annat fall skall lämnas till läkaren. I andra stycket synes därför ordet »omedelbart» böra utbytas mot exempelvis »så snart ske kan». Tydligt är, att när

intagen belägges med fängsel under transport, det icke erfordras, att läkaren underrättas härom.

Lagrådet:

Under 83 § i beredningens förslag givas rörande besvär m. m. vissa bestämmelser såsom inledning till ett avslutande kapitel, vilket saknar motsvarighet i det remitterade förslaget. Sålunda har upptagits stadgande, att fångvårdsstyrelsen äger, efter framställning av intagen ävensom eljest när anledning förekommer, ändra vad styresman eller läkare enligt verkställighetslagen beslutat, varjämte meddelats föreskrifter angående besvär över fångvårdsstyrelsens beslut och klagan över länsstyrelses beslut om uppskov med verkställighet. Bestämmelser av detta slag fylla onekligen en uppgift i verkställighetslagen, och det hemställes, att förslaget kompletteras i sådant hänseende. Liksom i beredningens förslag böra stadgandena i ämnet lämpligen utgöra inledningsparagraf i ett särskilt kapitel under den i nämnda förslag angivna rubriken. Andra och tredje styckena i beredningens förslag synas kunna sammanslås till ett stycke av innehåll, att över fångvårdsstyrelsens beslut enligt denna lag samt länsstyrelses beslut i fråga om uppskov med verkställighet klagan må hos Konungen föras i den ordning, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

Såsom anmärkts redan under 2 §, torde andra stycket i nämnda paragraf med fördel kunna flyttas till avslutningskapitlet såsom särskild paragraf.

I sinnessjuklagen finnas under 53 § bestämmelser om straff för den, som utan sjukvårdsläkarens medgivande till någon, som är intagen i sinnessjukhus eller å sinnessjukavdelning vid fångvården, överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat föremål, varmed den intagne lätteligen kan tillfoga sig själv eller annan skada, och enligt 63 § alkoholistlagen inträder straffansvar, om någon till den, som honom veterligen är intagen å allmän alkoholistanstalt, lämnar alkoholhaltiga drycker eller eljest hjälper sådan person att åtkomma dylika drycker. Fångvårdsstyrelsen har i sitt utlåtande ansett motsvarande ansvarsbestämmelser vara påkallade icke blott för det fall att vapen eller därmed jämförligt föremål olovligen överlämnas till någon, som är intagen i fångvårdsanstalt, utan även för den händelse alkoholhaltiga drycker tillhandahållas sådan person. Styrelsen har därvid påpekat, dels att särskilt å säkerhetsanstalterna finnas intagna, som äro farliga för sig själva och andra, och dels att tillkomsten av nya öppna anstalter ökar risken för att alkoholhaltiga drycker komma de intagna tillhanda. Dessa synpunkter äro beaktansvärda, och lagrådet vill för sin del förorda, att i förslaget upptagas ansvarsbestämmelser av huvudsakligen det innehåll, som nu angivits.

Då vid sidan av verkställighetslagen torde erfordras administrativa bestämmelser angående åtskilliga i lagen icke reglerade detaljfrågor, hemställes att, i enlighet med vad beredningen föreslagit, i lagen intages stadgande, att de närmare föreskrifter, som erfordras för lagens tillämpning, skola meddelas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av fångvårdsstyrelsen.

Övergångsbestämmelserna.

Lagrådet:

Viss svårighet möter att överblicka vilka författningar som böra upphävas vid den nya lagens ikraftträdande. Med hänsyn härtill och för att det icke skall bli erforderligt, att dessa författningar uttryckligen sättas ur kraft i särskild ordning, synes det lämpligt, att bland övergångsbestämmelserna upptages stadgande, att genom nya lagen upphäves — förutom de uppräknade lagarna och lagrummen — vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot nya lagens bestämmelser.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av strafflagen.

4 KAP.

5 §.

Lagrådet:

I andra stycket av denna paragraf har bibehållits den nuvarande föreskriften, att beslut om sådan förening av straffarbete och fängelse, varom i stycket är fråga, skall meddelas av Konungens befallningshavande. Denna föreskrift anknyter till den nu gällande ordningen, enligt vilken det i många fall ankommer på Konungens befallningshavande såväl att förordna om straffs verkställande som att bestämma strafftiden. Enligt förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. skall särskilt förordnande om verkställighet icke förekomma, och uppgiften att bestämma strafftiden har tilllagts fångvårdsstyrelsen. Vid sådant förhållande synes det mindre lämpligt, att beslut om förening av straff, som avses i detta stycke, skall meddelas av Konungens befallningshavande. En sådan ordning medför omgång och onödig tidsutdräkt, eftersom Konungens befallningshavande, som kanske i övrigt icke har någon befattning med straffverkställigheten, skall besluta om förening av straffen och fångvårdsstyrelsen därefter skall bestämma strafftiden. Är fråga om förening av straff av samma art, skall enligt förslaget beslut härom ankomma på fångvårdsstyrelsen. Detta torde böra gälla även vid förening av straff enligt förevarande stycke. Det kan visserligen sägas, att här är fråga om att förvandla straffarten och sålunda göra ändring i en lagakraftvunnen dom, men denna uppgift synes kunna anförtros fångvårdsstyrelsen. Motsvarande ändring bör vidtagas i 18 § tredje stycket lagen om verkställighet av bötesstraff och 38 § andra stycket strafflagen för krigsmakten.

Beaktas vad sålunda förordats, bör övervägas huruvida icke den i 4 § första stycket ifrågavarande kapitel förekommande bestämmelsen, att framställning om förening av straff, som avses i samma stycke, skall av åklagaren göras efter anmälan av Konungens befallningshavande, bör utbytas mot föreskrift, att sådan framställning skall göras efter anmälan av fångvårdsstyrelsen. Då det är avsett, att utslag i brottmål skola från domstolarna insändas till fång-

vårdsstyrelsen, och denna har att bestämma strafftiden, synes det lämpligt, att samma myndighet i förekommande fall tager initiativ till förening av straff. Vid bifall härtill erfordras ändring i förevarande lags ingress.

6 §.

Lagrådet:

Beträffande bestämmelserna i första stycket av denna paragraf hänvisas till vad lagrådet anfört vid 21 § förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.

12 §.

Lagrådet:

En följd av den i 6 § givna bestämmelsen, att avtjänat fängelse vid avräkning skall anses lika med straffarbete, är att den i förevarande paragraf enligt dess nuvarande lydelse upptagna evalveringsregeln för det fall, att ådömt straffarbete skall anses verkställt genom den dömdes hållande i häkte, bör utgå. Domstolen skall således även i dylikt fall kunna förordna, att hela häktningstiden skall avräknas. I förslaget saknas emellertid varje begränsning i fråga om möjligheten att anse ådömt frihetsstraff verkställt genom häktningstid. Efter ordalagen kan således domstolen föreskriva, att frihetsstraff skall anses verkställt till större del än som motsvarar häktningstidens längd. En sådan tolkning ligger nära till hands med hänsyn till att någon begränsning icke gäller, då häktningstiden skall avräknas å bötesstraff. Eftersom det icke lärer vara avsett, att en dylik obegränsad avräkningsrätt skall finnas beträffande frihetsstraff, synes böra stadgas, att frihetsstraff, som omedelbart ådömes, ej må anses verkställt till större del än som mot häktningstiden svarar. Att direkt utsäga, att en dags häktningstid skall anses lika med en dags fängelse eller straffarbete, torde icke vara erforderligt.

Departementschefen har anfört, att enligt hans uppfattning hinder ej borde möta, att därest domstolen så förordnade, även häktningstid, som infölle efter det domstolen meddelat sitt utslag, avräknades. Denna mening, som strider mot vad tidigare ansetts riktigt (se Stjernberg: Tidsskrift for Retsvidenskab 1910 s. 36—37 och Bergendal: Lärobok i rättskunskap för blivande landsfiskaler III s. 103), torde dock näppeligen överensstämma med lagens avfattning. Enligt denna skall nämligen domstolen förordna, att straffet skall anses verkställt antingen helt och hållet eller till viss d. v. s. bestämd del. En ordning, som möjliggör avräkning av häktningstid efter domen, synes ej heller erforderlig. Därest den dömde icke önskar överklaga domen, kan han genom nöjdförklaring ernå, att verkställigheten påbörjas inom några få dagar, och i de fall, då talan fullföljes, kan enligt andra stycket av förevarande paragraf högre rätt alltid taga hänsyn till den häktningstid, som infallit efter den lägre instansens dom.

I första stycket andra punkten av denna paragraf har intagits bestämmelse om avräkning i fall att någon, som börjat undergå ungdomsfängelse, förvaring eller internering, i stället dömes till straffarbete på viss tid eller

till fängelse. Då denna bestämmelse liksom motsvarande föreskrift om avräkning av häktningstid bör gälla jämväl när bötesstraff ådömes, bör stadgandets avfattning jämkas. Tvekan kan råda, huruvida ifrågavarande stadgande bör ha sin plats i strafflagen, som i övrigt icke behandlar ungdomsfängelse och de nyssnämnda skyddsåtgärderna. Det bör märkas, att en likartad avräkning behandlas i 21 § ungdomsfängelselagen. Å andra sidan tala praktiska skäl för att bestämmelsen, som skall tillämpas vid ådömande av straffarbete eller fängelse, upptages i strafflagen.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse.

12 §.

Lagrådet:

Den i tredje stycket av denna paragraf föreslagna erinran, att om verkställighet av ungdomsfängelse är särskilt stadgat, synes lämpligen i stället böra upptagas under 7 §, som är avsedd att upphävas. Härav föranledes jämväl ändring i förevarande lags ingress.

Förslaget till lag angående ändring av 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall.

Lagrådet:

I 8 punkten av ifrågavarande paragraf har upptagits föreskrift, att kvinna, som är havande eller ammar barn, ej må häktas, med mindre synnerliga skäl därtill äro. En så långt gående begränsning av möjligheten att verkställa häktning i fall, som här avses, synes icke vara påkallad. Endast under de senare månaderna av havandeskapet eller under den tid av amningen, som förflyter närmast efter barnsbörden, torde häktning kunna medföra mera betydande olägenheter för kvinnan eller barnet. Lagrådet vill förorda, att bestämmelsen — i anslutning till vad som stadgas i 24 kap. 3 § nya rättegångsbalken — inskränkes till att avse kvinna, som är havande i framskridet tillstånd eller som fött så kort tid förut, att häktning kan antagas medföra allvarligt men för henne eller barnet.

Under hänvisning till vad som anförts vid 36 § förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. hemställes, att det i 28 punktens nya stycke förekommande uttrycket »synnerligen vägande skäl» utbytes mot »synnerliga skäl».

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.

Lagrådet:

Den föreslagna ändringen i denna lag är avsedd att träda i kraft den 1 juli 1946. Beträffande mål, som äro anhängiga vid tiden för ikraftträdan-

det, har departementschefen framhållit, att den nya föreskriften icke torde bli tillämplig å dem på grund av övergångsbestämmelserna till lagen den 22 juni 1939, vilka syntes böra äga motsvarande tillämpning på det föreliggande förslaget till ändring i samma lag. Riktigheten av detta uttalande kan ifrågasättas. Då det vore olämpligt, om domstolarna ansåge sig nödsakade att tillämpa den föreslagna lagändringen i äldre mål, vilkas avgörande därigenom skulle fördröjas, synes uttrycklig föreskrift i ämnet böra meddelas.

Övriga lagförslag.

Lagrådet:

Förslagen lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 12 oktober 1945 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 19 september 1945 remitterade förslagen till

1:o) *lag om verkställighet av frihetsstraff m. m.;*

2:o) *lag om ändring i vissa delar av strafflagen;*

3:o) *lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff;*

4:o) *lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;*

5:o) *lag angående ändring i lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;*

6:o) *lag angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes;*

7:o) *lag angående ändring av 19 § förordningen den 16 februari 1864 (nr 11 s. 101) om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall;* samt

8:o) *lag angående ändring i lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål.*

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

Lagrådet har i sitt utlåtande vitsordat, att en straffverkställighetsreform är påkallad utan avbidan på den väntade revisionen av straffsystemet i dess helhet. De allmänna synpunkter angående straffets syfte och innebörd, åt vilka lagrådet givit uttryck, överensstämma i allt väsentligt med vad jag anfört i ämnet. I fråga om straff av längre varaktighet har lagrådet icke funnit någon tvekan kunna råda om att de föreslagna reformåtgärderna äro välgrundade, i samband varmed lagrådet uttalat sin tillfredsställelse över att cellstraffet föreslås i princip skola avskaffas. Såvitt angår de kortvariga frihetsstraffen har lagrådet funnit det mera vanskligt att bedöma lämpligheten av förslaget. Lagrådet har härvid uttalat, att för den som underginge ett långt straff detta

förbleve kännbart, även om däri inginge avsevärda förmåner som mildrade verkställigheten, under det att samma förmåner, inlagda i ett kort straff, medförde en genomgripande omläggning av verkställigheten och kunde betaga straffet dess repressiva karaktär, varigenom dess allmänpreventiva verkan kunde bortfalla. Med erinran att strafflagberedningen framhållit det betänkliga i att anordna verkställigheten av ett frihetsstraff så, att det icke framstode såsom någon egentlig frihetsförlust, har emellertid lagrådet, under förutsättning att vad sålunda anförts tillbörligt beaktades vid straffverkställigheten, ansett det remitterade förslaget i stort sett vara ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet.

I fråga om utformningen av reglerna om beredande av öppen anstaltsvård ha inom lagrådet uttalats delade meningar. Två av lagrådets ledamöter ha uttalat tvivelsmål, huruvida det på en öppen anstalt läte sig göra att för en kortare tid åstadkomma sådana arbetsförhållanden som medgåve en någorlunda effektiv sysselsättning av de intagna, samt vidare framhållit, att detta ökade faran för att verkställighet av korta frihetsstraff i öppen anstalt kunde försvaga straffets repressiva karaktär. På grund härav ha de hemställt om sådan ändring i förslaget, att i fråga om användningen av öppen vård i huvudsak samma regler bleve tillämpliga å fängelsefånge som å straffånge. Lagrådets båda övriga ledamöter ha däremot, ehuru de i sak uttalat sig i samma riktning, funnit de i förslaget upptagna reglerna i här ifrågavarande avseende icke böra avstyrkas, därvid de utgått från att desamma skulle tolkas så att den öppna vårdformen icke finge anlitas, om de arbetstillfällen som förefunnes i öppen anstalt ej erbjöde lämplig och full sysselsättning.

För min del är jag väl medveten om att de skäl som tala för öppen anstaltsvård ha den största bärkraften i fråga om långtidsfångar. Jag har likväl ansett övervägande skäl tala för att fängelsefångar — och därmed flertalet av de fångar som ha mycket korta strafftider — i regel skola undergå hela straffet i öppen anstalt. De praktiska svårigheter som framhållits inom lagrådet kunna enligt min mening icke tillerkännas avgörande betydelse. Den större delen av korttidsfångarna torde, även om de icke ha någon föregående erfarenhet därav, med fördel kunna sättas i jordbruks-, trädgårds- eller liknande arbete vid öppna anstalter. Jag vill även erinra, att — enligt vad jag förutsatt — de öppna anstalterna skola i större utsträckning än beredningen tänkt sig utrustas för hantverks- eller verkstadsdrift. Vad inom lagrådet anförts i nu berörda hänseende har sålunda icke föranlett mig att vidtaga någon ändring i det remitterade förslaget. Jag vill emellertid framhålla, att jag delar uppfattningen att vid tillämpning av de föreslagna reglerna om fängelsefånges placering på öppen anstalt särskild hänsyn bör tagas till föreliggande möjligheter att bereda den dömde lämplig och full sysselsättning.

I anledning av lagrådets uttalanden i övrigt vill jag anföra följande.

Vid 6 och 7 §§ i det remitterade förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. har lagrådet ansett förutsättningarna för verkställighet böra knytas till det förhållandet att den dömde icke fullföljt talan i fråga om ho-

nom ådömt ansvar eller att han förklarat sig avstå från talan mot domen i denna del. Vad lagrådet sålunda föreslagit innebär otvivelaktigt en teoretiskt klar och följdriktig gränsdragning. Från saklig synpunkt kan tvekan visserligen råda om lämpligheten att knyta samman fråga om förverkande av egendom, i den mån det är att anse som ansvarspåföljd, med ansvarsfrågan i övrigt. Då emellertid de fall torde vara sällsynta, då förverkandefrågan ensam skulle kunna tänkas bliva föremål för överklagande, har jag funnit mig böra godtaga vad lagrådet hemställt.

Med anledning av vad lagrådet anfört i fråga om 21 § och de därmed korresponderande bestämmelserna i 4 kap. strafflagen har jag funnit 6 § i sistnämnda kapitel böra erhålla sådan innebörd, att vid avräkning av förut ådömt straff straffarbete och fängelse alltid skola räknas lika. De skäl som tala för att fängelse som den dömde förut undergått skall räknas lika med straffarbete, när det skall avräknas å sådant straff, torde äga motsvarande tillämpning när från ett gemensamt straff å fängelse skall avräknas ett avtjänat straffarbetsstraff. Fallet torde vara ytterst sällan förekommande.

Den i 35 § i förslaget till verkställighetslag upptagna bestämmelsen att styresmannen enligt fångvårdsstyrelsens anvisningar må medgiva intagen som visat pålitlighet att i samband med besök vistas utom anstalten under viss kortare tid av dagen har lagrådet funnit kunna utgå med hänsyn till de i 36 § meddelade bestämmelserna om permission. Såsom lagrådet påpekat har jag tidigare framhållit, att det i 35 § avsedda medgivandet närmast borde betraktas som en ersättning för permission. Även om de skäl som tala för medgivande att vistas utom anstalten i samband med besök och för permission icke alltid äro fullt jämförliga, har jag ansett mig kunna biträda lagrådets hemställan i denna del. Jag förutsätter härvid att för medgivande av förstnämnda slag i tillämpningen kommer att krävas mindre än för permission. Vad lagrådet i fråga om 36 § uttalat därom att — till vinnande av överensstämmelse med eljest brukad terminologi — bland förutsättningarna för meddelande av permission borde angivas att »synnerliga skäl» skola föreligga finner jag däremot icke böra föranleda ändring i förslaget. En sådan ändring skulle enligt min mening innebära en antydan om större återhållsamhet i fråga om beviljande av permission än jag finner lämplig.

Beträffande 37 § har lagrådet ansett processuella olägenheter kunna följa, därest intagen skulle på egen begäran behandlas som om han vore häktad, och ansett tillräckligt att bestämmelse meddelades av innehåll att, om intagen åtalas, han på begäran bör erhålla den lättnad i verkställigheten som erfordras för utförande av talan i målet. Genom att utesluta bestämmelsen i fråga berövas den intagne förmånen att kunna erhålla rättegångsbiträde såsom häktad. Med hänsyn till vad jag i annat sammanhang anfört om rätten för intagen att erhålla nödigt biträde torde dock den angivna olägenheten av den av lagrådet föreslagna ändringen icke vara så betydelsefull, att man fördenskull bör bortse från de konsekvenser av det remitterade förslaget på denna punkt som lagrådet påpekat. I fråga om mindre bemedlade kan nödig biträdeshjälp beredas intagen genom tillämpning av lagstiftningen om fri

rättegång. De ändringar i förevarande paragraf som lagrådet i övrigt förordat ha icke heller föranlett erinran från min sida. Lagrådets ändringsförslag beträffande paragrafen torde således kunna godtagas.

I fråga om 57 § har lagrådet hemställt om upptagande av en motsvarighet till den i ungdomsfängelselagen meddelade föreskriften att den med ordning och säkerhet inom anstalten förenliga frihet som intagen äger åtnjuta skall, därest så finnes ändamålsenligt, beredas honom gradvis i den mån han under anstaltstidens fortgång visar sig förtjänt därav. För min del har jag ansett mindre lämpligt att bibehålla en dylik, om det nuvarande klassystemet för straffångar påminnande regel. Det torde ligga i sakens natur, att de intagna vid början av anstaltstiden, innan ännu anstaltsledningen kunnat bilda sig en uppfattning om deras pålitlighet och egenskaper i övrigt, icke kunna erhålla samma frihet som sedermera kan tillåtas dem som visat sig förtjänta därav. Jag vill också anmärka, att den av lagrådet förordade regeln möjligen skulle kunna motverka en mera individualiserande behandling av de intagna i det hänseende varom här är fråga.

Beträffande användning av särskilda tvångsmedel mot de intagna, varom bestämmelser upptagits i 81 §, har lagrådet ansett villkoret, att andra medel skola finnas otillräckliga, kunna verka hämmande på styresmannens handlande i en kritisk situation och därigenom äventyra säkerhetens upprätthållande inom anstalten. Med hänsyn till angelägenheten av att fängsel icke användes i andra fall än där det befinnes nödvändigt har jag icke ansett mig kunna biträda denna hemställan i vidare mån än att sagda villkor icke bibehållits när fråga allenast är om intagens avskiljande från andra. De jämkningsförslag lagrådet i övrigt framställt beträffande paragrafen torde böra godtagas.

I likhet med strafflagberedningen har lagrådet ansett den föreslagna verkställighetslagen böra i ett slutkapitel innehålla vissa föreskrifter om besvär m. m. I anledning av lagrådets hemställan i denna del vill jag endast uttala, att jag icke ansett nödvändigt att i lagen upptaga någon hänvisning till gällande bestämmelser om besvärs anförande eller bestämmelser om rätt för Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, fångvårdsstyrelsen att utfärda administrativa föreskrifter. Jag har emellertid icke anledning att motsätta mig lagrådets hemställan i detta hänseende. Skilda bestämmelser torde emellertid böra meddelas angående klagan över fångvårdsstyrelsens beslut och klagan över länsstyrelses beslut.

De av lagrådet föreslagna bestämmelserna angående förbud för utomstående att lämna intagen vapen eller annat, varmed han kan skada sig själv eller annan, eller att tillhandahålla honom alkoholhaltiga drycker finner jag i och för sig lämpliga. Då lagen närmast riktar sig till verkställighetsorganen, har det visserligen synts mig kunna ifrågasättas, huruvida bestämmelser av nu nämnd innebörd borde upptagas i förevarande förslag, men dessa betänkligheter torde kunna vika.

De smärre jämkningar lagrådet i övrigt föreslagit beträffande 2, 4, 8, 13, 15, 21, 24, 25, 30, 60, 71, 75 och 76 §§ samt övergångsbestämmelserna till

förslaget till verkställighetslag torde jämväl böra beaktas. I förslaget torde härutöver böra göras vissa jämkningar av redaktionell art.

Beträffande övriga lagförslag har lagrådet föreslagit tillägg eller jämkningar i några hänseenden.

Sådant beslut om förening av straff som avses i 4 kap. 5 § andra stycket strafflagen har hittills meddelats av länsstyrelsen och i det till lagrådet remitterade förslaget har ej gjorts ändring häri. Lagrådet har funnit det mindre lämpligt att bibehålla denna ordning, därest bestyret med beräknande av strafftid överflyttas å fångvårdsstyrelsen. Ehuru — såsom jämväl lagrådet påpekat — beslut enligt nämnda lagrum innefattar ändring i lagakraftvunnen dom, har jag icke funnit anledning motsätta mig en överflyttning av befogenheten å fångvårdsstyrelsen. Såsom lagrådet uttalat bör motsvarande ändring vidtagas i 18 § tredje stycket lagen om verkställighet av bötesstraff och 38 § andra stycket strafflagen för krigsmakten. I 4 kap. 4 § strafflagen äro vissa bestämmelser meddelade om förening av straff, vilka ådömts var för sig men rätteligen bort förenas till ett gemensamt straff. Lagrådet har ansett det böra övervägas, huruvida den i nämnda lagrum förekommande bestämmelsen, att framställning om förening av straff som där avses skall av åklagaren göras efter anmälan av länsstyrelsen, borde utbytas mot föreskrift att sådan framställning skall göras efter anmälan av fångvårdsstyrelsen. Då jämlikt uttryckligt stadgande i sista punkten av paragrafen ettdera straffet må verkställas utan avbidan på beslut om förening av straffen, lärer merendels verkställigheten börja innan sådant beslut hunnit meddelas. Med hänsyn härtill synes lämpligt att ifrågavarande anmälningsskyldighet uppdrages åt fångvårdsstyrelsen.

Vid 4 kap. 12 § strafflagen har lagrådet anmärkt, att efter de föreslagna ordalagen domstol skulle kunna föreskriva, att frihetsstraff skall anses verkställt till större del än som svarar mot häktningstidens längd. En sådan tolkning har jag för min del ansett praktiskt utesluten, men till undanröjande av varje missförstånd på denna punkt torde vad lagrådet härutinnan hemställt böra beaktas. I fråga om innebörden av paragrafen i övrigt har lagrådet anmärkt, att den av mig uttalade uppfattningen, att jämväl häktningstid som infaller efter domen skulle kunna få avräknas, icke skulle vara förenlig med lagens avfattning. Jag är dock icke övertygad om att, när i lagrummet talas om att straffet skall anses verkställt till »viss del», domstolen därmed skulle vara förhindrad att bestämma den tid som må avräknas på det sättet, att domstolen förordnar om avdrag med hela den tid som den dömde hållits eller ytterligare kommer att hållas häktad i målet. Att märka är att enligt förslaget häktningstid skall kunna till fullo avräknas, även om det ådömda straffet utgöres av straffarbete.

Vad lagrådet i övrigt anmärkt beträffande de nu ifrågavarande lagförslagen synes böra iakttagas.

Föredraganden hemställer härefter, att de remitterade lagförslagen, efter ändring i enlighet med vad i det föregående anförts, jämte ett i anledning

av lagrådets utlåtande upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 38 § strafflagen för krigsmakten* måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Innehållsförteckning.

Sid.

Proposition 1

Lagförslag 2

Utdrag av statsrådsprotokollet för den 19 september 1945 27

I. Straffverkställighetens nuvarande gestaltning 27
Gällande bestämmelser 27

II. Huvudgrunderna i strafflagberedningens förslag 43
Förslagets omfattning och systematik 43
Straffverkställighetens uppgift och funktion 45
Allmänna bestämmelser om de intagnas behandling 49
Särskilda verkställighetsfrågor 50
Öppen och sluten anstaltsvård 50
Klientelets fördelning på olika anstalter 54
Enrum och gemensamhet 57
De intagnas rättigheter och förmåner 59
De intagnas arbete och arbetsinkomst m. m. 65
Skillnaden mellan straffarbete och fängelse 71
Förvaring och internering 74
Disciplinära åtgärder 77
Verkställighetsorganen 79

III. Yttranden över förslagets allmänna grunder 82

IV. Departementschefen 112

V. De särskilda lagförslagen 125
Förslaget till lag om verkställighet av frihetsstraff m. m. 126
Förslaget till lag om ändring i vissa delar av strafflagen 182
Övriga lagförslag 184

VI. Reformens ikraftträdande och genomförande 187

VII. Hemställan 193

Bilaga. Till lagrådet remitterade lagförslag 194

Utdrag av lagrådets protokoll för den 12 oktober 1945 218

Utdrag av statsrådsprotokollet för den 19 oktober 1945 241